A. ÖCALAN ★ Y. KÜÇÜK

KÜRT BAHÇESİNDE SÖZLEŞİ

Abdullah Öcalan
Yalçın Küçük

KÜRT BAHÇESİNDE SÖZLEŞİ

BAŞAK YAYINLARI

Başak Yayınları
II. Sağlık Sokak 63/1
Yenişehir/Ankara
Tel: (4) 431 76 95

Birinci Baskı: Nisan 1993

Dizgi : Şubat Ajans, (4) 435 33 79
Baskı : Şahin Matbaası, (4) 433 11 50

Türk yönetenlerinin elinden
acı çeken halklara
bir borç ödemesidir
bir ortaklık dileğidir
bir kitap sevgidir
y.k
Mart 1993

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

"Sözleşi" sözcüğünü, bu çalışma için, uydurdum. Daha önce Türkçe'de böyle bir sözcük yoktu; hem 'söyleşi'yi ve hem de 'sözleşme'yi anlatıyor. Hem konuşmayı ve hem de bağıtlanmayı içeriyor; yenidir.

Burada, Başkan Apo, Türkiye ve Kürdistan halkları ile bir "sözleşi" yapıyor. Ben elçiyim.

***

Geçen yılın Aralık Ayı sonunda, Arap Elleri'nde, Apo ile yaptığımız söyleşilerden bir opera çıkarmaya çalıştım.

Elinizde, beş perdelik bir opera var.

Her perdenin başına bir üvertür yazdım. Her bölümde üvertürün tınıları kendilerini duyuruyorlar.

***

Tekrarlar olduğunu kabul ediyorum. Mümkün olduğu kadar aza indirmeye çalıştım; ancak, bunu yaparken, Apo Kardeşim'in sözleşi akışına ve mantığına dokunmamaya özen gösterdim.

Bazan daha önce ele aldığımız konuları tekrarlıyoruz; ancak, bu tekrarlar içinde yeni düşünce ve yeni sözleşi öğeleri bulunuyordu. Burada, ya bunları yeniden yazacaktım; bunu yapmak istemedim. Ya da bir ölçüde tekrara razı olacaktım; önem verdiğim bu yeni öğelerin de okuyan ve izleyenlere ulaşması için, tekrardan kaçınmadım.

***

Ekler ve metin içi eklerle operayı tamamlamayı denedim.

Metin içi ekleri ya yüksek müzikalitayi kesmek ve ya da crescendo'yu tutturabilmek için düzenledim.

Aslında bütününde bir crescendo çizgisini sağlamaya özen gösterdim.

***

Başka dillere çevrilebileceğini düşünerek, kısa tarihçeler ve bilgilendirme düğümleri hazırladım. Karşınıza aldığınızda, zaman zaman, koroyu ve koronun tekrarını duyacağınızı sanıyorum.

***

Hepsinde ortak bir yazgıya doğru bir tempo var.

***

En az üç ayımı aldı.

Marx, kitap işinde hazırlığın dizgesiyle sunuşun dizgesinin ayrı olabileceğine işaret ediyor. Bu, Marx'ın bu saptamasına bir örnek oluyor. Sözleşi metnini temel aldım, ancak, dizgeyi yeniden çıkardım. Kurgu ve montaj tümüyle bana ait oluyor.

***

Özgür Üniversite'den Serinay, bu üç ay içinde, beni asiste etti. İlk kez yapıyordu. Kitapla ilk kez ciddiyetle tanıştığı bir zamanda kitap yazımına katıldı. Özgür Üniversite'nin ilkelerine uyuyor; yaparak öğrenmek, temeldir.

Özgür Üniversite'den Neylan, düzeltmeleri üstlendi. Bu işe Toplumsal Kurtuluş'ta başlamıştı; uzmanlaştığı bir alan oldu. Apo'nun konuşma dilini, bir de Neylan, yazı diline uyarladı; ancak biçem yine de Apo'nundur.

***

Önemli bir opera oldu.

Yapılan işin yanında, 26 Aralık 1992 tarihinde hava alanında gözaltına alınıp İstanbul Polisi'nin hücrelerine kapatılmamla başlayan, resmi televizyondaki çirkinliklerle süren olaylar zinciri, pek önemsiz kalıyor. Burada üzerinde durmayı bile gereksiz görüyorum.

***

Ancak bir noktaya değinme gereğini duyuyorum; pek çok kez ve bu arada bu çalışmayla, benim Apo'yu güzelleştirmeye çalıştığım iddiaları yaygındır. Bunlar içinde, bir zamanlar bize dost görünen, Gündem'de ya da başka yerlerde sorumluluk alanların da bulunması, şaşırtıcı olmasa bile, üzücüdür. Bu iddilara katılmıyorum.

Ben kardeşlik duygularıyla yüklüyüm; insanların kardeşlerini güzel görmeleri en insani niteliktir. Çirkin görenler var; ben, gözlerindeki bozuk mercekleri değiştirmeye çalışıyorum.

***

Şimdilik iki halklı bir insan oldum.

Kürt cephesinde yaptıklarım bir mecburi hizmettir.

Türklük adına bir borç ödemesi içindeyim

Borcumu emeğimle, yüreğimle, sevgimle ödemeye çalıştım.

Ben kendisini hep borçlu duyan bir insanım; insanlığa ve halklarımıza borcumun biteceğini hiç düşünemiyorum. Çok çalışmamın bir nedeni de hep borç ödemek istememden kaynaklanıyor.

Ömür biter, ancak, benim borcum bitmez; öyle düşünüyorum. Ömrümü uzatmaya çalışıyorum.

Kürt kardeşlerimin benim katkılarıma eskisi kadar ihtiyaç duymayan bir konuma geldiklerini düşünmeye başlıyorum. Yine, her iki cephede kalmak üzere cephe değiştirmeyi planlıyorum.

Kürt cephesinde ihtiyat kuvvetlerine ayrılmamın zamanı olduğuna inanıyorum.

***

Bu çalışmanın, bu operanın, bir yeni dönem için bir "manifesto" niteliği taşıdığına Apo inanıyor ve ben de öyle düşünüyorum.

Umut dolu bir yürüyüşe çıkıyorum.

Yalçın Küçük
Karakusunlar Köyü
Mart 1993

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRT'ÜN ÇOCUKLUĞU

I.

Bütün doğumlar bir ve aynı kitap mıdır?

Bütün doğuşlar bir ve ayrı şiir midir?

Bütün çocukların okudukları kitaplar, kendileri midir?

Bütün felsefe, kendini bulamamış şiir midir?

Düşünüyorum. Yükleniyorum.

Felsefenin, insanın kendisini okumaya başlamasıyla başladığını biliyorum.

II.

"Yükleniyorum" sözcüğünü Kardeşim Apo'dan ödünç alıyorum.

Yoğun düşünme ya da eyleme ulaşan çözümleme anlamında kullanılıyor.

Öyle anlıyorum.

III.

Peki politika, bir çözme sanatı, bir güç'ü çözme süreci değilse nedir?

Politika, bir güç'ün negation'u işidir. Bir yüklenme'dir.

Çözümleme, negation ve yüklenme ile birlikte bir güç biriktirme inadıdır.

Felsefe de bir çözme, bir negation'dur. Doğa'nın negation'u, felsefenin ön tarihidir. Felsefe, bu hazırlığın üzerine geliyor ve

insanın eylemliliğinin zaman içinde derinliği olan tarih ve insanın kendisi olan derinliğini, ruh dünyasını negation'u ile başlıyor.

Çözme, negation ve yüklenme, burada, bilgiye dönüştürme işidir.

Kant'ın felsefesinin başlangıç noktasını, varlığın niteliği sorununun bilginin niteliği sorununa dönüşümde bulmasında büyük gerçeklik buluyorum. Hegel'in de, felsefesinin rüştünü, "niçin düşünce", düşüncenin nasıl olduğu, sorunsalında görmesine katılıyorum.

Bilme nedir? İnsan olmanın serüveni, bu soruya cevap aramada yatıyor.

IV.

Politika ise daha bellidir. Politika'yı, sınırda serüven olarak tanımlıyorum.

Politika, iki düşman toprak arasındaki mayın tarlasındaki dans'tır.

İlerisi bilinmez'dir. Gerisi, bir kez yürünmüş olmasına karşın, karanlıktır. Politika, bu nedenle hep bilinmeze yürümektedir. Ya da politika, yürüyerek bilmek'tir.

Yürürken, düzenlilikleri bulmak ve düzenlilikleri ancak uygularken bilmek: Bu politika'dır.

Politikanın kendisi serüven, felsefenin başlangıcı kuşku'dur. Bu nedenle modern felsefenin Descartes ile başladığını kabul etmek gerekiyor; Descartes, onyedinci yüzyılın çocuğu oluyor. Marx, bu yüzyıl ile biten iki yüzyılı, burjuvazinin çocukluk çağı olarak niteliyor. Modern insanın çocukluk çağı olarak nitelemekten yanayım; insanlığın en güzel çocuklarının önemli bir bölümü bu dönemim ürünüdürler. Bu dönem, bu güzel çocukların ürünüdür. Kısa ve şiir dolu bir kuşku çağıdır.

Felsefe, kuşku ile yürüyüp, mutlak olanı bulma işidir.

En mutlak, mutlaka bilgidir.

Tanrı'nın kendisi eninde-sonunda bir bilgidir.

Tanrı yapmak, eninde-sonunda bir bilgi mutlaklaştırma işidir.

Felsefe, mekanı boşluk, hedefi sonsuzluk olan bir bilgi serüvenidir.

V.

Felsefe, kuşku; politika, red ile başlar.

Serüvenci yürüşüyün ilk sözü "la ilahe" olmak durumundadır. Tanrı yoktur, anlamına geliyor. Politikada ilk adım red'dir. İkinci adım, "illallah" olmak zorundadır. Allahtan başka, anlamına geliyor. Politikada ilk ve ikinci söz, "la ilahe illallah" oluyor. Allah'tan başka Tanrı yoktur, anlamını veriyor. Bu, benim bulduğum, benim yarattığım Tanrı'dan başka tanrı olmayacaktır, anlamına geliyor; politika, varolan bütün tanrıları red ile kendi Tanrı'nı yaratıp bulma serüveni olarak ortaya çıkıyor.

Politika red ile başlıyor.

Politika değiştirme yürekliliği olarak gerçekleşiyor.

Felsefe ise Romalı şair Horace'ın sözüyle "Sapere aude" yürekliliğiyle başlıyor. "Bilme'ye yürekli" olmak anlamına geliyor.

VI.

Felsefe ve politika, yaşama yüreklilerinin olduğu zaman ortaya çıkıyor.

VII.

Felsefe, bilmenin ne olduğu ile ilgileniyor.

Bilme ise jenerik olarak bütünseldir.

Bütünsellik, gökten gelmedir.

Hem Antik Atina'da ve hem de modern zamanlarda insanoğlunun bilgi serüveninin başında gök var. Ancak ateist düşünceye kadar tanrı ile gök'ü birbirinden ayırmak mümkün olmuyor. Tanrı'yla gök'ün ayrılmazlığı Tanrı'nın gökte oturması nedeniyle değildir; bu, insanların konuşlandırmasıdır. Tanrı ile gök, asıl, sonsuz kavramında birleşiyorlar.

Tanrı, sonsuzlaştırılmış insan yüklemidir.

Tanrı, insanın üç yüklemi olan, sevgi, bilgi ve irade'nin sonsuzlaştırılmasıdır.

Sonsuzlaştırma, mutlaklaştırma demektir.

Tanrı, mutlaklaştırılmış bilgidir. Ancak mutlaklaştırma sürecinin sonunda bilinmez bir yüklem kazanıyor. Bu, din ile içiçe olmasından kaynaklanıyor.

Felsefe, dinden doğuyor ve bütün doğumlar gibi, bir ölümcül savaş sonunda, nitelik değiştiriyor.

Felsefe, doğumuna düşmandır.

Dinin afyon olması ise sanıldığından büyük bir basitlemedir. Din, bundan çok fazladır. Afyondan çok önemlidir.

İnsanın çocukluk çağı, Coppernicus'tan Newton'a uzanan büyük bir yaratıcılık serüveni, felsefenin laikleştiği dönemdir; aynı zamanda, dinselliğin derin izlerini taşıdığı dönem oluyor. Uzun savaş yıllarıdır. İnterregnum olarak da niteleyebiliyorum.

VIII.

Laisizm, bir savaş ve aynı zamanda bir güç çözme sürecidir.

Laisizm bir iktidar kavgasıdır. Bir politik mücadele anlamına geliyor.

Doğru bilgi kimin hükmü altındadır? Dışsallaştırılmış ve mutlaklaştırılmış anlık bilgi demek olan Tanrı'nın mı, yoksa işlemediği zaman canlılığını yitiren aklın mı? Bu soru, Fransa'nın topraklarının kimin mülkiyetine olacağı sorusuyla

bir'dir; biri, diğer yanı oluyor.

Batı'da, İslam dahil Doğu'ya sınırlı kalan dinlerde de, ruhban sınıfının üst tepeleri asildirler; Avrupa'da klise her zaman en büyük ve güçlü feodalite'yi meydana getiriyor.

Feodal mülkiyet ilişkilerine karşı savaş, aynı zamanda laik savaştır.

Bilgiyi kilisenin hükmünde bırakarak, toprağı asillerin hükümranlığından çıkarmak ve böylece ulusallaştırmak mümkün olmuyor. Savaş içiçedir.

Batı'da mülkiyetin biçim değiştirme savaşı bitince laisizm de gücünü yitirmeye başlıyor; aydınlanmış Avrupa, yoğun bir dinsellik tutkusuna bağlanıyor.

IX.

Copernicus'tan Newton'a bir insan köprüsü Cosmos'un sırlarını keşfederken bilmenin de tadına varıyorlar ve hazzını duyuyorlar. Copernicus'tan Newton'a bu insanlık köprüsüyle bilmek insanın tutkusu haline geliyor. Bu tutku hem insanın eylemlilik alanlarına ve hem de bilmenin kendisine yayılıyor.

Sanki bunlarınki bir ön hazırlıktır; aynı yolla, tarihi ve insanın ruhsal dünyasını bilmek istiyorlar.

Tarihi ve insanın ruhsal dünyasını bilmek, bilmeyi bilmektir.

Materyalizm, bir bilme yolu ve bir bilimsel bilgi kaynağıdır.

İnsanın doğasının, fizyo, düzenlerini bilmek, loji, birlikte fizyoloji ile insanın ruhsal devinimlerinin düzenlerini bilmek, psikoloji, bir arada ele alınınca materyalizm doğuyor. Materyalist epistemolojik okulun, maddenin değil de insanın incelenmesinden doğmasını çok şaşırtıcı buluyorum. Modern materyalizmin tüm kurucuları insanı inceleyenlerdir; ancak materyalizmin bir epistemolojik kural olarak doğabilmesi için, insanın fizik ve psişik dünyalarının bir arada ve birbiriyle bağlantılı bir

biçimde incelenmeleri gerekiyor.

Felsefi serüveninde insan önce kendisini okuyor.

Çocukların da okudukları türden insanın okuduğu ilk bilimsel kitap kendisi oluyor. İnsan kendisini okurken bilim yapıyor.

Bunu, insanlık serüveninin etkisizleştirilmesi için en büyük çabaların gerek olduğu, en önemli zaaflarından birisi sayıyorum. Felsefe belki de bu zaafı ortadan kaldırma çabasıdır.

X.

Teolojik akıl düzeni de bir akıl düzenidir.

Aydınlanma ise bir akıl düzenini red ile bir yenisine geçiştir.

Tüm aydınlanmaların başlangıcında red var. Gerçekleştirilmesi mutlaka şiddet ile oluyor. Şiddet sadece süreyi kısaltmıyor; aklın frenlerini de kırıyor.

Marx ve Engels, daha çok Alman felsefesinden besleniyorlar. Alman felsefesini en iyi kodifiye eden Kant, tam bir aydınlanmacıdır; aydınlanma, sonsuz eleştiriye dayanıyor. Kant'ın bütün önemli çalışmaları "eleştiri" başlığını taşıyor ve Marx'ın en önemli çalışmalarının ya başlığında ya da alt başlığında eleştiri yer alıyor.

Eleştiri, küçük bir isyandır.

Kant, akıl düzleminde, bir isyan başlangıcıdır. Hegel, Kant'ın isyanını mutlaklaştırarak söndüren Alman'dır. Marx, yeni teknolojinin hızla egemenlik kurduğu bir zamandaki aydınlanmacıdır.

XI.

Teori, eninde-sonuda, kurgudur.

XII.

Ütopya, aklın, toplumsal-egemen duvarlarını yıkabilmektir.

XIII.

Fransa'da Ondördüncü Louis, İngiltere'de Sekizinci Henry, toplumsal hayallerin önündeki yüksek duvarları yıkabilen tarihin kaydettiği önemli despotturlar. Böylece büyük aydınlanmanın kapılarını da açmış oluyorlar.

Bunlardan Sekizinci Henry'nin, ütopya sözcüğünü de yaratan ilk büyük ütopyacı Thomas Moore'u idam etmesi çok ilginçtir.

Ancak daha sonra tarihin kaydettiği önemli aydınlanmacıların hepsinin aynı zamanda despot olmaları şaşırtıcı değildir. Eski aklın duvarları güçlü ve yüksek ise, bu var olan aydının düzeninden bağnaz ölçüde hoşnut olması demektir, aydınlanmacı despotik yollara başvurmak zorundadır.

Her aydınlanma bir aydınlar iç savaşıdır. Ölümlüdür.

XIV.

Türkiye aydını ve etkilediği ölçüde Kürdistan aydını, üç büyük zayıflık ile yüklüdür.

Türkiye aydının ve etkilediği ölçüde Kürdistan aydınının red geleneği yoktur.

Kurgu alışkanlığı ise hiç yoktur. Teorik bakamayışı, soyutlayamayışı bir yana soyutlamayı kötü sayması, hep tekil olana bağlanması, kurgu damarının olmayışının bir kanıtı olarak ortaya çıkıyor. Diğer kanıtı ise polisiye roman tarihinin ve ciddi okuma alışkanlığının olmamasıdır.

Kurgu yeteneğinin gelişmemiş olması, polisiye roman yazma ve okuma damarının gelişmemesi, polisi de anlamamasıyla bellidir. Türkiye ve Kürdistan aydınının polis suçlaması, yanlış yapmakla özdeştir. Ancak yanlış yapanlar ve yaptıranlar polis-

tir; bunlar da mutlaka yabancıdırlar.

Türkiye ve Kürdistan'da hayal kurma eğilimi son derece zayıftır. Başlı başına bir ütopya yazınının olmaması bir yana, şiirinde bile hayal ve tutarlılığı sınanmış hayal sistemi denilebilecek olan ütopya görülmüyor.

Bu üç eksiklik, felsefe ve bilimin olmayışını anlatmanın bir diğer biçimidir.

Red, bir yeni bilme düzlemine başlangıçtır.

Ütopya, aklın toplumsal duvarlarını yıkarak aklı güçlendirme işidir.

Kurgu, teoridir.

XV.

Dil ve bilim, insanlığın, en büyük ve en yaratıcı iki basitlemesidir.

Burada basitleme, aynı zamanda, yoğunlaştırma anlamına geliyor.

"Portakal, elma, armut" sepeti yerine, "meyva" sepeti diyebilmek büyük bir sıçramadır. Hepsini, elma, portakal ve armudu, bir başka düzlemde aynı sayabilmek büyük bir soyutlama düzeyini gösteriyor.

Felsefe ve bilim de, bir tür en basiti bulma yönünde bir serüvendir. Tüm Antik Elen felsefesi, şeylerin ortak özünü bir basitlikte, su'da, ateş'te ve bir benzerinde bulma çabası olarak gelişiyor. Newton, kosmos'taki bütün ağırlıkların neden hareket ettiklerini ve neden asılı kaldıkları yerlerde asılı kaldıklarını "çekim" adı verilen son derece basit bir niteliğe bağlıyor. Newton mekaniğinin yerini alan Kuantum fiziği de aynı ölçüde bir basitliği başlangıç sayıyor. Marx'ın yaptığı da son derece cüretli bir basitlemedir; tarihteki bütün hareket ve oluşumları sınıf çelişkisi adı verilen son derece basit bir niteliğe dayandırıyor.

Bütünü, kendisinin etkilemeyeceği bir basitliğe bağlamak ve

bağladığını sonsuz ölçüde yaymak, insan aklının iki vazgeçilmez niteliğidir.

Kontrol edilemezi bulmak için kontrol edilemez bir dürtü ve sonsuza yönelik engel tanımaz bir arayış, insanı tanımlıyor.

İnsanı mahvetmek, bu dürtü ve arayışı bitirmektir.

İnsanın sonsuzluk eylemi engellendiği andan itibaren insanın sona ereceğini düşünüyorum.

Bana göre tekelli düzende insan canlı bir organizma olarak kalsa bile insan olmaktan çıkacaktır; çıkıyor. Çünkü tekelli düzenin en belirgin ve ilk sonucu, insan aklını giderek daralan mekanlara hapsetmesidir. Bu, insan aklını, akıl olmaktan çıkarmak anlamına geliyor. İnsanın sonu demektir.

XVI.

Bilim, basit ipuçlarından büyük sistemlere uzanan bir kurgudur.

XVII.

Devrimci, dağlar kadar büyük kayalar üzerindeki kılcal damarlar kadar ince yarıklarda bir narin dağ çiçeğinin, yaşam ile ölüm arasında mikroskobik titreyişlerinden büyük mesajlar alabilendir.

Devrimci politikacı, bu mesajları, güce yüklenmede ve güç biriktirmede kullanabilendir.

XVIII.

Devrimci politikacı, kendisiyle, düşman merkezler arasında eylemli-bilgi oyunları kuran ve oynayandır.

Her eylem, bir bilgi akışı ya da radyasyonudur.

Mutlak cevabı vardır. Dağ çiçekleri bile habercidir. Haber bir eylemle de gelir.

Devrimci merkez ile düşman merkezler bir sıkışık sistemdir. Bu eylemin cevabı, eylemli bilginin kırılarak ya da yansıyarak gelmesi sonucunu da doğurur. Böyle durumlarda devrimci politikacı için radyasyon bilgiyi tekrak kırmak veya tekrar yansıtmak zorunludur.

Devrimci politika, eninde-sonunda, bir bilgi sorunudur. Devrimcilik, eninde sonunda, epistemolojik süreçtir.

XIX.

Başkan Apo'yu karargahından, çözümlenmiş her düşünceden bir eylem çıkarırken buldum.

Düşünmeyi tamamlamayı, eyleme dönüştürmek olarak anlıyordu.

XX.

Bilgi geliyordu. Bilgiye ve gelen bilgi arasında seçme işine büyük özen gösteriyordu. Ancak daha da önemlisi, kendi karargahı ile düşman merkez arasında, daha hızlı akışan, garip bilgi düzlemleri kurmuşa benziyordu.

Başkalarının bilmediği ve yalnızca kendisinin olan bir dil ile haberleşiyordu.

Düşman merkezler kendi dilleriyle konuşuyorlardı. Apo, bunları, kendi dilinde anlıyordu. Sözcükler sayılıydı.

Basit bir dildi. Ama Kardeşim buna güveniyordu.

XXII.

Büyük aşık, büyük bilim adamı, büyük politikacı, bir büyük seçmeci'dir.

Seçmek, sadece pazarda, alacağını bilmektir.

Seçmek, gerçekte, reddetmektir.

XXIII.

Yirminci yüzyıl başlarından başlayarak, altı siyasi partiyi seçiyorum. Parti, taraf olmak ve disiplinli bir biçimde bir tarafta güç yığmak anlamına geliyor; yazılı bir tüzük ya da program ile formel örgütlerin olup olmaması partiyi tanımlamak için gerekli olmuyor.

Bu altı partiyi iki kategoriye ayırıyorum. Bir yanda CHP, DP, TİP var. Diğer yanda İttihat ve Terakki, Türkiye Halk Kurtuluş Partisi ve Partiya Karkeran Kürdistan var. Altısının ortak özelliği önemli olmalarıdır; dışında kalanları, Türkiye Komünist Partisi'ni, ikinci olarak kurulan Türkiye İşçi Partisi'ni ve diğerlerini önemli bulmuyorum.

Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrat Parti ve Türkiye İşçi Partisi, hep, yaşlı sayılan kuşaklar tarafından kurulmuştur. Birincisinin kurucuları, emekli generallerdir ve ikincisini emekli başbakanlar kuruyorlar. Üçüncüsünü emekli profesörlerin kurdukları pekala söylenebilir; her üçünün de kurucularının yaşlarının elli yılın üzerinde olduğunu söylemek iyi bir genelleme olabiliyor. Diğer üçünü ise, İT, THKP ve PKK, üniversite öğrencileri kurdular.

Birinci grup, kesinlikle legaliteyi ilke bildi. Zaman zaman şiddeti kullanma yollarına geçseler de barışçıl politikayı seçtiler. İkinci grup, başlangıcında, gizliliği benimsedi. Her üçünde de şiddet, politikalarının en önemli yöntemi sayıldı. Bu üçü, büyük bir şiddetle kuşatıldıklarını düşünüyorlardı ve şiddet kuşatmasını aşabilmek için şiddet kullanmayı kaçınılmaz görüyorlardı.

Birinci grup, sınırlı ufukludur. Komintern terminolojisi kullanılacak olursa CHP, DP ve TİP, miyopturlar. Ancak önlerini görebiliyorlar; coğrafyaları çok dardır. Estetikleri ise benzemeye dayalıdır. CHP, Fransa'ya; DP, Amerika'ya; TİP, Sovyetler'e benzemeyi amaçlıyor; ancak uzak amaçtır. Her üçü de, Fransız İhtilali'ni Amerikan İhtilali'ni, Ekim Devrimi'ni yok sayıyor;

bunlar olmadan benzeyebileceklerini düşünüyorlar. Bunların sınırladığı coğrafyada var olmayı temel yasa sayıyorlar.

İttihat ve Terakki'nin ufku geniştir; bakışı, sonsuz'a yöneliyor. Avrupa'dan sürülmüş olmayı kabul ediyor; İç Asya'daki ilk yurtlara doğru islamik ihtilaller düzenlemeyi planlıyor. Hindistan'ın uçsuz derinliklerini ellerinde tutabileceklerini hayal ediyorlar.

THKP geç kalmış bir dünyadaki bütün ihtilalci patlamaları kendisinin sayabilen bir nefes'tir. Sadece bir soluk veriştir; soluğu, kendisinden daha uzun ömürlüdür. Küba, Latin Amerika, Vietnam, Asya, Filistin ve Afrika, bu gençler için, birlikte nefes alınan, conspiration, topraklardır.

Partiya Karkeran Kürdistan'ın kuruluşunda, birlikte devrim düşüncesi var. Kürdistan'dan başlamak, devrimci elverişlilikle ilgilidir; başlangıçta, birlikte devrim ilkesini yüksek sesle söylememek, inandırıcı olmasının zorluğundan kaynaklanıyor. Çünkü bir büyük red ile başlıyor. Varolan örgütlenmelerin Kürdistan'daki etkinliklerinin güç biriktirmeyi önleyebileceği sezgisi var.

PKK, çıkışında keskin bir red'dir.

İnsanlığın kurtuluşu, şimdi, bakışının ortasındadır.

Neden böyledir?

Neden bu iki kategori birbirinden bu kadar katılıkla ayrılıyor?

XXIV

İnsan aklı sonsuza yatkındır.

İnsan yürüyüşü, sonsuza yöneliktir.

Sonsuza bakmayan her yürüyüş tökezlemeye ve düşmeye mahkumdur.

XXV

Cennet düşüncesini, insandan ayırmak mümkün değildir.

Cennet, dinselliğinden çıkarılabilir; ancak insandan ayrılamaz.

Sosyalizm, insan aklının didikliye didikliye sonsuza akışının, en felsefi ifadesi oluyor.

Bir sosyalizm, kendisini sonsuzlaştırma kaygısından uzaklaştırdığı zaman bitiyor: Sovyet Sosyalizmi, kendisini sonsuz olarak çoğaltmaktan vazgeçtiği an bitmeye başladı. Lenin'in "savaş içinde birarada yaşama" olması gereken taktik ilkeyi, büyük bir yanlışlıkla, "barış içinde bir arada yaşama" olarak formüle etmesi bu bitişte önemli bir yere sahip görünüyor.

Sosyalizm, kendisini, sonsuzlaştırma amacından vazgeçtiği sürece hiçbir yerde sosyalizmi sürekli yapamaz; bu, sosyalizmden vazgeçmek anlamına geliyor.

İnsan, sonsuzluk peşinde koşmaya mahkumdur.

Sosyalizmin çürüdüğü yerlerde dinselliğin beklenmeyen sıçraması, dinlerden değil, insanın sonsuz erdeme mahkum olmasındandır. Sovyet sosyalizminin çürümesinden hıristiyan ve islamik bağnazlığın fışkırması, insanlığın sosyalizme ne kadar yoğun bir biçimde mahkum olduğunu gösteriyor.

Cennet kurma, insan yaşamının yüklemlerinden birisidir. Sonsuzluğa yatkınlığın sonuçlarından birisi olarak çıkıyor. Diğeri, sevgi ve daha doğrusu aşk oluyor. Aşk, sonsuzluğu barındıran sevgi olarak tanımlanabilir; sevgiyi ise birlikte gelişmek olarak tanımlıyorum.

Sovyet sosyalizminin çözülmesinde, sevgiyi ve daha doğrusu aşkı, düzleminden çıkarmasının çok önemli bir rolü olmalıdır.

Sevgiyi, sosyalizmden çıkarmak, insanı, sosyalizmin dışına itmekle birdir.

Ortaklık olmadan sevgi ve sevgi olmadan ortaklığı düşünemiyorum.

Kardeşlik ise en büyük ortaklıktır.

Mülkiyet ve irade düzeyleri önemli ölçüde farklı olanların kardeş olmaları mümkün değildir; heterojen irade ve mülkiyet düzlemlerinde kardeşlikten söz etmenin aldatmaca olduğunu düşünüyorum.

Aşk, insanın, birey düzleminde, sonsuzu yaşamasıdır.

Sosyalizm, insanın, toplum ve sınıf düzleminde, sonsuza koşmasıdır.

Kardeşlik, insanın, ulus düzleminde, sonsuz beraberliği aramasıdır.

Ve bu kitap aşk, sosyalizm ve kardeşlik üzerinedir.

Başlıyoruz

Sizi çok sağlıklı, çok da güzelleşmiş gördüm. Bütün bu gürültülere ve savaşa rağmen herhalde içiniz rahat olmalı. Gerçekten sizi çok iyi gördüm.

Çok sağolun. Buraya kadar geldiğiniz için mutluyuz. Teşekkür ediyorum.

Gerçekten, son görüşmemizden (*) bu yana, benim şahsımda gözlemlediğiniz daha güvenli ve güzel görünme olgusu kişisel değildir. Halkımızın gerçeğinde yaşanan bir durumdur. Halkımız, son yıllarda, her zamankinden daha güvenli ve güzel olmaya başladı.

İşler, iyi ve güzel gidiyor, öyle mi?

Tam istediğimiz gibi olmasa da, umut her zamankinden daha fazla gerçekleşmeye doğru yüz tutuyor.

O zaman ben şöyle söyleyeyim; yolunuz uzun olduğu halde yine de kendinizi bir yokuşu tırmanmış, bitirmiş gibi hissediyor musunuz?

---

*Yaz, 1989, Bekaa Vadisi

Evet, hem de Ağrı dağı kadar büyük bir yokuş tırmanıldı.

Tırmandınız öyle mi?

Evet, kesinlikle tırmandım.

Çok ilginç! Ben onu sizi gördüğüm andan itibaren hissettim.

Benim biraz öyle hislerimle politika yapma durumum var. Bu hislerim bana "Tırmanışın, başarılıdır" diyor. "Tırmandın, başardın" diyor.

Peki bu hislerinizle politika yapma durumuyla birlikte, kendinizi, giderek, çok daha fazla yaptığınız mücadeleyle özdeşleşmiş mi hissediyorsunuz?

Gerçekten değişik politika yapıyorum. Ve politikanın ilke boyutuna çok bağlıyım; döne dolaşa ilkenin etrafındayım. Ancak politikanın bir koku alma, bir ipuçlarını yakalama, bir duygu sanatı olduğunu da, pratik deneyimimle, farkettim, gördüm ve kendime göre bir stil tutturdum.

Sevgili Başkanım, bunları size ayrı soracağım, ancak ben önce, işin kişisel yanı üzerinde durmak istiyorum. Çünkü herkes işin o yanını merak etmeye başladı. Müca-ele sürüyor, savaş devam ediyor, ama geçen yaz hem Halkın Emek Birliği, hem de Bochum'daki Uluslararası Festival için Avrupaya gittiğimde şunları söyledim. "Harran'ın altında kanallar açılıyor, üstü yeşerecek bu güzel ama PKK ve özellikle lideri Apo Kürt insanının başında gül bahçeleri açtırıyor"! dedim. Bu dediklerimi duydunuz mu?

Evet, o cümleniz bana hayli anlamlı geldi. Ayrıca şöyle de yazmıştınız: "Apo Kardeşim, Kürdistan insanının beynine bir buldozer gibi giriyor ve orada gülbahçesi kuruyor, bin gül açıyor." Uzaktan beni ve PKK'yı hissediyorsunuz.

Peki, bunu, Siz nasıl hissediyorsunuz?

Benim için politika, güzellikleri yakalama sanatıdır.

Ben, politikayı güzellik için, insanı güzelleştirmek için

yapıyorum.

Güzel, Apo Kardeşim, Bekaa Vadisi'nde görüştüğümüzde bana, "Hocam, bu noktaya gelebileceğimizi hiç düşünmemiştim" demiştiniz. Bu sözünüzü çok önemli buldum, sık sık tekrarladım. Ben şimdi buradan ilerlemek istiyorum: Geçmişinize, çocukluğunuza baktığınızda, Kürt insanıyla bu kadar uğraşacağınız hiç aklınıza gelir miydi? Çevrenizde başka birisinin aklına gelmiş olduğunu şimdi hatırlıyor-musunuz?

Size bugünümüzü biraz daha iyi kavratabilmek için, bazı çocukluk anılarımı, hayallerimi, uğraşılarımı aktarmanın gerekli olduğuna inanıyorum.

Apo Kardeşim, tamam, buna ben de inanıyorum. Ancak şimdi şöyle düşünebiliyor musunuz, bu günden geriye baktığınızda, "Hocam daha çocukluğumda, babam ya da amcam, veya bir başkası bugün yaptıklarımı sezdi" diyebiliyor musunuz. Öyle birisi var mı?

Evet, o tür sezgilerin ipuçları var ve bunlardan bazı örnekleri söylemeye çalışacağım. Bunu şunun için gerekli görüyorum. Şimdi "Apo ve PKK" büyük bir olay haline gelmiş ve birçok kitaba da konu olmuştur.

Kamuoyu, halklarımız oldukça öğrenmek istiyorlar. Bu konuda, kendimi biraz borçlu hissediyorum. "Neyim ve ne değilim" bunu bütün yönleriyle, ayıplarımla, kusurlarımla ve yetkin yanlarımla verme gereğini duyuyorum. Hemen şunu belirteyim: Kendimi öyle ahım-şahım birisi olarak görmüyorum. Gerçekten çevremden birçok köylümüz halen sağdır, daha çocukluğumda benim için "İpini koparmış adam" derlerdi. Bu, "ipini koparmış" deyişi, toplumsal, geleneksel sistemden kopmuş anlamına geliyor. Bunda, o zaman için bile, bir gerçeklik payı vardır. Ben o zaman da onlardan ayrıydım. Bu nedenle köylümüzün çoğu, bana bakıp, bizim aileye acırlardı ve "Allah, kimseyi onların oğlu gibi yapmasın" derlerdi.

O zaman kaç yaşlarındaydınız?

Çocukluk yıllarımdı, ancak yedi yaş civarındaydı. "Allah kimseyi onların çocuğu gibi yapmasın, onlar yandı," diye ailemizi kastederlerdi. Ve çok acıdır! O sıralar ısrarla arkadaşlarımın peşindeydim, köylüler çocuklarını benden adeta saklıyorlardı. "Sen yandın, sen boş işlerle uğraşıyorsun, bizim çocukları da uğraştırma, yakma" derlerdi.

O zamanlarda arkadaşlarınızı sürüklüyor muydunuz, bir liderlik belirtisi var mıydı?

Size, bunun bir tutku halinde, çok açık bir eğilimim olduğunu belirtebilirim. Çocuk toplulukları oluşturma bende inanılmaz bir tutkuydu. Bu konuda çok canlı bir hatıram var, anlatayım, kuş avlayabiliyordum. Çocuklara "Benim fistanımın eteği kuş doludur, gelin size kuş yedireceğim" haberini yolladım ve bir grup çocuğu başıma toplayıp onları dağa doğru çektim. Hepsine de verdiğim ya bir kuş bacağı ya da bir kuş kanadı; kıymeti ne ki! Ona bunu ver, buna şunu ver; böylece onları biraz sürükledim. Bu hatıram hâlâ canlı.

Yine kız çocuklarıyla da birlik anlayışım çok güçlüydü; onları da bir türlü bırakmak istemiyordum. Hatta bunun canlı bir örneğini bana Hamza* arkadaşımız anlattı. Evden gelirken, "yengemi gördüm" diyor, yengesi, "Ben gelin olduktan yedi gün sonra Abdullah yanıma gelip, 'haydi gel, çocukluk oyunumuza tekrar devam edelim' diyerek benimle tekrar konuştu."

---

*"Hamza", Hasan Bindal, çok hoş ve efendi bir gerillaydı. Apo'nun köyünden ve çocukluk arkadaşıdır. Onbeş gün birlikte oldum, terbiyesini unutamıyorum.
Bekaa'da öldürüldü. Önce kamp komutanının silahından çıkan bir kaza kurşunuyla öldüğü iddia edildi. Sonra başka türlü çıktı. Çok üzüldüğümü yazmıştım.
Hamza'nın küçük kardeşi "Hamza", hapisten çıktıktan sonra "Hamza" adını ve ağabeyinin yerini almış görünüyor. Hasan'a ya da büyük Hamza'ya çok benziyor. İlk gördüğümde, ben, sanki Hamza ölmemiş ve gençleşmiş sandım.

demiş. Hayret! Halen o anıdan bahsediyor! Bu, ilgimi çekti demek istediğim, çocukluk arkadaşlarıma çok bağlıydım.

Mademki soruyorsunuz, istiyorsunuz size bu konuda bir de babamdan bir anımı anlatayım. Aslında babam çok silik, çok fukara bir kişilikti. Belki de köyün en güçsüz adamlarından birisiydi. Yoksul ve kesinlikle emeğiyle geçinen biriydi. Kısaca zor bela karnımızı doyurabiliyordu. Bize sıkça söylediği sözler vardır. Bazen bedduası olurdu. Bazen kızdığı zaman "ekmek tavşan, siz de tazı olasınız" derdi. Koşun yakalayın anlamında; böylece ekmeğin ne kadar zor elde edildiğini bize anlatmak istiyordu. Bir basit ekmek kırıntısı yere düştümü onu kaldırırdı. Bunu tutumluluk açısından söylüyorum. Biz de o ilkelere biraz bağlıyız. Babam, "Bir Ermeni'nin evine bir gün misafirler gelmiş" diyordu. "Ermeni'nin gelini çakmağı yakıp, misafirinin sigarasını tutuşturmuş. Evin sahibi gelir gelmez kadını boşamış. Misafir olan "Neden kadını boşuyorsun?" deyince, adam misafirin yanındaki ateş mangalını göstererek, "Orda ateş var, sigarayı rahatlıkla o ateşten yakabilirdi, bu çakmağı çakmakla masraf etti" diye yanıt vermiş. Bu öykü ayı zamanda Ermenilerin, sermaye biriktirme tutkusunun da örneği oluyor.

Onu mu anlatmak istiyordu?

Evet, sık sık anlatırdı. Aslında fazla çekingendi, mücadele etmelerde fazla umut görmüyordu.

Sinmiş!

Çok sinmiş; hiçbir yükselme umudu yok, adeta ahiretlik bir adam! Belki de bu nedenle veya belki de buna rağmen sezgileri olmalıdır. Henüz politikaya bulaşmamıştım, benim okul girişimlerim vardı. Aramızda bir tartışma mı oldu, yoksa bana bir yönelişi mi vardı, bilmiyorum. Çok erken yaşta, işte o fıstık ağacının altındaydık, tartışmalarımızın birinde olabilir, çok açık bir biçimde, "Abdullah'ın alnında fetih işareti var, bu gittiği yeri fetheder" dediğini hatırlıyorum.

Çok enteresan! Peki bunu nasıl sezdi dersiniz? Sizi

düşünürken, sizi çözümlemeye çalışırken, babanızı bir türlü unutamıyorum. Acaba, bugün topladığınız güç babanızın güçsüzlüğüne bir tepki olabilir mi?

Evet, oldukça irtibatlı olduğu kanısındayım. Büyük güçsüzlük olayının güce dönüşüm olması gereğini, erken yaşta bana hissettirdiği kanısındayım.

Babanızın güçsüzlüğünü gördünüz ve güç olma gereği duydunuz.

Tabii! Babam o kadar güçsüzdü ki bir takım haksızlıklara uğradığında en büyük eylemi dağın başına fırlayıp avazı çıktığı kadar bağırmaktı.

Nasıl bir bağırmaydı?

Kendine göre bazı küfürleri seçiyor ve köye doğru savunuyordu. Köylüler de ona gülüyorlardı. Küfür savurmak, babam için en büyük bir eylem biçimi oluyordu.

Çok hoş! Herhalde köylüler de deli falan sanıyorlardı.

Biraz öyle sandıkları söylenebilir. Tabii bana da "Kalk sende küfret" diyordu. Ama hemen söyleyeyim ben, o çocukluğuma rağmen bu küfür yönteminde fazla isabet bulamadım ve çok utanırdım. Küfretmek çok zoruma gidiyordu. Kalkıp da o dağın başında küfretmek bana biraz çirkin bir eylem biçimi olarak geldi. Kısaca hiç denemedim. Ve öyle davranınca da adım giderek kötüye çıkıyordu.

Peki neden kötüye çıkıyordu?

Babam gibi, diğer köylüler gibi, hareket etmediğim için, onlar gibi eylem yapmadığım için adım kötüye çıkıyordu. "Bu evlenemez" diyorlardı.

Neden, "Küfretmeyen adam evlenemez" diye bir kural mı var?

Evet, var. Bizim oralarda küfür, tam evlilik tipi bir eylem sayılıyor. Hemen bu konuda size anamın bir dayatmasını anlatmak istiyorum.

Anneniz güçlü bir kadın mıydı?

Kesin öyleydi. Çünkü eve hakim, erkeğe boyun eğmeyen bir kadındı ve babamı oldukça eziyor, kontrolü altına alıyordu. Tabii bunun nedenleri vardı.

Yani siz ezmeyi de, zayıfı da gördünüz, seçiminizi öyle yaptınız.

Ben bir anlamda güçsüz bir babayla, güçlü olmaya çalışan bir ananın güç dengesini görebilen ve bu boşluktan ilk politik dersini almış olan bir kişiyim.

Doğrusu hiç şaşırmam, çünkü HEP Kongre'sinde annenizle yanyana oturduk, çok olgundu, hiçbir yabancılık çekmiyordu.

Şimdi annem fazla okur-yazar değildir, aslında epey cahildir. Fakat hayatta biraz vakur ve gururlu yaşamayı bilmiş olduğu kanısındayım.

Bu normaldir.

Fakat bana dayattığı bir ilkesi vardı.

Şimdiki gibi hatırlıyorum; köyümde çocuklarla olan kavgada kafam kırılmıştı, eve gelip "beni dövdüler" diye hüngür hüngür ağlıyordum. Tabii ağlamakla annemden beni korumasını, savunmasını bekliyordum. Ama annem eve gelir gelmez, korumak, himaye etmek yerine "Ya gidip intikamını alacaksın, ya da seni bu eve koymam" diye beni evden kovdu. Ve annem bu ilkesinde çok zorlayıcıydı. Daha sonra zorla da olsa, ilk eylemlerime onun bu dayatması altında başladım. Ben de saldırıya geçtim, birkaç çocuğun kafasını kırdım.

Kafanızda çok kırık yeri var mı?

Sanıyorum bir kaç defa kırıldı.

Doğrusu bu özelliği annenizde gördüm. Çünkü kongrede bir yığın insan, -bu arada milletvekilleri de- Leyla Hanım ve diğerleri gelip, elini öpüyorlardı öyle bir hali vardı ki sanki yüzyıldır elini öptüren bir kadındı, hiç rahatsız değildi.

Olabilir. Benim demek istediğim, bana o zorlamayı yaptırdığıdır. "Ağlayıp geleceğine, ölsen de gidip intikamını alacaksın" diye beni kavgaya itti.

Anneniz halkını sever miydi?

Fazla değil.

Mücadeleci bir yanı var mıydı?

Çok mücadeleciydi, fakat çok da geçimsizdi. Gerçi babamdan daha çok evi o savunuyordu ama çok kavgacıydı. Mesela birisi tavuğuna "kış" dese, bunu kavga sebebi sayardı.

Babanla çok kavga eder miydi?

Her gün! Olağanüstü kavgacıydı. Burada babamın tekrar bir hatırasını anlatayım; adamcağız, gelir gelmez bir parça ekmek istiyordu. O bir parça ekmeği getirince tabii babama bir laf atardı. Babam da "Oğlum Abdullah, bu yine başladı bu ekmeği yemiyorum" diyerek yere fırlatırdı. Hatırlıyorum aralarında hep öyle bir çatışmalı hava vardı. Annem ona bir yemek veriyordu ama, verince de bir sözle onu zorlayınca, babam da o yemeği fırlatıyor, yere atıyordu. Bu onların günlük kavgaları oluyor.

Ama çok hoş, çünkü bu sizin kişiliğinizin oluşmasına katkıda bulunuyor.

Kavgaları gece gündüz gözümün önünde oluyordu. Ben son derece çelişkili bir ortamın ürünüyüm. Her gün komşularla kavga, her gün babayla kavga ve her gün benimle kavga.

Peki o kavgalarda öyle canınız sıkılır, tek başınıza dağda yürüdüğünüz olur muydu?

Şimdi oraya geliyorum. Zaten dağ hevesim, biraz buna tepki olarak başlıyor. Bende erkenden bir dağ hevesi gelişti. Sanırım o çelişkili ortamdan duyulan rahatsızlık beni dağa yöneltti. Aklımda kalan diğer bir hatıram da, bu sistemin kafama yatmadığıydı.

Hangi sistem?

Bu kavga sistemi, babanın küfür yöntemi, anamın çekişmesi, komşularla kavgası, bana dayattığı erkenden köy kavgacılığı gibi hususlar, diyebilirim ki, erken yaşta araya mesafe koymamı getirdi. Bütün bunlar aile tarafından çok tehlikeli bir dayatma sistemiydi ve bu nedenle çok erken yaşta aile değerlerinden kuşku duymaya başladım. Şimdi bu çok önemli! Çok erken yaşta aile değerlerinden kuşku duymasam, aile geleneklerinin etkisi altına girsem, daha on-onbeş yaşına gelmeden bir kan davasında veya bir aile kavgasında safdışı kalabilirdim.

O baskı vardı. "Sen ailenin namusunu fazla düşünmüyorsun, dayak yiyorsun, karşılık vermiyorsun" diyorlardı. Sürekli böyle bir şey yaratıyorlardı. Yani "Böyle evlat olmaz." Kesin beni köy yerinde kavgaya hazırlama olayı vardı.

Namusunu kurtaracaksın, düşmanlarımız var, büyürsen kesin onları çevireceksin. Bu baştan beri bende büyük bir endişe yarattı. Şimdi beni mutlaka intikam almaya hazırlıyorlardı. Ben "Nasıl yapacağım?" diyordum. Tehlikeli bir kavgaya giriyordum, kafa-göz kırılıyordu. Bazen nasıl taş yediğimi hatırlıyorum.

Ama Apo Kardeşim, aileden kuşku duymak, sosyalizmin yolunu aramanın kapılarından birisi olmuyor mu?

Bilemiyorum. Size çocukluğumun anılarını anlatıyorum ve anım çok canlı; yaşımı biraz tutmuşum, evin büyük erkek çocuğuyum. Bu nedenle bana dayattıkları, yavaş yavaş aile savaşçılığıdır. O zamanki çocukluk hayallerim ise buna pek müsaade etmiyor. Daha fazla yaşamak, daha değişik uğraşlara ulaşmak istiyorum. Bir de hayallerim çok geniş, bu geleneklerle boğulmak istemiyorum. Ve o açıdan aile beni "bu fazla namuslu birisi değil" diye yargılamaya başladı.

O da ne demek, hayal kurmak namussuzluk mu oluyor?

Şimdi aile geleneklerine sıkı sıkıya bağlı olmazsan, köy namus anlayışına göre, tabii "İpini koparmış biri" olursun! Hatta o zamanlar bu deyişi vurgulayan bazı lakaplarım da vardı. İşte

"kendi başına dağa çıkmış", "ipini koparmış", "tek kalmış", "izole olmuş" ve daha birçok böyle niteleme vardı. Benim için nenem "Ma cıva di te da ye?" diyordu. Daima öyle söylerdi. Bir sürü öyle lakap vardı. Bir de isyancı derlerdi.

Ne anlama geliyor, "ermiş, selam verin" ya da "ipini koparmış, boş verin" anlamlarına mı geliyor?

Kısaca, bu sistemden kopmuşum demek yerinde olur. Mühim olan bunu içeren deyimlein var olduğudur. Dikkat edilirse kendi kendime büyük sorunlar çıkarmış oluyorum. Bir çocuk aileye dayanmadan zor gelişir, ama ben, aileyi karşıma almışım. Fakat bu seçimin, bu tercihin avantajlı bir yanı, bir özgürlük alanına akmış olmaya başlamamdır. Bu husus çok önemlidir. Ailenin boğucu atmosferi, kesinlikle feodal geleneklerin etkisini yansıtıyor. İşte ben bundan kopuyorum. Bu antifeodalizm demektir. Bir özgürlük alanı açılıyor ve ben buna sımsıkı sarılıyorum. Bu benim için çok somut! Büyük güçsüzlük olayı var, büyük çekişme var, çok sakat dayatmalar var, çocuk bunlara şüpheyle yaklaşıyor; dağı biraz umut olarak görüyor.

Şimdi, sanıyorum, Ahmet Kahraman'ın hazırlamakta olduğu bir kitap var. Söylediler, bilgime başvurdular; orada "Apo'nun İlk İsyanı" olarak sunduğu bir anıdan söz ediyormuş, doğrudur. Bundan, size de, söz edebilirim. Bizim ortanca kardeşle* bir gün bağda kavgam oldu. Bana göre hareketleri hoş değildi, ona tepkim vardı. Ona taşlarla yönelip, kovalaya kovalaya bulgur serilen saylağın, kayanın başına kadar getirdim. Tabii o, aileye sığınıp babamızı bana karşı kaldırdı. Babam hemen küfürlerini savurarak beni taşlarla kovalamaya başladı. Koşarak köye kadar geldim. Tabii ben de aynı kavgayı sürdürdüm, yine bütün köylüler başımıza dikilmiş, benimle babamın kavgasını seyrediyorlar. Tabii oldukça hırpalandım, sanırım zor duruma düştüm, çok çok da öfkelenmiştim. Kendi-

* Osman Öcalan

me göre bir kavgacılık yöntemine yöneldim, o hırsla eve gittim. Babamın bir çıkını vardı, içinde para gizliyordu. O çıkını bulup içinden 10 lira çıkardım.

10 lira, o gün için çok para!

O günün parasına göre beni Nizip'e kadar götürebiliyor, hatta 5 lira da artıyordu. Yani Nizip'e kadar 5 lirayla gelebileceğim. Parayı alır-almaz köyden çıktım. İlk defa bir çocuğun, öyle öğle sıcağında yalnız başına köyden ayrılması, tabii ki büyük bir cesaret girişimi oluyor. Sanırım 10 veya 12 yaşlarında fazla gelişme şansı olmayan çocuklardanız. Bunda çok önemli olan bir çocuğun kalkıp ta şehire yürümek cesaretini göstermesidir. Aslında onun bir isyan olduğu doğrudur. Çok büyük bir öfke ve isyana cesaret etme var! Üç adım yürüyünce köye dönüp bir bakıyorum ve "Sana bir daha dönmeyeceğim!" diyordum. Bu önemli! Bir tepeyi aşıyorum, bir daha dönüyorum, "Senden ayrılmaya cesaret ettim" diyordum. Bir daha dönmeyeceğim, gırtlağıma kadar öfkeliyim. Hâlâ hatırlıyorum; ağacın altındayım, köye bir daha bakıyorum. Sanki ayrılış, kendi içimde duygusal alt-üst oluşlar yaratıyor. Köye bağlıyım tabii, ama kesinlikle ayrılma kararını da vermiştim. Gittim bir köy buldum. Halbuki zor yürüyorum; o köyün içinden geçmek, benim için bir dağı tırmanmak kadar zor. Onu aştım, araba ancak diğer köyde Karamezra'da. O köyü de aşıp Karamezra'ya ulaştım. Bu arada çok ürkek bir çocuk olduğumu da hemen söyleyeyim.

Öyle mi?

Tabii, insanlardan kırk metre öteden ve çekine çekine geçiyordum.

Ürkek ve utangaç!

Ürkek, utangaç veya adına ne denirse densin o vaziyette ikinci köye gittim. Bizim kaza Halfeti'dir. Ordan köye posta arabası geliyor. Ağacın altında araba bekliyorum. Derken araba geldi öğle sıcağında, arabaya bindim. Başardım! Sanırım iki-

buçuk lira verdim. Araba beni Birecik'e ulaştırdı. Birecik'te köprüyü biraz tanıyorum, Birecik köprüsüydü. Kendimi köprü başına attım. Ordan da Nizip'e attım. Nizip'te bacımın evi var, oraya gittim ve böylece eylemlerimi sonuçlandırdım. Gidişimin hemen ikinci günü işçiliğe başladım. Barak ovasında buğdaylar var, onları yoluyoruz. İki gün gidip o yolmayı yoldum, yövmiye 5 lira! İki gün gittim 10 lira aldım. Fakat ikinci gün avuçlarım şişti. Öğle, akşam yediğimiz, içtiğimiz ayrandı. Böylece, ilk emek hareketimi köklü olarak orada yaşadım. 10 lirayla geldim, 10 lira kazanarak 10 lirayla çıktım. Sonrası pek aklımda değil. Demek istediğim bunun önemli bir isyan, daha da üst düzeyde bir baba otoritesine karşı çıkış, paraya el koyuş ve emekle kazanma eylemi olduğudur.

Peki, tümden evden ne zaman ayrıldınız, lise döneminde mi?

Tümden ayrılma değil ama, benim ilkokula gittiğim köy, bir saat uzaklıktaki bir Ermeni köyüydü. Bu köye beş yıl boyunca gidip gelmem, bir nevi ayrılmadır. Tabii, Kürt-Türk çelişkisi de var. Çünkü Ermeni kilisesini camiye çevirmiş durumdalar. Bazı Ermeni dostlar var, şunu da belirteyim; benim babam bazı Ermenilerle iyi dosttu. Zaten Cibin'de ancak birkaç Ermeni kalmıştı. Bu Türk faşistlerinin bazıları benim için "Kökeni Ermenidir" diyorlar. Hayır öyle değil. Ben bu konuda ilk defa önemli bir açıklamayı şimdi yapacağım. Babamın Ermeni dostları vardı, onlar dükkan sahibiydiler. Bilemem belki hâlâ yaşıyorlardır. O Cibin köyü muhitinde İhsan isminde bir Ermeni vardı. Ondan alış-veriş yapardık. Yani onlarla dostluğumuz vardı ve burdan Ermenilerin mazlum insanlar olduğunu gördüm. Ve "gavurdur", "müslüman değildir" biçimde bir yaklaşımla değil de "İyi emekçi, sanatkar insanlardır" biçiminde bir yaklaşımım vardı.

Babanızın öyle Ermeniler'i sevmiş olması çok güzel bir durum, değil mi?

Tabii kesinlikle Ermeni dostuydu ve o terbiyeyi biraz ordan aldık.

Güzel bir terbiye, Apo Kardeşim. Diğer bir halkın insanını sevmek ayırt etmemek güzel bir duygudur.

Şimdi burada şu açıklamayı da yapayım; bizim oradaki Türklük, Türkiye'nin değişik yerlerindeki Türklükten biraz farklıdır. Hemen hemen bir içiçe geçiş olayı vardır. Benim için kökenim o kadar önemli değildir, fakat anamın anası Türk'tü. Evet, Arak köyündendir. Ve Arak bir Türk köyüdür. Nenem oralıdır ve akrabaları halen orada yaşıyorlar.

İlginç. Bunu bilmiyordum.

Açıkladım. Ancak Hocam, şimdi Siz de, "Apo'nun kökü Ermeni'dir" diyenler gibi isterse onlara karşı, "Apo, yarı Türk'tür" demeyin.

Demem, hiç kuşkunuz olmasın. Ayrıca Sizin anne tarafınızda Türklük olması, rahatlatırsa, sadece şoven Türkleri rahatlatır. Sanırım, diğer Türklerin böyle bir sorunu yok.

Açıkladığım durumun öyle sorun oluşturacak bir yanı yoktur. Bununla ne övülür ne de utanılır.

Ben Türk olarak doğduğum için Türk'üm ama Kürtleri de seviyorum. Eğer Kürt olarak doğsaydım Kürt olacaktım, bu kez de Türkleri sevecektim. Şimdi Türkleri de, Kürtleri de seviyorum. Ama tabii ki Türkler, bu ilgiye çok şaşıracaklar. Hele sizin Kürt muhalifleriniz daha çok şaşıracaklar.

Hayır öyle anlaşılmamalıdır. Çünkü annem oldukça Kürtleşmiştir.

Neyse önemli olan bu değil, sizin yaptıklarınızdır. Bu da bizim bu bölgenin cilvelerinden bir tanesi oluyor.

Bizim orda Ermeni, Türk, Kürt hatta Arap birbirinin çok içine girmiş olduğundan bu tür durumlar yadırganmaz. Yani Ermeni kızı alınmış, çocukları olmuş Kürt olmuş, Türk olmuş! Arap kızı alınmış Kürt olmuş! Türk kızı alınmış Kürt olmuş! Bu

gelenek yaygındır ve çok doğaldır.

Aslında sizin bir Ermeni köyünde okumuş olmanız, ninenizin Türkçe konuşması sadece büyük bir zenginlik olur. Başkaca yorumlamamak gerekir. Bana göre bu durum, yapmak istedikleriniz açısından da olumlu bir durumdur. Peki Apo Kardeşim şimdi hocalarınıza geçebilir miyiz?

Geçeriz. Ancak önce buraya bir nokta koymalıyız.

Mühim değil, ancak, ana tarafımın Türk köyüne dayandığı, nenemin önce Türkçe konuşması, Kürtçe'yi sonradan öğrenmesi gerçektir. Yalnız bu gerçek, benim için hiç de önemli değildir. Açıkça söyleyeyim ki, bu bağlarla biz ne övünürüz ne de bunları aşağılarız. Çünkü biz bunların çok ötesindeyiz. Bunların çok üstüne çıktık. Çünkü ben, Kürt halkının mücadelesine bir Kürt olduğum için değil bir sosyalist olduğum için giriştim. Bana göre her sosyalist, mazlumların, ezilenlerin, davasının öncüsü olmak zorundadır. Ben buna inanırım, bunu yaparım ve bunu söylerim.

Çok güzel. Çok önemli... Ezilenlerin savunuculuğundan öğretmenlerinize geçelim mi?...

Elbette. Bir ilkokul öğretmenim vardı. Belki hâlâ sağdır; Mehmet Meydantaş isminde Çorumlu bir öğretmendi. Burada adını anmışken, selamlarımı da söyleyeyim.

Ne güzel!

Evet, en sevdiği öğrencisiydim. Benim ilkokul bir ve ikinci sınıf öğretmenimdi.

Urfa'da mı?

Evet. Urfa'da, Halfeti'de Cibin köyünde. Cibin eski bir Ermeni köyüdür. Birinci Dünya Savaşı'nda Ermeniler sürgüne gönderilirken, Türkleştirilmiş bir köy oluyor. Ben, beş yılımı bu köyde okudum. Köyden oraya yaya gider, yaya gelirdim. Beş yıl kar-kış demeden günde bir saat yürüyerek git, bir saat yürüyerek gel! Bu bile başlı başına öğretici değer olan bir pratik

oluyor.

Öğretmenim beni evine alır, bana yoğurdunu, yumurtasını aldırırda. Ve ilk öğretmenlik tutkusunu, sevgisini bana o aşıladı. Ben de seviyordum, o da seviyordu.

Bana Türkçe'yi öğretti. Zorlandım. Halen hatırlıyorum, öğretmenim bana ilk defa kendi adımı yazdırıyordu. O zaman anladım, o zamana kadar kelimeleri sadece işaretleriyle ve sadece gözle seçmişim, gözümde şekiller var, dilimde sesleri yok. İlk A, B, D sıralamasında gittiğimde, olağanüstü zorlandım. Ses yok, arkasını getiremiyorum, arkasından bir-iki Kürtçe kelime ekliyordum...

Öğretmeniniz hiç Türkçe bilmiyor muydu?

Hayır, bilmiyordu. Ben de hiç Türkçe bilmiyordum.

URFA YA DA ANTAKYA

Şu anda dünyanın en ünlü iki mozaik müzesinden birisi Antakya'da bulunuyor.

Belki de yalnız mozaik müzeleri, bulundukları yerde kuruluyor. Birisi Balya'da Ravenna'dadır ve diğeri Antakya'da duruyor.

Peki mozaik nedir? Mozaiği, halıdan önce keşfedilen, ancak çok zenginlerin evlerinin yerlerini ve duvarlarını süsleyen halı olarak tanımlayabiliyorum. Mozaik, ipek iplik yerine taş parçacıklarından örülen çok pahalı halılardır.

Bunlar Antakya'da en güzel örneklerini buluyorlar. Antakya demek çok doğru değil, Defne, denmesi gerekiyor. Bugün "Harbiye" denilen ve Antakya'ya kaynaşmış olan Defne, bir zamanlar dünyanın en güzel mozaiklerine mekan oluyordu. Defne, İsa ile başlayan çağda, belki de yakın zamanlara kadar İsviçre'nin dağ köyleri, San Remo, Monte Carlo ne ise odur veya buların hepsinin toplamına denk düşüyor. Defne, bir zamanlar, bilinen bütün dünyanın en pahalı ve en görkemli

sayfiye yeri oluyor; dünyanın bütün zenginleri orada dinleniyorlar, köşkleri var. Saraylarını mozaiklerle süslüyorlar; kalanlar, bugün Antakya müzesinde sergileniyor.

Antakya'yı . İskender'in generallerinden ve Selevkos İmparatorluğu'nun kurucusu Birinci Selevkos kuruyor. İskender'in kendi adına kurduğu kentlerin sayısı kırka ulaşıyor, benim doğduğum İskenderun Alexandretta da bunlardan birisidir; Silifke ya da şimdiki adı Samandağ olan Suveydiye, "Dicle Üzerinde Selevke"de Selevkos'un kurduğu kentlerden birkaçını meydana getiriyor.

Selevkos, Antakya'ya babasının adını veriyor; asıl adı, "Orontos üzerinde Antakya" olarak saptanıyor, "Asi üzerinde Antakya" demektir. Orontos, bu ırmağın Makedon dilindeki karşılığı oluyor.

Selevkos'un imparatorluğu Suriye'yi ve Mezopotamya'yı içine alıyor. Edessa, Mezopotamya'nın kuzey eşiğindedir ve Selevkos, bu kenti de yeniden kuruyor ve yine babasının adını veriyor; bu dönemde Urfa'nın da adı Antakya ve daha doğrusu, "Callirrhoes yakında Antakya" olarak anılıyor.

Urfa'nın isimleri saymakla bitmiyor. Edessa, Elence olanıdır; Makedon İmparatorluğu'nun başkenti Edassa'dan alınıyor. Slavca Vodena deniyor; voda, su, ile ilgilidir. Urfa'da su hem güzelliklerin ve hem de felaketlerin kaynağıdır.

Araplar, al-Ruha diyorlar. Bugün kullanılan Urfa, Arapca'daki Urhay'dan kalıyor. Süryanca adı Orhai'dir

Urfa, Süryan dilinin merkezidir. Buna, Süryani dili ya da Sıriak da deniyor. Antakya, bir politika ve eğlence merkezidir. Sanki kuruluşundan beri Antakya, bir içki, bayram ve tören kentidir. Çocukluğumda, İskenderun'da, denizi bırakıp, dağa ya da sayfiyeye çıkmanın benim için ne büyük baskı olduğunu hatırlıyorum; bunun, ihtiyacı aşan bir zorunluluk, toplumda bir itibar simgesi olduğunu, ikibin yıldan beri sürdüğünü, çok sonra öğrenmek imkanını buldum.

Urfa, Antakya'nın politika ve görkem merkezi olduğu zamanlarda, inanç ve entellektüel bir odaktı. İsa'dan sonra ikinci yüzyılda Urfa dünya hıristiyanlığının merkezi ve doğu entellektüelizminin

beşiğiydi.

Urfalı, dinsel tartışmaları, mezhep ayrılıklarının seviyor. Urfalı, ölülerini kütleselleştirmeyi kutsal bir meslek haline getiri-yor. Urfalı anlatmayı bir edebiyat türü olarak biliyor.

Urfa ve Antakya'nın kurucuları, bir zaman için de olsa isimleri ve pek çok zamanda da yazgıları ortaktır. Arap yayılmacılığının sınırıdır; Araplar, Arap Yarımadası'ndan çıktıktan sonra Kuzey'e doğru yayılıyorlar. En büyük başarılarından birisi Suriye'yi arabize etmeleridir. Antakya, Roma Dönemi'nde Suriye'nin başkentidir. Selevkiye, şimdiki Samandağı, hem limanı hem de ünlü sayfiye yerlerinden birisi oluyor; ondokuzuncu yüzyılda Büyük Britanya'nın Şam Başkonsolosu, Selevkiye'de dinleniyor.

Urfa da Arap yayılmacılığının bir diğer sınırıdır. Urfa'yı merkez yapan Osrhoene Beyliği'ni, Romalılar Arap sayıyorlar. Ancak sınırdır.

Hem Antakya ve hem de Urfa, Güney'den Arap baskısı altındadır. Her ikisi de Kuzey'den Ermeni baskısı görüyorlar. Urfa'nın Ermeni baskısı altında oluşu kolaylıkla anlaşılabilir; Ermeniler, Selçuk Türkleri Malazgirt'ten Anadolu'ya girince yurtlarını terk ederek, Kapadokya'dan Maraş'a kadar uzanan, Adana'yı ve bugünkü Hatay'ın önemli yörelerini içine alan bir bölgede, Küçük Ermenistan oluyorlar. Antakya bu nedenle, Ermeni kültürünün ve nüfusunun bombardımanına uğruyor.

Kuşkusuz hem Urfa ve hem Antakya, Anadolu'nun türkifikasyonuyla birlikte, Türkleşmek zorunda da kalıyorlar. Ancak yazgı beraberlikleri burada bitmiyor.

Şimdi göçler Batı'ya doğrudur. Bu bölgeden Almanya'ya ve diğer Avrupa kentlerine işgücü ihracı, eninde-sonunda bir göçtür. Ancak Haçlı Seferleri de bir tür göçtür; bunlar, hıristiyanlığı bir ideoloji olarak kullanan Avrupalı kaybetmiş asilzadeler ile yoksul sürülerin, talihlerini, zengin Doğu'da bulmak için gerçekleştirdikleri kanlı göçler oluyorlar. Yerleşiyorlar.

Haçlı komutanlardan iki asil, birisi Antakya'da ve diğeri Urfa'da

onbirinci yüzyıl sonlarından itibaren, iki ayrı devlet kuruyorlar. Antakya ve Urfa, geç Latin devletçiklerine de evsahipliği yapıyor. Yakın zamanda ve islamdan sonra hıristiyanlığı tekrar yaşıyor.

Antakya'yı gördüm. PKK Genel Sekreteri Abdullah Öcalan ile Arap illerinde buluştuktan sonra, Urfa'da Baro'nun kırkıncı yıl törenindeki panele katılmak üzere İstanbul'dan geçerken, alınıp siyasi polisin hücrelerine kondum. Urfa'yı göremedim gözlerim pis bir pezle bağlı olduğu için hücreleri de pek göremedim. Bunları, Urfa'yı, görmeden yazdığımı belirtmek için kaydediyorum.

Urfa'nın da Antakya'nın da zaptı zordur. Antakya, dağlardan surlar içinde kurulmuştur. Urfa'nın çift surları olduğunu tarih kitapları yazıyor. Haçlılar, zor zaptediyorlar.

Aslında Antakya'nın tarihi beni hep şaşırtıyor: Antakya tüm tarihinde üç büyük kuşatma yaşıyor. Üçünde de içinden bir hain çıkmasıyla zaptediliyor. İçinden hain çıkmadıkça Antakya'yı zaptetmek mümkün görünmüyor: Uzun süren kuşatmalara dayandığı için de her defasında Antakya tarihin pek az gördüğü talan ve katliamlara sahne oluyor.

İhanet Antakya'ya çok pahalıya mal oluyor.

Kont Baldwin de Urfa'yı, o zaman duruma hakim olan Ermeni Prensi Toros'un daveti ve yardımıyla zaptediyor. Baldwin kısa bir süre sonra Toros'tan kurtulma akıllılığını gösteriyor.

Hem Urfa ve hem Antakya, büyük talan ve katliamları yaşıyorlar. İçinden nüfus alınıp başka yere götürülüyor ve başka yerlerden insanlar getiriliyor. Ancak yine de yerli Elenler ve Kürt halkı varlığını koruyor, Arap etkisi kalıyor, Ermeni izleri hiçbir zaman silinemiyor ve Türk etkisi karışmaya başlıyor.

Tarih, her iki kentin de talihsizliğini yazıyor; nüfusu zamanla azalıyor. İsa'dan hemen sonraki yarım bin yılda, çeşitli kaynaklar, Antakya'nın nüfusunu, altıyüzbin ile bir milyon arasında gösteriyor. 1881 yılında Urfa ile ilgili bir sayım, kentte 2380 hane bulunduğunu saptıyor ve bunun bin kadarı gay-rimüslimdir. Süryani ve daha çok Ermeni anlamına geliyor.

Antakya'nın etkisi tarihtedir.

Urfa, bugüne kalan ve bugünü yapan önemli bir gelişmenin sahibi oluyor.

Urfalıları tarihin ilk büyük çeviri tutkunları olarak görmek mümkündür. Urfalı Yakup, Urfalı Telefilos, Urfalı Mateos ve pek çok Urfalı tarihin kaydettiği çok önemli entellektüellerden bazılarıdır. Yaptıkları iş basit, zahmetli ve çok önemlidir: Bütün dillerde ve özellikle Elence'den ne buluyorlarsa Süryanca'ya çeviriyorlar. Önce Elence İncil ve diğer dinsel edebiyat ve sonra Homeros ve Aristotales dahil bütün Antik Elen bilim ve yazını, Süryanca olarak depolanıyor.

Depolanma, sözcüğünü bilerek kullanıyorum. Araplar, bu arada Batı dünyası Aristotales'i öğreninceye kader Aristocu felsefenin dünyadaki tek otoritesi Averros, İbni Rüşt, Süryanca'dan Arapça'ya çevrilmiş kaynaklardan Elen felsefesini öğreniyor.

Batılılar'ın Elen bilim ve felsefesiyle tanışmaları, Haçlı Seferleri nedeniyle gerçekleşiyor. Batdılar, Elen bilimini, Süryanca ve Arapça'dan öğreniyorlar.

Telefilos, daha sekizinci yüzyılda Süryanca bir dünya tarihi yazıyor. Urfalı Telefilos, Homeros'u, bu bölgeye getiriyor ve çevirerek yayınlıyor.

Urfalı Mateos de, Haçlı Seferleri tarihini, Ermenice olarak, Urfa'da yazıyor.

Urfa'da bütün dinler ve bütün diller birbirine girip çıkıyor.

Antakya'da kalan mozaik müzesidir.

Urfa, hâlâ bir mozaiktir.

Tamam çok hoş! Almanya'da dil kursunda bir Türk ya da Kürt de böyledir.

Kısacası öğrenmeye böyle başladım. Zor başladım. Ve birkaç kelimeyi söktüğüm zaman ilk büyük başarıyı sağlamış oldum. Kemal Öğretmenimin de başarısı olmalı, O da hoşnuttu,

tavrından sezinledim.

Herhalde bir Kürt çocuğunun böyle bir sürece* girmesini ilgiyle izlemiş olabilir veya zorlandığını da görmüş olabilir. Zoru aşmak, sevindiricidir.

Sınıfta öğrenci mevcudu kaç kişiydi? 50 kadar var mıydı?

Epey vardı. Daha o dönemde büyük bir faaliyet içindeydim. Ve öğretmenlerimden de en büyük puanı alırdım. Birinci sınıftan tut, en son ayrıldığım sınıfa kadar, sağcısından da solcusundan da tüm öğretmenlerimden, müthiş takdir alırdım. Kendimi övmek için belirtmiyorum. Halen hatırlıyorum; şu anda sağda olan Aydın Yalçın** vardı, o da öğretmenimdi en son Siyasal'da bana hep on numara verirdi. Sağcılar, beni takip ederdi. Hatırlıyorum sağcıları bile çeken, yöneten benim tavrımdı. Demek istediğim, öğretmenlerime çok bağlıydım ve hepsinin takdirini alırdım. Bir binbaşı öğretmenim vardır; Harp Okulu Edebiyat öğretmeniydi. Gerçekten bana müthiş yakındı ve beni tanırdı. Son dönemlerdi "Çocuklar, Abdullah'ın yazdığı kompozisyonu cebime koymuşum, gidip Fakülte'de profesörlerle tartışıyorum" derdi. Ne yazdığımı da bilmiyorum. Öyle güçlü kompozisyonlar olduğunu da sanmıyorum. Ama Hocam takdir ederdi. Yani demek istediğim, öğretmenlerimin

---

* Kayıtlarımız gaspedilerek TRT tarafından, duşmanca bir senaryo ve sahne düzeniyle, gösterildiğinde, bana en çok, Apo Kardeşimin Türkçesi ile ilgili tepkiler geldi. Düzgün ve aksansız bir Türkçe konuşmasını şaşırtıcı buluyorlardı.

İnsanlar ikinci dili ya kötü öğreniyorlar ya da iyi öğreniyorlar.

Yaşar Kemal'in roman dilinin şiirli olduğu hep söyleniyor; Türkçe, Yaşar'ın ikinci dilidir. Şiir, eninde-sonunda, bir dil sanatıdır. Farklı uçlarda da olsa Türkçe'nin en iyi şairlerinden birisinin Cemal Süreya ve diğerinin Ahmed Arif olduğu kabul ediliyor. Cemal'de Ahmed Arif de, Yaşar Kemal turundan Kürt'türler; Türkçe ana dilleri değildir.

İngilizce'yi, bir sanat dili olarak, en iyi kullananların da İrlanladalılar olması ihtimal dahilinde görünüyor.

** Yeni Forum Dergisi başyazarı, Profesör Aydın Yalçın, Siyasal Bilgiler Fakültesi.

değerini çok tutardım. İnsan, öğretmenlerine karşı saygılı olur. Benim başka işlerle uğraştığımı da bilirlerdi ama yine de severlerdi.

Görülmemiş tutum ve davranışlar sergilerdim.

Daha öğrenciliğimde bir düzen geliştirdim. Bir nizam kurdum ve buna dirençle bağlı kaldım. Buna ek olarak, biz insanlara çok bağlıyız. Biz de sevgi ve saygı müthiştir.

Bunları farkediyorlardı, diyorsunuz.

Aksi halde bir gün bile duramayız.

Bir de şunu söylemeliyim, bütün bu tutum, bütün bunlar devrimciliğe çağrıdır. Çağrı olan, bir tutumdur, davranıştır, dirençliliktir.

Bir Kürt veya bir insan uyanmak isterse ne yapamaz ki?

Ortaokulu nerede okudunuz?

Nizip'te okudum.

Yatılı bir okul muydu?

Hayır, akrabalarımın yanında kalıyordum. Birçok zorluklar geçiriyordum. İşte demin bahsettiğim ninem yaşam kavgasının zorluklarının bilincinde olduğu için beni oldukça denetler, adeta bir mürebbiye gibi üzerime titrerdi.

Okuma isteği sizde bir hırs düzeyinde miydi?

Evet.

Şimdi de öğretmeyi ve öğrenmeyi çok seviyorsunuz. Bıkmak, usanmak bilmeden, insanlarınıza, önünüze gelene, herkese öğretmeye çalışıyorsunuz! Kısaca halkınızın öğretmeni durumundasınız. Peki bu hırs nereden geliyor?

Yalnız okul açısından değil, dini açıdan da öyleydim. Dini duaları da çok ezberlerdim. 33 sureye kadar ezberlediğimi hatırlıyorum. İsterseniz, size, din hocamın yargısını da söyleyeyim.

Peki, Ermenilerin köyündeki okula giderken din hocasına nasıl giderdiniz? Köyde mi giderdiniz, yazın mı yoksa okul

dönemiyle birlikte mi giderdiniz?

Hemen hemen o yıllara rastlıyor. İlkokula giderken aynı zamanda namaz da kılıyordum. Zaten köy imamına gitme diye bir sorun yoktu; çünkü ben camiye gidiyordum.

Peki size kim öğretiyordu? Anneniz mi?

Hayır, duaları kendim ezberliyordum. Elimde dua kitapları vardı.

Latin alfabesiyle miydi?

Evet, Latin alfabesiyleydi. Ben o zaman Hz. Ali'nin cenklerini yazan kitapları alırdım. Bu konuda bir anımı anlatayım; köyde Ali Hoca diye biri vardı. Hz. Ali cenklerinin uzmanıydı. Babam beni uzun kış gecelerinde, bazen onun yanına götürürdü. Ve benim için en büyük tutku, onun kış sohbetlerine katılmaktı. Battal Gazi'nin ve Hz. Ali'nin cenklerini müthiş anlatırdı. Bir de el hareketleriyle, "Şöyle kılıcını çekti, şöyle indirdi, Hayber'in kapısını şöyle açtı, şöyle köprü yaptı, işte Nemrut'u şöyle devirdi..." diye etkileyici bir anlatımı vardı.

Camide mi anlatırdı?

Hayır, uzun kış geceleri sohbetlerinde günlerce anlatırdı. Bu anlatımlarından oldukça etkilenirdim. Bende, Hz. Ali imajı, tam bir ilk militan imajı yaratmıştı.

Kahraman biri.

Tabii kahramandı. Ve Battal Gazi de benim için öyleydi. Kahramandı.

Demek, yoksullara yakın, haksızın karşısında birileri olarak değerlendiriyordunuz?

Artık, fetheden kişi diyelim. Demek, zalimlere karşı, haksızlara karşı, hakkın yolunda kılıç savuruyor. Önemli gördüğüm bende böyle bir tutku başladı, diyebiliyorum. Ve bu tutku bende, oldukça gelişmişti

Peki anneniz size sureleri öğretmede zorlayıcı olmadı mı?

Hayır, annem bilmez bile. Zaten okumaya bile kendi özgür

irademle başladım. Dine olsun, okula olsun, istemim kesinlikle hedefliydi ve gerekeni yapmaya çalıştım. Çok iyi bir öğrenci olduğum kadar, aynı zamanda çok iyi namazında, niyazında olan bir gençtim de. Ve köy imamının değerlendirmesi aynen şöyleydi "Abdullah, sen bu hızla gidersen uçarsın!" Köy imamı halen yaşıyor, kendisine sorabilirsiniz. O, bende bu gücün tutkuyla nasıl başlamış olduğunu görüyordu!.

Uçarsın da melek mi olursun demek istiyordu?

Gayet tabii. "Evliya olursun, melek olursun" anlamında söyluyordu. Demek ki bendeki samimiyeti, tutkuyu, bağlılığı görüyor, bu değerlendirmeyi yapıyordu. Önemli olan bu aynı biçimdeki değerlendirmelerin, öğretmenlerim açısından da geçerli olduğudur. Size daha sonraki değil, çocukluk günlerimin anılarını anlatıyorum ve daha sonraki gelişmelerimin, ipuçları burada gizlidir. Dediğim gibi en önemlisi de, büyük güçsüzlük, büyük yoksulluk olayını yaşıyor, ayrıca ekmeğin, zor kazanılan bir çaba gerektirdiğini öğreniyor olmamızdı. Benim için güç getirip getirememe, güç toplayıp toplayamama, büyük sorunlar doğuruyordu. Geleneklerin tehditlerini görüyor, kolay kolay geleneklerin etkisiyle boğulmak istemiyordum. Biraz hayallerim var ama gerçekleştirme açısından çok iddiasız veya bunun araçları yoktu. Sanırım beni namaza da, okula da bu yöneltiyor. Hayallerim gerçekleştirmek için bunlar beni biraz dürten eğilimler oluyor. Geleneklere isyan ediyorum, isyan denemelerim var. Aynı zamanda bütün bunlarda çaresizliği de görüyorum. Çok zorlanıyorum fakat boyun da eğmiyorum.

Kısaca çok çelişkili ve çok ızdıraplı bir çocukluk dönemim olduğunu söyleyebilirim.

Peki o zaman o tür hayallerle hangi okula gitmek istiyordunuz?

Kesinlikle askeri okula gitmek fikri vardı. Daha önce is-

---

* Kahire'deki ünlü ilahiyat üniversitesi, Cami-ül Ezher.

lamlığa bağlılık dönemimde Ezher Üniversitesi'ne* gidebilmeliyim diyordum. Bende o tutku vardı. Bu gerçekleşmeyince ve doğal olarak bu işleri fazla ilerletebileceğime dair umutlarım kırılınca, vazgeçtim. Tabii önce din okullarında iyi bir ilerleme isteğim vardı. Daha sonra askrei okullar sevdası çıktı.

O zaman, daha çocukluğunuzda böyle net bir biçimde, ya dinle ya da askeri yolla düzeni değiştirme tutkusu var diyebilir miyiz?

Bu, çok açık görülüyordu.. Geriye döndüğümde ben de görüyorum. Bakın, daha ilkokuldayım, ya bitiriyoruz ya bitirmiyoruz. O sıralar, yanıma yine sürüklediğim bir ilkokul arkadaşımı almışım. Bir ağacın üzerindeyiz. Tünemişiz ve ben, ona, ilk ihtilal planını yapıyorum: "Seni Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na vereceğiz. Ben de Hava Kuvvetleri Komutanı olacağım ve birleşip, hükümeti alacağız" diyordum.

İlkokulda mı?

Tabii, daha ilkokul döneminde böyle tasarılarım vardı. Çılgın bir fikir ama yine de vardı. Şimdi düşünüyorum da, o yaşta, öyle çılgınca yöntemlerle düzeni bu kadar değiştirme istemi aklıma nerden geliyordu diye şaşıyorum. Kendimi sorguluyorum.

Bu kaç yıllarına denk geliyor? 1960'lar mı?

Evet, büyük ihtimalle 27 Mayıs darbesinin etkisi olabilir. Çünkü o darbeyi hatırlıyorum.

Sanırım etkisi vardır. Peki Apo Kardeşim, bir şeyin farkında mısınız; şimdi Kürdistan'ı bir tarafa bırakalım, Türkiye'de memurlar, böyle amirlerine kızdıkları zaman, - PKK'yi, Apo'yu sevip sevmemeleri hiç önemli değil- "Ne yapalım yani, derdimizi Apo'ya mı söyleyelim?" diyorlarmış. Demek istediğim, Apo ve PKK böyle günlük konuşmalara bile girecek kadar olay haline geldi.

Şimdi ben, halka "bir şey verdim" demedim ama halk, bir şeyler vereceğimi çok iyi biliyor. Halk bunu rahatlıkla tahmin

ediyor ve almak istediklerini şimdiden ele almak istiyor. "Apo bu kadar verir" deniliyor. Bu "Apo primleri" meselesinden de haberiniz olmuştur. Bu basına da yansıdı. Ayrıca koruculara, mühendislere bile verilmeyecek maaşlar, silahlar ve birçok değişik primler veriliyor. Yine Kürdistan'daki bütün memurların maaşını, primini buna eklemek gerekir. Şimdi durum böyle olunca o memurların da amirlerine "Apo'ya mı söyleyelim" demelerinden daha doğal bir söylem olamaz. Çünkü devletin gelinen noktadaki derin çözümsüzlüğü karşısında PKK'nin ve Apo'nun büyük bir çözüm gücü olduğunu artık herkes görüyor.

Apo Kardeşim, buradan başka bir noktaya gelmek istiyorum. Benim eski çevremde, karımın şimdiki çevresinde hep genel müdürler, müsteşarlar var. Bir gün sohbet ediyoruz. "Her yol Roma'ya çıkar" örneği, şimdi her sohbet, PKK ve söze geliyor. Sohbetin bir yerinde karım kısa kesmek için, "Siz ne diyorsunuz" dedi, "Atatürk Türkler için ne ise, Apo da Kürtler için odur, öyle anlayın" diye bitirdi. Bu düşünce size nasıl geliyor, ne diyorsunuz?

Bunu sayın Mehmet Ali Birand'da söyledi..

Demek, benzetme yayılıyor, nasıl karşılıyorsunuz?

Şimdi benim durumum biraz değişiktir. Mustafa Kemal'i iyi anlayanlardanım. Yaşadığım otorite, politikleşme süreci bana liderlik analizini yaptıracak gücü veriyor. Mustafa Kemal'in yaşamını anlamaya çalıştığımda, iyi değerlendirme yapabiliyorum. Mustafa Kemal'in bir ulus için ne olduğunu, biraz anlıyorum. Ve zaman zaman bazı yöntemlerimiz arasında benzerlikler olmuyor değil.

Peki ayrılıklar ne? Açıkça söyleyeyim, siz bana daha inançlı görünüyorsunuz, öyle mi?

BİRAND: MUSTAFA KEMAL VE ÖCALAN

Mehmet Ali Birand'ın, Apo'nun Mustafa Kemal'e bakışı ile ilgili olarak yazdıkları benim kayıtlarıma tümüyle uymuyor. Arada önemli denebilecek vurgu farkları görüyorum. Birand'a göre Apo, Mustafa Kemal'i katıksız bir uluscu olarak görüyor ve halkçı yanına değer veriyor.*

Aradaki farkın iki temel nedeni olabilir. Birincisi, Birand'ın kapsamlı görüşmesi eskidir; PKK ile Kürdistan halkı arasındaki buluşmanın açıklık kazanmadığı bir zamana denk düşüyor. 1992 yılı sonunda ise Apo, kitleleşmiş görünüyor; güçlü bir halk desteği ile içiçe yaşıyor.

İkincisi, Mehmet Ali Birand'ın kendi durumunu düşünerek, Türkiye'nin büyük düşman gördüğü bir Kürt liderinin Türk lideri ile eşit düzeyde bir karşılaştırmaya girişmesini pek uygun görmemiş olması mümkündür. Bu nedenle daha temkinli bir karşılaştırmayı seçmiş olabileceğine ihtimal verebiliyorum.

İki neden bir arada da ele alınabilir. Birand'ın kitabından ilgili bölümü, buruya, alıyorum.

***

Abdullah Öcalan'ın Atatürk'ten söz ederken yüz hatlarına dikkat ettim. Başkaları hakkında konuşurken gerilim yoktu. Atatürk'ün İstiklal Savaşı sırasında Kürtlerle ilişkilerini çok ayrıntılı şekilde incelemiş. Kürtlerin bu savaş döneminde Atatürk'e verdikleri destekten sonraki beklentilerini ve hayal kırıklarını uzun uzun anlattı.

Bir ara kendini dolaylı şekilde Atatürk ile karşılaştırmaya başladı. Kendinin de Atatürk gibi bir mücadele verdiğini ileri sürdü ve şöyle devam etti:

"... Mustafa Kemal'in gerçek bir Türk, bir burjuva önderi olduğunu, bir burjuva ulusçu olduğunu belirtmek gerekiyor... Kendine

---

Mehmet Ali Birand, APO ve PKK, İstanbul, 1992 s. 39-40

göre akıllı bir burjuva ulusçudur. Kesinlikle Türk ulusunun kurtuluşundan yanadır. Bunu da, gerçekten şu güce veya bu güce sığınarak değil, Türk ulusuna güvenerek gerçekleştirmiştir. Atatürk en gelişmiş, en gelişmiş olduğu kadar da en gerçekçi Türk milliyetçisidir. Diğerlerinin Turancılığını filan ciddiye almamak gerekir. Türklük için, Anadolu Türklüğü için yapabileceğinin azamisini yapmıştır. Zaten böyle olmasa Türkiye Cumhuriyeti doğmazdı."

Apo bu sözlerinden sonra bir ara durdu.

Aklından bir şeylerin geçtiği belliydi. Adeta "söyleyeyim mi, söylemeyeyim mi" diye düşünür gibi bir hali vardı.

Hafifçe gülümsedi. Muzipçe bir gülümsemeden sonra, dayanamadı.

"Şimdi tuhaftır, zaman zaman (kendi durumumla) karşılaştırma yapıyorum. Karşılaştırma yaparken, en çok çatıştığımız bu insanla, diyorum bazı benzerlikler çıkıyor.

Şu anlamda yani... Kritik anda, zor noktalarda politika nasıl yapılıyor. Gerçeklerin bilincine nasıl ulaşılır?

Bu alanda epey benzerlikler oluyor. Bir ulusal birlik için mesela hata yapmamak. Örgüt açısından çok duyarlı yaşamak gerekiyor.

Atatürk'ün o dönemlerde mesela bir telefon; telgraf şeyine yapışması var. Birlik için şu konuda, şu generale yolladığı mektuplar var.

Bu konuda bir de azmi görmek gerekir. Kendini tam olarak verme olayını görmek gerekiyor."

Atatürk'ün yaklaşımlarından, tutumlarından ders aldığınız oldu mu?

"Bazı çağrışımlar, istemesem de geliyor. Gayet tabii büyük farklılıklarımız var. İdeolojiden tutun, ulusal özelliklere kadar... Bir politik olay olarak, bir Milliyetçilik önderi olarak şimdi onu çok daha iyi anlıyorum."

-En büyük Türk milliyetçisiydi...

"Tabii, saygı duyulması gerekir. Kendi ulusal kurtuluşu için

büyük bir değer. Tutarlıdır, bağımsızlıkçıdır. Çakış için şuna dayanalım, buna dayanalım dememiştir... Benim Atatürk'e yönelik eleştirilerim sadece bir halka (Kürt) karşı uyguladığı politikada kaynaklanır."

Öcalan'ın bu ılımlı veya olumlu gibi görünen görüşlerinin ardından Türkiye'nin İstiklal Savaşını kazandıktan sonraki politikalarıyla ilgili büyük eleştirileri var. Kürt halkının aldatıldığını, verilen sözlerin yerine getirilmediğini anlatırken gerçek hisleri ortaya çıkıyor.

"... Halklar her zaman aptal yerine konulmayı da kabul etmezler.. Burada sınıf tanımayan bir burjuva milliyetçiliğinin zararlarına değinmek gerekir. Yani zor günde vaziyeti kurtardıktan sonra, aklıma gelen her şeyi yararım ve benim yanımda kâr kalır mantığını ben fazla ileri görüşlü bir politika saymam. O yılları inkar etmemek gerekir. 1919-21 arasında Mustafa Kemal başta olmak üzere Kürtlerle sağlıklı bir ilişki için büyük dikkat harcanıyor. Sonra..."

Sonrası çok kanlı, çok acı olaylarla dolu.

Hayal kırıklıkları, son derece kötü anılar.

Tam bu sırada dışardan önce bir tek patlama sesi geldi. İster istemez irkildim.

"Merak atmeyin, jenarötörü çalıştırdılar" dedi.

Mustafa Kemal her şeyi devletle yapıyordu, ben ise her şeyi halk ile yapıyorum. En büyük ayrılığımız bu noktadadır. Onun tüm gücü devlet yetkisini, devlet erkini almak ve onunla dönüşüm sağlamaktı. Benimki bunun tam tersidir. Benimki, çok yoksul, çok az örgütlü olan bu halk içinde bunu gerçekleştirmek ve kendini tümüyle devlete karşıt bir konumda görmek, erkin de, gücün de kesinlikle halkın içinde oluştuğunu görmek tarzındadır. Mustafa Kemal, devlet saplantısı içindedir, bir devleti oldu mu, onu her şeyin yerine koyuyor adeta devlete tapıyor. Ve sonuç; Mustafa Kemal'in kurduğu devlet en bağımlı

türden devlete dönüştü. Demek ki, bir devlete tapınmakla, aşırı devletçi olmakla bağımsızlık arasında fazla ilişki yok ve hatta zıddına da dönüşebilir. Çok aşırı devletçilik, her şeyi devletten görme kapı kulluğuna, kapı kulluğu da bağımlılığa götürür. Örneğin Türk devleti böyledir. Demek ki her şeyden önce halkı, zihinsel ve moral yönden bağımsızlaştırmak, savaşan, mücadele eden bir halk durumuna getirmek gerekiyor.

Şu anda Kürt halkı, tartışan bir halk düzeyine geldi mi?

Kürt halkı, artık Türk halkının önüne geçmiştir.

Biz önce, halkımızı, ideolojik ve moral açıdan, savaşan bir halk durumuna getirdik. Bu yüzden bizim halkımız, artık her gün düşünen ve her gün tartışan bir halktır. Artık Kürt halkı, sürekli olarak, devrimci değerler üzerinde düşünüyor, moral değerler üzerinde düşünüyor, tartışıyor ve eymele geçiyor.

Mustafa Kemal ise devlet ünvanlarıyla hazır bir örgüte konuyor, öyle mi?

Kesinlikle öyledir. Mustafa Kemal, Ulusal Kurtuluş Savaşı'na, kolordularla, valiliklerle, başladı. Ben ise borçla başladım! Ben eksi ile yola çıktım.

Siz, sıfırdan başladınız...

Hayır, borçlu başladım, diyorum. Benim başlangıç noktam sıfırın da altındadır. Bu işe başlarken bir tek fişeğim ve burada bir tek sağlam arkadaşım bile yoktu.

Şu kıyaslamayı yapmak gerekir: Bir yanda Mustafa Kemal'in müthiş devletçiliği ve devlete dayanan ulusculuğu ve diğer yanda, benim sonsuz halkçılığım ve halka dayanan güç ya da halkı otorite yapma anlayışım. Ayrılığımızı bu karşılaştırmadan çıkarmak mümkündür, diye düşünüyorum.

Mustafa Kemal ulusculuğunu sizinkinden ayıran özellik yalnızca devlet boyutu mu? Kemal'in, "Kürtler de zaten Türk doğdu" türünden bir sözü olduğu söyleniyor.

Kemal'in devleti için bir halk lazımdır.

Daha 1917'lerde Diyarbakır'da, Silvan'dayken Kürt giysileri ni giyer. Kürt kızlarıyla yakınlaşması ve eşraftan birisinin kızıyla nişanlanması hikayesi var. Ve buradan ortaya şu durum çıkıyor: O zaman Türkiye üzerine toptan işgal tehlikesi var, eğer Türkiye toptan elden giderse Mustafa Kemal o zaman rahatlıkla bir Kürt kralı veya meliği olmaya niyetli görünüyor. Hatta Mustafa Kemal'in, şeyhlerin, dedelerin ve aşiret reislerinin elini öpen resimleri vardır. Yine Erzurum ve Silvan'da yaptığı kongreler ortadadır. Kürt önde gelenlerine mektupları, çağrıları, demeçleri vardır. "Biz Kürtler ve Türkler müşterek düşmana karşı harekete geçelim" diyor. Bunlar gerçek ve Amasya Tamimi'nde var. Önemli olan, böylesine tarihi bir gelenek ve Mustafa Kemal'in Türk gerçeğini kurtarmak istemesi, öncülük etmesi ve yönlendirmesidir. Çok tehlikeli bir gelenektir. Kürdistan'a tekrar bir müracaat var. İttifaklarını illa orda oluşturuyorlar. Tıpkı Bağdat'ın kapılarına dayanmak isteyen Sultan Selçuk, Anadolu içlerine girmek isteyen Sultan Alpaslan gibi, ulusu Anadolu'da tutmak istiyor. Yine çaresizlik. Bu çok önemli, beşyüz yıllık aralıklarla gündeme gelen, Türk milleti açısından tehlikeli üç süreçtir. Üç süreçte de Kürtlere müracaat var. Kürtlerin ittifakı ile, bağlılığıyla veya ne derseniz deyin, o anki çelişkilerini çözme, tehlikeden çıkmalarına -Kürt egemenleri eliyle de olsa- bir yol olma durumları söz konusudur. Mustafa Kemal olayında gerçekleşen bir konu da bu oluyor. Belgeler ellerindedir, açıktır ve bunu inkar edemezler.

Bir de şu var galiba Kemal Paşa hep eşraf, yüksek tabaka ve zengin kızlarıyla ilişki kurmayı düşünüyor.

Gayet tabii! Orası eksik kaldı, size tamamlayayım. Onun gözünde devlet her şeydir. Devletin dayandığı, güç aldığı sınıflar çok gereklidir. Ve dikkat ederseniz, tüm ilişkilerini bu saha kaplamıştır. Bunun ulusçuluğu da bir üst tabaka yahut feodal-komprador ulusçuluğudur. Halk ulusçuluğu değildir. Peki, öyle hemen bu noktaya nasıl geldi, derseniz izahı şudur: da-

ha ilkokuldan itibaren devlet onu kanadı altına almıştır. Daha Selanik'teyken okuduğu devlet okullarıydı, ta Askeri Harp Akademisi'ne kadar her şeyini devlete borçlu birisiydi.

Sizin askeri okul hayaliniz.

Benim askeri okula gitme istemimle benzerlik var. Fakat fırsat bulamadığım için bu gerçekleşmiyor. Çünkü Kürt geçmişim daha erken yaşta bana, ordu umudunun boş olduğunu ortaya koydu. Kürt ulusunun zayıf olma durumunun beni kişi olarak zorladığının bilincindeydim. Bu yönden Kürtlük olayı ilerlememin önünde büyük bir engeldi, çünkü bununla yargılanacaktım! İlk yaşlardan beri bende öyle bir duygu vardı. Yani yükselme tutkum vardı, ama arkadaki Kürtlük olayı bunu engelleyecekti! Askeri okula gitmemde bile kesinlikle bir engel oldu.* Ben bunu duydum ve bununla karşılaştım. Böylece askeri okula gitmek istediğimde kapıların oldukça kapalı olması, bu ayırımın daha net olduğunu, sınıfsal ve ulusal ayrılığın daha net olduğunu açıkça gösteriyordu. Dikkat edilirse bu önemli bir sorundur. Burada çocukluktan beri ruhi yapının şekillenmesinde, yükselme duygusunun oluşumunda hayal çok önemli rol oynuyor. Dolayısıyla Kürt olmamın gelişmenin önünde engel olması, daha çocuk yaşta ulusal kişiliği, ulusal problemi yaşamama neden oldu. Bu kişiliğimin gelişmesinde en az din kadar etkili olan bir olaydır.

Diğer taraftan Şeyh Sait'in başkaldırısına kadar Mustafa Kemal'de hem ciddi bir Türkçülük ve hem de laisizm işareti

---

* Apo'nun Kürt kimliği ile askeri okula alınma arasındaki zıtlığı çok erken yaşta duyduğu anlaşılıyor. İsmail Beşikçi'nin her zaman vurguladığı gibi, Kürtler, Kürtlük kimliklerini attıkları zaman bütün kapılardan geçebiliyorlar.

Kürtler, Kürt kimliklerini bıraktıkları zaman, Türklerle eşit hale gelebiliyorlar.

Apo'nun Kürt kimliği ile hayalindeki askeri okul ya da subaylık arasında, birincisini, çok erken yaşlarda seçmiş olduğu sonucunu çıkarıyorum.

görmüyoruz. Kemalist Türkçülüğün başlangıcında bir tepki ve sığınma isteği görülüyor.

Olabilir. Ben burada, Mustafa Kemal'in yetişmesinin başlangıcıyla kendiminki arasındaki benzerlik ve ayrılıklara değinmekle yetinmek istedim.

"Kemal, devletle başladı, ben halkla başladım" sözünüz kayda değerdir.

Kesinlikle öyledir.

Önemli olduğu için kayda değerdir. İkinci olarak önemle kaydettiğim açıklamalarınız şudur: "Ben, Kürt halkının kurtuluşunu, yükselişini, başka yol görmediğim için, sosyalizme yöneldim." Böyle başlıyorsunuz.

Öyleyse şimdi size sosyalistliğimin çocukluğumdaki ipuçlarını anlatmalıyım. Aslında şimdiye kadar anlattıklarımdan çıkarmanız mümkündü. Ben müthiş topluluklar oluşturmak istiyordum. Benim topluluklarım adeta sürekli yürüyüş halinde olmalıydı, çocuklarla toplantım olmadığı zaman rahatsızdım. "Ne yapayım da bu çocukları şu köhnemiş evin duvarları arasından çıkarayım?" diye düşünürdüm. En büyük tutkularım, günlük olarak bir çocuğu alıp dağa çıkarmaktı. "Haydi gidip yılan öldürelim, kuş tutalım, kartal yuvasına ulaşalım" derdim. Hele o kartal yuvaları dehşet hoşuma giderdi! Bir de yılanla savaşmak müthişti! Yılan kavgalarım epey nam salmıştır ve köylüler yılan gördüklerinde ilkin bana haber yollardı.

Ne tür yılan? Kara yılan mı?...

Hayır, hemen hemen hepsi vardı. Tabii ben çocukluğumda bir yılanla çatışırken bile, epey plan yapardım!

Demek daha o zamandan, kıvrak ve şeytan düşmanla çatışmayı, kavga etmeyi öğrendiniz.

Evet, yılan epey kıvrak, çok da şeytancadır.

Peki, buraya daha sonra devam edeceğiz, ama burada be-

lirtmek istediğim bir husus var; Mustafa Kemal'le, Abdullah Öcalan karşılaştırılması yapılırken, ben sizi Mustafa Kemal ve daha birçok lidere nazaran fazla cüretli buluyorum.

Yanılmayasınız?

Hayır, örneklerini vereyim; ben Londra'dayken, Newroz mesajınızı izledim, en zor zamanda bile yabancılara "PKK marksisttir, leninisttir" diyordunuz. Kürt gerçekliği içinde aşiretlerin olduğu bilindiği halde, her konuşmanızda sosyalizm'den bahsediyorsunuz. Bir bunları bir de Zindan Konferansı'nızı çok cüretli buluyorum.

Hayır, ben size, cüretli miyim veya çok endişeli, hatta korkak biri miyim, bu hususa açıklık getirmek için şunları söyleyeyim: Aslında bende çok çekingenlik, utangaçlık vardı ve bu hâlâ da devam eder. Fakat bunun içinde büyük cüretkarlık da vardır. Ben de henüz tam anlamış değilim. Cüretle, korkunun içiçe, birleştiği başka bir insan tasavvur etmek zor! Bunlar kesinlikle birbirine bağlı ve iç içedir.

Bir liderde temkinlilik ve cüret içiçe olmalıdır. Bunu anlarım.

Korku mu, temkinlilik mi, bende cüretle içiçedir.

Bakın size çocukluğumun kavgalarından bahsediyorum; yılandan çok korktuğum halde yılanla kavga eder duruma gelmişim! Aileden çok çekindiğim halde, aile ile çok kavga ediyorum! Kısaca çok köklü korku ve endişelerle yaşayan bir insanım. Şimdi aynı durum dinle de ilgilidir. Dinin cehennem korkusuyla, Allah korkusuyla yaşamaktan tutalım işte cüretimle diyalektik materyalizme yönelme gibi bir içiçelik var. Bunu halen de sürdürüyorum. İşte darbe yapacak korkunç kafayla, basit örgütlenmelerden yana çıkış, daha o yaşlarda var. Çünkü, aslında kimsenin aklına böyle yaşamak, böyle ilişkilerle bir dünya kurmak gelmez. Zaten onun için "Bu çocuğun ayağı kaymış" diyorlardı. Ama böyle bir uğraş beni kıyasıya buluyor.

Rahat uyuyor musunuz?

Benim için uyumak da bir görevdir. Hemen hemen her şey bir görev gibi dayatılmıştır. Yaşamak benim için bir görevdir.

Yaşamı seviyorsunuz, değil mi?

Şu anda 44 yaşındayım, ama, hâlâ 7-10 yaşındaki çocukluk heyecanıyla yaşıyorum.

Çok güzel!

Kesinlikle öyleyim. O zamanın umutları, heyecanları şu anda beni yürüten kuvvetlerdir.

Demek kendinizi çocuk hissediyorsunuz! Çok güzel bir duygu olmalı!

Ben, büyümeyi kabul etmiyorum, bunu nasıl değerlendirirseniz değerlendirin. Zaman aşımına karşı böylesine bir savaşımım var. Tabii, bunun birçok nedeni vardır. Benim için yaşlanmak kabul edilemez bir durumdur. Ayrıca çocuk durumunda olan bir halk var; kendi büyümemi şiddetle bu halkın büyümesine bağlamışım. Zaten bu konuda büyük bir inadım olduğunu hemen belirteyim.

Kürt olayını ve bununla bağlantılı sosyalizm olayını ele aldığımda "Bunların benimle hem dirilmesi, hem yenilmemesi, hem de büyümesi gerekir" dedim. Bu konuda inadım çok büyüktür; Kürt benimle büyüyecektir.

Ne güzel! Ben de yazdığım kitapta "Kürt başkaldırısı Bedirhan isminde bir prensle başladı, ondan yoksul bir Kürt çocuğunun liderliğine geldi. Şimdi halk, emekçi bir Kürdün liderliğinde büyüyor," diyorum.

Şimdi benim Kürtlüğüm Bedirhan'lara, Barzani'lere hiç benzemez, arada çok büyük farklar var. Aslında ben Kürtlüğün bittiği noktada ortaya çıktım. Bunun çok önemli bir tespit olduğunu hemen belirteyim.

Bence benim aile koşullarımda Kürtlük artık bitiş noktasındadır. Ben bu bitişi görüyorum ve o noktadan, yani halk olarak biten Kürdün o noktasından bir çıkış yapıyorum. Tabii bu çok açık bir gerçekliktir. Çünkü ben Kürmanc kesiminden

sayılırım ve Kürmancımda. Hollandalı yazar Martin Bruinessen'in* de iyi ve doğru tespit ettiği gibi şöyle bir tanımı vardır: Kurmanc, aşiret bağlarının çözüldüğü, aynı zamanda güçten, kuvvetten düşmüş Kürt oluyor. Sanıyorum buna, aşiret ve serflik ilişkilerinden biraz kopmuş aile çerçevesinde de olsa bir emek sürecine girmiş, yoksul köylü de diyebiliriz. İşte benim Kürtlüğüm böyle bir tanıma dayanıyor.

Siz, Kürtlüğü, milliyeti, emekçi özünün kaldığı bir yerde yakalamış oluyorsunuz.

Kısacası benimki, bu kesimin Kürtçülüğüydü. Barzani, Talabani ya da Bedirhan Kürtçülüğü değildir. Benimki aşiret bağlarından kopmuş Kürtlerin Kürtçülüğü oluyor.

Osmanlı'dan kalma Kürt bürokratların Kürtçülüğü de değil?

Elbette değil, onlarla daha baştan çelişkiliyim. Kürtlük kategorimi çok iyi tespit etmek lazım. Ben bu Kürtlüğü örgütlüyorum, bu Kürtlüğü öncü kılıyorum. Bence sosyal analizi biraz daha geliştirmek gerekir.

Tabii, bu söyledikleriniz üzerinde çok düşünülecektir.

Bruinessen'in de bunu görmesi isabetlidir. Ve bunların ilk olarak Botan'da bazı direnme çabaları olduğundan sözederek, sanırım 1975'lerde şu tahlili yapıyor; "Bunlar, ileride kıvılcımı yakabilirler" diyor ve nitekim bu Botan'da gerçekleşiyor. Biz Botan'da bu kıvılcımı yaktık!

Sonradan antropolog olan Van Bruissen'in bu ilk çalışması oldukça dürüsttür. Türkçe'ye çevrilmiş olması yararlıdır.

Bizimki yeni bir kategoridir. Ağa, şeyh, devlet kategorisinden ayrıdır. Ben bu kesimi buldum. Bu kesim benim kişiliğimde iyi bir çıkışı buldu. Bir buluşmadır.

Önemli olan şudur: Kırmanc, gerçekten en zayıf, en

---

*M.M. Van Bruinessen, Agha, Shaikh, and State, (Ağa Şeyh ve Devlet) Utrecht, 1978

çözülmüş Kürt kesimidir. Ağadan, aşiretten, devletten çözülmüştür. Oldukça dipte ve zorlanan bir kesimdir. Bizim köy ve aile ise, bunun daha da çözülmüş, böylece daha da bitişe doğru gitmiş bir biçimi oluyor. Bizim genel aşiret topluluğumuza ve çözülmüş aşiret kısmımıza "Berazi" derler. Beraziler Suruç, Bozova yörelerinde yaşarlar. Ve şimdi aşiret niteliğini tamamen yitiriyorlar. Biz bunların daha da uç noktalarındanız, daha da bitmiş durumdayız Hatta kabile de dağılmış ve babam tek kalmış! Babamın büyük güçsüzlüğü buradan kaynaklanıyor. Kendisini, akrabaları bile hiç ciddiye almazlar ve akrabalardan çok darbe yemiş bir adamdı. Yani adeta yoktur, bitmektedir. İşte burda Kürtlük çözülüşü bitiyor ve Kürtlüğün çözülüşünün bittiği nokta da ben bütün o güçsüzlüğü, çaresizliğiyle kendimi diriltmeye çalışıyorum. Şimdi bunun için sık sık arkadaşlara "Siz güç nedir, güçsüzlük nedir bilemiyorsunuz" diyorum. Bunu söylemem anlaşılır bir husus, çünkü hepsinin yetişme koşulları benimkinden çok farklıdır. Hepsi adeta el üstünde güzel rahat, çelişkisiz büyütülmüşler ve kendilerini rahat hissetmişler. Benimkisi ise bunun tam tersi bir durum arzediyor.

Apo Kardeşim, kendinizde bir koruma içgüdüsü buluyor musunuz? Koruma güdünüz yüksek mi? Sizde böyle bir kavram oluştu mu?

Benim için korunma sürekli uyanık olmaktır. Sürekli korunma çabasıdır.

Geriye baktığımızda, ansızın yurtdışına çıkışınız var. Şimdi büyük bir adım olarak görünüyor, içgüdüsel mi?

Ülkeden bu tarafa geçiş, çok kısa bir sürecin kararıdır. Benim karar süreçlerim yine sezgiseldir ve anidir. Fakat genel bir planlamadan da yoksun olduğu söylenemez. Genel planlama, ani karar verme önünde engel değildir. Size bu dönemin çözümlemesini yapmayı şunun için uygun görüyorum.

Çocukluğunuzun aynası oluyor.

Öyledir.

Birçoğuna göre çok ilginç olur, okuyucular içinde ilginç gelecektir.

Şimdi bence şu belirleme doğrudur. Eğer bir çocuk kendi yaşantısına ihanet etmezse, hiçbir zaman kötü bir büyük olmaz. Bir çocuk kendi hayallerine saygılı olmayı bilirse en iyi insan olur. Bir çocuk, kendi çocukluk günlerinin özlemlerine ters düşmezse hep genç kalır, genç olarak yolunda yürür. Ben, "44 yaşında bir çocuğum" dedim. Bunun anlamı çocukluk hayallerime ve özlemlerime ihanet etmeden büyüdüğümdür.

Hâlâ zayıfın yanındasınız.

Yalnız o değil. Bende, "Büyüdüm ergenlik çağına girdim, evlendim, çoluk çocuğa karıştım, baba oldum..." biçimindeki duygular yoktur. Kusura bakmayın, baba olma havalarına girer, onunla gurur duyabilirsiniz ama ben bundan biraz sıkılıyorum. Yani babalar beni biraz mazur görsün, ben halen 44 yaşında bir çocuğum. Ben çocukluğumda nasıl arkadaşlık coşkusuyla hareket ediyorduysam, halen de öyleyim. Benim fikrimde ve yaşamımda kişileri karılaştırmak veya sahte erkekleştirmek yoktur. Buna kendi yaşamımda yer vermeyeceğim, bana çirkin gelir. Eşlenmek kötü bir şey değil ama, eşlenmenin nasıl geliştiği halen benim için büyük bir savaşım meselesidir. Buna giden yoldaki büyük savaşım, büyük uğraşım önemlidir. Kadın söz konusu olduğunda, onu yaşamdan kopuk ele alamayız. Ve Kürtlerde "jin" hem yaşam, hem kadın demektir. Bu oldukça doğru bir değerlendirmedir. Ama bu ne hale getirilmiştir? Bizde yaşam zehir, zemberek, diken, yara-bere, çürük, adına her türlü namussuzluğa girilen bir bela ve kadın da bu yaşamın adeta en büyük katalizatörü olmuş, öyle kullanılıyor! Dediğim gibi amacım, bunu daha yaşanılır bir hale getirmektir.

Ama insan baba da olabilir, değil mi?

Hayır, o sorun değil, fakat ben çocukluğa ihanet edemiyorum.

Çocuk seviyor musunuz?

Bırakın çocuk sevmesini, kendim bir çocuğum! Bu da sorulur mu, ben bir büyük değilim ki! Ben, bir büyüğüm çocuk sevmesini hakaret olarak değerlendiririm. Sanki öyle çok büyümüş de bir çocuğu sevmek cüretini gösteriyor! Çocukların dünyası, kesinlikle güzel bir dünyadır. Orda Özgürlük var, arkadaşlık var; büyük haksızlıklar yoktur.

Peki senin savaş arkadaşların bunu seziyorlar mı?

Ben çocukluk dünyamı, arkadaşlık dünyama aktarmış durumdayım.

Bakın ben geçen defa Hamza'nın şehadetine çok üzüldüm. Çünkü Hamza'yla ikinizi yanyana gördüğümde, Hamza senin yanında çok rahattı, siz de Hamza'nın yanında çok rahattınız.

O benim çocukluk arkadaşımdır. Ben hemen bu konuda size bir gerçeği daha açayım. Böylece Hamza yani Hasan Bindal'ı da anmış olayım. Hasan Bindal, köyde aramızın iyi olmadığı bir ailenin çocuğuydu. Aileyle kavgalıyız ve kesin çelişkiliyiz. Yani, arkadaş olmam yerine çarpışmam, karşı koymam gereken bir aile çocuğuydu. Hâlâ dün gibi hatırlıyorum, yaşıtımdı ve köyde arkadışım olacaktı. En büyük problemim şuydu: Şimdi ben Hamza'yla kavga mı edeceğim, yoksa onunla dostluk, arkadaşlık mı edeceğim? Sanırım 7 yaşlarında ortaya çıkan ilk ciddi soru buydu. Şimdi arkadaşlık edeyim mi, etmeyeyim mi? Edersem aileyi bozar, karşıma çıkarır mı? Kesin çıkarır. Onun ailesi kuşkulu, bizim aile kuşkulu! Ben her şeyi göğüsleyerek, alttan ilk gizli örgütlenmemi Hasan Bindal'la yaptım.

Öyle mi?

Tabii, bu onunla ilk gizli ilişkim oluyor. Yani illegal ilişki! Köydeki ilk siyasi örgütlenme oluyor. Çünkü resmi köy otoritesine karşı ilk gizli örgütlenmeyi yapıyorum. Tabii çok önemlidir. Ve nenem bunu haber alır almaz, çok ağır bir biçimde üzerime geldi. Aile düzenine karşı gizli bir örgütlenmeydi; o günden böyle aldık, buraya kadar getirdik.

Benim için önemlidir. İlk birliktir. Bugün ilk birlik olarak algılıyorum.

Köy çelişkilerine karşı bir köy birliği ve bu birlik giderek beni halkın birliğine götürüyor. Köyde halk arasındaki bir çelişkiyi daha 7 yaşındayken çözmeye başlarsan, bunu da ailenin resmi düzenine karşı yaparsan, eğer bir de çok ısrarlıysan, bu, senin halkının da birliğine gideceğin anlamına gelir. Benim için çok önemli bir mücadele aracıdır. Sonuna kadar bağlı kaldım, o da bağlı kaldı, takdir etti. İlişkimizin işte böyle bir değeri vardır. Daha sonra ben, bu ilkeyi bütün halka uyguladım. Benim büyük bir birlikçi olmam böyle başladı, diyebilirim.

Apo Kardeşim, mutlaka biliyorsunuz, şu anda çok sevilen bir lidersiniz. İktidarı öncesinde çok az önderin gördüğü bir sevgi kuşatması içindesiniz. Peki, çocukluğunuzda sevgiyi istiyor muydunuz, özlüyor muydunuz?

İsterseniz, burada, sevme olgusuna bir giriş yapalım. Şimdi bunu yapacağım. Sorarken bilme konusunda bir aydınlık getirdiniz. "Bilme, irade sahibi olmak ve güzeli sevmek" diye bir üçleme yaptınız.

İnsanın üç özelliği bunlardır. İnsanın başka özelliğini bulamayız. İnsan bilgi peşinde koşan, karar veren, yani irade sahibi olan ve seven bir yaratıktır. İşte biz bu üçlüyü büyütür, kendimizde tanrı yaparız.

Şimdi bilme olayını size söyledim. Bende büyük bir bilme arayışı var; dinde, okulda, çevrede arıyorum. İrade gücünün de çok şiddetli olduğunu görüyorsunuz. Müthiş bir irade olayıyla karşı karşıyayım. Çevreme isyansı yaklaşmakla az-çok irade gösterisinde bulunuyorum. Sevgi olayı düşünülmelidir. Şimdi dediğim gibi annemde sevgiyi biraz aradım, fakat herhalde bu çatışma nedeniyle olacaktı ki fazla bulamıyordum. Sevgi bulabilmem için onun istediği kalıba girmem gerekiyordu. Bunu yapmadığım için de, demek ki, bu sevgi olayı fazla

gerçekleşmiyordu. Fakat benim için arkadaşlık sevgisi çok büyüktü, bu aynı şekilde kız çocukları içinde geçerlidir.

Peki üniversiteye geldiğinizde çabuk aşık oluyor muydunuz?

Şimdi Kürt toplumunda aşk olayı nedir, evlilik nedir size biraz açmalıyım.Bu konuda yine bir anımı söyleyebilirim: Benim büyük bacım kocaya verilecekti, ne oldukları belirsiz bir takım adamlar, iki-üç günlük yürüyüşle başka bir köyden geldiler, büyük bacımı alıp götürdüler. Bize, birkaç çuval buğday, beş-on kuruş, bıraktılar. Böylece bizim Havva gitti. Satıldı. Birkaç çuval buğdaya, beş-on kuruşa, Havva'yı alıp götürdüler.O günlerimi hatırlıyorum. Çok hayıflandığımı biliyorum. İçimden "bu işte bir bit yeniği var" diyordum.

O zaman devrimci bir yaklaşımım olsaydı Havva gitmezdi. Alıp götüremezlerdi. Kesin, Havva iyi bir kadın olabilirdi. O gitti ve kızları oldu. Sözde birini kurtaracaktım! Kendime söz vermiştim. Hiç olmazsa yeğenimi kurtaracaktım.

Ülkeden koptuğum için, ne olduğunu bilmiyorum. Herhalde o da satıldı. Anlatıyorum, anlatıyorum ve şunun için anlatıyorum: Bizim, çocukluktan beri yürüttüğümüz bir özgürlük savaşımız vardır. Bu saflarda bulunmamızın anlamı vardır.

Kadına gelince; ben köle kadınla devrim yapamam, küçükburjuva kurnazıyla da devrim yapamam. Bir kocakarı ile devrim yapılmaz. Devrim, yiğit kadınla yapılır.

Tabii burası çok önemlidir. İşte sorun, yiğit kadının kim olduğu, yiğit kadına nasıl ulaşılacağı sorunudur. Devrim güzellik, iyilik, doğruluk içindir. Ben bela olmuş tipleri devrim içinde nasıl kabul ederim? Özgürlük tutkusu omayan, günlük olarak özgürlük savaşımını yürütmeyen birini ne yapayım? Ben çocukça yüreğimle o inanılmaz anormal koşullarda gerçeklerden kopmamanın savaşını verdim. Size ne dedim! Ulusal gerçeklerden, kadın gerçeğinden, halk gerçeğinden kopmamayı, giderek işte sosyalist gerçeklikle temas, ondan kopma-

maya nasıl büyük bir yüklenimle yüklendik ve bugüne kadar geldik. Aslında hepsi bunun hikayesidir.

Şimdi çocukluk dönemi tahliline devam edelim, onu geçmeyelim. Bana göre daha bu dönemde bir eşitlik arayışı da vardır. Sevgi olayı, daha çocukluğumda vardır. "Bu çocukluk oyunlarımıza kızlar da katılmalı" derdim. Bu bence önemli bir ilkedir. Çünkü daha sonra kadını gerillaya katmayla, çocuklukta onları oyuna katma arasında ilişki vardır. Çeşitli çocukluk oyunları var ve onları ısrarla katmaya karşı değilim.

Zor iştir. Sevginin bir zahmeti olmalıdır. Sevgi de, kolaya ve hazıra konmamalıdır.

Sizin Hamza olarak bildiğiniz Hasan Bindal budur. Mevcut düzende benim Hasan'la arkadaşlık yapmam, birbirimizi sevmemiz yasaktır. Ben yasak sevgiyi aradım. Çocukluğumda hep kızları oyuna sokmaya çalıştım. Bundandır. Bu konuda ısrarlıyım, tutkuluyum. Aslında hiçbir çocuk böyle değil. Yani aile "onunla arkadaşlık yapma" demişse o da yapmaz. Benim "inat" diye yapıyorum. İlla "Tersinde derinleş" diyorum. Kızlar gelin oluyor, ben daha peşinde oluyorum. İnat! İlla oyun devam edecek! Sonra, bizim arkadaşlık esas ilkedir. Daha sonra yoldaşlık gelir. Şu anda tabii yoldaşlık ilkem çok büyüktür. Ama onun temellerini çok köklü atmışım, çünkü onlara canım kadar değer veriyorum, onlar için hayatımı ortaya koyuyorum. Geleneksel ilkeyi bozuyorum.

Ama son zamanlarda galiba bunu yoldaşlarınız daha yakından mı farkediyor? Ben onu sezmeye başladım. Yani üç sene içinde görebildiğim değişiklik, sizi daha çok sevdikleri, size dah çok güvendikleridir.

Şimdi tek kelimeyle sevgiyi yarattım. Sevgi uğruna yürüttüğüm büyük bir savaş var. Kazanıyorum.

Ama Apo Kardeşim, ben bunun zaman içinde gelişmesini gördüğümü söylemek istiyorum. Son zamanlarda arttı mı?

Evet, çiçeklendi.

***

1988 yılında, Türkiye Cumhuriyeti Devleti, PKK ve Apo'dan ciddi ölçüde ürkmeye başladı. Ben ve arkadaşlarım ise, Türk ve Kürt insanının Apo'yu ve Partiya Karkeran Kürdistan'ı bilmek hakkı olduğunu düşünüyorduk. Yurttaş olacaklarsa, "iyi" yurttaş olacaklarsa, bilmek görevleriydi.

İyi yurttaş, Apo'yu bilme yürekliliğini göstermek zorundadır.

Elimizde var olan, çıkardığımız Toplumsal Kurtuluş'ta, PKK'yi tanıtmaya ve Apo'nun görüşlerini yayınlamaya başladık. Toplatıldık. Olmadı. Biz toplandık. Bilgesu, Hüsnü Öndül, İlhan Akalın ve Orhan Gökdemir ile birlikte hücreye kapatıldık. Dördümüz tutuklandık. Bu sıralarda, Mehmet Ali Birand'ın Apo ile görüştüğünü ve mülakatı yayınlama yürekliliğini denediğini, sonradan öğrendik. Ciddi hiçbir engel olmamasına karşın Milliyet Gazetesi bu mülakatı yayınlayamadı. biz hücredeydik ve bunu bilmiyorduk. Bilmediğimiz bir de şu vardı: Aynı tarihlerde Abdullah Öcalan, Celal Talabani ile bir ittifak yapıyordu. Kısa süreli olan bu ittifakta, geniş işbirliği olanakları sayılıyor ve bunlar arasında devrimci Türk aydınları da geçiyordu. Türk Devleti ise ürküyordu ve bizi kapatıyordu.

Çıktıktan sonra Avrupa konferanslarını başlattık. Bilgesu ile Londra'daydık. İşçinin Sesi'nin sabote etmek istediği, Türk ve Kürtlerin doldurduğu çok güzel bir konferanstı.

1992 Nevrozu'na katılmak üzere yine Londra'daydım. Bir arkadaşım yaklaştı "beni tanıdın mı" diye sordu. O zaman üç kişiydik, diye ekledi. 1988 yılında Londra da PKK sempatizanı ya da ERNK yanlısı sadece üç Kürt vardı. 1992 yılına gelindiğinde, Londra'da, belki ERNK yanlısı olmayan üç Kürt kalmıştı.

Newroz'da, Londra'da, bir spor salonunda beşbin kişiye hitap ediyordum.

Paris'e geçtim. Strassbourg'ta Newroz'da konuştum. Dönüşte uçakta Kürt kütlesinin PKK'yi bulduğunu yazdım. Kütle uzaktı. Yaklaştı.

Yaklaşmak sıcaklıktır.

Sevgi ateşlidir.

Apo, yalnızlığı yaşadı... Belki hiç yanlız değildi ve ben bu nedenle "kimsesizlik" sözünü kullanıyorum. Apo, kimsesizliği bildi. Şimdi sevginin ateşini duyuyor olmalı.

Ateş, yakandır, yaklaştırandır, güzelleştirendir.

Sözleşimizin burasında Apo, mücadeleyi ve 1992 yılında gelinen noktayı değerlendiriyor. Ben, bunu, temel metinden çıkarıyorum ve ek olarak sunuyorum. İsteyen okuyucularımız hemen okuyabilirler ve isteyen okuyucularımız, tekrar dönmek üzere, daha ileri bir okumaya bırakabilirler.

Şimdi çocukluğumuzu anlatmayı sürdürüyorum.

***

Apo, anlatımını sürdürüyor.

***

Yani çiçek açtı!

İşte bu anlamda bu yılda PKK çiçek açtı, çiçeklendi, diyorum. Ve bunun, hiç şüphesiz büyük sevgi olayı ile bağlantısı vardır. Ben şimdi büyük sevmeme olayına mahkum olmuşum, diğer sevgileri basit görüyorum.

Sevgisiz olur mu?

Hepsine karşıyım. Bu konuda geliştirilmiş tüm ilişkilere karşı protestocuyum.

İnsan ikiyüzlü de ondan mı?

Hepsini protesto ediyorum. O dinine bağlılık değil, ailesine bağlılık değil; hepsine büyük itirazım var. Ve dolayısıyla tümüne kapalıyım. Kendimi büyük bir zaman kesitinde sevgi dünyasına kapatıyorum. Bir anlamda inzivaya çekiliyorum.

Kendini kapatıyorsun, çünkü inzivada değil de içinde inziva var.

Şimdi size bir anımı daha anlatayım. Sevgiye geldik; ona giriş olsun diye söylüyorum. Annemin beni bir suçlaması daha vardı; "Sen bu kafayla gidersen kimse sana kız vermez" diyor-

du. Şimdi isabetli bir değerlendirme! Kimsenin bana kız vermemesi hâlâ beni düşündürüyor. Bu kadın bu sözü kendi kadınlığıyla mı, aile gerçekliğiyle mi, neyle söylediyse söyledi. "Bu kafadaki adama kız vermezler" dedi. Tuhaf! Benim de böyle bir kız arayışım yok! Kız aramayı vahşice buluyorum. "Bir Kız bulmak da ne demek oluyor; daha o zamandan beri, gururum bunu kabul etmiyor. Bunun tehlikeleri olduğunu gördüm, bundan sıkıldım ve kız bulmayı utanç verici buldum, kapandım, bir kat daha içime kapandım, utandım! Böylece bu konularda muhafazakarlığım başladı?

Ne muhafazakarlığı?

Bu anlamda içine kapanma, böyle aileye, evliliğe açılamama fakat diğer yandan alttan da ardını bırakmama olayı var. Kızlara, başka bir yol kenarından daha ulaşabilmeliyiz, diyordum. Bu yol resmi, geleneksel biçimde değil de başka bir biçimde olmalı diye düşünüyordum. Bu büyük planı, yıllarca kendi içimde koruyor, besliyorum. İşte bunun sonucu olarak şimdi bütün kızların müthiş biçimde ayakta olduğunu görüyorsunuz.

O ne demek oluyor?

Şimdi binlercesi gerilladır, ne demek olur mu? Ortadoğu halkları tarihinde ilk defa böyle bir hareket gelişiyor! Peki bu nasıl gelişti? Bir Kürt kızı evinin eşiğinden dışarıya adımını bile atamazdı, şimdi binlercesi fedai! Nasıl bir olay? Kürdistan'da kendiliğinden yaprak kıpırdamaz, hele aile, namus değerleri konusunda hiç kıpırdamaz!

Evet, onun da altını çizelim. Senin bütün yazılarını da okuyorum ve seviniyorum. Kendiliğinden, hiçbir şeye inanmıyorsun.

Dayatılan kadına hiç inanmam.

Sadece kadın değil, genel olarak kendiliğindenciliğe inanmıyorsunuz.

Tamam dayatılan bir şeyi asla kabul etmem

Ama son zamanlarda galiba bunu yoldaşlarınız daha yakından mı farkediyor? Ben onu sezmeye başladım. Yani üç sene içinde hemen görebildiğim değişiklik, sizi daha çok sevdikleri, size daha çok güvendikleridir.

Şimdi tek kelimeyle sevgiyi yarattım. Sevgi uğruna yürüttüğüm büyük bir savaş var. Kazanıyorum.

Ama Apo Kardeşim, ben bunun zaman içinde gelişmesini gördüğümü söylemek istiyorum. Son zamanlarda arttı mı?

Evet, çiçeklendi.

Yani çiçek açtı!

Son yıllarda PKK'nin gerek kendi, içinde gerekse Kürdistan ortamında vardığı aşama bir çiçeklenme aşamasıdır, diyebiliriz. Bu da sevgi oluyor ve bunun 20-30 yıllık bir mücadeleyle ilişkisi vardır.

Biz yirmi yılı aşkın bir süredir bu oluşumun içindeyiz. Partinin resmen ilanının 14. yılını geride bıraktık; tek kelimeyle bir yaşam tarzı haline getirdik. En büyük kararı en büyük eylemi, en büyük örgütlenmeyi yarattık. Savaşın tek doğru yaşam seçeneği olduğu ispatlandı. Çok despot ve çok kuralsız bir savaşta düşmanı sınırlandırdık. Bir timsah gibi dişlerinin arasına alıp, midesine oturtan bir düşmanın ağzından, biz, tekrar canlanmaya başlayabildik. Öyle çiğneyip mideye götürülen ve kolay öldürtmeyen düşmanın ağzından şimdi nefes alır, yaşam emareleri gösterir bir duruma geldik. Bir kabadayının elinden günde elli defa sopa yiyen bir kocakarının durumundan "Ben de evden kaçarım ve kaçıp da özgürleşme yoluna girerim" deme gibi bir duruma geldik. Bu son üçlü zirve yapıldı ya, benim ona verdiğim bir ad şuydu: "Üçlü bir kabadayı grubunun elindeki bir orospu olmaktan çıkıp, biraz namusunu korumaya çalışan bir duruma gelmek!" Bunlar az işler değil! Tabii yaşamı ancak ahırlarda kendine layık görenlere en güzelinin, en kabul edilebilir olanının nasıl

olabileceği cevabını verdik. Şimdi bunlar, önemli kazanımlardır. Boşuna "Bu son yılda PKK çiçeklendi, binbir renkte, kokuda, Kürdün her derdine çare olabilecek nadide çiçekler açtı" demiyorum. 1992 yılı biraz da bunun gerçekleşmesi, bunun ispatı oluyor.

Bu açıdan '92 için söylenecek çok şey var, en başta söylenmesi gereken, '92'nin müthiş bir savaşım yılı olduğudur. Savaşın hem derinliğine, hem de genişliğine yayılmasına, ileri düzeyde bir ulusal irade birliğine, halkın çok kapsamlı katılımına tanık olma yılıdır. Gerillada patlamaya doğru gidilen bir yıldır. Önceki bütün yılları aşan bir katılımın bu yılda gerçekleşmesi söz konusudur. Gerilla ordulaşması oran olarak 91'e kadar bir ise, 92'nin sonuna doğru yaklaştığımızda üçe katlanan bir gelişmeye yol açmıştır.

Aynı gelişmeler, Serhildanlar için de geçerlidir. Serhildanlar bir Cizre, Nusaybin, Şırnak hattı olmaktan çıkarak, bir Amed hattını aşıp Kuzey'ide güçlü bir biçimde kapsamına alarak gelişmiş ve hatta en Güney'de bir serhildan kuşağı yaratarak, Ülke genelinde halkı irade ve eylem birliğine götürmüştür.

Türkiye metropellerindeki Kürt kitlesi dinin de yoğun bir biçimde serhildana kalktığı, yine Avrupa'daki Kürt kitlesinin de bir o denli büyük gösteriler gerçekleştirdiği bir yıl olmuştur. Avrupa'da katılımı 60 bine varan güçlü bir çıkış toplantıları, 20-30 bin kişilik yürüyüşler, metropol kentlerinde, Adana, Istanbul ve Izmir'de onbinleri aşan yürüyüşler gerçekleştirilmiştir. Binlerce köylü ayağa kalkarak yürümüş, maddi-manevi destek artarak sürdürülmüştür.

HEP alanında oyunlar bozulmuştur.

HEP alanında sürekli devlet senaryoları uygulanmak istenmiştir. Güneyli işbirlikçilerin de desteğiyle sahte Kürt Partisi planlanmış, bozulmuş, HEP bu amaca yöneltilmek istenmiş, bozulmuştur.

HEP alanında uyanıklıkla, sürekli müdahale ile, işbirlikçi Kürt çıkışının ölü doğması sağlanmıştır.

Geniş kapsamlı basın-yayın kampanyaları gerçekleştiril-miştir. Demokratik gazete, dergicilik ve yayıncılıkta mesafe katedilmiştir. Mevziler tutulmuştur.

En önemlisi de Demirel-İnönü hükümeti eliyle tam sonuç alınak üzere planlanan "nihai imha saldırısı"nı içeren özel savaş yılı boşa çıkarılarak, '92 yılı başarıyla tamamlanmıştır.

Yine unutmayalım ki, Demirel-İnönü hükümeti, Cumhuri- yet tarihinde içte ve dışta destekleri en çok geliştirilmiş ve yine her şeyini özel savaşın emrine sokmuş bir savaş hükümetinin adıdır. Daha bu hükümet kurulur kurulmaz, nasıl bir saldırıya yöneldiğini biliyoruz. En son teknikleri kullanarak kesin sonuç almak istedi. DYP ve SHP'nin temsil ettikleri Geleneksel Cumhuriyet'in sağ ve solunu "Milli Mutabakat" adı altında birleştirdiler. Muhalefet partileri de daha yılın başında, meclisin özel toplantılarında tek politikada birleştiklerini ilan ettiler. Buna "Ulusal Uzlaşma" veya "Milli Mutabakat" adını verdiler.

Büyük bir diplomatik atağa geçtiler. Demirel hemen ABD'ye gitti, emperyalizmden destek aldı. İngiliz, Fransız, Alman desteği zaten sağlanmıştı. Geride, Ortadoğu'da açılan gedikleri kapatmak kalıyordu. PKK'nin vücut bulduğu Suriye, İran sahâlârına uzanarak tüm gücüyle yüklenme daha 92'nin baharında Suriye sahasını, ardından İran sahasını kullanılmaz duruma getirme ve en önemlisi de işbirlikçi güçlerle Güney'den tecrit çemberi oluşturma hedeflendi. Bu son Güney'deki savaşta, bütün bunları çok iyi planladığı ortaya çıkmıştır.

Demirel-İnönü Hükümeti zamanında, Özal'dan devralınan özel savaş sistemi geliştirildi. Kont-gerilla, Özel Savaş Dairesi'nin emrine verildi, gözden geçirildi, böylece Özal Hükümeti'nin, izleyen Akbulut ve Yılmaz Hükümetlerinin içine düştüğü yetmezlik aşılmaya çalışıldı. Var olan muhalefet yokedildi, muhalefet de iktidara destek oldu. Tamamlayıcı hale geldi.

Bütün bunları Özal Savaş Dairesi sağlıyor.

Her şey, Özel Savaş'ında emrindedir.

Demirel ve Özal birbirinin boğazına sarılıyorlardı. Bu görüntüyü veriyorlardı. Sonra, Süleyman Demirel, "tepede çelişki yok" dedi ve kol kola girdiler...'

PKK, Demirel ile Özal'ı birleştiriyor, değil mi? "Kıyamet kopsa Çankaya'ya çıkmam" diyen Demirel, Diyarbakır'da askeri karargahta Özal'ın başkanlığında bakanlar kurulu toplantısı yaptı ve Kürt'e karşı birlikte olduklarını göstermek için birlikte gülen resimler verdiler...

Aslında sahte bir gülüştü. PKK söz konusu olduğunda en uzlaşmaz çelişkilerini bile bir kenara atıp sağ, soldan daha solcu, sağdan sağcı bir konuma getiriliyor. Bütün bunları Özel Savaş'ın mantığına göre çok gerekli görüldüğü için itirazsız yapılıyor. Batı da yeni ittifaklara, işte "Türki Cumhuriyetler Birliği"ne yine Ortadoğu'da Kürdistan'ı aralarında paylaştıran geleneksel güçler ittifakına, Balkan ittifakına ihtiyaç duyuyor. Bütün bunlar, İçteki yangının söndürülmesi amacına bağlı olarak düşünülüyor.

Diplomasi, son sınırına kadar uygulanıyor. Bunun için sonuna kadar taviz üstüne taviz veriliyor. Almanya'ya "Al sana bu kadar", Ingilizler biraz rahatsız oldular mı, onlara da "Al sana bu kadar", Fransa homurdandı mı ona da "Al sana bu kadar" diye taviz üstüne taviz veriyor. Zaten Amerika'ya tamamen bağlı. Iran'a "Al sana bu kadar" ve Suriye'ye de "Dediklerimi yaparsan sana da bu kadar vereceğim" diyor.

Bütün bunlar, Türkiye'nin jeopolitikası gereği işte "Türkiye'nin kıymeti bu kadar artıyor", gerekirse "Istikrar adasıdır", gerekirse "Ortadoğu'nun güçlü ülkesidir" teranesi altında yürütülüyor.

Hiç şüphesiz TC'nin bu çok yönlü hazırlık, destek, planlama ve saldırılarına karşı biz bu yılda da güçlü bir direnme ve karşılık vermeyi esas aldık. Sonuçta geçmiş, daha rahatlıkla aşılarak gelişme temposundan taviz verilmeden gördüğümüz gibi '92 yılı böyle kazanılmaya çalışılıyor. Bu anlamda aslında '92 yılı çok büyük bir kazanım haline geliyor. '92 çok güçlü kazanılmıştır; çünkü Kürdistan tarihinin dayatılan en kapsamlı özel savaşına karşı, en büyük devrimci savaşın verildiği ve kazanıldığı bir yıl oluyor. Özcesi, bu yılda Türkiye Cumhuriyeti tarihinin son sınırına geldi, özel savaş için gücünü sonuna kadar kullandı ama tam başarıya gidemedi; ne derse desin bu savaştan

yenik çıkan kendisidir, diyorum. Görülüyor ki PKK'yi bu yıllarda böyle kazanmak, geleceğini nihai olarak kazanmak anlamındadır. Böylesine kazanılan PKK gerçekliği, ulusal bağımsızlığı ve toplumsal özgürlüğü kazanmadır. Mevcut tüm direnmeler, her türlü baskı ve işkenceye karşı takınılan tavırlar, her cephedeki savaşımlar böyle kazandıran bir PKK'ye kavuşmak içindir. Bu açıdan PKK'nin 14. yıldönümü yani 15. yıla girişi bize tüm çabaların boşa gitmediğini, kazanmanın imkanlarını kesinlikle ortaya çıktığını rahatlıkla kazanabileceğinin artık kesinlik kazandığını rahatlıkla gösteriyor. İşte bu anlamda bu yılda PKK çiçek açtı, çiçeklendi diyorum. Ve bunun hiç şüphesiz büyük sevgi olayı ile bağlantısı vardır. Ben şimdi büyük sevmeme olayına mahkum olmuşum, diğer sevgileri basit görüyorum.

İster kadında olsun, ister erkekte olsun kabul etmezsiniz değil mi?

Evet, veri olarak sunulanlardan kuşkuluyum. Bu öğrencilik yıllarımda kadın konusunda yalnızlaşma var, çok muhafazakardım. İki kelime konuşma gücünü bile gösteremiyor, çok zorlanıyordum. Herkes çok kolaylıkla bir şeyler yapabildiği halde, ben gittikçe yalnızlaşıyordum.

Ankara'da mıydınız?

Evet hâlâ hatırlıyorum, Maltepe Camisi'ne yakındı. Zaman zaman oraya gidip namaz kılardım. O zaman yalnızlıklarımın giderek derinleştiğini söylemek istiyorum. Yani umut giderek zayıflıyordu. Tabii 70'lere gelindiğinde sosyalistlerin ilk yürüyüşlerine ilgi duymaya başladım.

Lise de hocalarınız size nasıl bakıyorlardı?

Size bahsettim. Burada, Harp Okulu'na giden öğretmenimi anmalıyım. Çünkü o benim için gerçekten büyük bir güven kaynağı oluyordu. Onu mutlaka doğru anmalıyım. İsmi Faruk Çağlayan'dı. Binbaşıydı, Harp Okulu'nun edebiyat öğretmeniydi. O dönemde Harp Okulu'nda okuyanlar onu

tanırlar. Evet, '66-69 arası dönemin Harp Okulu öğrencileri onu bilirler. Bizim okula gelip edebiyat dersleri verirdi. Benimle olağanüstü ilgilenmesi oldu. Şimdi bunun benim yaşantımdaki yerinin ne olduğunu sorarsanız, Ankara'daki o zor yıllarımda bana güven kaynağı oldu. Yani çok vakur, çok kalender, böyle değişik bir binbaşıydı ve galiba tasavvufçu birisiydi. Bana öğrettiği, verdiği şu oldu; "Sen kendine büyük güven, sen çok büyük birisisin!" Çok tuhaf! Şimdi bunu niçin böyle yaptığını bilemiyorum. Derse gelip "Çocuklar, ben Abdullah'ın yazdığı kompozisyon yazılarını alıp bütün profesörlere okutuyorum ve tahlil ediyorum" diyordu. Tabii ben kalkar bir-iki cümle söylerdim. O, "Durun" derdi, "Ben size bu cümlelerin yorumunu yapayım." Benim yorumcum olurdu. Dediğim gibi çok ciddi, kalender biriydi. Beni görür görmez, sevecen saygılı bir şekilde "Bir derdin var mı? Kendine güven" derdi. İşte size bahsettiğim o bunalımlara bu yaklaşım birleşince biraz o yılları kolay atlattım.

Başka hocanız var mıydı?

Evet, biri daha vardı. O da sevgi üzerine oluyor. Fransızca öğretmeniydi. İsmi de Adnan Bayraktarzade, Erzurumluydu. Hâlâ yaşıyorsa, sanırım hatırlar.

Faruk Bey öldü mü?

Kanserden öldü, ölümüne üzüldüm. Şunun için söylüyorum; insan o biçimiyle ne sevebilirdi, ne de sevilirdi. Fakat öğretmenim daha o zaman "Çocuklar, bu dünyada Abdullah'ı sevmeyeni, ben de sevmem" diye bir iddia ileri sürüyordu. Kararı böyleydi ve çok netti. Benim o zaman sevgi meselemde çelişkilerimin olduğunu şimdi anlıyorum. Ne seviyorum, ne seviliyorum, ne sevebiliyorum, ne kendimi sevdirebiliyorum. Ama onun iddiası da büyük! Ve ben onun bu değerlendirmesini hiçbir zaman unutmadım. Bu öğretmen, bu sözü söyleyebildi! Demek ki bazı gerçekleri gördü, ortada büyük bir sevgi olayı var demektir.

Apo Kardeşim, arkadaşlarınla mesafeli miydin? Onlarla şaka yapar mıydın?

Aslında hem çok içiçeyim, hem de çok uzağım. Benimle şaka yaparlardı, fakat herkes değil. Ben hep ciddiyet, hep nizam peşindeydim. Benim çok seçkin bir yerim vardı. Hemen hemen bütün topluluklarda önder konumda bir yerim vardı. Bu konumumu 7 yaşından bugüne kadar, hiçbir zaman yitirmedim. Ama çok mütevazi, çok alçakgönüllü, çok adaletli ve emeğe çok önem veren biriydim.

Bu anlamda ben çok sabatkarım. İğne ucuyla kuyu kazar gibi çok ince eler, sık dokurum. Çok kanaatkar, haddini çok bilen, kendine çok hükmeden, kendini hep gözden geçiren biriyim.

Sizin bu yanınız bilinmiyor. Ben bu yanlarınızı Türkiye'de, yabancı ülkelerde söylediğim zaman tabii hiç kimse inanmak istemiyor. Sizi hep böyle gördüğü yerde yüz tane adamı birden öldüren birisi olarak görüyorlar.

Böyle görmek doğru bir yorumlayış olmaz. Bakın bu konuda köylüler halen sağdır, benim için "Karınca ezmez" derler. Bir karıncayı gördüğümde ezmemek için ayağımı kaldırırdım. Kesinlikle halen de öyleyim.

Şimdi, "Yürüttüğünüz savaşla bunun arasında bir çelişki ortaya çıkmıyor mu" diyeceksiniz. Hayır, kesinlikle arada bir çelişki yoktur. Bütün arkadaşlara sorabilirsiniz, çözümlemelerde de yüzlerce kez söylemişim. Ben bir tek damla kanın bile boş yere akıtılmasından korkunç hesap sorarım. Ve şu anda bir halk için ne gerekiyorsa, sadece o yapılmaya çalışılıyor. Dolayısıyla bizim güzellik kraliçemiz savaştır, savaşın güzelliğine kesinlikle vurgunuz. Belki günümüzde herkes "barış, barış" diye her şeyi söylüyor ve savaşın ateş olduğunu biliyorsunuz. Ateşe ne atarsan yakar, buna rağmen bizim tanrımız, savaş tanrısıdır. Size açıkça söyleyeyim ki bu dünyada, benden daha fazla kavgadan çekinenini zor bulursunuz. Kavgadan, ateşli silahlardan, kesici, yaralayıcı aletlerden

hem bu kadar çekin, hem de bu denli savaşın teorisini ve pratiğini geliştir! Bu nasıl izah edilebilir? Bunun izahı, bu işin benim için olmadığıdır. Eğer benim için olsaydı, bu dünyada savaşa girmeyecek tek kişi varsa, o da ben olurdum. Fakat bir halk söz konusu olduğunda, yalnız Kürt halkı için de değil dünyada benim kadar savaşa, kavgaya çok tutkulu birini bulamazsınız. İşte bu size göre bir çelişki olabilir.

Bana değil. Ancak birçoğu tek yanlı bakabiliyor.

Belki anlaşılır. Bir yanımı görüyorlar. Savaş önde, beni görmüyorlar. Görmek istemedikleri de kesindir. Beni ve işin sanat yanını görmek istemiyorlar. Savaştan bu kadar çekinen birisinin, en değme silahşörün bile yanına yaklaşmayacağı bir savaş teorisi ve pratiğine cesaret etmesi, onun olanaklarını, imkansızlık sınırında ele geçirmeye çalışması da benim sanatım oluyor.

Aslında sadece bana değil savaşa da inanmıyorlar. Adını savaş koydular. Karşısına da özel savaşı koydular. Ama yine de pek inanmıyorlar. Çünkü bizim böyle bir savaş hazırlayabileceğimize, gerçekleştirebileceğimize inanmak istemiyorlar.

Bu halkın, değil bir günde bu kadar düşman vurabileceğini, bir jandarmaya ters bakabileceğine bile inanmıyordu. Bu düzeyde ne inanç, ne de bakış açısı vardı. Fakat bir gerçektir ki, düşman şimdi sinmiş, kaçıyor. Ödü kopuyor, yüzlerce karakolunu kaldırıyor.

Şimdi tüm bunların elbette benimle bağlantısı vardır. Bir halkın yaşamı söz konusu olduğunda, ben yaşamın nasıl elde edildiğini, edileceğini iyi bilirim. Zehir-zemberek olmuş, köhnemiş bir yaşamı ben ne yapayım? Benim için yaşamak, eşittir başarmaktır. Her şey başarmaya, başarmak da mutlak anlamda özgürleşmeye bağlıdır. Özgürleşmeyen başaramaz, başaramayan yaşayamaz; Kürdistan'da yaşam kanunu budur. Ben yalnız bir insan için değil, bir tek ot parçası için bile

yaşamın ne anlama geldiğini iyi bilirim. Hatta size şunu söyleyeyim: Ben, iyi görünen bir çimene basmamak için adımımı çok bilinçli atarım...

Ben inanıyorum, sizi görüp tanıyanların da inanacağına eminim.

Kesinlikle yeşil tutkunuyum. Bu anlamda ben, çok iyi bir yeşilciyim de. Size yılanlarla kavgalarımdan sözettim. Zararlı yılanlarla kötü kavgalarım oldu, fakat kesinlikle zararsız hayvanları da korurdum.

Yılanları neyle öldürürdünüz, taşla mı?

Evet, daha sonra elime birkaç kırma tüfek geçti ama esas itibariyle taşla öldürürdüm. Hemen şu noktayı belirleyeyim. Dünyada ölmekten ve öldürmekten en çok çekinen insanım. Aklımda halen köydeki o ilk ölümün de hatırası var, o mezarlar halen gözümün önünde duruyor. "Böyle olmamalı" diyordum. Bu ölüm benim için sürekli bir endişeye yol açan bir problemdi. Ayrıca "Bu biçimiyle olmamalı" diye düşünüyordum. Böylece ölüm olayıyla çelişkim başladı. Öldürme meselesi ise bende çok vahimdi. Ve halen de öyledir, ölmekten ve öldürmekten gerçekten çok çekinen bir insanım. Köyde bir-iki silah patladığında hemen jandarmalar gelirdi. O zaman kendimi delikten deliğe sakladığımı hatırlıyorum. Çıkıp seyredemezdim.

Bu, çok korkak birisi olduğum için değil de, bu tip insana karşı silahla yürümeyi çok cüretli ve tehlikeli bulduğum için böyleydi.

O zaman, sonradan ordular kuracağınız hiç aklınıza geliyor muydu?

Az önce size, dünyanın öldürmekten en çok çekinen insanının neden en çok öldürmenin sorumlusu durumuna geldiğini izah ettim. Bu büyük çelişkiydi ve izah etmek gerekirdi. Daha sonraki bütün yaşamım bu soruya cevap aramaktır. Çok güçsüz, ölmekten, öldürmekten çok korkan, çekinen birisi nasıl oluyor da ölümsüzlük noktasını bu kadar zorluyor ve bu kadar

öldürebiliyor? Bunun cevabı şudur: Yaşam değerlendirilmesi yapıldığında ölmek ve öldürülmek kaçınılmaz oluyor! Ve ben aslında halen yaşamıyorum, yani görev başındayım ve görev başında olan bir insan da normal sosyal yaşantıyı yaşayamaz! İşte bu anlamda, halen yaşamıyorum, diyorum. Ben görevli bir adamım, çocukluğumdan, şu ana kadar görevliyim. Yaşamın önünde tehditler gördüm. Yaşamın önünde ulusal, sınıfsal, hatta uluslararası düzeyde bir tehdit görüyorum. İşte şu anda ABD emperyalizmi, Alman emperyalizmi, Türkiye'de sömürgecilik, bunun Kürt işbirlikçileri, benim için büyük yaşam tehlikeleridir.

Kürt halkı ölüm tehditiyle karşı karşıya ve bunun için..

Tehdit sadece halka yönelik değildir. Sadece emperyalist, sömürgeci faşist bir tehdit olarak almayınız. Bunların altında ve bunların içinde çeşit çeşit tehditler var.

Kadına dayatılan erkek egemenliği büyük bir yaşam tehditidir. Yine çocuğun dünyasının önüne büyüklerin diktiği engel, büyük bir yaşam tehditidir. Bunların hepsi birleşiyor. Şimdi dikkat ederseniz, bu tehditlerin hepsi birleşiyor ve beni zorlaya zorlaya, zor aracını değerlendirmeye, zor teorisine itiyor. Ve böylece zordan bu kadar çekinen insanın zorun yaratıcısı haline geldiğini söyleyebilirim. Nedeni de yaşamımın boğdurulmuş, tehdit altına alınmış olduğudur..

Bugün 44 yaşındayım, gördüğüm hep, namussuzların, alçakların, zalimlerin, hırsızların, çirkinlerin ve düşkünlerin, yaşam önünde büyük bir engel olduklarıdır. Yaşam ise benim için büyük ve güzel bir tutkudur. Öyleyse engeller temizlenmelidir. Yaşama tutkuyla bağlı, ölümden nefret eden birisi, ben buyum. Yaşamın önündeki engelleri kaldırmak zorundadır. Zor zorla kalkar. Benim zor kullanımı olgusunu görmem kaçınılmazdır.

Döndünüz, daha önce sorduğum bir soruya, koruma içgüdüsüyle ilgili soruya cevap oldunuz. Güzel. Ancak soru

soruyu açıyor. Siz, Amerikan, Alman, Türk sömürgeciliğini, egemenliklerini ve bir de erkek egemenliğini yaşamın tehditi olarak görüyorsunuz öyle mi?

Tabii erkek egemenliğini de katıyorum. Çünkü hem emperyalizmin hepsi birdir ve hem de kadın bir yurt parçasıdır.

Kadın hem ezilen ve hem saklanan bir yurt parçasıdır.

Bana göre bugün bir kızımız bir kadınımız herhangi bir yurt parçasının kendisi olabilir. Dikkat ederseniz, bu biraz gerçektir de. Kadın, bizim toplumsal, ulusal gerçekliğimizde ayaktadır. Erkek bildiğimiz o işbirlikçiliğinden, yabancılaşmasın-dan ötürü düşmana günde 40 defa eğilmesinden ötürü silinmiştir, fazla ulusal değerleri temsil edemez. Kadını bir Kürt parçası gibi düşünmek ve öyle anlamak bence büyüklüktür. Aslında bizim toplumda kadın, sarı öküzden sonra gelir. Nasıl ele almışsan öyle olur. Bunun insani yönü neresi? Tarihten, yurttan, kültürden bu kadar kopuk ele al, ondan sonra da "canımdır, malımdır" diye yüklen ha yüklen! En büyük saygısızlık, dayatmanın en çirkini budur. Buna dayalı cinsel özgürlüğün kaç paralık değeri vardır. Tutkun uyanmış, sanılmışsın. Dikkat ederseniz bu, kölelik ilkesine, hayvani ilkeye, yabancılık ilkesine ve bizde sömürgecilik ilkesine kadar götürür. İşte bu nedenle erkek egemenliğini o düzeyde görüyor ve ona şiddetle karşı çıkıyorum.

Bütün bunları tehlike olarak görüyorsanız sizin mücadelenizin evrensel bir özü var demektir. Çünkü sadece Kürt halkının karşılaştığı tehditle sınırlı kalmıyor.

Ben milliyetçi değilim, bu çok açıktır. Eğer Kürt halkının mücadelesine bu kadar tutkuyla yaklaşıyorsam, dünyada en ezilen halk olduğu içindir. En ezilenin mücadelesine de tutkuyla bağlıyız. Kürt olduğu için değil, en çok ezildiği için... Kürt Ulusal Kurtuluşçusuyum. Ben açıkça size de söyleyeyim. Yani ben milliyetçilik için hayatımı ortaya koyacak adam değilim. Ben bu yaşamı, bunun için vermem.

Doğrusu bunu Türkiye yönetenleri duyduğunda çok şaşıracaklar.

Bence onların yaşamı bir koca ahlaksızlıktan ibarettir. Bir Amerikalı ilk defa beni gördü; "Bush için ne düşünüyorsun?" diye sordu. "Tek kelimeyle bir ahlaksızdır" dedim.

Güzel söylemişsiniz!

Evet bir çoğu devlet başı, bilmem ne olmuş ama hepsi ahlaksız adamlar. Ahlaka birazcık bağlı olsalardı, meseleleri daha insani açıdan ele alabilirlerdi.

Ama düzenleri onları ahlaksız yapar, değil mi?

APO'DA SEVGİ: PİR'DE KARDEŞ VE BARZANİ'DE DÜŞMAN

Gerçekten yaşama çok büyük bağlılıkları vardır. Tabii bu kadar büyük engellerin olduğu yerde yaşamı savunmak şeref borcudur. Kürt meselesine gelince daha önce söyledim. Kürt, yaşam mahkumu, yaşamdan koparılmış bir halktır. Kürt, dünyanın zindanındaki halktır. Kürt, her güzellikten, sevmekten koparılmış halktır. Dikkat edin kopmuş değil, koparılmış diyorum. En son kendinden kopartılmış halktır ve böylece her türlü histen, duygu ortamından yoksun bırakılmıştır. Kısaca elden, ayaktan kesilmiş insan görüntüsünde bir varlık haline getirilmiş. Yani insani olmanın her şeyinden kopartılmış, fakat görüntüde hâlâ insan görünüyor. İşte Kürt budur! Kürdün tanımını daha da geliştirebilirim. Şimdi bana çokşey vaadetseler sunsalar da benim insanlık anlayışımda, egemenden, güçlü olandan yana tavır almak, ahlaksızlıktır. Benim ahlaki bir ilkemin varolduğu kesindir. Zaten şu ilkel Kürt milliyetçiliği en büyük

düşmanındır. Bu düşmanlığı, Talabani-Barzani liderliği, Türk'ten daha fazla gösteriyor. Bu benim milliyetçilik ilkesinden uzak olduğumu gösteriyor. Ve ilk destekçilerim Kemal Pir, Haki Karer'le Türkiye kökenlidir. Hâlâ söylüyorum, en iyi bağlılıklarım onlardır. Onlar bağlılığın zirvesidirler. Bu da benim insani yanım gösterir.

Ben, karşımda kavrayışlı, anlaşılır, hatta çok söyledikleri gibi ortak yaşanılabilinir bir Türk gerçeği olmasını arzularım. Ve baştan beri kendi devrimci eylemimizde kendimizi hep bu duygu ve düşünceden uzak tutmamaya hem de gereklerini yerine getirmeye çalıştık. Bu anlamda belki Türklüğü, kendini yeniden bulmaya götüren hareket oluyoruz.

İşte bazı Türkiye kökenli diyebileceğimiz veya Türkiyeli arkadaşların anısına da bu temelde bağlıyız. Türkiye'de bir çözüm gücü olabileceğimize inanıyorlardı. Bu yolda kendi katkılarını sunmaktan da çekinmediler.

Bu anlamıyla PKK, kabul edilmesi gereken Türk'e göre; oluşturulmuş bir kardeş bir dost, hatta yoldaş olarak görülmesi gereken Türkün kimliğine bir cevap, hatta onun eylemine bir fırsat sunmuştur. Şüphesiz bu konuda çok çağrı yaptık, çok destek sunduk. Bu desteği: hâlâ bu çerçevede sunmaya devam etmek isteriz. Biz dünyayı da etkilesek, çok mütevazi bir insan olduğumuzu asla unutmayacak ve tüm insanlara da bu temelde bakmaya özen göstereceğiz. Lakin Türk'ün kendisi büyüklük kompleksiyle doludur. Eğer bunu aşar, kardeşlik ölçülerine biraz yaklaşırsa veya eşit özgür insanların tutumuna doğru gelirse ve ne egemenliğin, ne de köleliğin lehçesiyle bizi zorlamazsa, bizden oldukça değerli bir destek bulabilir, gelişme, sağlayabilir. Biz bunun hizmetindeyiz ve bunu Kemallerin, Hakilerin değerli anısına bağlılığın da bir gereği olarak yaptık ve yapmaya devam edeceğiz.

Kemal Pir'le arkadaşlığınız nasıl başladı?

Beni yarım saat dinledi, birkaç genelleme söyledim. Bir daha ölümüne ayrılmadı. O günden bu güne beni bırakmadı ve bu işlerde

benden daha cüretliydi. Bizim biryerde ilk silahşörümüzdü. Aslında kendini bir kemik durumuna getirebildi, cesedini gördünüz mü? Kapkara bir kemik haline getiriyor ve Binbaşı Esat Oktay mıdır nedir, "Kemal ölmekten vazgeç, seni yaşatalım" diyor. Kemal ise "Şu anda benim ölümüm size en büyük darbedir" diyor. "Ben bunu gerçekleştireceğim, size kendimi yaşatma imkanı vermeyeceğim" diyor. Demek istediğim, büyük bir eylem koyuyor ve bağlılığı sonsuzdu.

Demek kişiliğinizin sürükleyici yanı eski.

Kemal, gerçekten Türkiye halkının kurtuluşunu Kürt halkının kurtuluşunda gören biriydi. Sözü bu temeldeydi ve sonuna kadar bu söze bağlı kaldı. Buna bir örnek vereyim, zindan direnişinde şöyle diyor; "Düşman yaşamımızla oynayarak, Parti'yi kaybettirmek istiyor. Biz, ölümümüzle ona kaybettireceğiz." İşte söze bağlılık örneği verdi.

Şimdi o konuya girmeyelim..

Peki, Bush yerine Kemal Pir ve Haki Karer üzerine yoğunlaşmak daha iyidir. Kabul ediyorum. Peki Apo Kardeşim, devam ediyoruz, sevgiyi, yaşamayı, nasıl tanımlıyorsunuz?

Şimdi sevgi olgusuna başlangıç yapmak, yaşamayı tanımlamak gerekirse; aslında yaşam yalnız Kürt'e değil, tamamıyla Türk'e de kapalıdır. Yani bugün Türk halkı yaşıyor ama ne için yaşadığı belli değil.

Giderek de sürüleşiyor.

Onu açacağım. Benim için önemli olan biraz kendi namus meselemi kurtarmaktır. Kürt geleneğinde namus olayının biraz değişik bir yoruma sahip olduğunu bilirsiniz. Kürt'e göre ailesine, avradına, tarlasına, tavuğuna, köpeğine, çok bağlı olan en namuslu olandır. Ben bu anlamda bunların hepsine karşıyım. Bu açıdan değişik bir namus kavramına yöneldim. Benim için namus kavramı bu söylediğim insani değerlerden tümüyle soyutlanışa karşı bir tepki, bir cevaptır. Bu aynı zamanda,

yaşama giden yolun başlangıcıdır. Şimdi sevgi olayına gelince, aslında ben sevginin kendisini, eylemini düzenledim. Diğer bir deyişle yaşamın kendisiyle, pratiğiyle uğraştım. Belki ilk başta bu kadar farkında da değildim. Ama bu gerçekten büyük bir yaşama ve sevgi olayına tam yerinde değer vermedir. Bu yaşamdan, sevgiden tümüyle kopartılmış insanları taze ve güzel bir yaşama, onurlu bir sevgiye çekmek gerekiyor, dedim ve bunları yaşama çekmek en büyük namus meselesi oluyor.

Sevgi için önce yaşama çekmek gerekiyordu. Bunu yapmaya çalıştım.

Türkülerle yaşamaya başladı. Eskiden içkiyle kendinden geçenler, şimdi türküleriyle, özellikle "Serok Apo" türküsüyle kendinden geçiyor. Yaşamından sevinç duymaya başlıyor...

Aslında bu bir yaşama sevinci gösterisidir. Gerçekte kendisini sevmek istiyor. Beni severken aslında kendisini sevmeye veya kendisi sevmeye başlıyor.

Bana göre insanın gelişmesi kendisin sevmeyi bırakıp, başkasını sevmesidir. Doğrusu bunda Kürt insanının sizi severken kendisini sevdiğine katılmak istememi ama kendi can arkadaşı Kürtü seviyor olabilir. Siz de bütün halkı seviyor.

Tabii, kollektif olma durumundan bahsediyorsunuz. Dikkat ederseniz bu sevgiler toplulukta gerçekleşiyor. Yani halk gerçekliğine bağlanmaya çalışıyor. Tabii kendi payını da alacak!

PKK'yle, Apo'yla birlikte Kürt insanının, Kürt halkının kendini bulduğu, kendine güveninin geldiği doğrudur. Benim böyle bir sözüm vardır, "Kendine güvenmeyen, adam sevemez."

Tabii, Kürt halkı büyük bir güvensizlik içindeydi. Mücadele ona biraz güven verdi ve güven buldukça sevmeye başladı. Bu doğrudur.

Güven bir yürek, cesaret ve güç işidir.

Tabii, o güveni yaratmak işinin içine cesaret girer, irade girer, savaş girer, pratik girer. Bunların tümü halka verildi. Şimdi Kürt'ün bu duruma gelmesini, tabii ki benim yaşamımla özetlenmesi söz konusu. Benim yaşamım Kürt'ün dirilişinin özetidir. Veya aslında her şeyi ayarladım, kendi içinde bunun büyük felsefi, dini, siyasi savaşımını verdim. Vardığım nokta "Yaşamı böyle seveceksin!" noktası oldu. Benim için yadırgatıcı bir durum değil. Ben tek başınayım, 14 yıldır yurtdışındaydım, çok az kişiyle temasa geçtim fakat hiçbir lidere nasip olmayacak inanılmaz bir halk birliği, sevgisi ve coşkusu gelişti.

Peki Apo Kardeşim, 14 yıldır bu kadar uzakta olduğun halde Kürt gerçekliğini nasıl yakalıyorsun?

Bu sorunuza cevabım ikilidir. Birincisi, bunun, normalde, hiçbir ideolojik ve politik araçla sağlanamayacağıdır. Nitekim şimdi de sadece bir gelişme var, istediğim düzeyde değildir. İkincisi, bu yakalamanın, iç tutarlılıkla bir ilgisi olduğudur.

Çocukluk günlerimi siz sordunuz, belki ben fazlasıyla anlattım. Orada, tüm çocukların bütün özlemlerinin bir savaşçısı olma eğilimi var. Bu, benim. Bugünkü 44 yaşımda bile çocukların, çocukluk özleminin büyük savaşçısı olmak istiyorum, büyük savaşçısıyım. Bu, ise henüz çocuk olan Kürt halkının büyük savaşçısı olmak demektir.

Ayrıca, buna ek olarak, onun özlü istek, özlem ve hayallerine ihanet etmemek demektir ve ben ihanet etmedim. Şimdi, aslında bunları yaparken bilimden, yaşamdan uzak değilim. Onların büyük gözetleyicisi, büyük arayıcısı, bunun formülcüsüyüm. Bunu kendi içimde başarıya götürdükten sonra, sadece bir sunma işi kalıyor. Bunu sunma da bir teknik meselesidir. Bu açıdan gerilla bir tekniktir, diğer örgütlenmeler bir tekniktir. Halk, mesajı hemen alıyor. Bence bu konu biraz daha iyi araştırılmalıdır. Benim halka ulaşma çabam, yalnız devletin değil, tüm dünyanın aleyhteki çabalarına ve sosyalizmin çözülüşünün aleyhteki sonuçlarına, yani bütün dezavantajlara

rağmen görülmemiş bir halk yükselişi oldu, hem de en bitmiş denilen halkın uyanışı, dirilişi gerçekleşti!

Herhalde buna eşitsiz gelişme yasasının da bir cilvesi demek lazım! Her şeyin çöktüğü bir sırada kendisinden hiçbir şey beklenmeyen bir halkın PKK'yle sıçraması gerçekleşti.

Tamam, olabilir! Kürdistan, emperyalizmin en zayıf halkasıdır. İslamiyet Arabistan çöllerinde insanlığın en kötü biçimde tüketildiği noktada çıktı! Fransız Devrimi kokuşmuş monarşi ortamında ortaya çıktı! Kürdistan gerçekten zayıf olduğu kadar, insanlığın da bittiği noktanın eşiğiydi. Oradan bu olay ortaya çıktı. Tabii biraz daha üzerinde durulabilir. Ama ben size tüm bunlardan, sevgi olayında bir artma olduğunun izahını yapmaya çalışıyorum. Gazeteci Çetin Emeç, zeki biri sanırım, biraz size benziyor*. En son yazılarından birisini beni değerlendirmeye ayırmıştı. Sanırım, ölmeden bir hafta önceydi. Zaten Hürriyet onun için buraya kadar geldi "Bu seninle ilgili yazı yazdı, sen onu hedeflemiş olmayasın" dedi, "Hayır" dedim. "O adam oldukça zeki bir değerlendirme yaptı; bu değerlendirmeye saygı duydum" dedim. Ve onun altını çizdiği bir cümlesi şöyleydi; "Doğru yolda sevebilmek! Ne demek oluyor?" diyordu ve devamla "Yeni temellerde sevgiye giden yol ne biçimdir, Apo bundan da bahsediyor!" diye yazıyordu. Yani kafası, sevgiye giden yola takılmıştı. Aslında o adam, araştırıyordu. Buna saygı duydum. Tabii Hürriyet bunu tersinden yorumluyor! Oysa ben o yazısını, çok dikkate değer bir yazı olarak gördüm. Gazeteciler içinde bir de Örsan Öymen biraz benzer yazılar yazıyordu. Bundan başka Babıali'nin diğer yazarlarından hiç bahsetmek istemiyorum. Çoğu bir dönemlerin kilise papazlarının vaazları gibi yazıyor, ona göre para alıyorlar.

Peki Apo Kardeşim şimdi üniversite dönemine geçebilir miyiz? Siyasal'da mı okuyordunuz?

* Kardeş hatırı içinde olsa, Merhum Çetin Emeç'e benzemek istemezdim.

Evet, bir yıl da Diyarbakır'da kadastro memurluğu yaptım. Ondan sonra bir yıl İstanbul'da kaldım, '71 sonlarında da Ankara'ya geldim. Ankara'ya geldiğimde '71 direnişçileri savaşıyorlardı. Mahirler, Denizler daha yakalanmamışlardı. Onların eylemleri hâlâ gözlerimin önünde! Zindandan kaçmışlardı ve 30 Mart'ta katledilişleri şok etkisi yarattı. Güvendiğimiz kahramanlardı. Kahramanların erken tasfiyesi beni yeniden bir durum değerlendirmesine götürdü. Benim için bir talihlilik de onlara değer vermeye, o hareketlere ilgi duymaya başladığımda, aslında onlar örgütlenmiş, eyleme geçmiş ve bir dönemi kapatmışlardı. Siyasal Bilgiler'de sadece onların sıradan taraftarları vardı. Bu, '71 sonu, '72 başlarına denk geliyor. Ben, Mahirlerin konuşmalarına daha onlar illegaliteye çekilmeden önce de katıldım. Adamı yiğitçe buldum, onun ilkeye bağlılığını, gerçeğin bir sözcüsü olduğunu gördüm ve kendi kendime, "Bu adamları bırakmamak gerekir" dedim.

Mahir'in konuşmalarına nerde katıldınız?

İstanbul Teknik Üniversitesi'ndeki bir konferans salonunda. Bu konferans, meşhurdur. Sanırım ayrışma toplantısıdır. '70'te üç-dört kişiydiler, O, Yusuf Küpeli, Ramazan Aktolga ve Kazım Özdoğan'dı, onlar THKPC'yi oluşturmaya başlamışlardı. Mihri Belli'den ayrıldılar. Herhalde acele bir ayrılık oluyordu. Fakat eylemci anlamda çok cüretli bir çıkış oluyordu.* Konferans'ta, Kürt Ulusal Meclisi'nden de sözetti. Sonuç olarak, kulağımda bir şeyler kaldı. Oradan Ankara'ya geldim, bu THKPC olayına bir yerde sempatizanlığım vardı. İlk boykotu Kızıldere katliamı dolayısıyla Siyasal'da biz yaptık. 30 Mart'ta katledildiler ve biz Nisan başında boykot yaptık. 7 Nisan'da hem okul yönetimi, hem de Emniyet Müdürlüğü, bizi ifade vermeye çağırdılar ve bizi tutukladılar. Benim tutuklanmam 7 ay sürdü. Mamak'ta

---

* Apo'nun bu "acele bir ayrılık" değerlendirmesi önemlidir. Benim Türkiye Üzerine Tezler dizisinin üçüncü kitabında çıkardığım sonuç da budur. Mahir Çayan ve arkadaşlarının zaferi çok yakın ve kesin görmek eski kuşaklardan hızlı kurtulmak istedikleri anlaşılıyor.

kaldım ve Denizlerin idamı oradayken gerçekleşti. Diğer sol örgütlerin tasfiyesiyle bir çok davadan sanıklar yanımıza getirildi. İşte TKİP, THKPC, kısaca hepsi getirildi. İşte ilk yenilgiyi onlarda gördüm ve çıkardığım sonuç: Daha köklü yönelme ve sürekli bir örgütlülüğün peşinde koşmanın kaçınılmaz olduğu sonucu oldu.

Demek aileden sonra ikinci bir güçsüzlükle karşılaşıyorsunuz?

Kesinlikle öyle, kahramanlar katlediliyor, örgüt kesiliyor. Dikkat edilirse, benim kahramanlara ihanet etmeme gibi bir huyum vardır. Şimdi bu adamlar bir ilke için öldüler! Birileri bu ilkeleri sürdürmeli diyordum. Beni örgüt kurma olayına götüren de temelde budur.

'71 direnişçileri dediğimiz adamların anısını mutlaka yaşatmak, düşmana çiğnetmemek gerektiğine inancım kesindi. Onların katledilişinde ikinci kez güçsüzlüğü, kanı, kahramanlığı gördüm, etrafıma baktım. Akıllı yol arkadaşlarım yoktu! Bazı çevrelerle birleşmek istedim, baktım ki ikiyüzlüler, kolay bırakıyorlar!

Benim Siyasal'daki kaydım 8 yıl sürdü. Siyasal'ın ilk yılları bu direnişçilerin anılarına cevap vermektir. İçerde 7 ay yattıktan sonra, bu iş sağlam ve kalıcı bir örgütle olabilir, dedim. Ve bir de çok ciddi bir kopukluğu gördüm. Kürt olayında bir eksiklik vardı, Kürt olayı halledilmeden bu iş tek ayaklı yürümez, dedim. Sosyal şövenizm bunu sürekli engelliyordu. Ben bu kolu, bu ayağı hazırlamakla uğraşıyordum. '72'den itibaren "Devrime varım fakat hazırlık, inşa, Kürt kolunu harekete geçirmeye kendini verme olmalı" kararına ulaştım. Tabii Türk arkadaşlarla ilişkililerimi koparmıyorum ve bahsettiğimiz Kemal Pir'le ilk ilişkim daha o dönem ortaya çıktı. Bir konuşma yaptım, etkileyici oldum.

Hapisten çıktığınızda evsiz kalmışsınız?

Evet, sağdan soldan arkadaşların evine gidiyordum. Tabii

kendi evim yoktu. 72'den itibaren devrimcilerin önderliğini, fiilen benim üstlendiğimi söyleyebilirim. Bu, belki çok açık değldi, ama şimdi bunun yirminci yıldönümünü yaşıyoruz. O zaman Ankara'da, İstanbul'da büyük bir kesimi bir örgütledik. İstanbul'a Devrimci Sol'u biz taşırdık. 12 Mart faşizmine karşı Siyasal'da başlattığımız boykotu, bütün Türkiye'ye biz taşırdık ve bu yeni bir dönemdi.

SİYASAL BİLGİLERİN İKİ UCU

....

Başka bir aşk istemez
Aşkınla çarpar kalbimiz
Ey vatan gözyaşların dinsin
Yetiştik çünkü biz...

Bir "Tanzimat Dönemi" kurumudur. Tanzim etmek ya da yeni dille, düzenlemek amacıyla kurulduğu anlaşılıyor. Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1859 yılını, kuruluş yıldönümü olarak kutlu-yor.

Ben yüzüncü yılına yaklaşırken Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne girdim. O zamanlar ünivesite giriş sınavı, tutucu Siyasal Bilgil'ilerin hâlâ kullanmak istedikleri sözlerle, Mekteb-i Mülkiye'ye girişle özdeşti; üniversite girişinin tek ve büyük başarısıydı. Ben, giriş sınavında, birinci oldum.

İyi mi oldu, kötü mü oldu; bilmiyorum. Benim girişimden bir yıl önce Siyasal Bilgiler Fakültesi, Türkiye'yi sarsmaya başlıyordu. Belki de ben Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni, Türkiye'yi sarsan bir kurum olarak düşündüğüm için seçtim.

Halbuki tarihe bakıyorum, neredeyse hiç ihtilalci çıkarmamış; Genç Osmanlılar arasında da, Jön-Türkler arasında da sivrilmiş ihti-

lalci görünmüyor. Sarsıntının nedeni şuydu: Turhan Feyzioğlu idare hukukunda, Aydın Yalçın iktisat sosyolojisinde, Muammer Aksoy özel hukukta, Avrupa'dan yeni dönmüşlerdi. Avrupa'da ve özellikle Büyük Britanya'da üniversite içindeki tartışmaları görmüşlerdi. Bir dernek, Fikir Klubü, kuruluşuna öncülük ettiler ve bir de Batı'dan öğrendikleri "panel discussion" ya da panel usulünü Türkiye'ye taşıdılar.

Bunlardan ikisi, Aksoy ve Feyzioğlu, yöneten sınıftan geliyorlardı; zengin milletvekili çocuklarıydılar. Yalçın ise bir küçük memur çocuğu olabilir; belki de bu nedenle bize en radikali görünüyordu.

Bunlara, Bülent Ecevit, Münci Kapani, Osman Okyar, Bahri Savcı, Coşkun Kırca katıldılar. Fikir Klübü, Siyasal Bilgiler Fakültesi öğretmenleri ve Forum Dergisi bir üçlü oldu.

Devlet yüklendi. Topluluğun örgütleyicisi olan Turhan Feyzioğlu'nu dekanlıktan ve profesörlükten alarak, Milli Eğitim Bakanlığı'nda memur yaptılar. Birinci sınıf öğrencisi olarak ben, öğrenci eylemi örgütledim. O sıralarda Ankara'da parlak bir avukat ve genç bir politikacı olan Hüsamettin Cindoruk, daha sonra bana, Ankara köylülerinin, "Gençler neden isyan ettiler?" diye sorduklarını aktardı. Basit bir öğrenci eylemi, bir isyan sayılıyordu.

Aksoy, Yalçın, Coşkun Kırca, Şerif Mardin üniversiteden istifa ettiler. Beni siyasi şubeye götürdüler. O sıralarda siyasi şube müdürü, şimdiki Milli Savunma Bakanı Nevzat Ayaz'dı. Ayrıca birincilikle girdiğim üniversiteden kovdular.

Sonra geri aldılar. Bizler, İsmail Beşikçi, ben ve diğerleri bu dönemin öğrenci ürünleriyiz. En iyi dönemidir. Ancak "iyi" olanı, bir tür iyi donatılmış olarak anlamak gerekiyor. Şu andaki Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin, benim sınıfımdandır. Fikir Klubü'nde ben başkandım, Hikmet, sekreterdi. Şu andaki MİT Müsteşarı Sönmez Köksal, Beşikçi'nin sınıfındandır; bizim Fikir Klubü'nün aktif üyelerindendi.

Fikir Klubü, sonradan Sosyalist Fikir Klubü, sonradan Devrimci-

Gençlik ve daha sonradan da Türkiye Halk Kurtuluş Partisi oldu. Türkiye Halk Kurtuluş Partisi'nin ruhu Mahir Çayan'da Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndendi. Oktay Etiman, Mustafa Kaçaroğlu, Nasuh Mitap, Hüseyin Cevahir, Mahir, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin iyi döneminin son ucudur. Abdullah Öcalan, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin iyi döneminin bittiği yerden çıkıyor.

İhtilalcilik, bitişe yakın başlıyor.

***

Başka bir aşk istemez
Aşkınla çarpar kalbimiz
Ey vatan göz yaşların dinsin
Yetiştik çünkü biz

***

Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin tarihindeki en ihtilalci günü, 29 Nisan 1960 Ayaklanması'dır. Amerikan kuklası ve bölge halklarının düşmanı Bayar-Menderes zülmüne karşı, 28 Nisan 1960 tarihinde İstanbul Üniversitesi gençliği ayaklandı. Hüseyin, Castro Nuri, Turan Emeksiz, İstanbul'daki ayaklanmayı yürütenlerdi. Tohumlarını 1958 ve 1959 Türkiye Milli Talebe Federasyonu kavgalarında atmıştık; İstanbul'da, gençliğin polisle konfrontasyonu başlıyordu. Ülkü ve bunu, ben yönetiyordum.

İstanbul ile irtibat halindeydik.

29 Nisan 1960 sabahı Ankara'da ayaklanmayı başlattık.

Siyasal Bilgiler Fakültesi, polis tarafından kuşatıldı.

Bana göre; benim katıldığım ilk burjuva-demokratik ayaklanmadır. bına kesinlikle halk katıldı. Cebeci halkını hiç unutamıyorum. Şu anda bile yazarken gözlerim doluyor. Polisin kurşanlarına karşı, yaşlı-genç ve özellikle analar eteklerinde, bize taş taşıyorladı. Biz kurşunlara taş atıyorduk.

Hava Kuvvetleri Komutanı İrfan Tansel'in oğlu Mete, şimdi Cumhuriyet'i yönetcn bizim Özgen, bir ara Anayasa Mahkemesi'ne

üye olan Vural Savaş, iki taraf arasında gidip geliyorlardı.

Ayaklanmayı ben yönetiyordum. Katıldığım ilk ve son burjuva-demokratik ayaklanmadır.

Hukuk Fakültesi'nde okuyan Temren de hep yanımdaydı. Siyasal Bilgiler ve Hukuk Fakültesi'ni kuşatan 229. Alay'ın başında Sabri Albay vardı. Teğmenliğini Dersim'de Kürt ayaklanmasını bastıran kuvvetler içinde yapmış olan Sabri Albay, bilmezlikten gelmekle birlikte, kızının mutlaka benim yanımda olduğundan emin olmalıydı ve bir diğer kızı da aynı zamanda Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde okuyordu. Kısmen burjuva-demokrat örgütlenmelerin etkisiyle ve kısmen de kızlarını düşündüğü için olabilir, Sabri Albay'ın 229. Alay'ı Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne ateş etmedi.

Ateş başladığında, biz Temren'le alt kattaydık. Müstebit Meclis Tahkikat Komisyonu'nun ilk olarak beni arayacağını biliyordum. Yakalanmadan çıkmayı başardık.

Ankara'da durmadım, Türkiye ile Suriye'yi ayıran dağlara indim.

***

Apo, Siyasal Bilgiler günlerini pek büyük bir sevgiyle anıyor.

Apo, acaba,
Başka bir aşk istemez
Aşkınla çarpar kalbimiz
Ey vatan göz yaşların dinsin
Yetiştik çünkü biz

diyerek mi yürüyor?

İKİNCİ BÖLÜM

ŞU KUTSAL AİLE

I.

Bindokuzyüzelli yıllarının ortasından itibaren Siyasal Bilgiler Fakültesi Türkiye'yi sarsmaya başlıyor; öğretmenler hareketi öğrencilere yayılıyor. Daha sonra tüm yüksek öğrenim gençliği etkisi altına giriyor.

1940 yıllarında Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi idi. Devlet, darbe indirdi. 1960 yıllarına yaklaşırken, Devlet, bu kez, bir kurum olarak Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni ezmek istiyordu. 27 Mayıs 1960 Silahlı Kuvvetler'in müdahalesiyle güç, Siyasal Bilgilerlilerin etkilediği kadroların eline geçmesine karşın, Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni ezme kararı sürüyordu.

Zaman aldı. On yıldan uzun sündü.

Siyasal Bilgiler Fakültesi, hâlâ yetenekli ve hırslı gençleri çekiyordu; ancak kendisi, eskisi kadar sağlam karyer veremiyordu.

Kaybediyordu.

Mahir Çayan'dan Abdullah Öcalan'a uzanan halka kuşak, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin kaybının da etkilerin taşıyorlar.

II.

Hegel'de maddenin saflaşması ancak kavrama dönüşmesiyle mümkündür.

İnsan aklının algılama, anlama ve kavramlaştırma süreci, aslında, somutun çözümlenmesi demektir. Kavram, bu çözümleme sürecinin, en üst aşamasıdır.

Kavram, tutulabilecek mükemmelliktir.

Sonsuz hızlıdır.

Kavram, sonsuz bir hızla inebilmektedir.

III.

Bilimsil bilginin hareketi, Hegel'de, en az diyalektik olandır.

Mark düşüncesinin en zayıf yanı, Hegel'in bu hiç de diyalektik olmayan anlayışına tümüyle bağlı olmasıdır. Marx'da, kütleden ışınlanan kavramların hareketinde ve bunların akıl tarafından bilinmesinde, hiçbir engel görünmüyor. Üstelik bunların uygun kütlesine sonsuz bir hızla inip girebileceği düşünülüyor.

IV.

Kısa tarihi, PKK için, bunun hiç de doğru olmadığını gösteriyor.

Merkezden ve Başkan Apo'dan ışınlanan kavramlar ve hatta talimatlar, kütleye ulaşıncaya kadar çok çeşitli barajlarla karşı karşıya geliyor. Bu barajlar, hız kesicidirler. Kavramların ve hatta talimatların kütleye girişinde ve inişinde ise, kütlenin niteliğinden çıkan, çok daha zor hız kesicilerle karşılaşılıyor.

V.

Belki bu nedenle, PKK lideri için, düşünmenin ve kavramların başlangıcı eylemdir. Kendi eylemliliğidir.

Düşünmenin tamamlanması ise bir başka eylemdir.

PKK önderi için yüklenme, iki eylemlilik arasında, düşünsel bağ kurmaktır.

VI.

Kutsal Aile üzerine Abdullah Öcalan'ın eylemi üçtür.

Birincisi, anne ve babasının evliliğinin, babasını tükettiğini

görmüştür. Babası, kutsal aile düzeninde, bir tür çıldırmış birisidir.

Kendi evlilik deneyimi, bir cendere olmuştur.

Üçüncüsü, Kürt aileler, en azından doksaniki öncesinde, PKK savaşçısı olma tehlikesine karşı, çocuklarını alıp Avrupa'ya götürüp evlendirmektedirler. Gerillaya kaçma korkusunu, evlilikle alt etmeye çalışmaktadırlar.

VI.

Bunlar bir grup eylemliliktir.

Apo, bunlara, özgürleştirme eylemi ile karşılık vermektedir.

VII.

Mülkiyetin tabanında korku vardır.

Korkunun kaldırıldığı toplumda cimri de özel mülkiyet de olmaz. Korkak mutlaka cimridir. Özel mülkiyet biriktirilmiş cimriliktir.

VIII.

Evlilik, en gizli özel mülkiyettir.

İster imam nikahı olsun, ister klisede tamamlansın ve isterse laik yerel yöneticiler tarafından imzalansın, nikah, bir borçlar hukuku sözleşmesidir. Temelinde birlikteliği başlatmak değil, sürekliliğini güvence altına alma kaygısı var.

Nikah, sevginin tükeneceği korkusudur. Bu nedenle sevgiyi tüketmektir.

IX.

İki cinsin bir olması ancak, yaklaşımda sonsuzluk varsa, insana layıktır.

X.

Birlikte yaşamak, bir serüvendir. Her an birbirini yeniden keşfetme yürekliliğidir.

Her an yeni ise, birlikte olmak, sonsuzdur.

Sevgi, ancak yüreklilikle mümkündür.

Aşk, ancak sevdiğine gökleri zaptedebilenin hakkıdır.

XI.

Esaret zincirinden halkı ya da özel mülkiyet boyunduruğundan emekçileri kurtarmak göğü zaptetmekle özdeştir.

Gök zaptetmek güven kazanmaktır.

Güvenli olmayanın sevme gücü yoktur.

XII.

Tekelli düzende her gün daha edilgen olan birey, güven kavramından hızla uzaklaşmaktadır. Bu, sevginin, toplumdan ve kutsal aileden kaybolması anlamına geliyor.

Tekelli düzende bireyler, korkularından kurtulmayı düşünemeyecek kadar korkularıyla evleniyorlar. Korkularıyla, katolik nikahı ile, evlidirler. Başka evlilik istemiyorlar.

Sosyalizme ulaşmadan önce, tekelli düzende kutsal aile çözülüyor.

XIV.

Reel sosyalizmin ise bu alanda çözüm olmadığı, çözülüşünün sonunda ortaya çıkan tablodan açıkça anlaşılıyor. Çözülen Sovyet sosyalizminin, çevre ülkelere, bu kadar fahişe ihraç edebilmesi son derece düşündürücüdür. Bunun tamamını maddi sıkıntılarla açıklamak mümkün görünmuyor: realitesinde cinsel oburluğu özgürlük olarak görmesinin etkisinin daha büyük olduğunu düşünüyorum.

XV.

Başkan Apo, feodal kutsal aile çözülmeden Kürdistan'ın özgür olamayacağına inanıyor. Kutsal aile, tutsak ilişki ve tutsak kadın demektir.

Bu çözümlemenin eylemi, özgürleştirmedir.

Apo'nun kutsal aileye cevabı, kadın özgürleşmesi eylemidir.

Gerilla kadın sürecini ise, kendi kadın cenderesinden intikam almak olarak düşünüyor.

Rahatlatıcıdır.

***

Sözleşinin bu bölümünde bunlara değiniliyor.

***

Siyasal Bilgiler Fakültesi yıllarına dönüyoruz. Apo, sürdürüyor.

***

Tabii, başında ben iyi bir izleyiciydim. Türkiye solu'nun iyi bir sempatizanı oldum. Hizmetimi sundum. Hizmet ettim. Bildiri dağıtıcılığıyla işe başladım. Cebime koyduğum bildiriyi köyüme kadar taşıdım. Bundan hiç rahatsızlık duymadım. Çünkü benim kariyer hırsım yoktu.

Tabii bunları yaparken hep başka arkadaşlarla beraberdim.

Onlardan mücadele edip de kalan var mı?

Doğan Arkadaş'ı anmalıyım. Galiba, İnsan Hakları Derneği'nde çalışıyor, Leman Fırtına'nın oğludur. Benim hapishane arkadaşımdı. Kurtuluş'tandı. Şimdi bu konuda dikkat çekici bir durum olduğu için anlatıyorum. Hani Uğur Mumcu, "Apo 15 yıl alacaktı, niye bırakıldı?" diye yazıyor ya, buna açıklık getireyim. Doğan, bir Albay çocuğuydu. Bizim üzerimize yalnız bir faşist ifade verdi. Sanırım Doğan'ın babası Askeri Mahkeme'de üyeydi. Bu konuda babasının bir etkisi olup olmadığını bilemem. Baki Tuğ'un bize istediği ceza 7 yıldı. Ancak ceza da tek şahitle verilemiyordu. Ayrıca bir istisna olarak yedi-sekiz yıl

verilebilirdi, ama, Baki Tuğ'un istediği cezanın verilebilmesi için ikinci bir şahit gerekiyordu. Elde yalnız bir şahit vardı. Aslında yine de verme yanlısıydılar ama olmadı. Bir de öğrenciydik. Gençtik. Üstelik anlımızda Kürtlük damgası henüz yoktu!

Savcıdır, o ister de, mahkemede vermeyebilir. Kaldı ki davanız zaten 72'nin ortasını bulmuştu. Ayrıca 7 ay da yatmışsınız. Bu yeterde artardı bile.

Kısaca, bırakıldık. Tabii ben ordan dersimi aldım, haddimi hududumu biraz tanımaya başladım. Askeri düzeni de biraz gördüm."Bu iş gençlik heyecanıyla olmaz, ciddi olacaksın, bir daha içeri girmemenin bütün tedbirlerini alacaksın, olağanüstü ihtiyatlı* olmayı öğreneceksin ve bu işe Kürt koluyla başlayacaksın!" dedim. Bu dersi çıkardım.

Neden böyle düşündünüz?

Çünkü Kürt kolu oluşmadan bir Türk olayı olmazdı. Kemal Pir zaten daha sonraki ifadelerinde bunu açıkça söyledi.** "Kürdistan'daki devrim gelişmeden Türkiye'de devrim olmaz." dedi. Bu arkadaşlar da bize bu tez çerçevesinde katıldılar. Devrim bizimle gelişebilirdi.

Ben de çoçukluğumdan beri "Kürdistan, Türkiye devrimcilerinin ricat alanıdır " diye düşünürdüm.

Evet,bir açıdan kendisini sezdiriyordu.

Bir de Türkiye solu doğru yaklaşmıyordu, devrime kapalıydı, Kürdistan'ı devrime katma niyetini göstermiyordu. Sosyalizmin binbir dereden alıntılarını yaparak "Neden ayrı örgütlenilmez?", "Neden ayrı bir devrim olmaz?" teorilerini ispatlamakla uğraşıyordu. Biz de o potansiyelin içinden geliyo-

*"Tek değişmeyen ve o çocukluk döneminden kalma yönü ise, ihtiyatlılığı idi. Hatta buna çekimserlik dahi denilebilir. Her şey ve herkesten kuşku etmesi, adımını atmadan önce defalarca hesaplaması aynıydı."

**M. Ali Birand, Apo ve PKK, op. cilt. s. 91

ruz, "Sıcak bir devrim alanı olması gerekir" diyoruz. Ayrışma, kopuşma böyle başladı; bir yerde sosyal-şövenizmden koptuk.

Çıkışınızda iki devrimin ortaklığı var ve Kürdistan devrimi yükselmeden Türkiye devrimi olmaz, diyorsunuz.

Gayet tabii, Haki, Kemal yanımda! Ek olarak '76'ya kadar Türkiye soluyla aynı gruplaşmalar içindeyiz ve Emniyet, benim için, "Acaba bu, Türk solundan mı, Kürt solundan mı?" diye, dört yıl süreyle bir değerlendirme yapamıyor bir karara varamıyor.

Acaba hâlâ böyle değerlendirme güçlüğü olan var mı? 92 yılından bile hâlâ Kürt müdür, Türk müdür, marksist midir? diye değerlendirme güçlüğü çekenler var mı?

Evet var. "Apo Kürt müdür, Türk müdür?", "Apo Kürdistan'ı mı istiyor, Türkiye devrimini mi istiyor", "Apo sosyalist midir, miliyetçi midir?", "Apo gerçekten marksist-leninist midir, yoksa başka bir fikirde olabilir mi?" biçimindeki sorular hâlâ devam ediyor. Bu konuda ABD bile hâlâ tam teşhis yapamamıştır. Türkiye'de, İran'da diğerleri yapamamışlar.

Zaman zaman Türkiye basınımdan okuduklarına göre, hâlâ onlar da yapamamışlar!

Evet bu değerlendirmeleri yapamıyorlar, Ben bu konuda kendimi öyle saklıyor değilim. Size gerçeklerimi olanca çıplaklığıyla anlatıyorum. Ben bu konuda kesinlikle büyük bir açıklık ilkesi taraftarıyım. Gerçekler çıplak olmayı sever. Hiçbir kişi benim kadar gerçeklerin çıplak ortaya serilmesinden yana değildir. Hatta yeri olsa, size gerçekleri çok daha çıplaklığıyla anlatabilirim.

Yeterince anlatıyorsunuz. Ben, bunu, parti çalışmalarında da görüyorum, yayınlarınızı izliyorum. Herkesle her sorunu konuşuyorsunuz, tartışıyorsunuz. Sokratik yöntem! Bizde Özgür Üniversite'de Sokratik yöntemi seçtik. Siz de aynı yöntemi işletiyorsunuz.

Sizi kutlarım. Sokratik yöntemi esas almanızı olumlu bul-

dum. Bu, benim yaşam tarzımdır.

İlk akademi, Sokrat'tan doğmuştur. Bu anlamda ilk kurucu sayılabilir. Biz bunun anısına akademi düzenledik. Mütevazi başladık, fakat, gelişme gösteriyor. Bu temelde sizin çalışmanızı kutluyoruz.

Büyük bir iş! Çok heyecanla karşılandı. Şimdi sizi konuşmaya devam edelim. Sizi tanıyamıyorlar ve değerlendiremiyorlar.

Bu, şundan ileri geliyor; onlar basma kalıpçı, insanlıktan uzaktırlar. Ben komple insanım. Benim insanlığımda, şunu görmek gerekir; bende milliyet ayrımı, din ayrımı, cinsiyet ayrımı, mezhep ayrımı biraz içiçe geçmiştir. Dünyada benim kadar rakibi dahil, baş düşmanı dahil savaşı mertçe götüren adam yoktur. Neden değerlendirme hatası yapıyorlar? Şimdi kimisi müthiş ulusçu, kimisi askerci, kimisi dinci, kimisi emperyalist, kimisi dar sınıf bakış açısından kopamamıştır; dolayısıyla kendi kalıplarına bağlıdırlar ve at gözlükleriyle "Apo şudur, Apo budur" diyorlar. Ben hiç birisiyim. Olmam da, ben kendimi insanın temel özelliklerinden neden uzaklaştırayım! Onların insanları paramparçadır. Ben paramparça insan biçimlerine gelmem, aleti olmam. İnsanlığın gerçeklerini kabul ediyorum. Hem din gerçekliğini kabul ediyorum ve hem de bunun çok gericileştirilmiş, insanlığın başına bela olmuş biçimlerine de boyun eğmiyorum.

Güzel...

Şimdi bana, "Sen tek bir kişisin, bu kadar iddialı olmana ne gerek var?" diyebilirsiniz. Ancak ben bin insanım ve bir isan olduğum için de iddialı olma gereği vardır, derim.

Hayır hiç öyle demiyorum.

Öyle söyleyenler olabilir. Çıkarlar "Bu Apo'da kim oluyor ki insanlık adına hareket ediyor?" diyenler olabilir. Ama madem ki ben bir insanım, neden insanlık adına hareket etmeyeyim, değil mi?

Gayet tabii, doğal hakkınızdır.

Size, kendime dair bir değerlendirme daha sunayım. İnsanın ilk ortaya çıkış özellikleri, en saygı duyduğum, en hayran kaldığım özellikleridir. Benim için Gılgamış Destanı, onun arkadaşlığı, günümüzün mevcut en büyük ittifaklarından daha değerli, daha doğal ve daha samimidir. İlk insanların buluşması, ilk insanların ilişkileri beni oldukça çeker. Belki dilleri fazla gelişmemişti, belki iyi politik sistemler kurmamışlardı ama onların ilk çıkış çizgileri her zaman benim hayranlığımı kazanmıştır ve ben kendimi onlarla yaşıt görüyorum. Belki bazılarınız bunu "gericilik" diye değerlendirebilir, "Sen beş-on bin yıl öncesinin çizgilerini arıyorsun" diyebilirsin, hatta beni "Çok gerisin geriye giden birisi" diye değerlendirebilirsiniz, ama bana göre insanın ilk çıkış özellikleri en temiz, en safça olanıdır.

Çok güzel! Çocuk olduğunuzu söylüyordunuz, şimdi beş-onbin yaşında bir çocuk oluyorsunuz...

İnsanı bir varlık olarak değerlendirirsek, bir çocuk niye kötü olsun ki? Bir çocuğun ilk özellikleri, temiz özelliklerdir. Bunlar daha insanidir, daha barışçıl, daha eşitlikçidir ve iyi özelliklerdir. Bence insanlık yaşlandıkça, bunlardan uzaklaşmıştır. Ve bana göre bu yaşlanmış insanlığa karşı tavır içinde olmak da devrimciliktir.

Bunu görmüyorlar. Görmelerine imkan yoktur.

Bu nedenle de beni, kendi yaşlanmış, kireçlenmiş kalıplaşmış, kemikleşmiş tasavvurlarına, düşüncelerine göre değerlendirmek istiyorlar. Öyle değerlendiriyorlar.

Ben o tasavvurların dışındayım. Bu nedenle, o tasavvurlar, gitsin, onların olsun, diyorum. Din onların olsun, milliyet onların olsun, kapitalizm de onların olsun, hatta o kurdukları sosyalizm de onların olsun!

Güzel bir tablo çıkıyor: Her yanınızda bir çelişki var. Sureler öğrenmişsiniz, dine karşı saygılısınız ve diğer yandan,

Türkiye'de ve Kürdistan'da bağnazlığa karşı en etkin mücadeleyi veren PKK'nin başındasınız...

Doğru. Bana bazen "Kendisini peygamber sanıyor" diyorlar. Ben de bazen, PKK'nin çıkışıyla islamiyetin çıkışını karşılaştırıyorum. Ancak benim kendimi peygamber sanmama gerek yok. Çünkü günümüzde işler bilimle yapılıyor. Ama benzerlik de var. Benzerlik ilginç! Aslında çöl kişiliği, hiçliği yansıtıyor. Hz. Muhammed'in çıkışı, çölde bir volkan patlamasıdır. Peygamber, çölde, kız çocuklarının diri diri gömüldüğü bir zamanda çıkmıştır. Eşinin çok olması eleştirilmiştir. Cariyeleri var, denmiştir. Bunları çöldeki kadın ve kız çocuklarının durumuyla bir arada ele almak gerekir. Peygamber siyasi evlilikler de yapmıştır. Ancak evlilikleriyle kadını da yüceltmiştir. Yaptığı dönemine göre yeni bir adımdır ve buraya bir kemalist gözüyle bakmak doğru değildir.

Dediğim gibi çölün güçsüzlüğünden o gücü ortaya çıkarmasını inceleyin, PKK ile epey benzer yanları olduğunu göreceksiniz. Bu açıdan peygamberin olumlu özelliklerine bağlı kalmak benim için çok değerli bir olaydır. Peygamber gibi konuşmak, peygamber gibi hitap etmek, nazarımda çok değerlidir. Kaldı ki peygamberce olmak niye kötü olsun? Benim bu konuda değişik bir yorumum vardır. Benim "Din Sorununa Devrimci Yaklaşım" isimli değerlendirmemi, kötü değerlendirenler oldu. Halbuki o yazıda çok önemli ipuçları vardı. Bana göre mevcut dindarlar, dinden en çok uzak olan kesimlerdir. Bunlar Hz. Muhammed'i hiç tanımazlar, sevgili peygamberin kim olduğunu hiç bilmezler, onunla alakaları voktur. Bir de kendilerine bilmem şu tarikat, bilmem bu parti, bilmem şöyle Hizbullah diye isim takıyorlar. Bunların hepsi sahte, hepsi ikiyüzlü, riyakar! Dinin gerçek sahipleri kalksa, hepsinin boynunu keser. Hepsi sömürücü, asalak, cahil, hilebaz! Gırtlağına kadar devlete, düzene bağlanmışlar. Düpedüz polise, dolara bağlanmışlar. Bunlar çok çirkindirler ve yaptıkları iş de

müslümanlık değil, sırf çirkinliktir. Bunların iç yüzünü, islamlık maskelerinin ardındaki gerçek yüzlerini halka daha da anlatacağız ve o zaman halk bunları şeytanı taşladığı gibi taşlayarak cehenneme kadar kovalayacak! Bundan eminim.

Söyledikleriniz çok doğru, ben buna katılıyorum. Sizi yanlış değerlendirdikleri inancındayım.

Benim tanımlamamı kendileri yanlış yapıyor. Ben insanlıktan vazgeçmeyeceğim, insanlığın çocukluğundan vazgeçmiyorum! Uluslara bölünmüş, dinlere bölünmüş diye vazgeçiyorum. Ben yaşlanmış insanlardan değilim. Kendilerini şu veya bu temellerde öyle yüksek gören insanlardan da değilim. Bununla birlikte kendimi ne çok küçük ne de çok zavallı görüyorum. Bu konuda insanlık kavgası deyip geçmemek lazım.

Anlaşılan kendi kavganızı, insanlık kavgası olarak görüyorsunuz.

Evet öyledir. Hemen size bir genelleme daha yapayım. İnsanlık, emperyalizm koşullarının, insanlık onuruna dayattığı en toplumsal tehditleriyle, insanlığın doğal yaşama koşulları arasındaki çelişkinin varlığıyla ifade edilir. Ve devrim bu insanlığın doğal yaşama koşullarının özelliklerini tekrar yakalayabilmek için, emperyalizmin bu doğal koşullara dayattığı tehlikeyi ortadan kaldırma savaşıdır. Şimdi bu tehditle yeryüzünü, gökyüzünü yaşanmaz duruma getiriyor. Ve bütün doğal yaşam olanaklarını, toplumun içi ve dışı da dahil elinden almış oluyor. Bir insansam bunu nasıl görmeyeceğim? Benim için bir defa mücadelenin kendisi doğal insan tutkularına ulaşabilme sorunudur.

Peki bu mücadeleniz tüm insanlığı kurtarıncaya kadar mı sürecek?

Orası hiç önemli değil. Kendi başıma tatmin olsam da bu benim için yeterlidir. Ben ahlaksız insan olmayacağım. Ben insanlık adına, insanlığın içine pisleyerek yaşamayacağım...

Bütün hareketim, eylemim salt ulusal kurtuluşçu, hatta salt sosyalizm için değil, insanların temel yaşam standartları, doğal ilişkileri, doğal yaşama koşulları ve temel toplumsal yaşama koşulları, içindir. Ben bunlarda ısrarlıyım. Ve bunların önüne de emperyalizmin çok çeşitli milliyetçilikleri, dincilikleri ve bunların tüm biçimleri engel olarak dikiliyor. Ben bunların hepsine karşıyım. Bu sistemin yarattığı insana da karşıyım. Bu sistemin yarattığı insanları eskiden beri sevmiyorum. Bu sistemin yarattığı ne varsa hoşuma gitmiyor. Aykırılığım bu kadardır; geneldir, evrenseldir. Evet çok zeki olmayabilir, çok geri de olabilirim, fakat kavgama inanıyorum. Ve bu kavga hoşuma da gidiyor.

Her insanı sevmemeniz sevindiricidir.

Elbette sevmem. Ben dünyada en zor sevebilen bir insanım. Kırkdört yaşıma gelmişim, hâlâ hangi militan en iyi arkadaşım olabilir, hangisi en iyi sevilebilir, arayışı içindeyim. Etrafımda bu kadar insan var, hepsine öfkeliyim ama umut da olmazsa birgün bile yanımda tutmam.

Ama bu sefer sizde aynı anda öfkeyle, sevgiyi birleştirmiş olarak görüyorum.

Gayet tabii. Yani öfke, sevginin önündeki tehlikeye duyulan duygusal tepkidir. Sevgi büyük bir olaydır. Bunun önünde bir çıbanbaşı çıkmışsa, ondaki rahatsızlığın ifadesidir. Bunu anlamak zor mu? Gayet açıktır. Tek başına öfke anarşizmdir, faşizmdir. Ama büyük sevgiyi yakalamak icin öfke, devrimci mücadelenin, devrimci zorun ta kendisidir. Hemen şunu ekleyeyim, bana "Sen üstün insan peşindesin" dediler. Evet, üstün insan peşinde miyim, doğal insan peşinde miyim? Bazıları "Sen bu Nietzche'in 'üstün insan' teorisine yakınsın" dediler. Şimdi ben onları da fazla okumadım. Ama düşkün insanı, çirkin insanı kabul edemem. Ben insanın her şeyini incelerim, yani şimdi birisi karşıma geldi mi, tepeden tırnağa kadar süzerim, sevilecek yanları beni ilgilendirir. Diğer yanlarına karışmam!.

Demek etrafınızda hep güzel insan görmek istersiniz?

Kesinlikle, bunun büyük kavgası içindeyim. Ben, bunu savaşla yaratıyorum, bir güzellik savaşçısıyım. Ben açık söylüyorum, benim çevremde kalmak isteyenler bu çerçevede kalabilir. Şimdi "Bunlar, kendileri için yaşamıyor, sevemiyor" diyeceksiniz. Eğer bir takım temel değerlerin savaşçıları olmayı kabul ediyorlarsa yanımda durabilirler, aksi halde gitsinler, neresi işlerine gelirse orada yaşasınlar. Ben bir güzellik, bir yiğitlik savaşçısıyım! Bunun hem teorisinin, hem pratiğinin ustasıyım! Buna "varım" diyen beri gelsin!

Bu insan tutkusu, güzellik arayışı mı sizi sosyalizme götürdü?

Sosyalizmi ezilmişlikle eşitleme büyük hatadır. Bir yanlış anlamadır. Sosyalizm ezilmişlerden, hatta çirkinleşmişlerden büyük tepki duymalı ve ezilmenin, çirkinin zıddı neyse onu yükseltmenin savaşı olmalı! Yoksa, işte bugün görüldüğü gibi, sosyalizmin kaba yorumu, bugün reel sosyalizmin çözülüşünün de nedenidir. "Çok yoksulduk, karnımız doydu, işte bu sosyalizmdir" diyorlar. Hayır, bu sosyalizm değildir. Bu onun kaba yorumudur! Ben onu genişçe anlatacağım. Fakat demek istediğim benim için sosyalizmin daha değişik bır anlama sahip olduğudur. Sosyalizm, her türlü doğruluğa, iyiliğe, guzelliğe yaklaşma ve insanın olumlu özelliklerini koruma, geliştirme sanatıdır. Benim için onun bilimsel tanımı budur.

Ben gerçekten çirkinliğe çok şiddetle karşıyım. Tabii çirkinlik anlayışım, kavramım da değişiktir. Ben, hemen hemen her şeye bakışımda ayırım yapar, çelişkileri yakalarım. "Bunun bu biçimi çirkindir, şöyle olmalıdır." derim. Artık ne kadar gücüm varsa, bütün yeteneklerimi kullanarak, aynı değerlendirmeyi hem doğru, hem de yanlış olan için yaparım. Mademki soruyorlar, ben anlatayım. Bende müthiş bir emek yoğunlaşması vardır. Burada hemen belirteyim, çok büyük uğraş veren, kendi alanlarında yoğunlaşan insanlar vardır, ken-

dimi bunlardan üstün görmek gibi bir durumum yok. Ancak benimkide kendi yolumda, eşine pek az rastlanan bir çaba, bir yoğunlaşma ve bir üretimdir. Bunu açıklıkla söylemekten çekinmiyorum.

Bu yoğunlaşma, yaptığınız işin de bir zorlaması değil mi? Aynı anda Washington'u, Ankara'yı ve Cephe'deki savaşı düşünmek...

Olanlar kadar, zaman zaman olacakları da düşünüyorum. Mesela zaman zaman "Bir Amerikan temsilcisi karşıma çıkarsa, ben konuşmaya nasıl başlangıç yapacağım?" diyorum. Tabii, "Utanmaz adam" diyeceğim, "Siz, bu kadar çirkinlik dayatıyorsunuz; büyüklük bu mudur?" Benim onlarla yapacağım diplomatik ilişki budur. Başkaları belki Amerika'ya yalvarır, yakarır. Ama ben olsam, "Çirkin adam" derim. "Büyük olduğunu söylüyorsun ama yaptıkların insanlıkla bağdaşır mı?" İlişkim bu olur! Politikayı böyle yapıyorum. Bunları şunun için söylüyorum; eğer beni doğru değerlendiremiyor, büyük değerlendirme hataları yapıyorlarsa ve bu yüzden de benim büyümeme, kendilerinin ise küçülmelerine yol açıyorsa kusur kendilerindir. Ben insanlığın temel ölçülerini bırakmam.

Bunu genel olarak söylüyorsunuz değil mi?

Genel olarak söylüyorum. Bu, çevrem için de böyledir. Bunları hatalı, yanlış konuma ben itmedim; aksine müthiş derecede doğrulara çekmeye çalışıyorum. Ama kendisi yanlışlıkla ısrar. ediyorsa, yanlışlıkta bu kadar ısrar eden devrilir. Benim örgüt üzerindeki gücümde, halkın içindeki gücüm de budur. Ben bu kadar insani doğrulara çekme savaşı vereceğim, o zıddını yapacak Ben "Kürt biraz özgür olmalı" diyeceğim; o, "Gerek yok" diyecek! O zaman ona, "Öyleyse sen en büyük hatayı yapıyorsun" derim ve hata yapan da gider. Örgüt içinde de böyledir. Örgüt içinde doğru taktiğe, örgütlenmeye bu denli gelmeyecekse, elbette ki karşımda silinip gidecektir. Benim insan değerlendirme tarzım çok farklıdır.

Dün bir ayaküstü sohbetimizde bana "Stalin kırdı, kırdı; yerine hainleri koydu. Ben bunu yapmıyorum" dediniz.

Tabii. Stalin bir köylü çocuğuydu ve biraz yetişme tarzından yola çıkarak, onun Lenin'in basit bir memuru olduğunu söyleyebiliriz. Lenin'in bir memurunun da yalnız emirle, buyrukla uğraştığını bilirsiniz. Tabii ki sosyalizm buyrukla inşa edilecek, yeknesaklıkta, tekdüzelikte bir oluşum değildir. Nereden bakılırsa bakılsın, Stalin'in olumlu yönleri olmakla birlikte; sosyalizmin tümüne ulaşmaktan, onu kavramaktan, gereklerini yerine getirmekten uzak olduğu açıktır. Açıkça buyruğu, kendi kapasitesi dahilinde yerine getirmeye çalışmıştır. Fakat bu da sosyalizm için yetmezdi. Buyruğu gerçekleştirmek için önündeki engelleri süpürdü ama, yerine ne koyacağını bilemedi. Çünkü yerine koyacak yeteneği yoktu. Stalin özellikle adam yaratacak güçte değildi. Bu noktada şunu söyleyeyim; ben bunu gördüm. Şüphesiz ki kendisi yaptı, kendisi yıktı. Yerine getirdikleri diğerlerinden daha kötü çıktı, çünkü adam yaratmasını bilmiyordu. Bizim buna karşı tedbirimizin ne olduğunu biliyor musunuz? Bence bu tedbirimiz, şu anda sosyalizmin sorunlarına da verebileceğimiz temel cevaplarından birisidir. Ben bu deneyimi bizzat kendim, PKK içinde hâlâ sürdürüyorum. Soruna karşı, kendime karşıtlığı örgütlüyorum. Aslında Stalin'in yönteminin tersini uyguluyorum. PKK'liler, inanılmaz ölçüde bana karşıtlık temelindedirler. Bu aslında benim körüklediğim bir olaydır. Bir anlamda da kendilerini yaşamaya çalışıyorlar. Bu bir yerde doğrudur da.

İyi değil mi? Çünkü büyük bir iş kuracağınız zaman, büyük bir yaratıcı kadro lazımdır.

Evet, demokrasinin bir gereğidir. Fakat ben de biraz doğruyum. Benim de, karşıtlığın bir ucu olarak konumum önemlidir. Şimdi onların gerçeği ne kadar önemli ise, benim de gerçeğim o kadar önemlidir. İşte ben bu noktada kırmakla, dökmekle halletmiyorum. Stalin böyle yapmadı. Yerimde

olsaydı beş-on defa tasfiye hareketini gerçekleştirirdi. Ben de içimde belki bin defa idam hükmü veriyorum, ama uygulamaya gittiğimde, onları başımın üstünde tutmak zorunda kalıyorum. Çok ilginç bir durumdur ve bir politik özelliğim olarak gelişiyor. Yani aslında bunu düşmana kadar yayıyorum. Düşmanın bile ayakta tutulacak yanlarını ayakta tutmaya çalışıyorum, içimde yakıp yıkma hevesi yoktur. Hani, "Cengiz Han yöntemleri" denilir ya, bende o tür yöntemler yoktur. Kişide binde-bir olumluluk olsa bile, ordan yakalayıp yüceltmek, bende gittikçe yoğunluk kazanmış bir durumdur. Aslında bunlara çok öfkeliyim ve "Karşımdaki açık düşman cephesinden daha çok, beni bu iç cephedeki olumsuzlukların tükettiğini" her zaman söylerim. Fakat ortaya, bunun belki de sosyalizmin bir gereği olduğu ihtimali çıkıyor. Çünkü sanırım bu durum reel sosyalizme veya sosyalizmi zorlayan nedene bir cevap teşkil ediyor.

"Çocukluğumda oyunu severdim, çocukları oyuna çekerdim" diyordunuz. Acaba, bugüne aynı oyunculuğunuzun yaratıcı tekrarı, diyebilir miyiz?

Tabii, siyasetle oyun arasında çok yakın bir ilişki vardır. Oyunların siyaset öncesi ve siyaset sonrası olduğunu bilirsiniz. Siyaset biraz oyunla başlar ama önemli oyunlara da yol açar.

Peki Apo Kardeşim, Kürt danslarını biliyor musunuz? Onlara hiç katılıyor musunuz?

Hayır, benim için o danslar ayrıdır. Benim için dans siyasettir. En güzel oyun siyasettir, yanı benim oynadığımdır. Ben oyunun en güzelini, en sonuç alıcısını tercih ederim. Bu herkesin oynayamadığı bir "ateş dansı"dır. Bir Alman buna "ölüm dansı" diyordu. Ölüm dansı, ateş dansıdır. Kendine güvenen gelsin oynasın! Ben diğer oyunları da dikkate alırım, fakat şu anda benim oyunum, başka hiçbir oyuna yer vermeyecek kadar görkemli ve büyük bir oyundur. Kendimizi bu muhteşem oyunun coşkusuna kaptırmış gidiyoruz.

Yalnız, siyaseti ve yaptığımı oyun olarak nitelediğime bakıp da, bütün bunların kendiliğinden ortaya çıktığını düşünmeyin. Bunların hepsinin çok önceden ve derin planları vardır.

Ben kendiliğinden olduğunu düşünmedim.

Fakat hiçbir PKK'li bunu anlamamıştır.

Bir çok PKK'li dağa tıpış tıpış, kendi ayaklarıyla tırmanacağını sanıyor!

Hayır, kendiliğindenciliğe inanmadığınızı biliyorum. Son kitaplarınızın birinde, bir yerde, "Ben kollektif önderliği kullanmak istedim, olmayınca çıkan boşluğu kendim doldurmak durumunda kaldım." diyorsunuz. Bunu biraz açımlar mısınız?

Tabii, tüm yükü bana yıktılar. Benim en büyük özlemlerimden birisi de çok tartışan, çok tartışma gücü çok olan, zeki, isabetli, kudretli, deneyimli, kollektif bir divan yaratmaktı. Beni bir tekil düzeyine düşürmek, aslında beni mahvetmek, demektir. Bir Alman bir gün beni seyredip, "Sen bu kadar yıl, monolog yöntemiyle nasıl tahammül ettin? Ben olsam bu yöntemle yarım saat bile iş yapamam" dedi. "Ben yirmi yıldır böyleyim, böyle bırakıldım" deyince adam dehşete kapıldı. Benim yöntemim böyle tek kişinin monoloğu oluyor.

Ama en son çözümlemelerinizde tartışmaların yavaş yavaş monologtan uzaklaştığını gördüm.

Bu monoloğa bir tepki olarak diyaloğu geliştirdik. Bu yirmi yıllık monoloğtan sonra, diyaloğun şifa olduğunu gördüm. Şimdi gerçekten diyaloğun daha gelişmiş biçimlerine ulaşmak istiyorum. Trialog, katrialog ve diğer yollar geliştirmek istiyorum. Şimdi monologtan Sokrat yöntemine gelebildik. Sokrat yöntemi bir adımdır, daha da orkestraya ulaşmak istiyorum. Şimdi diyalog yöntemi iyidir, müthiş gelişiyor. Ve daha ileri adımlar da atabilir.

Şimdi de '74-'75 yılları sonrasında gelebilir miyiz?

Tabii, '74-75 benim kendimi Türkiye devrimine adadığım iki önemli yıldır. O yıllarda ADYÖD* kuruldu ve ben, onun sorumlusuydum. Ve bizim o dönemin ister Dev-Yol, ister daha sonraki Dev-Sol çıkışlarında payımız vardır. İlk örgütlenmelerinde tamamen en üst sorumluluk düzeyinde, bir görevli gibi çalıştım. Kendi grubumun işini ikinci plana bıraktım. Hatta grubumun ilk şekillenmesi '73 baharındadır. Kürdistan adına anti-sömürgecilik temelinde iş yapma açıklamasını '73'ün Newrozu'nda yaptım. Çubuk Barajı hikayesi de budur, orada yaptım. Fakat iki yıl kendi grubumun sayısını bir düzineye kadar çıkaramadım, hep Türkiye gençliğinin sorunlarıyla uğraştık. Ve daha sonra ADYÖD kapatıldı. Ortaya Dev-Yol, Dev-Sol çıktı.

O dönemden hatırladığınız Türkiye solundan kim var?

Bu Dev-Yol kadrolarının önemli bir kısmı vardı. İstanbul'da Dev-Sol'cular vardı. Tabii o gelişmeyi biraz biz etkiledik. ADYÖD kapatıldıktan sonra, biz de kendi grubumuzu kurduk. Ve dikkat edilirse '76'lara kadar kendi grubumuz hakkında polis bir karar veremiyor. Bizim THKP-C yolunda bir grup mu olduğumuz, yoksa yeni bir Kürt hareketi mi olacağımız konusunda karara varamıyordu. Aslında fiilen durum da öyleydi.

O dönemde DDKD de kuruldu. Ancak benim DDKO deneyimim olduğu için bu yeni oluşuma fazla ilgi duymadım ve girmedim. Bunun kendi mücadelemin lehinde bir araç olduğuna pek ihtimal vermiyordum. Ve zayıf olan kendi grubum üzerinde durdum ve pratikte ADYÖD olayını öne çıkardık.

ADYÖD kapatılınca...

1976 yılında ADYÖD kapatıldı. Kendi grubumuza daha fazla ağırlık vermeye başladık.

İlk Manifesto'yu 1975 yılını 1976 yılına bağlayan kış aylarında Mehmet Hayri Durmuş arkadaşa anlatarak yazdırdım.

---

*ADYÖD, Ankara Demokratik Yüksek Öğrenci Derneği

O önemli bir değerlendirmedir. Sanırım bir fırsat olsa size veririz. O dönemin fikir düzeyini yansıtması açısından önemlidir.

Hareketin ilk önemli eylemi?

Suruç Eylemi'dir. 1976 yılı Mayıs Ayı'nda gerçekleştirdik. Suruçlu Halkın Kurtuluşu'na mensup Fevzi Arslansoy'un cenaze töreniydi. Faşistler tarafından vurulmuştu. Kürt olduğu için, cenazesine sahip çıkarak, tek başımıza alıp Suruç'a götürdük. Orda büyük bir kalabalıkla toprağa verdik. O zaman bazı tutuklamalar oldu. Bizim için ciddi bir politik gösteriydi. Bazı arkadaşlarımız da tutuklandı.

Henüz grup olarak Ankara'da mısınız?

Kürdistan'a geçiş daha sonradır. Bundan sonra biz grubu Kürdistan'a taşırma eğilimi gösterdik ve benim '77'nin Nisan-Mayıs aylarında Kürdistan seferim vardır. İki aya yakın süren bir seferdir. Kars'ta, Ağrı'da, Dersim'de, Bingöl'de, Diyarbakır'da, Antep'te 50-60'ar kişilik toplantılar yaptım. Bu toplantıları 15 Mayıs'ta sonuçlandırdık ve büyük ihtimalle MİT bunu izledi. Ve sonuçta Haki Karer Antep'te şehit düştü. Biz bunun üzerine, "Bizim idam kararımız verildi" dedik. Zaten 3 Haziran'da da Mehmet Kemal Ersun darbesi vardı. O zaman Pilot adlı bir ajan bizim üzerimizde görevliydi. O bizi günlük olarak izliyordu. Haki gittikten sonra ben tiril tiril titremeye başladım. "Artık sıra bize geldi " dedim. 3 Haziran'da da Namık Kemal Ersun darbesinin olacağı akşam Pilot'un takibi sonucunda Karasu'ların* kaldığı ev, özel savaş ekiplerince basılmıştı. Onu aldılar, sanıyorum iki-üç tane silah vardı, onlarıda almışlar. Kemal Pir eve gelirken, yolda onu da yakalıyorlar. Ben de sabahleyin, erkenden geliyordum, ama o eve uğramadan Tuzluçayır'da dostların evine uğradım. Bir iş var mı, yok mu diye onlara, "Gidin evi kontrol edin" diyorum. Onlar gider gitmez, evin sarılmış olduğunu görüp geri dönüyorlar. O zaman, ben, o yakalanma

---

* Mustafa Karasu

durumundan tesadüfen kurtuldum. Eğer o zaman yakalansaydım, bir daha içerden çıkmam zordu. Çünkü Pilot, silahları tespit etmişti. En az otuz yıl ceza verirlerdi.

Sizin örgütünüze ilk büyük katılımlar '77'de mi oldu?

Şimdi Kürdistan'a taşınılma ve bir de Kürdistan'a cüretli bir çıkış yapmak önemlidir. Bununla tohum her tarafa serpildi, güvenliği kesin! O zaman kendi kendime "Artık ölsek de gam yemem, bu tohumlar yeşerecektir!" dedim. Bir yerde ölümü bekliyordum. Ve geldi kapıya dayandı bile. Bir su bardağını bile elimde tutamadığımı hatırlıyorum. Tabii, devlet terörünü, devletin boğucu yaklaşımını gördük; '77'ye böyle girdik. '77 gerçekten hayli sancılı bir dönemdir. "Grup yaşayacak mı, yaşamayacak mı? Bir düzeye sıçrayacak mı, sıçramayacak mı?" diye kaygı içindeydik.

Haki'nin vurulmasından sonra, anısına Parti Programı'nı kaleme almaya çalıştık. "Anısına en iyi böyle karşılık verilir" dedik. Evet o ileri bir adımdır. Parti Programı hâlâ vardır, eğer PKK'de bir belge olarak değerlendirilecekse, oradaki görüşler çok somuttur.

Ardından onu dağıtmaya çalıştık. '77'den '78'e kadar geçen süreç, "Parti olmaya mı çalışalım, yoksa bir grup olarak mı kalalım?" biçiminde bir karar sürecidir. Çok zorlandıktan sonra, "Kendimize bir parti adı takalım, zayıfız, güçsüzüz ama tarihe bir parti adı kalsa, o da iyidir" dedik.

O sırada sizin görüşünüz neydi? Parti olmaktan yana mıydınız yoksa grup olarak kalmakta mı yana ydınız?

Bütün tartışmaları ben başlatıyorum. Hem hazırlıyor, hem de tartıştırıyordum.

Bana, 75-76'da da parti olmayı önerenler vardı ama Başkan Apo o zaman bunu erken buldu" dediler. Böyle bir durum yanlış mıydı?

Hayır, bunu yapacak güçte arkadaş yoktu. Kürdistan için devrimci parti kurma fikri gelişiyordu, ancak bu fikirden uzak

olanlarda vardı.

Peki PKK dışında başka isimler veya alternatif isimler var mıydı?

Bir "Kürdistan Yurtsever Devrimci Gençlik Birliği" ismi vardı. Fakat bu "Ancak gençlik için olabilir" dedik. Lenin'in örneğini gözönüne getirerek "Emeğin Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği" adı geçti ama onun da amacımızı tam anlamıyla ifade etmediğini gördük. Geriye "Kendimize parti adını yakıştıralım" dedik ve bilindiği gibi '78'in Kasım'ında bu adla toplantı yaptık. Gerçekten bir ilanı yapılmıştır, o kadar. Bu aslında o Rus İşçi Partisi'nin 1898'deki ilanına benzer bir ilandır. Herhalde Kürdistan çapında biraz da o modeli izlemiş oluyoruz.

Net görünüyor. Ancak şimdi bu dönem üzerinde büyük bir sis bombardımanına rastlıyoruz. Uğur Mumcu, bir yandan "Pilot" diyor ve diğer yandan "Kesire" ismini ortaya atıyor..

Açıklık getirmeliyiz.

Bu Kesire Hanım o sırada nerde öğrenciydi? O da sizin grupta mıydı?

Basın-Yayın okulundaydı. Biz onu gruba çekmeye çalışıyorduk; CHP gelenekli bir aileden geliyordu. Ailesi '25'lerden beri kemalizme yatmış, bir yerde, orda Cumhuriyet kültürünün en çok öncülüğünü oynayan bir aile için yetişmiş bir kişi oluyor. Bunu biliyordum, sakıncalı yönlerini de biliyordum. Fakat buna rağmen biz, gruba çekmeye çalışıyorduk.

Bu grupta başka genç kız veya hanımlar varmıydı?

Bazıları vardı ama daha çok kadın yaklaşımında öne çıkan buydu.* Kendisi ilgi duymasına rağmen, çok ihtiyatlı ve bizimkilerden çok farklı bir yaklaşım içinde idi. Benim de yak-

* Daha sonra elde edebildiğim bilgilere göre Gülay ve Zogoolov göçmen kızı Şenay var. Bunlar Türk ve Şenay, Kesire'nin arkadaşı. Fazla kalmıyorlar.

laşımlarımda her zaman duygu yönü vardır. Ben işleri aşkla yürütüyorum. İnsanlık yanım her ne kadar çok genellemeci, bilime çok bağlı gibi gelse de tutku yönüm çok güçlüdür. Benim için her şey biraz aşkla, biraz türküyle yürümek zorundadır. Ve Halen de böyleyim. Bu kesindir! İşin içine bir kadın girdi mi, ona yaklaşabildiğin kadar yaklaşacaksın ve yaklaşımın siyasi amacı esas almakla birlikte, bir kişiden kaynaklanabilecek en fedakar düzeydeki duygularında da ona sınırsız yaklaşacaksın! Kısaca, temelinde siyaset var ve işbirlikçi aileden gelmesi bunu engellememeli, diyordum. İşte kendimi grubun sorumlusu olarak gördüğüm için de, bu ona bir nevi destek vermekti. Acaba arkadaşın bilgi zayıflığı böylece giderilebilinir mi diye bunu hissettiriyordum. Fakat bu noktada sanırım kendisi değişik davranıyordu. Ben şimdi hikayeyi fazla uzun tutmayacağım ama benim cesaretli girişimlerimden birisinin de bu olduğunu belirteyim. Ailenin kapısını çok cüretli çalıyorum. Bu beklenmedik ve kendime bile izah etmekte zorluk çekeceğim bir giriş tarzıdır. Ürkek, kendine fazla güvenmeyen biri olduğum halde bu ailenin kapısını çalabiliyorum. Aslında çok curetli bir girişimdir. Çünkü kendisi, uzun süre Kürt isyanlarına karşı çıkmış, Cumhuriyet'in lehinde çalışmış, çok tanınmış bir aileden oluyor. Sen ise radikal kurtuluşçu bir hareketin sorumlusu olarak gidiyorsun! Düşünün bir kere; garip çelişkilerden birisi de budur! Yine kendi başıma bir çelişkiyi davet ediyorum. Peki bunu neden yaptığımı sorarsanız, "Politika bir sezgi sanatıdır" derim. Size bunun nedenlerini sıralayayım; birincisi, akıllı bir kıza benziyordu. İkincisi, CHP geleneğinden olmak politika açısından değerlendirebilirdi. Üçüncüsü, varolan işbirlikçiliği aşılır, bizim hareket vasıtasıyla bu işbirlikçilikten kurtulursa, iyi bir gelişmeydi. Kürdistan işbirlikçiliğini vurmak yerine, kazanmak daha uygundur. Dördüncüsü, eğer kendisi de kazanılırsa bu da daha anlamlı bir kazanma olurdu. Beşincisi, kuşkulu çıkarsa, son bir ihtimal olarak bizde bunu değerlendiririz, diyordum. Aslında bu beş amaçta gizliydi ve hiç kimse bilmiyor-

du. Hangisi tutarsa onu değerlendirecektik.

Tabii, o zamanlar bu kadar net görünmüyordu.

Tabii. Şimdi açıklıkla ifade ediyorum, bunların hepsi o zaman sezgi düzeyindeydi.

Pilot da mı bu dönemde devreye giriyor?

Evet. İsmi Necati Kaya'dır. Ağrılıdır. Gerçekten çok sıkı örgütlenmiş bir Kürt, çok iyi bir pilot, çok cesur, fiziki olarak çok güçlü ve değişik biriydi. Ve uçak pilotuydu.

Türk Hava Yolları'nda mıydı?

Hayır, Türk Hava Kuvvetleri'ndeydi. Subaydı* yanıma geldi ve "Beni Kürt olduğum için görevden attılar" dedi.

---

* 1988 yılında Serxwebun'da çıkan ve çok önemli bölümleri Apo'nun anlatımına dayandığı izlenimi veren kısa tarih, PKK ile ilgilenenler açısından temel belgelerden birisi sayılabilir; ben böyle düşünüyorum. Ajan olduğu üzerinde pek az tartışma olan Pilot Necati ile ilgili ilk önemli bilgiler burada yer alıyor.
"Son olarak Hareket içine ajan sızdırma çabaları oldu. Türk Hava Kurumu'nun bir parçası olan Türkkuşu denilen kurumda pilotluk yapan Necati diye bir unsur vardı."
Burada Necati Kaya böyle anlatılıyor.
Uğur Mumcu, diğer yandan ölümüne yakın Pilot'un izine düşmüştü ve böylece Apo'nun MIT ile bağlantısı olduğunu kanıtlamaya çalışıyordu. Öldürülmesinden kısa bir zaman önce benimle yaptığı bir telefon konuşmasında Türk Hava Kuvvetleri'nde ya da subay pilotların bulunduğu Kara Kuvvetleri'nin ilgili birimlerinde bu isimde bir subay ismine rastlamadığını söylüyordu.
Ayrıca bu temel belgede Necati'nin adı Ağrılı Abdurrahman ile birlikte geçiyor. Abdurrahman, hem bir Ülke yazısında Serxwebun'un bu sayısından söz ettiğim ve hem de ortak dostlarımız olduğu için, beni buldu.
Abdurrahman'ın da verdiği bilgiler gözden geçirildiğinde Necati'nin bir Türkkuşu pilotu olması ihtimali yüksek görünüyor. Türk Hava Kuvvetleri'nde çalışmış olduğu iddiası kendisinden çıkmış olabilir; ayrıca Abdurrahman, bunu doğrulamıyor. Abdurrahman, Necati'yi Ağrı Lisesi'nden tanıyor Serxwebunda'da "İkisi de Ağrılıydı diye yazılıyor. Serxwebun, Aralık 1988, s.11

Ama gerçekte atılmamıştı, aslında içimize sızmak için o görüntü veriliyordu. Siyasal'a tekrar en yüksek puanla girip kayıt yaptırıyor ve biz de orda arkadaş oluyoruz. Bu da biraz para gücüyle, ev bulma gücüyle bizi biraz kontrölüne almaya çalışıyor. İşte bizim ilişki için de, "Abi ben, altın alayım, ev bulayım" diye katkısını sunmaya çalışıyor. Kısaca o da biliniyor. Şimdi '77 bu anlamda hayli dalgalı ve maceralı bir yıl oluyor. İşin içine devlet iyice giriyor.

Siz o zaman Kesire'yle bir ev tuttunuz mu?

Hayır, öyle arkadaşlardan ayrı yaşadığımız bir ev yoktu. Ancak çok sayıda evimiz vardı. Orada görüşülüyordu. Ayıra Pilot bir ev tutmuştu, onun da evine gidiyorduk. Hatta 1977'de 1 Ocak toplantısını Pilot'un evinde yaptık. Bizim en kapsamlı ve ilk ciddi toplantımızdı. Fakat ortalıkta bir tek yazılı belge bırakmıyorduk. Sobanın ağzı açıktı, polis gelirse birkaç özet sayfa var, onu da içeri atacaktık.

Kaş kişiydiniz?

10-15 kişi civarındaydık. Pilot bizim yemeğimizi yapıyor, şu deyimi de söylüyordu. "Bu tuzluk nedir? Kuşları şöyle pişirir bununla tuzlar, yerler." Aslında bununla herhalde biraz bizim görüntüyü anlatmaya çalışıyordu. Beni bırakmak istemiyordu. Sanırım bu konuda görevlendirilmişti, sezgilerim iyi işlediğinden ben ilişkisini reddetmedim. Reddetseydim kuşku yaratırdı. Tabii sonra Pilot'un konumu açığa çıktı.

Açığa çıktı mı?

Evet, Namık Kemal Ersun darbesinde bizi tasfiye etmek isteyen kişi oydu. 12'ye kadar yakamızı bırakmadı ve ihbarı da o yaptı. Ama buna rağmen biz ilişkiyi bırakmadık. Ve "Pilot'u tutalım" dedik. Uğur Mumcu, "Apo, 'bunu gözümüzün bebeği gibi koruyalım demiş" diye yazdı. Belki bu cümleyi aynen kullanmadım ama buna benzer bir yaklaşım vardı. İşte Kesire ilişkisi

de bu yılda oldukça yoğunlaştı. Ben bu konuda samimiydim ve benden beklenmedik bir hareket tarzıyla, artık siyasi amaçlı mıydı, her neyse, yoğunlaşma, gereğini duydum. Hatta mutlaka gerçekleşmesi gereğini duydum. Aslında büyük ihtimalle o dönemin önemli sıkışıklığını bununla atlatmayı düşünüyordum. Pilot ilişkisi de bunun bir parçasıydı. Kritik bir MC hükümeti dönemiydi. Ve tehlike büyüktü! Haki katledilmiş, Karasular yakalanmış, bizde gitti-gitmek üzereyiz. Böyle bir durumda, ben de, herhalde boşluğu bununla doldururuz, diye düşünüyordum.

"Kontrolde" izlenimini mi veriyordunuz?

Pek açık olmasa bile objektif olarak o anlama geliyor. Şimdi Uğur Mumcu, "MİT mi, Apo'yu yaşattı, destekledi?" sorusunu ortaya atıyor. Hayır. Sanırım, Mumcu böyle yorumlamak istiyor. Bu nedenle öyle söylüyor. İş bu kadar kolay değildir. MİT beni kontrole almaya çalışıyordu. Bu, kesin. Pilot var, bu kesin. Ancak Kesire'ye gelince, ben şimdi, bu arkadaş bilinçli ajandı, diyemem. Bu da kesindir. Bunu söyleyemem. Ailesi, Emniyet Genel Müdürlüğü'ne gidiyordu. Babasının onlarla ilişkisi vardı. Belki bu yoldan da güvence teşkil etmiş olabilirler. "Böyle bir bağ var, adam kontrol altındadır, bu bağı sürdürün" denmiş olabilir, bu beklenir. Aile, bu temelde, böyle bir ilişkiye onay vermiş olabilir. Söylenebilecek budur. Pilot ile birlikte bu ilişkiyle kısacası, onların nazarında ben denetim altına alınmış oluyorum!

Buradan uçuyorsunuz.

Beni kontrolda sanıyorlardı. Beni yaşatan da biraz bunlar oldu!

Nasıl?

Şu anlama geliyor; 1978 yılının 1 Ocak'ında Ecevit'in Başbakan olduğunu biliyorsunuz. Sanırım o zaman çıkardığı

bir karar vardı. Şimdi Ecevit'in bize düşmanlığı da sanırım bununla ilgilidir. "Kontrgerilla adam vurmamalı, sadece istihbarat toplamalı" diye bir karardı. Bu karar biraz uygulandı, yani bizi sıkı istihbarat altına aldılar. Çünkü o zaman "vur emri" yoktu. Daha çok "Onu tutuklama koşullarına sokalım" diye düşünüyorlardı ki sözünü ettiğim tutuklama aslında bu amaçla gerçekleşti. Yakalansaydım en az 30 yıl verebilirlerdi. Biz biraz da tesadüfen o eve gitmedik, dolayısıyla yakalanmadık. Ama daha sonra sıkı markaj devam etti. Evlilik olayı bu konuda, onlar nazarında beni oldukça kontrol altında tutma biçiminde değerlendirildi. 1978 yılı tümüyle bu biçimde geçti. Onlar açısından son ana kadar da kontrol altındaydım. Beni, elleriyle koydukları gibi bulabileceklerine inanıyorlardı. Bu konuda hemen bir arkadaşın değerlendirmesini söyleyeyim. Doğan diye bir arkadaşımız vardı. O 1979'da yakalandığında ben o zaman yurtdışına çıkmıştım. Sorgusunda MİT elemanı, "Apo elimizin, avucumuzun içindeydi, nasıl kaçırdık?" diye saçını başını yolduğunu söyledi. Bu arkadaşımız hâlâ sağdır, "Başkanım MİT elemanı çılgına dönmüştü" diyordu.

MUMCU VE PİLOT

Otuz yıllık arkadaşım, birlikte mücadele ettiğim, karşı karşıya mücadelelerimiz olan, ölümüne çok derinden üzüldüğüm Uğur Mumcu'nun neden bu kadar ajan öykülerine tutulduğu sorusuna bir türlü net cevap bulamıyorum. Ayrıca Uğur Mumcu neden bu kadar devletle içiçe girdi, bu soruya da cevap bulmakta güçlük çekiyorum. Parasızdı, ancak paraya düşkün değildi. Kendine özgü bir dürüstlüğü vardı. Çalışkandı, zekiydi. Neden devletin bir ara "sakıncalı" gördüğü Uğur, ölümüne yakın bu kadar devletçi ve devletli olabildi?

Bilmiyorum. Korku mu? Bilmiyorum. Hem ilginç olma ve hem de tekrar hapse girmeme kaygısı mı? Bilmiyorum.

Bildiğim Uğur'un hem Apo'yla ilgili bir başka ajanlık hikayesi ve hem de bir başka devrimci için ajanlık iddiası olduğudur. Uğur, bana söylediklerini, mutlaka beğenmeme önem veriyordu.

Uğur'un 1970 isyanının simge isimlerinden Ulaş Bardakçı'nın da MIT mensubu iddiası vardı. Bana gösterdiği kaynak, 12 Mart'ın Mamak savcılarından Albay Akdemir Akmut'tu. Bana Albay Akmut için "hiç de fena adam değil" diyordu.

Ben bir istihbarat örgütünün kendi adamlarını öldürmesine pek fazla inanmam. Örgütü için ölecek ajanları da düşünemem; bu nedenle Mumcu'nun bu iddiasına önem vermedim. Ulaş, daha sonra kendisi de devrimciler tarafından öldürülen MIT'in atılgan ajanlarından Hiram Abas'ın da katıldığı bir operasyonda Mart Yılları'nda, Bebek'te öldürüldü.

Uğur'un bana tevdi ettiği bu ajanlık sırrını şimdiye kadar hiç kimseye söylememeye özen gösterdim. Çünkü böyle bir iddianın Uğur'a karşı bir kızgınlık kaynağı olacağını biliyordum. Zamana bıraktım; öyle sanıyorum Uğur da, elinde hiçbir kanıta dayanmayan, devrimcileri hapsettirmekle ünlü bir Albay'ın rivayetini unuttu, gitti.

Ancak öyle sanıyorumki Milli Birlik Komitesi üyelerinden Albay Muzaffer Yurdakuler'in eşinin cenaze töreninde, bana ilk kez, Apo'nun MIT mensubu olduğunu söyledi. Bu sırada dayanağı, Pol-Der üyesi ve Dev-Yol'lu bir komiserdi. "Komiseri bana getirecekler" diyordu.

Ben bunu da ciddiye almadım. Ne yazık, bazı Dev-Yol'luların Apo hakkında olumsuz rivayetler üretmeyi meslek haline getirdiklerinin biliyordum. O sırada Bekaa Vadisi'nde Apo Kardeşim ile görüşüp gel-

mıştım; basında ilk kez bir mülakat yayınlayabildik. Cenaze törenindeki bazı Milli Birlik Komitesi üyeleri dostlarımız, Uğur'u kolundan çekip yanıma getiriyorlar ve "Bak Yalçın önemli bir iş yaptı" diyorlardı. Biraz da buna bağlıyordum.

Öyle anlaşılıyor, henüz, Uğur PKK ile ilgili yayınları dikkatli bir biçimde incelemiyordu. PKK oluşumu içine sızdırılan bir MIT ajanının varlığını öğrenmesi, demek oluyorki, daha sonradır. Uğur, oluşmakta olan PKK içine MIT tarafından bir ajan yerleştirilmesini Apo'nun MIT ile ilişki kurmasının nedeni ve mekaniznıası sayabiliyor. Doğrusu pek hoş!

PKK itirafçıları arasında belge bırakan ya da benim ulaşabildiğim birisi Abdülkadır Aygan'dır. 1987 yılında Yeni Forum'da yayınlanan itiraflarında, 1977 yılında Apocu grup içinde ilk ihtilafın çıktığına işaret ediyor. Bunu üç nedene bağlıyor. Buraya alıyorum.*

"1. Haki Karer'in ölümü bir komploydu. Bu olayda yeterli güvenlik önlemleri almayanlar neden cezalandırılmadı?

2. Abdullah Öcalan ne hakla İsmet Doğu'nun nişanlısını almıştır?

3. Pilot adıyla tanınan şahsın ajan oluğu bilindiği halde neden cezalandırılmıyor, örgütte yer alıyor?"

Demek, o zamanlar ya da Pilot Necati Kaya, grupla bağlantı kurunca kısa bir süre sonra, ajanlığı yaygın bir kanı haline geliyor. Burada itirafçı Aygan, de facto Lider Abdullan Öcalan'ın, ajanlığı belli olan Pilot'u neden deşifre ederek uzaklaştırmadığını soruyor.

Böyleyse, Apo doğru yapmıştır. Sol örgütlere sızdırılan ajan saptanınca henüz büyük eylemlilik yoksa ya da örgüt açıksa, bunlar deşifre edilmezler; öyle tutuluyorlar. Bunun çok basit bir nedeni var; deşifre edilirse, devlet, bir yenisini yerleştirebiliyor. Eğer ajanı olduğu

* A. Aygan, PKK: Yapısı, İdeolojisi ve İşleyişi, Y. Forum, 1.8.1987, s.23

düşünürse bir ikincisini yerleştirmek için fazla çaba sarf etmiyor; devletin yöntemi budur. Sol örgüt açısından ise saptanmış ajan, saptanmamış ajandan iyidir ve çok daha güven veriyor. Ayrıca kendisi bilinen ve kendisi bilmeyen bir ajan üzerinden devlete yanıltıcı haberler göndermek de mümkün oluyor.

Biz böyle yapıyoruz.

Ben böyle yapıyorum. Ajan olabileceğinden kuşkulandığım kimselerle devlete sürekli yanıltıcı haber gönderiyorum.

Serxwebun'da çıkan onuncu yıl tarihçesi son derece önemli bir belgedir; burada 1976 yılındaki durumu, Rusya'nın 1900 yıllarına benzetiliyor. Lenin'in legal marksistler içindeki konumu, legal marksistlerle bir ittifak olarak değerlendiriliyor; legal marksistler, feodal gericiliğe karşıdırlar ve kapitalizmin gelişmesinden olumlulukla söz ediyor ve Rusya despotizmini sarsan narodnikler ile sert bir idelolojik mücadele sürdürüyorlar. Çarlık gizli polisi, bu nedenle, bolşevik örgütlenmeyi doğuracak olan bu legal marksist flört dönemini izlemeyi önemsemiyor; darbelerini narodnik örgütlenmelere indirmeye çalışıyor. Ancak embriyo halindeki Leninist hareketi de kontrol altında tutmayı ihmal etmiyor.

Benzetme bu noktadadır. Serxwebun'dan aktarıyorum: "Başlangıçta TC'nin bu yönlü yönelişleri vardı. Aslında ilk çıkıştan itibaren hareketimiz üzerinde yoğun gözlemleri vardı. Fakat soruna, Hareket açısından umutsuz çabalar olarak bakıyordu. Son olarak Hareket içine ajan sızdırma çabaları oldu. Türk Hava Kurumu'nun bir parçası olan Türkkuşu denilen kurumda pilotluk yapan Necati adında bir unsur vardı." Ne zaman olduğunu söyleyecek bir durumda değilim; ancak Necati Kaya adında birisinin ajan olduğu konusunda net bir kanı ortaya çıkıyor.*

Uğur Mumcu'nun Apo'nun MIT bağlantısı rivayetine takılmasının daha sonra PKK yayınlarını incelemeye başlamasıyla başladığını düşünüyorum. Uğur, bir çıkmaz sokakta büyük bir keşfe çıkıyor.

Onuncu yıl tarihi, Necati'yi, Apocu gruba yine Ağrılı Abdurrahman'ın getirdiğini kaydediyor. Abdurrahman da Ağrılı'dır; onuncu yıl tarihine göre Necati, olgunlaşmamış silahlı eylemlerden yana bir istek gösteriyor. Buna karşın Abdurrahman legaliteye yatkınlık belirtiyor ve bu yöne çekmek istiyor.

Abdurrahman beni buldu. Ağrılı ancak Kürt değil; "terekeme" Türklerinden geliyor. Muhtemelen 1977 yılında Apocu gruptan ayrılıyor; legalci eğilimlere meylediyor. Bu nedenle legalist eğilimlerin Apocu grup içinde mi, yoksa sonra mı başladığı konusunda kesin olmak mümkün görünmüyor.

Benimle konuşmasından Apo ile geçirdiği zamana büyük bir özlem ve saygı sezdim. O zaman Apocu gruba ve şimdi PKK'ye zarar verecek bir tip olarak görmedim. Anlattıklarının iç tutarlılıklarını da sınadım; bu yönde sorular sordum.

Bana verdiği bilgilerden birisi şudur: Eline, nereden olduğunu pek iyi hatırlamadığı dörtbin lira geçiyor; önemli paradır. Hemen Apo'ya

---

*Nihai ZaferYıllarına... Serxwebun, Aralık 1988, s. 11
Birand'ın yazdıklarında ise şunlar var"
"Necati Kaya gerçekte bir hava assubayı idi. Ağrılı bir Kürttü." "Bu ortamın içinde 1 Ocak 1977'de, Ağrılı Necati'in tuttuğu bir yerde toplandık". "Geniş bir toplantıydı. Necati'nin ne olduğunu bilmiyorduk. Sanıyorum o zamanki deyimle kontrgerilladan olabilirdi. Askerden istifa etmişti. Kürt kökenli olduğu için , hukuk dışı bir uygulama ile atıldığını, sivil pilotluğa geçtiğini söylemişti."
M.A. Birand, Apo ve PKK, op. cit. s.87

gidiyor ve bu parayla silah alınmasını öneriyor. Apo, reddediyor. Apo, o sırada, henüz silahlı eyleme hazır olmadıkları düşüncesindedir. O sırada mayalanma çalışmaları önplanda görünüyor; bu gerçek tarihe uygun düşüyor.

Abddurrahman, Necati'yi, Apocu gruba kendisinin değil, adını bana söylediği ancak şu anda önemlice bir devlet kurumunda bir müdür olduğu için saklı tuttuğum bir başkasının getirdiğini söylüyor. Ancak Necati'yi birlikte okudukları liseden tanıyor. Uğur Mumcu'nun Serxwebun'da adının geçmesine karşın Abdurrahman'ı neden bulmadığını da anlamıyorum. Araştırıcı hep hipotezleri lehinde tanık aramamalıdır; Ağrı Naci Gökçe Lisesi'nde Necati ve Abdurrahman öğrencidirler. Çıkarabildiğim kadarıyla bu öğrencilikleri, 1970-73 yıllarına rastlıyor; Necati boksör, vücut güzeli bir çocuktur. Taşrada bu tür insanlar kendilerini çok yakışıklı sayarlar, bütün kızların sevgilileri olmak için can attığını düşünürler; Necati de böyledir. Abdurrahman, bu nedenle, Necati'den uzak kaldıklarını, aynı lisede okumakla birlikte, arkadaşlık yapmadıklarını anlatıyor.

Necati, bugünkü "rambo" tipli ve kafası boş bir çocuktur. Siyasal Bilgiler Fakültesi'ndeki Apocu gruba getiren, Abdurrahman'ın anlatımına göre, kendisi değil, şu anda devletin müdürlerinden birisidir. Abdurrahman, Necati'nin, onuncu yıl tarihinde olduğu gibi, Türkkuşu'nda pilot olduğunu hatırlıyor. Daha sonra ilaçlama pilotu olarak çalışıyor. Uğur Mumcu, bana, Pilot'un kanserden öldüğünü söylemişti; Abdurrahman bir uçak kazasında öldüğünü biliyor. Kesin olunamıyor.

Abdurrahman'ın anlattıklarına göre pilotla ilgili olarak şaşırtıcı olanlar şunlar: Boksör, vücut güzeli, rambo tipli boş kafalı Necati, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin giriş sınavında büyük başarı kazanıyor. Bunu çok büyük kuşkuyla karşılıyor. Yerleştirilmiş olmasını büyük

bir ihtimal olarak görüyor. Bunun dışında Necati, Apocu grubun bütün mensuplarıyla içli-dışlı olmaya çok özen gösteriyor. Hep eylem istiyor; bu, Serxwebun'da çıkan onuncu yıl tarihine uyuyor.

Abdurrahman Serxwebun'u okumamış; benden istiyor. Bende erken koptuğu Hareket'e büyük bir saygı ve sevgi duyduğu izlenimini bıraktı. Apo'yu çok önemsiyor, yüceltiyor ve tutkulu bir biçimde yaklaşıyor.

Abdurrahman'ı da dinledikten sonra Apo'nun işin başından itibaren lider olduğu konusunda hiç kuşkum kalmadı. Öğrenci Derneği'nde, Kültür Derneği'nde Apo'yu hatırlayanlardan dinlediğim, "Gelirdi, otururdu, çeşitli sözler ederdi, giderdi" sözleri bu değerlendirmeye ters düşmüyor. Bunlar embriyo halindeke lider halleridir.

Abdurrahman, Pilot, gruba katılınca "Başkan çok sevindi" dedi. Doğrudur. Apo, her yeni insana seviniyor ve ayrıca bir pilotun katılmasına çok sevindiği muhakkaktır. Ancak olağanüstü kuşkucu Apo'nun bir süre sonra kuşkulanmaya başladığından hiç kuşku duymuyorum. Belki de önce sevinmiştir ve hemen kuşkulanmıştır; bundan da çok rahatsız olduğunu sanmıyorum.

Daha sonraki yıllarda bana ve Mehmet Ali'ye anlatımında hiç rahatsızlık sezilmiyor.

Pilot Necati hakkında anlamlı olarak söylenebileceklerin bu kadar olduğunu düşünüyorum. MIT mensubu olması yüksek ihtimaldir. Bütün koşullara uyuyor.

Peki bundan ne çıkıyor?

9 Mart 1971 tarihi itibariyle bir askeri müdahale hazırlandı. Başkanı konumunda emekli General Cemal Madanoğlu vardı. Uğur Mumcu çok seviyordu. Ancak ruhu, Doğan Avcıoğlu idi. Uğur'u,

Doğan yetiştirdi. İlhan Selçuk, müdahale başarılı olursa başbakan olmayı düşünüyordu. Aziz Nesin, bir kez bina iktidarı almadan da "Başbakan gibi davranıyordu" diye yakındı. İstihbarat içine girdi. Madanoğlu'nun nerede ise nüfusuna geçirecek ölçüde sevdiği Mahir Kaynak, MİT mensubu olarak cuntayı sürekli ihbar ediyordu. Başka nedenlerle birlikte başarısız oldular. Cunta toplantılarına alınmıyordu, ama başarılı olsaydı, Uğur, Gençlik ve Spor Bakanı olacaktı.

Peki bundan ne çıkıyor?

Şimdi Uğur'un mantığına uyarak Madanoğlu'nun, İlhan Selçuk'un MİT ile bağlantılı olduğunu mu söyleyeceğiz? Böyle saçmalık olmaz; Uğur'un böylesine saçma duruma düşmesine üzülüyorum. Ve hep, "peki neden?" diye soruyorum.

İnsanın kendi sorularını yine kendisinin aydınlatmak zorunda kalması ne kötüdür!

General Nevzat Bölügiray, eylülist dönemde, sıkıyönetim komutanlığı yaptı ve sıkıyönetim koordinasyonu dairesi başkanlığından emekli oldu. Askerlikte hep "yıkıcı faaliyetler" ile mücadele görevlerini üstlendi; yıllanmış bir anti-komünist olduğundan hiç kuşku duymamak gerekiyor. Türk Genelkurmayı'nın uzmanlarındandır.

General Bölügiray'ın kitabından aktarıyorum. Sınırlı, ancak, çok ilginç bilgiler veriyor.*

*"5 Şubat 1982 tarihinde Sayın Öztorun'un** yanına girdiğimde odada bulunan Sayın Uğur Mumcu kaçakçılık konusunda bilgi veriyordu. Odada üçümüzden başka Genelkurmay İstihbarat Başkanı Kora-*

---

* Nevzat Bölügiray, Sokaktaki Askerin Dönüşü, İstanbul 1991, s.166 vd
** O zamanki Genelkurmay ikinci Başkanı Orgeneral Necdet Öztorun. Bir zalimdir "Davalarım" kitabında zalimliliğin bir örneğini verdim.

miral Sayın İrfan Tınaz da bulunuyordu."

"Sayın Mumcu, o gün tuttuğum kısa notlara göre bu konudaki düşüncelerini şöyle açıklıyordu bizlere:

Terörle kaçakçılığın ilişkisi konusunda bugüne kadar ne gariptir ki sağcı yazarlardan hiçbir açıklama gelmedi. Hep sustular. Ben sol eğilimli bir yazarım ama komünist değilim. Atatürkçü ve vatanını seven bir kimseyim."

Korgeneral Bölügiray burada bir parantez açıyor ve içine şunları koyuyor: "Sayın Mumcu, sanırım bu açıklamayı, sosyal demokratlarla komünistleri birbirine karıştıranları uyarmak için yapıyordu. Çünkü biz kendisini zaten dediği gibi tanıyorduk."

Nevzat Bölügiray parantezi kapatıp devam diyor. Aslında konuşan Uğur'dur: "Sürekli olarak teröre ve kaçakçılığa karşı çıktım. Herkes susarken ben bu konuya ağırlık verdim. Bulgaristan'ın kaçakçılık ile ilgisini ortaya koydum. Bu nedenlerle aşırı solculardan çok tehditler aldım."

Uğur'un bu yazdıklarının hepsi yanlış ve desteksiz çıktı: Bulgaristan'da komünizm sonrası yönetim, eski yönetimi suçlayabilmek için her çareye başvurdu. Mumcu'yu doğrulayacak bir tek açıklama gelmedi. Sosyalizm çöktükten sonra Uğur'un yazdıklarını hatırlayan bile kalmadı.

Mumcu, ne yazık, Washington'un sosyalizme en çok yüklendiği bir sırada Washington'u en çok hoşnut eden yayınları yaptı. Bölügiray'ın yazdığına göre, Uğur, bu yaptıklarının karşılığında, asker zalimlerden, ılımlı solcular adına biraz merhamet istedi ve zalim General Öztorun'dan "Biz yansız bir yönetimiz, ancak, aşırı sol enternasyoneli söylerken işlem görür, ama aşırı sağcılar İstiklal Marşı'nı söyledi diye işlem yapamaz" cevabını alıyor. General

Bölügiray'a göre Uğur, bu tersleme "yanıt vermiyor" ve yine kaçakçılık konusuna dönüyor. Uğur, "Kaçakçılık ile Bulgaristan'ın ve Ermenilerin ilişkisini, Bekir Çelenk'in oynadığı rolü, pasaport yolsuzluğunu ve bu konudaki baskılar üzerinde önemle durulması gerektiğini" söylüyor. Uğur, Türk sağının hoşlanacağı her sözü yazıyor ve bir de gidip zalim generallere anlatıyor.

Bölügiray şunları da haber veriyor. Bölügiray'ın notlarına göre Uğur konuşuyor. "Ağca olayı ile ilgili olarak yazdığım kitap ve yazılar nedeniyle yabancı basın benimle çok ilgilendi. Kaçakçılık konusunda ilişkili bir çok da Ermeni bulunuyor. Ağca konusunda da öyle. Yeni gelişmelere göre bu kitabı yeniden yazmayı düşünüyorum. Eğer devlet bana Ermeniler konusunda yeterli bilgiler verirse bu bilgileri yeni kitapta kullanırım."

Bunları okumaktan çok üzüldüğümü saklamıyorum. Ancak bunları Uğur ölmeden önce okumuştum. Uzun arkadaşlığımız nedeniyle, bunları, yazmamak için kendimi tutuyordum.

Öldükten sonra Emekli Amiral Tanju Erdem'in yazdıklarını okuduğum zaman daha derin bir üzüntü duydum. Tanju Paşa "şecaat arzederken merdi kipti sirkatin söyler" dizesini hatırlatıyordu. Çingenenin merdi, yürekliliğini anlatırken hırsızlığını söylermiş; Tanju Paşa, Milli Güvenlik Konseyi'nin kurmaylarındandı. Uğur'u zalimce öldürüldüğü Karlı Sokak'taki evinde sık sık ziyaret ettiğini kaydediyor. Bu ziyaretleri için, "Onun, milletin ve devletin menfaatlerini koruma misyonunu bilen kimi sorumluluk sahibi insanların son başvuru mercii gibi idi." Bu satırları da büyük bir üzüntü ile okuyorum.*

Tanju Paşa'nın yazdıkları çok açık olmalıdır: Uğur Mumcu, Cum-

* Cumhuriyet Gazetesi, 16 Şubat 1993, s.6

huriyet Gazetesi yazarı olduğu için değil, "sorumluluk sahibi insanların son başvuru mercii" haline getirildiği için öldürüldü. Uğur, Genelkurmay ile birlikte, devlet içinde yeni bir oluşumun sözcüsü ve yorumcu olmuştu. Devletin diğer ayağı buna karşı çıktı.

Tanju Paşa'ya göre, "Uğur, Orgeneral Üruğ ve Orgeneral Öztorun'u sever ve saygı duyardı." Orgeneral Necdet Üruğ, eylülist darbede Milli Güvenlik Konseyi Genel Sekreterliği yapan aydınlık yüzlü bir zalimdi. Adı çok çeşitli uygunsuzluklar ve karanlık işler ile ilgili iddialara karıştı.

Eylülist darbenin en karanlık günlerinde Milli Güvenlik Konseyi kurmaylarından Tanju Paşa'dan son bir aktarma daha yapıyorum: "Uğur, menfur suikasttan bir hafta kadar önce çağrıldığı Harp Akedemileri'nde kurmay subaylara Atatürkçülük konusunda bir konferans vermişti. Dünün Sakıncalı Piyadesi'nin konferans salonunda yüzlerce subay tarafından ayakta alkışlandığını duymuştum." Öyle anlaşılıyor ki, 1992 sonbaharında yapılan ve bağnaz dinci Erbakan'ın Refah Partisi'nin başarıyla çıktığı ara seçimlerinden sonra devlet bir takım yeni adımlar atıyor ve burada, Uğur Mumcu'ya, Ordu içinde ve resmi televizyonda çok önemli ve yeni görevler veriliyor. Ölümü bu hazırlıklarla ilgili görünüyor.

Harp Akedemileri'ne orta solcular bile ders veya konferans vermek için alınmazlar; bunu biliyorum. Eskiden sakıncalı Uğur'un alınabilmesi için çok önemli gelişmeler gerekiyor. Olmuştur.

Ne yazık ki Uğur, devletin bir kalemi ve devletin bir stratejik elemanı olmuştur: Öküzün altında buzağı aramasını buna bağlıyorum.

Geldik çıkışa ya da kaçışa..

Ayrıntıyla anlatıyorum. Yeni kuşaklara anlatıyorum. Sadece beni değil devleti de tanımalarını istiyorum. Bu nedenle gördüğüm gibi anlatıyorum. İster çıkış, ister "hicret" ve isterse kaçış densin, bunu başarmayı, devletin beni markaja alma araçlarının yetersizliğine bağlıyorum. Ben dışarı çıkarken kararımı hiç kimseye bildirmedim. Sadece dolaylı olarak bir-iki arkadaşa "Çıkış için bazı tedbirler alabilirim" dedim, ama tarihini kimseye söylemedim. Kesire'ye de söylemedim, zaten üç ay bir boşluk yaratıldı. Pilot'a da "Ben kesin '78 kışına doğru Ankara'da olacağım, benim mekanım bundan sonra Ankara olur, ben bir gazete çıkarırım, faaliyetlerini orda yürütürüm" dedim. Bu, inandırıcıydı ve yukarıya raporlar bu temelde gidiyordu. Ben ülkeden çıkıncaya kadar, bir tek kişi bile benim hakkımda, "bu yurt dışına gidebilir" biçiminde bir değerlendirmeye sahip değildi. Zira kimse bunu bilemez, çünkü öyle bir örnek yok, Türkiyeli devrimciler ancak 1981'de dışarı çıktılar. Ben 1979 Haziranı'nın sonunda çıkıyorum. Dolayısıyla MİT'in de böyle bir varsayımda bulunmasına imkan yok. Ve bizim de son ana kadar gerçekten de böyle bir kararımız yok! Aslında, iki günlük bir karadır, onu da kimse bilmiyor! Nasıl öğrenecek; onun dayandığı denetim kaynakları da "normal" raporu veriyor. Onlar da "tamam" diyor.

Peki o zaman bu kararı, Pilot'a söylemiyorsunuz, demek ki bir yerde içinizde ona güvenmiyorsunuz?

Onu altı ay boyunca, bilinçli olarak yanıltıyorum; 1977'nin 3 Haziranı'ndan sonra Pilot'u bilerek yanlış yönlendirdik. Pilot eğer bizim kendisini teşhis etmediğimizi sanıp rapor vermişse, onları, bu yanıltmıştır. Fakat biz onu tamamen teşhis ettik. Pilot'tan raporlar gitti ve sanıyorum şuna inandı: "Apo evlenmiştir, Diyarbakır'dadır ve en yakın zamanda da Ankara'ya gelmek durumundadır." MİT'in beklentisi buydu. 1978 sonu, 1979

başlarında benden beklentileri, yurtdışına çıkış biçiminde değil, aksine Ankara'ya dönüş biçimindeydi ve tedbirleri de bu çerçevededir. Ben de tam bu noktada bir Mardin seferi yaptım, ardından Urfa'ya geldim. O zaman Elazığ tutuklanmaları başladı. Şahin Dönmez* yakalandı ve itirafa başladı. Elazığ Emniyet Müdürü'ne "Apo, Urfa'da" veya "Mardin'dedir, gidip onu alabiliriz" diyor. Fakat Emniyet Müdürü'nün yetkisini aşıyor; Emniyet,Elazığ çerçevesine yöneliyor. Urfa veya Mardin'e gelebilmesi için, Ankara'ya bildirme durumu ortaya çıkıyor ve Ankara da bizim için operasyon yapılmasını ancak '79 sonlarına doğru kararlaştırıyor. O da Siverek olayları geliştikten sonraya rastlar ve aslında ondan önce bana, yönelik bir tutuklama hazırlığı yoktur.

O zaman Demirel mi baştaydı?

Evet, Demirel geliyor ve gerçekten Elazığ tutuklanması benim için özel bir tutuklanma gerekçesi olmayacak kadar zayıf bir tutuklamadır. Ama Şahin, "Gidip elimizle koyduğumuz gibi alalım" diyor. Aslında Elazığ tutuklanmasının çok önemli bir yönü de bizi erkenden karar almaya yöneltmiş olmasıdır. İşte Şahin'in bilmeden tarihe yaptığı katkı buradadır. Yakalanmakla ve çözülmekle beni dışarıya çıkma kararına yöneltti. Eğer gerçekten o yakalanmasaydı, yakalanma çok üstten yapılıp Ankara'da merkez düzey olarak kararlaştırılıp planlansaydı, bizi yakalama ihtimalleri vardı.

Sevgili Başkanım, burada iki soru var. Biri, Kesire Hanım da bu hareketin üst kurulları içinde miydi ve ikincisi bunu nasıl kabul etti? Ayrıca sonra o da yurtdışına geldi, değil mi?

---

* Şahin Dönmez, en üst düzey PKK itirafçısı oldu. Fırıncılık yaparken PKK tarafından öldürüldü. Abdurrahman'ın bana anlattığına göre Şahin, hippi kılıklıdır; Hacettepe Üniversitesi'nde filoloji okuyor ve Zaza'dır.

Ben ayrılma kararını ona söyledim.

Ama ondan sonra buraya, yanınıza geldi!

Tabii gelecek! Bunda herhangi bir kasıt yok. Örgüt kuralı gereği hiç kimseye söylememiştim! Çerçeve o dahildedir, gizli bir karardır ve doğaldır. Zaten ancak ben çıktıktan sonra öğreniyorlar. Tabii o da herkesin öğrendiği gibi öğrenir. Öyle öğrendi.

Ama sonradan gelince "Bana niye söylemedin, güvenmiyordun" gibi sitemleri olmadı mı?

Şimdi zaten güvensizlik vardı. Aslında o da bizi anlamaya çalışıyordu. Gerçekten "Bu, duyguları için mi bu ilişkinin peşinde, yoksa siyasi amacı mı var?" diye düşünüyor olmalı. Eğer duygu amaçlıysa onu ölçmeye çalışıyor, eğer siyasi amaçlıysa kendisi "ben önderim" diyor. "Bu bir köylü parçası, bense önder bir aile konumundan geliyorum" diyor olmalı ve böylece bir çelişki başlıyor.

Ama uzun sürüyor?

Tabii. Hem uzun ve hem büyük. Bizim onun şahsında verdiğimiz savaş aslında şudur; çok emekçi, çok yoksul bir Kürt önderliğiyle, çok işbirlikçi, TC çerçevesinde çok güçlenmiş bir aile kaynaklı önderliğin çekişmesi.

Önderlik özellikleri var mıydı?

Tabii, çok güçlü, oldukça zekiydi. Eğer isteseydi, bize çok yardımcı olabilecek birisiydi. Fakat tercihini sınıf-aile konumu mu belirledi veya dolaylı da olsa TC'nin yönlendirmesi miydi, bilemiyorum. Ancak özelliklerini olumlu temelde kullanmadı.

Peki sorunlar bu noktada mı çıktı?

Hayır daha öncede vardı, size bir örnek vereyim, yaşayan tanıklar da vardır. Bizim Diyarbakır'da bir evimiz vardı. Kemal Pir 1978'de oraya gelip bizim ilişki durumumuzu görünce, Ce-

mil Bayık'a "Gel bu kadını öldürelim. Arkadaşa bu kadar hakaret etmesi kabul edilemez" diyor. Tabii arkadaşlarda daha sonra "Bırakalım arkadaşın bir bildiği vardır ki tahammül ediyor" diyorlar ve öyle kalıyor, yoksa arkadaşlar daha 1978'de onun kabul edilemez durumunu görüyorlar. Zaten demin buradaki bazı arkadaşlarda "Sen bu ilişkiyi kurunca biz rahatsız olduk, gidip onu öldürecektik, fakat daha sonra bıraktık" dediler. "Artık Dersim'de* Kürtçülüğe karşı bir numaralı hedef, bu gidip böyle bir ilişkiye bağlandı" diyorlardı. Bu büyük bir çelişkidir.

Öyleyse sizi zor duruma sokuyordu.

Hakkımda birçok tereddüte yol açıyordu. Uzun yıllar böyle sürdü. Kesire'nin kendisi de ilişkilerimize, bunun gelişimine, tümüyle "Ne kadar avucunda olduğum ve Kürdistan'da ne kadar güç olabileceğim" açılarından bakıyordu. Bunu milimi milimine göre hesaplıyor ve yaklaşımını ona göre ayarlıyordu.

Kadınlık yani?

Kadınlık ilişkisini tam bir siyasi araç olarak kullanıyordu.

PKK'nin geleceğine güvenemiyor muydu?

Geleceği tutmak istiyordu, zeki birisi olduğunu size söyledim. Önderlikten anlayan birisi, sınıf önderliğini de biliyor ve elinden kayan bir Kürdistan da var. Fakat benimle ve tutabilir, tutarken kendi özel ilişkisini kullanabilir ve bizden çok daha iyi kullanabilir! Bu konuda biz duygusalız, o rasyoneldir. Duygularıyla iş yapmıyor, zekasıyla yol açmaya çalışıyordu. Karşımdaki bütünüyle böyle, günlük yaşamı da böyleydi.

Ama bu bilinç sizde ne zaman doğdu? Daha sonra mı, daha başında mı?

---

* Kesire'nin Ailesi Dersim'lidir.

Şüphesiz onu önderliğe çekmek istiyordum. Sosyalizm ideolojik olarak açık, dayandığımız ulusal kurtuluşçuluk bellidir. Onun konumu açılması gereken bir konumdur. Aslında ailesinin reddini gerektiriyor. "Reddetmesiyle ancak kendini affettirebilir" diyoruz. Bu, karşı tarafın tepkisine yol açıyor. Ve o da kendine göre zeki davranıyor. "Ben böyle sınıf değiştireceğime onu kendi sınıfımın aleti yapabilirim, böyle bir önderliğe tabi olacağıma, bu yolla bir önderliği kendime tabi edebilirim," biçimindeki fikirler, onda vardı. Artık bunun TC ile ne kadar direkt bağlantılı olduğunu, ne kadar dolaylı bir etkilemesi olduğunu söyleyecek durumda değilim. Bu çelişme daha kurulur kurulmaz, daha ilk ilişkilerde başlıyor. Ve bu büyük bir çelişmeye yol açıyor. Ben gerçekten oldukça dürüst ve özlü olarak onu kazanmaya çalışırken, o da beni kendine bağlamaya çalışıyor. Bu, çok büyük rahatsızlık kaynağı ve zehir olan bir ilişkidir.

İlişkinizin zehirli havasını o zaman duyuyordunuz...

Ne diyorsunuz? Hiçbir erkek evden kaçar mı? Ben evden kaçtım!

Diyarbakır'da mı?

Evet.

Demek başında huzursuzluk vardı?

Hem de çok büyüktü.

Ona rağmen on yıl sürdürdünüz?

Ondan sonra politik endişeler başlıyor. Ama sadece politik endişeler değil, bir yoldaşı kazanma çabası da hayli yüksek.

Demek siz öyle kolay kolay kopamıyorsunuz?

Ben kural olarak hiçbir ilişkiden kolay kopmam. Ve hiçbir ilişkinin kopuş nedeni de ben değilim. Bütün PKK tarihi binlerce örnek olayla doludur. Ben de ilişkileri geliştirme durumun-

dayım. Eğer bu ilişki olmazsa, PKK 1977-1978 darboğazını aşamaz. Şimdi şu çok açık ki ilişkilere MİT girmiş, üzerine kontrol kurulmuştu, böylece "grup denetim altındadır" diye düşünüyorlardı. Benim bu ilişkiyi kullanmam, PKK'nin 1977-1978'i atlatmasına yol açıyor ve bu da PKK'nin ilanına ulaşmadır. Parti'nin ilanına ulaştıktan sonra da, o Elazığ tutuklanmalarının hızla yurtdışına çıkma kararıyla sonuçlanması, böylelikle bizim büyük yurtdışı seferimizin başlaması gerçekleşiyor.

Dediklerinizi anlıyorum. Ancak bütün bunlardan ne çıkar? Üstelik onları bugünkü bilinciniz, netliğinizle değil, orada tereddütle yapıyorsunuz.

Ben size biraz da ipuçlarıyla, sezgilerle yaptığımı söyledim.

Ama 1978'de bugünkü Abdullah Öcalan değilsiniz, sezgileriniz bu kadar güçlü değil, bu kadar net görmüyorsunuz. Ve Kesire Hanım'la da yer yer duygusal bir ilişkiyi de düşünüyorsunuz!

Duyguların bize çok pahalıya patladığını söyleyebilirim.

Tamam, ben Uğur Mumcu'nun bundan ne çıkarmak istediğini öğrenmek istiyorum.

Bence bundan çıkarmak istediği sonuç, "Apo kuşkulu biri olabilir mi?" diye kafalarda soru işareti yaratarak devlete hizmet sunma çabasındadır.

"Devlete kafa tutan Apo" şimdi "MİT'in adamı Apo" ile mi değiştiriliyor, bundan ne kazanılacak?

Devlet, bizim karşımızda güçsüzlüğünü kabul etmek istemez, istemiyor. Cüneyt Arcayürek, Hürriyet'te yazıyordu, bir tefrikası oldu. Bir 12 Eylül değerlendirmesi yapıyor ve 1978 yılını kasdederek, özetle şöyle yazdı:" Bizim devletin istihbarat örgütü tarihi bir gaf yaptı. Yılan daha bir karıştı, bir askerimiz potinini kaldırsa ezebilirdi. Ama gaf yaptı başımıza belayı getir-

di". Arcayürek de bizi bir gafın çocuğu olarak görüyor..

Peki Mumcu ne yapmak istiyor olabilir?

Devlete hizmet sunma çabası içindedir. Yarış halindeler. "Apo kuşkulu biri olabilir mi?" sorusunu ortaya atıp kafalara soru işareti salmak ve söylece devlete hizmet etmek istiyor.

Anlattıklarınızın sağlam bir iç tutarlılığı var. Koruma içgünüzle MİT'i uyutabildiğiniz net olarak görülüyor. Buradan Uğur Mumcu nasıl MİT ajanlığı çıkaracak?

Tabii çıkaramaz.Mumcu, hizmet sunabilmek için bütün bilgileri karıştırıyor. Bu sırada Ecevit, başbakandır. CHP hükümettedir. Kesire'nin ailesi CHP'lidir. "Kontrolümüzdedir, fazla sıkı tedbirlere gerek yok" demeleri mantıklıdır. Kaldı ki, biz o zamanlar bugünkü PKK değiliz. O zamanlar bizden daha atak Türk grupları var. Devlet bunlarla meşguldür.

Sonra o zamanlar neyi yakalayacaklar? Bizimkiler ateşli eylemlere henüz öyle fazla mahkum edilecek bir konumda değildi. Hatta orda da Parti programı olarak ortada ciddi bir yazılı belge yoktu. Mahkemeye çıkarsalar bile bizi bırakmak zorundadırlar. Yani kısaca "PKK'yi resmen yakalatacak herhangi bir belge bırakmama" tedbirini almıştık. Bu biraz bizi kurtarıyor. Bir de MİT'in kendi kontrol mekanizmalarına güvenmesi biraz kurtarıyor.

Evet, bu durum Bolşevik Parti tarihinde de vardır Çarlık istihbaratı bir süre Bolşevik Parti'sini kontrol etmiştir. Ama esas mücadeleyi narodniklerle yapmıştır.

Lenin'in birlikte çalıştığı, Ajan Manilovski var. Ayrıca kullanan kullanır da!

Tabii, bu durumlar olur. Ayrıca MİT'in bir yolla kontrol etmeye çalıştığı ilk ve son örgüt siz olmayabilirsiniz. Bunların bir kısmı büyür, kontrolü elinde olduğu için o zaman yakalar, büyümese sorun yok.

Gerçekten de o zaman biz çok dikkate alınacak bir örgüt de değildik. Bunu da dikkate almak lazım. Şimdi PKK büyüdüğü için herkes "Niye o zaman ezilmedi" diyor. Ancak o zaman o kadar tehlikeli değildi ki, ben bile düşman için bu kadar tehlikeli hale geleceğini tahmin edemezdim. Ben bile PKK'nin böyle büyük gelişme sağlayacağını bilemezdim, düşman niye bilsin ve bilmediği için niye büyük tedbir geliştirsin ki?

Doğrusu PKK'nin son yıllarda yakaladığı gelişme hızı inanılır gibi değil. Ben 1988'de Londra'ya gittim, bütün Londra'da veya İngiltere'de 3 tane PKK'li veya sempatizanı vardı. Birde 1992'de baktım Kürtlerin hepsi PKK'li olmuş! Birdenbire çok hızlı gelişiyor. Bana göre onu da konuşmak lazım. PKK'nin bugünkü sorunlarından bir tanesi de çok hızlı gelişmesidir. Bunların ideolojik eğitimini nasıl vereceksiniz? Diğer tarafını nasıl geliştireceksiniz? Müthiş bir iş.

O değil de esas demin bahsettiğiniz ilişkiler benim açımdan son derece bunalımlı, endişeli, fırtınalı bir dönem oluşturuyordu ve dediğim tarzda aşılmaya çalışıldı.

Böyle sevgiyi seven, arayan birisi olarak tüm bu ilişkilerin sonunda böyle bir ilişki olmasa daha mı iyi olurdu, yoksa her şeye rağmen olması iyi miydi diyorsunuz?

Bu benim için büyük bir denemeydi. Orada hayatın birçok gerçeklerini öğrendim. Düzenden verili bir şeye kanmak adamı hüsrana uğratır. Bunu öğrendim. Bu kadın da olsa, düzenin hazırladığı bir kadın, senin olamaz veya düzenin hazırladığı bir erkek senin olmaz.

Ama o zaman tamamen sevgiye geliyoruz. Peki siz kendi yarattığınız kadını da sevebilir misiniz?

Zor! Ben ona da değindim. Şimdi tam bu noktada aşk, siyaset meselesi ortaya çıkacak. Şimdi toplumun kanununa geçeceğiz. Bir denemeye girişmek istedim. Anam "Sen bu

kafayla kurtulamazsın" dedi. Aslında "Biz de denesek" diye biraz da geleneklerin hatırına uydum. Şimdi çok ilginçtir ki ben geleneklere karşıyım ama geleneklerin hatırını da biraz gözönüne getiririm. Ama kendime saklı olan şeyler de vardır. İşte bu çelişkiye yol açtı. Böyle bir ilişkinin başarılı olacağına ben de pek fazla ihtimal vermiyordum. Fakat aşk, duygu, evlilik özentisiyle ben de sürüklendim. Halbuki böyle bir ilişkiye hiç hazırlıklı da değildim. Esas sorun burada biraz daha gelişiyor. Aslında kendini ateşe atmış da kurtulmaya çalışıyor gibi bir durumdur. Tabii büyük mücadele verildi.

Benim bu ilişkiden çektiklerim ve ilişkinin kendisi benim büyük öğretmenim oldu. Hayatımın en büyük eğitim ocaklarındandır. Bunun sonunda, kesinlikle, "Düzenden kolay ilişki alınamaz" saptamasını yaptım. Hele bir kadın hiç alınamaz. Alınırsa, kesin çok acımasız karşılıkları olacaktır.

Bu tür ilişki yaşatmaz. Bitirir. Gericiliği bitirir. Dayatır. Bir duygu ilişkisi olarak başlar, başladı, "Ya ben ya Kürdistan, Ya ben ya Parti" veya "Ya ben ya da bütün arkadaşlar" dayatmasına geldi.

Tabii çok ilkel, çok geri bir yaklaşım oluyor değil mi?

Artık bu bir Kürt ilişkisinin gelişim çerçevesidir. Sömürgecilikle, feodalizmle, aşiretçilikle, sınıfsallıkla bağı vardır. O zaman ağzından şu cümleyi çıkarıyordu; "Kralları yaratan adamlar da vardır," yani "Kendini kral sanıyorsun, ama bir de bunun yaratıcıları vardır," diyerek kesin kendini kastediyordu.

Sizin buna bir tepkiniz var mıydı?

Zaten müthiş bir savaş psikolojisi içindeydik, yani sömürgecilik bağlılığı, feodal, aristokratik aşiret bağlılığı, yine kemalist bağlılık, yerleşmiş, özümsenmiş, hatta incelmiş. Halkçılıkla ilişkileri çok cılız. Ve CHP'nin halkçılığı düzeyinde

bir halkçılık, onun solculuğu kadar bir solculuk.

Peki, Kesire ile ilişkiniz nasıl bitti?

Mücadelenin kanunlarına uygun olarak bitti. Ben kesinlikle bir kişiyle ilişkilerimi siyasi olmayan yol dışında kesmem. Siyasi temelde başlarım, siyasi temelde götürürüm. Onun bütün yaşamına parti siyasetini, partileşmeyi, büyük bir esneklikle, içtenlikle, büyük bir sabır ve inatla dayattım. O da aynı yöntemi dayattı. Tabii ben örgütün gerçek bir emek savaşçısıyım. Kendisi ise çok az çaba harcıyordu. Örgütü kazanma çabası pek yoktu. Önderlik kanunlarını fazla bilmiyordu. Bunun yerine feodallerin Kürt insanını yönetmesini çok iyi biliyordu. Herhalde o da hayatını ortaya koymuştu. Tabii en son komplo yöntemlerine kadar gitti. 1986'ya doğru geldiğimizde, o, beni "Karşı cinsin, doğal ilgilerini en kötü tarzda kendi amaçları için kullanmak" tarzında bağlamak istiyordu. Yani, "Benimle doğal bir yaşam istiyorsan, bana uyacaksın" demeye getiriyordu. Tabii ben de siyasi amaca ve önderlik gerçeğine bağlıyım. Bunu kabul etmem imkansızdı." En son doruk noktasına vardı. Benim yöntemim parti silahıyla savaşmak, onunki ise kadın silahıyla savaşmaktı. Bu açıdan biraz çevreyi örgütlemeye çalıştı. Beni kadın konusunda böyle daha da zorlamaya çalıştı. Benim "Kadınlık olayıyla bana yaklaşırsan çok zorlanırsın" biçiminde değerlendirmelerim de oldu. Bu konuda Gandi örneğini vererek "Gerekirse cinsellik konusunda techizli bir yaşantıya giderim, bu konuda kendime son derece hakimim. Fakat senin bu yöntemlerin normal bir insani ilişki veya sosyal yaşamı bu kadar tehdit etmen çok tehlikeli ve çok zorlanacaksın" dedim. En son konuşmalarım bu çerçevedeydi. Tabii o fırsat kolluyordu. Bu ilişkinin sonuçlarına bir umut bağlamıştı. Ben biraz da diğer kızları öne çıkarıyordum. Tabii ona göre bunlar tehlikeli ilişkilerdi. Bunları sorun yapmaya çalıştı. Hemen bu noktada, kadın özgürlüğüne gittikçe daha da

artan bir ilgiyle yaklaşmaya başladığımı, söyleyeyim. Bir kadının kendisi beni değerlendiriyorsa, benim de kadını nasıl değerlendirmem gerektiğine derinden karar verdim. Ve bu olayın sonuçlarına bakarak kadın çözümlemesine yöneldim.

Çok güzel! Demek ki yaşamdaki her gelişme sizin için öğrenmenin ve öğretmenin kaynağı oluyor.

Evet, bir kadın beni bu kadar zorluyorsa kadınlığın ne olduğunu öğrenmek zorundayım. Bu anlamda aslında Kesire benim en büyük öğretmenlerimden birisi, ama çok tersinden bir öğretmen oluyor.

Anlaşılan karşıtlarınız da sizin öğretmenleriniz oluyor.

Karşıtlarım, en az diğerleri kadar öğretmenimdir. "Düşmanım, benim en iyi öğretmenimdir." denilir ya biraz ona benziyor.

Peki, öğrenme sürecine gelince ne yapıyorsunuz? Biraz okuyup, biraz gözlem mi yapıyorsunuz? Yoksa biraz tartışıyor musunuz?

Yaptığım daha çok sadece okumak değil, biraz daha yoğunlaşmadır. Davranışlar biraz daha öğretici oluyor. Hele bunlar yaşamı böyle tehlikeye sokar bir aşamaya geldi mi, çok öğretici olur.

Ama kadın kitabınızda da gördüm, orada kadının tarihiyle ilgili pek çok bilgi var.

Tabii, Engels'ten yararlandım. Engels'in "Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni" kitabı bana biraz çıkış yaptırma şansı verdi. Fakat daha çok pratik deneyim öğretici oluyordu. Ben bir erkek olarak erkek egemenliğine karşı çok derinden bir mücadale yürütüyorum. Bana göre mevcut erkeklik durumu kabul edilecek bir durum değildir. Şu anda kadınların karşı karşıya bulunduğu erkeklik veya erkek egemenliğine dayalı toplum çerçevesi isyan edilmesi gereken bir çerçevedir. Bu be-

nim için bir ilkedir. Eğer bir kadın veya yeni kadın tipi erkek egemenliğindeki toplumsal çerçeveyi delemez, onunla savaşım veremezse ben o kadını köle çerçevesinde değerlendiririm. Dolayısıyla sevmeyle, sevilmeyle pek ilişkisi olamaz. Bu çerçevede bir erkeği de sevecek, sevebilecek bir erkek olarak değerlendiremem. Şu anda benim felsefem, bana hükmeden ilke budur. Aynı şekilde ezeni de sevmem. Yani şu anda bu kızları da, erkekleri de çok zorluyorum. Siz kendiniz de gördünüz, kızlara "Bu izbandut gibi adam üzerine çökerken sen bunu nasıl kaldırıyorsun? O kadar çirkin, o kadar baskılı, o kadar ezici, hakaret edici, çok yüce tutulması gereken bir ilişkiyi böyle yerle bir edici konuma nasıl rahatlıkla 'evet' diyebiliyorsun?" diyorum. Halen aklım bir türlü buna ermiyor. Bir genç kız ister köylü, ister kentli, ister okumuş, ister okumamış olsun, bu ilişkinin eziciliğini nasıl duymuyor? Aslında duyuyor da belki farkında değildir. Ya da değişik düzeylerde farkında ama, belki de, karşı koyamıyor, karşı koysa da başarılı olamıyor, çözümsüz kalıyor. Ve ben çocukluk rüyalarımdan beri bu ilişki nasıl düzenlenmeli, diyorum. Erkekler köydeki bir toplantı yerine gelir, hepsi bıyığını burardı. Bıyık burma işinin biraz erkeklik gösterisi olduğunu bilirsiniz. Ben, "Bunlar ne halt etmiş de bu kadar bıyık buruyorlar?" derdim. Çünkü cephe gerisi hep fasa fisodur. Hiçbir şeye yetecek durumları olmadığı halde ikide bir bıyık buruyorlar. İşte o zaman bu bıyık burmaya bir tepki başladı. Ve erkeği beğenmez oldum. Şimdi kadınlar da çeşitli feminist düzeylerde bu tip erkeklere karşıdırlar ama ben giderek birçok erkeklik gösterisi davranışlara tepki içindeydim. Gerçi kendimi bir kadın yerine koymuyorum ama zaman zaman "Bunlar, böyle erkeklerle yaşamı nasıl paylaşıyor?" diye tasarlıyorum. Açıkçası, çirkin buluyorum. Benim yaşantım gözönündedir, çirkin bulduğum bir şeye bulaşmak istemiyorum. Kendimi çok temiz tutmaya çalışıyorum. Yeni kızlarla çok

ilgiliyim; bizim sahaya binlercisinin adeta fışkırarak çıktığını biliyorsunuz, ama kavga halen devam ediyor. Erkekler aslında çok disipline olmuşlar. Ama yine de "Çok kabul edilemez durumdasınız; kendinizi nasıl düzeltecekseniz düzeltin" diyorum. Ve şimdi gerilla ordusunda kadın-erkek hepsi yanyana; birisi diğerine dokunamıyor veya fazla ilişki geliştiremiyorlar. Zaten dokunmalar büyük sorunlara da yol açıyor. Çünkü şimdilik ilişkilerin yeni tip düzenlemesini başarmak zorundayız.

Bence bu, çok hoş bir aşamadır. Peki bu konudaki bazı uygulamalar hakkında okuduklarım doğru mu?

Söz konusu uygulamalar, esasında cinsel ilişkinin değil, bu cinsel ilişkinin bu kadar dizginsiz kullanılmasından ötürü görevlere ihanet temelinde gerçekleşmektedir. Yani bu uygulamalar görevlere ihanet edildiği için yapıldı; ancak cinsel ilişki de kişiyi bu ihanetlere götürmenin temel bir aracı olarak kullanılmıştır.

Bu tip uygulamalar halen var mı?

Pek yoktur; bu konuda doğru anlayışı epey ilerlettik, ilişkilerin yeniden düzenlenmesiyle olumluya gidiş yoğundur. Şimdi Kürt gerçeği söz konusu olduğunda, Kürt aile çözümlemesinde, kadın çözümlemesinde bunlar oldukça işlenmeye çalışıldı. Normal bir ilişki için, "Bazı esasları düşünmek zorundayız" dedik. Bunlar, birincisi sonuna kadar yurtsever olmak, ikincisi, önce vatanla, halkın özgürlüğüyle evlenmek ve dördüncüsü, ancak bu ilk üçü layıkıyla yerine getirildikten sonra kadın-erkek ilişkilerinin bir anlamı olabilir! Fakat bunlar lafta değil kendisini bizzat savaşın içinde kanıtlayarak gerçekleşecektir. Ve bu ilkeler bütünlüğü son derece önemlidir.

Apo Kardeşim, bunu "Kişi önce kendini yükseltecek, ondan sonra bu tür ilişkiye hak kazanacak" biçiminde anlayabilir miyiz?

Gayet tabii. İlkel toplumlar bile çocuklarını evlendirirken, ona bir vahşi hayvanı öldürttükten sonra evlendirirler. "Git ormanda, falan hayvanı veya filan düşmanı öldür, ondan sonra evlilik hakkını kazan" derler. Şimdi bunu ben kendime de uyguluyorum. Eğer evlilik bir hak ise bu hakkın dayandığı tarihi gerekçeleri doğru ele almalıyız. Şimdi Kürdistan'da çocuklar bir problem ev yok, iş yok evlilik bir rezalet Türkiye'de de ailelerde kadınların önemli bir bölümünün kendini pazarladığını çok iyi biliyorsunuz! Büyük bir ahlaki bozulma var!

Maalesef öyledir. Fahişelik çok arttı.

Bu çok korkunç ve dehşet verici bir olaydır. İnsani ilkeye bağlılık gereği biz bunları görmek zorundayız. Hem evlen, hem de kadını, kızını pazarla! Bu korkunç bir olay, yaşama en büyük hakarettir.

Ama herkesin gözleri önünde gerçekleşiyor. Başkaları kabul etse de, bu benim için asla kabul edilemez. Ben bunun için gerekirse insanlığı, yaşamı durdururum ama böyle bir rezalete yer vermem. Bu benim ilkemdir. O zaman bizim evliliklerimizin dayanağının savaşla kesin bağı vardır. Eğer ben bugün bir kızı çekebiliyorsam, bu benim savaşçılığımla çok yakından bağlantılıdır. Benim yüzakım savaşçılığımdır. Onlar da bundan cesaret alarak geliyorlar. Bu iyidir ve bunu doğru değerlendirelim. Kızlar da, erkekler de aslında bunun için geliyorlar. Gelişi böyle anlamalıyız. O zaman çözüm buradadır diyorum, Savaş, vatanın kurtuluşunu, halkın özgürlüğünü, sağlam bir partili olmayı hallediyor. Bunların hepsi birbirine sıkı sıkıya bağlı ilişkiler, kavramlar, olgulardır. Bu ilişkilerde belli bir mesafe almak için, her şeyden önce çok iyi bir vatansever, iyi bir halk savaşçısı, bunun için de iyi parti örgütcüsü, parti çalışanı olmak gereği ortaya çıkıyor. "Bu konuda kendinizi kanıtlayın, aşkınıza en büyük alkışı biz tutalım" diyorum. Şu anda bizde aşkın kanunu budur. Başarın, alkışlayalım! Bu ko-

nuda kendini kanıtlayan kızın, erkeğin ilişkisine en büyük saygıyı ben gösteririm. Biz işleri kesinlikle bu doğrultuda ilerletmek istiyoruz. İlkeyi böyle yakaladık; ilkeden de ziyade, pratiğin ucunu buna verdik. Şimdi belli bir yarış var, birbirlerini kabul edebilmenin savaşla bağını görüyorlar. Bu kızlarda da büyük bir savaşıma yol açıyor. Bu konuda feodal bir yöntemle değil kendisini katarak, savaşı geliştirerek kabul ettirme çabaları var.

Bu çok güzel. Aşk da, sevgi de, birbirine karşılıklı olarak geliştirmektir, derim.

Kürdistan somutu söz konusu olduğunda, eğer savaşılmasaydı, bunun öncüsü PKK olmasaydı, bir Kürt kızını ne kadar zorlarsan zorla, ancak evlilikle evden çıkarabilirdin.

Evlilik, bu düzende varsa yiğitliği öldürüyor. Sadece yiğitliği değil, bilinen ekonomik ve sosyal sorunları da katmak gerekir. Bunlar, bir de vatan sevgisinden, halkın özgürlük özleminden kopuk olduğu için bu evlilik sevgiyi öldürüyor.

Görülmelidir, ben sevgi olgusunu öyle salt heyecanla, tutkuyla işlemiyorum. Şimdi bana, "sevgi olayı psikolojik bir durumdur" diyebilirsiniz, ama, ben onu bilim durumunda düşünüyorum.

Yalnız bilimi de mekanik bir-iki ilk olarak düşünmemek zorunludur. İşin estetik yönü var, buna geçeceğiz. Bir kez, savaş, insanı güzelleştirir

Ondan hiç kuşkum yok. Savaş kadar insanı geliştiren bir süreç yoktur. Peki şimdi bu güzel ilkeleri yerine getirdiler ve birbirlerine aşık oldular diyelim, peki bu pratik olarak savaşta işleyecek mi?

Bir ilişkinin çeşitli aşamaları olduğunu bilirsiniz. Biz onun bugünkü aşamasına "flört çağı" diyelim ve sanırım flört Fransızca'da çiçeklenme anlamındadır. Yani ilişkilerde belli bir

aşamayı ihtiva eder. Bu kelime Türkiye'de yanlış anlaşılıyor, ama çok güzel bir kelimedir. Buna, yaklaşma, tanıma dönemi de diyebiliriz. Şimdi siz, "Böyle bir ilke de olur mu?" diyeceksiniz, ama bana göre Kürdistan'ın kurtuluşunda ilişkileri getirdiğimiz aşamanın özelliği böyle değerlendirilmelidir. Bana göre, bir devrimin özgürlüğü, ordaki kadının özgürlük değerine ve bir toplumun özgürlük düzeyi de yine kadının özgürlük düzeyine bağlıdır. Bunu biraz daha genelleştirelim. Bir hareketin, bir partinin, bir kişinin özgürlük düzeyi kadınla ilişkisindeki düzeyine bağlıdır. Bir kadınla geliştirilecek özgür ilişki düzeyi o partinin özgürlük düzeyini belirler. O partinin özgürlük düzeyi halkın özgürlük düzeyini belirler. Ve bu da genel toplumun özgürlük düzeyini belirler. Bu açıdan kadın ilişkisindeki özgürlük düzeyini geliştirmemiz, PKK'nin özgürlük düzeyinin ve dolayısıyla eşitlikçi düzeyinin ortaya çıkarılmasına en temel kökenlerinden birisidir. Ve eğer bu kadar kadın kendini biraz özgür hissediyorsa, bu kesinlikle PKK'nin özgürlük düzeyindeki ilerlemeyi ifade eder.

İnsan kadın-erkek olarak yalnız kaldığı bir zamanda erkeğin yılların birikimini, ideolojik ağırlığını atarak, kendisini kadınla eşit sayabilmesi, büyük bir mucizedir.

Tabii mucizedir. Ben çok tutkulu bir insan olduğumu siz açıkça söyleyeyim. Fakat bu durum söz konusu olduğunda, 44 yaşıma varmama rağmen en değme filozoftan daha öteye düşünce geliştirmek zorunluluğunu duyuyorum. Zaten sırf tutkuya, güdüye ağırlık verdin mi politika kaybedilir gider; ancak duyguyu bıraktığın anda o da kaybedilir. İşte böyle altından çıkılması zor bir çelişki durumunu arzediyor. Aslında, beğeni ve güzellik gücümün oldukça ileri düzeyde olduğunu söylemeliyim.

Ben bu buluşmayı çok istedim, 92 başında da olacaktı olmadı. İçişleri Bakanı geldi. Sizin yeriniz belli değil. Şimdi de

nerede olduğumuzu bilemiyoruz, sizi zor bulduk. Ancak, son zamanlarda sizin bu yanınızı görüyordum. İnsanla ve bu kadar sevgiyle uğraşmanız gerçekten çok sevindiricidir.

İnsanlarla uğraşmak benim için sanatsal bir uğraşıdır. Ben olguyu çok kapsamlı ele alıyorum. Hiçbir erkeğin veya hiçbir kadının hayalinden geçiremeyeceği kadar onun hem hayal hem de bilimsel ifadeleri ile ve pratik biçimlenişiyle çok yakından uğraşıyorum. Bu çabalarımda belli gelişmeler var ve fazla umutsuz da değilim. Demin, "belki mutlu olamazsınız" dediniz, olabilir ama umudumu biraz koruyorum. Belki umduğum gibi kadın da çıkmaz. Hiç mühim değil.

Eski zamanlardaki bir Kürt prensi olsaydınız, size başka bir aşiretten bir prenses bulunurdu.

Hayır! Şu anda gerçekten her bakımdan, bireysel olarak özlemlerimi giderecek birçok imkan var, ama hiçbirini kabul edemiyor, kendime yediremiyorum. Aslında her türlü yaşantı biçimine girebilecek kadar bir düzeyi kendi çabamla yakalamışım. Ama bazı anlayışlarım, bazı ilkelerim, estetik kurallarım vardır. Onlara bağlı kalmak zorundayım.

Evet sizi anlıyorum. Sevgi bir tutku, birlikte gelişme, bir elektiriklenmedir.

Ondan da öte sevgi olayı bir sanattır. Sevmek, sanattır. Seven, biraz sanatkar olmak zorundadır. Artist olmalıdır. Artist, Türkiye'de biraz yozlaştırıldığı için kötü anlaşılır, bana göre bir devrimci en iyi artisttir. Biliyorsun artist sanattan geliyor, artist demek sanatçı demektir. Ancak sanatçı olunursa sevgi olayı biraz yakalanabilir. Şimdi artistlikle alakası olmayan, kaba saba biri ne kadar sevilir. Tabii ben bu Yeşilçam artislerini sevemem. Beni yanlış anlamasınlar, çünkü ben Yeşilçam'a daha bilimsel bakıyor, anlamaya, hatta uzanmaya çalışıyorum. Şimdi önemli olan güzelliğe ihanet etmemek, güzellik olayından vaz-

geçmemek, onu gasp etmemek, ona saygılı olmak, bu konuda siyasal otoriteyi kötü kullanmamaktır. Bu ilkeler çok önemlidir. Bizde bazıları güzelliği çok kötü kullanıyor, mahvediyor.

Doğrudur, katılıyorum. Ancak Sevgili Başkan, bütün bunların iç düzenlemesini de düşünüyor musunuz? "Evlilik" sözcüğü ne kadar rahatsız edicidir, evle ve mülkiyetle ilgilidir. Bir arada yaşamın kuralları ne olacak? Ayrılma nasıl olacak? Bu konuda siz ve Parti acaba düşündünüz mü?

Burada partiden ziyade ben düşüncelerimden bahsedebilirim. Ev düzeni diyelim, evlilik düzeni demeyelim.

Ben, biraraya gelme, bir arada yaşama, diyorum. Çünkü karı-koca lafını da sevmiyorum.

O çirkin bir laftır. Mesela bu Türklerdeki "Kadının sırtından sopayı, karnından sıpayı eksik etmeyeceksin" atasözünden çok nefret ederim, çok çirkin bir sözdür.

Evet, zaten bütün sözlerimiz, her şeyimiz erkek-şovendir.

Feodalizm olur da, bu kadar olmaz. "Sırtında sopa, karnında sıpa" Ne kadar da çirkin bir hakaretse, karı-koca nitelemesi de biraz buna benzer. Benim düşüncemde ister gerçekleştirilsin, ister gerçekleştirilmesin, ilişkilerimde çok büyük bir gösteri gücü, eylem gücü, militan gücü, ilerletme gücü olmalıdır. Mesela böyle ilişkilere girildi mi aynı zamanda büyük bir toplumsal güç olmalı. Ben yine de mevcut evliliklere saygılıyım, beni kötü anlamasınlar, fakat bir hanımın hanımcık rolünü, bir beyin de beycik rolünü oynamasını insanlıktan kaybetme, aşınma olarak değerlendiriyorum. Benim karşımdaki kadın görkemli, militan, iradeli, hükmeden, zeki özelliklerde biri olmalıdır. İradesiz insan sevilmez. Otoriter olacak, kendine, çevresine, ilişkilerine hükmeden; silik, pasif olmayan bir tip olacak İrade de bunun bir parçasıdır. Yaşamın gerçekten en görkemli tarafı olacak. Erkeğin karşısında gösterdiği süklüm-püklüm yaklaşımlardan

nefret ederim. Şimdi böyle özelliklerdeki bir kadın tipini erkekler çok yanlış değerlendirebilir. Bana göre kadın öyle bir tutturabilmeli ki, erkekler onu yönetme, ona kötü sahip olma, onu kendine mal-mülk edinme konusundan çıkarıp, ona katılma gücünü şerefini göstersinler. Yani böyle bir kadına katılmak onur, yaşam ve meşrulaştırma olmalı. Evlilik meşruiyeti de işte böyle sağlanmalı, kıvanç verici olmalıdır. Bana göre bir erkek bir kadına katılmak için, bir de bunu hakeder konuma gelmelidir; yani parası mesleği olduğu için değil. Bir kadına katılmak çok önemli bir erdemlilikle, yiğitlikle mümkündür. İşte bu gücü gösterebilmelidir. Ve bu konuda benim için ölçüler evrenseldir, yalnız Kürdistan için söylemiyorum.

Peki bu evlilik nasıl betimlenecek? Yani bugünkü gibi birkişinin elinden tutarak isimleri büyük aşklara çıkartılarak, evlilikleri ilan edilerek mi yapılacak?

Bu biçimler hiç olmayacak! Zaten evliliğin ne zaman başlayıp, ne zaman bittiği belli olmayacak!

Ben de işte bunu sormak istiyordum.

Ben, birçok arkadaşa "Bazılarınız evlenmişsiniz de farkında değilsiniz, bazılarınız boşanmışsınız da farkında değlsiniz" dedim. Aslında PKK'de bir evlilik türü yaratılmış ama farkında değller; yarın belki şeklen farkına varacaklar. Aslında bir evlilik olayını gerçekleştirmişiz, değil mi? Bunun şekli o kadar önemli değil. Mesela ben, "Herhangi bir kadınla değil de, kadının özgürlüğüyle evliyim" dedim. Bana göre insanın iç dünyasında sevgi, ciddiyet ve bağlılık olmalı, yoksa işte bir kızın elinden tutmak, elaleme gösteri yapmak gibi yaklaşımları biçimsel buluyor ve küçümsüyorum.

Tamam, o özden yoksun, biçimsel yaklaşımlar ikiyüzlülük oluyor!

Son derece ikiyüzlü, iç dünyaları son derece harap denilebi-

lir. Bunu el tutmayla karşılamak beni tatmin etmez. Şimdi bu ilişkiyi daha derinliğine ele almak da mümkündür. Evli olduklarını sananların çoğu bence aslında hiç evli değiller. Eğer gerçek bir evlilik diyorsanız, o biraz da söylediğim çerçevede aranmalıdır. Her türlü çirkinliği gizleyen, her türlü ayrılığı gizleyen, her türlü nefreti gizleyen evlilikler birer ikiyüzlülüktür.

Kadın öyle bir evliliğe tahammül ettiği sürece, kendisi bir genelev kadınıdır. Çünkü bu ticari bir ilişki içindedir.

Evet, zoraki kullanılıyor. Bu, erkek için de en büyük çirkinliktir. Ben, buna nasıl saygılı olacağım? Ben, elimden gelse bu evliliklerin hepsini bir günde bozarım. Ve ben evlilikten kaçtım, hâlâ kaçıyorum. Benim için en büyük işkence böyle bir evliliktir. Beni zincire vursan, bana böyle bir evliliği kabul ettiremezsin. Ama size, tutkularımdan da bahsettim; bütün bir kadınlığı kendime bağlamayı isterim. Ve bağlıyorum da! Kadın bağlılığını mutnış geliştireceğim. Tabii onun ozune saygıyıa bağlanarak, yüreğine kadar inebiliyor ve böyle geliştiriyorum. Bunu yapmakla aslında toplumdan büyük bir intikam alıyorum, çirkinleştirdiği ilişkiye benim büyük bir tepkim var. Şimdi taarruza geçmiş durumdayım. Ülkemde güzellik, insanlık, hep ezilmiş, hep öldürülmüşken, ben kendimi yemekle, kadınla, benzerleriyle tatmin edecek kadar aptal değilim. Ortada kurtarılması gereken bir halkın kader meselesi dururken, ben çirkinliklere dalmayı kabul eder miyim? Hayır! Büyük güzellik olayını ortaya çıkartacağız ve sanatın da özü budur. Çok yiğitçe ilişkiyi ortaya çıkartacağız. Beni bu tatmin ediyor. Şu anda benim tatmin düzeyim bu. Ve herkesi bu büyük oyuna dansa kaldırıyorum. Artık kim kimi beğenirse.

Ben, Londra'da, Strasburg'da, birçok yerde Kürt kardeşlerimin arasında gezerken, bu Newroz'da Strasburg'daki konuşmamda kadınlara, "Harketinize şükredin, çünkü bu erkekleriniz sizi beğenmezlerdi, hep buradaki yabancılara

peşkeş çekerlerdi, ama PKK bunu yıktı, kadını özgürleştirdi" deyince, hepsi coşkuyla ayağa fırladılar.

Evet, kadınlar bunu büyük bir gelişme olarak görüyorlar. Ben şimdi erkekleri kadınlara tapar hale de getirebilirim.

Erkek de şimdi Kürtlüğünü hissediyor, ondan sonra "Ben insanım" diyor. "Ben insanım" dediği zaman da kendi kadınını seviyor.

Tabii, ben kadını da erkek için "vatanın, yaşamın ta kendisi," durumuna getiriyorum. Ama bunun büyük savaşımla, particilikle, örgütçülükle kazanılacağını bilerek artık bu işe böyle koşmak zorundadır. Benim büyük mekanizmalarım olmasaydı bu gerçekleşmezdi.

Ama Apo Kardeşim o çocukluğunuzdaki dinsellik, giderek bir olguyu zaman zaman dinsel olarak da yüceltmeye varmıyor mu? Bir de o var sizde. Bak kadını neredeyse göklere çıkartacaksınız.

Şimdi çok düşürülmüş kadını yüceltmek güzel bir iştir. Ben bu konuda da tek yanlı geliştirilen erkeğin asırlık görüşlerine alet olmayı pek kabul etmek istemem.

Öyle anlaşılıyor, ama kadını kutsallaştırıyorsunuz.

Hayır kutsallaştırmıyorum. Hepsini müthiş çalıştırıyorum. Bayanların hepsi fedai gibi çalışıyorlar.

Çalışmak önemli değil.

Olabilir. Fakat erkek egemenliğinin bazı düşünce artıklarını görmek durumundayım. Bugün kadın çok düşürülmüş, çok süs bitkisi haline getirilmiştir. Bana göre kadın bunu hak etmiş bir tür değildir. Hani, "Kadın, erkeğin bir parçasıdır" derler ya, bence kadın eğer kendini tam bulursa, erkek kadının bir parçası olabilir. Şimdi "Sen aşırı kadın yanlısı mısın?" diyebilirsin. Hayır, kadını biraz daha objektif olarak değerlendiriyorum.

Kadının gerçek yerini bulduğu bir toplum biraz cennet tabir edilen bir toplum veya barışın, eşitliğin sağlandığı, özgürlüğün iyi olduğu bir toplum olabilir. Fakat bunun hangi tip kadın olduğu hususu çok önemlidir. Ben hâlâ bunun peşindeyim. Biraz güvenmek istiyorum. Hayalperest falan değilim ve kadının çirkinliğiyle savaşan, buna tepkili olan adamım. Fakat bu öze de biraz inanmak gerektiği kanısındayım.

Bu anlattıklarımızla şu sonuca geliyoruz: Dikkat edilirse çocukluk hayalleriyle siyaset arasında bir ilişki anlatıyorum. Bir kişinin kendisini tanıtmasıyla, bir halkı tanıtması arasında bir ilişki kuruyorum. Önderlikle, sıradanlık çelişkisini ortaya koyuyorum. Güçle güçsüzlük zıtlığını ele alıyorum.

Sözlerim bu çerçeve ve bütünlük içinde ele alınmalıdır. Kadının ezilmişliğini çözümlüyorum ve "Kürt halkı kadınlaştırılmış bir halktır" diyorum. Çocuk kalmış ve kadınlaştırılmış bir halktır.

Bununla halkımı kötülüyor muyum? Çocuk ve kadın kötü değil ki! Siz bile kadını kutsallaştırdığımı söylemiyor musunuz?

Çocuğun ve kadının özünü alıyorum. Onları üst düzeyde bir mücadaleye oturtmak istiyorum. Burada çocuk ve kadın benim hareket noktalarımdır.

Anlaşılıyor mu, bilmiyorum.

Bütün bunlara belki de "açık itiraflar" diyebilirsiniz. Bana göre bir devrimci en başta açıklık ilkesine sonuna kadar bağlı kalmalıdır. Şimdi belki ben bazı deyimleri aşırı kullandım, belki haksız yere kullandım ama özü, insanın hatalarıyla, sevaplarıyla, doğrularıyla, yanlışlıklarıyla çırılçıplak olmak gerektiğini bilmesini ifade eder. Bunu bilmekte, yapmakta yarar var ve biz bunun öncülüğünü yaptık.

Doğrusu okuduklarımdan bunları hissediyorum ama bun-

ları tekrar duymak çok güzel.

Şimdi biliyorum, Apo'yu çok tartışıyorlar. Ben bu tartışmalardan kesinlikle ne çok gururlanır, ne de çok teessüf ederim. Apo tartışması, aslında bir insan tartışmasıdır. Bitişin eşiğine gelmiş insanın hem toplumsallıkta, hem sınıfsallıkta bir noktada çıkışın öyküsüdür. Herkes beni hor, basit de görebilir, güzel de bulabilir; bunu onların tercihine bırakıyorum. Fakat hiç olmazsa dikkatle değerlendirmeleri gerektiğini söylüyorum. Ben bu aşamada bir savaşçıyım. Biraz güç yakalamış biriyim. Bu gücü ne kadar zorluklar, imkansızlıklar içinde kazandığımı gözönüne getirirseniz, o kadar müthiş kullanacağımı da, çok adil, çok yerinde kullanacağımı da tahmin etmelisiniz.

Ben sizi tanıyan, seven birisi olarak gücünüzü kötüye kullanmayacağınızdan eminim.

Tabii, mazlumun, güzelliğin, emeğin, yiğitliğin lehine kullanacağım ve bunun karşısında duranların hepsinin aleyhine kullanacağım. Hiç kimse bu konuda beni insafsız olmakla suçlamasın! Kendimi bu kadar açıyorum. Dostum da, düşmanım da biraz kendini bu tanıttığım çerçevede tanımalıdır. Beni öldürebilirler, fakat benim "ölümsüzlük" diye tabir ettiğim bazı noktalar vardır. Bunların biri bile bu konda beni okusa ve beni anlamaya çalışsa bu benim bin yıllık arkadaşım olabilir. Ve ben şimdiden bu temelde arkadaşlıklar kazandığıma inanıyorum. Yaşanan kahramanlıklar benim bin yıllık arkadaşlarımdırlar. Yüce şehitlerimiz benim bin yıllık arkadaşlarımdırlar. Kadınlar da erkekler de müthiş direnişçi oldular. Arkadaşımdırlar. Bunların hepsi benim bir parçamdır. Ben onların ayakta bir temsilciyim. Bundan sonra mı? Bundan sonra da bir namuslu mutlak çıkar, diye düşünüyorum. Onun için ölüm nereden gelirse gelsin, artık pek o kadar önemli değil!

Artık gelecek olan ölüm olsa bile ölüm değildir. Bu bir zaferdir. Aslinda bizimki bir insanlık zaferidir.

ÖCALAN'DA ÖZGÜRLEŞME YA DA İNTİKAM

Galiba sabah kahvaltısı sırasında ki, sohbetimizde, şöyle bir sözünüz vardı: "Ben kendi kadın ilişkimden intikamımı bin gerilla kadın yaratarak alıyorum."

Evet. Yaşadığım kadın deneyimim vardır. Bunun dışa yansıyan yanları vardır. Arkadaşlarım, "İşbirlikçi bir aile kızıdır, gidip vuralım" demişler. "Sevgili önderimize hakaret ediyor, suçu artıyor, vuralım" diyenler olmuş. En azından bana, "Böyle bir kadınla ilişkide bulunduğun zaman çok yadırgadık" dediler. Bunlar dışa yansıyanlar. Aslında kadının kendisi de çok tahrikçi. Sanki ipimi bağlamış ve beni güdüyor; arkadaşlara bu hissi veriyor.

Tabii, parti yapısı, bundan rahatsızdır. Aslında partiyi bir tarafa bırakalım, benimle en açık ve kaba bir biçimde yürüttüğü bir savaşım var. "Benim kadınlığımı istersen, Kürdistan'ı, PKK'yı, bana bağlarsın" demeye getiriyor. Bundan sonra nereye gider, bilinemez.

Şaşırtıcı bulabilirsiniz, ben, politikada ihtiyatlı olmayı biraz bu noktada öğrendim. Benim sıradan Kürt erkekliğini aşmam burada ortaya çıktı. Kürtlerde böyle bir kadın ya boşanır ya da derhal vurulur. Aslında Türklerde de böyledir. Ben böyle yapmadım. Ne vurdum, ne boşandım. Üstelik evden de "kovmadım." Tam tersine, zaman zaman ben evden kaçtım.

İşte burada iyi bir özellik kazanmaya başladım: Ne boyun eğdim, ne de benimsedim. Bunun yerine, ihtiyatlı yaklaşmaya, sabırlı olmaya, güç geliştirmeye çalıştım.

"Bu kadın nereye götürmek istiyor?", "Bu kadın acaba iflah olamaz mı?", "Acaba bu kadını harekete daha fazla katamazmıyım" dedim, çünkü bir insanı harekete katmada bende de büyük bir inat

vardır. O da inada inat sürdürdü, bende inadıma inat sürdürdüm.

Herhalde haber alıyorlardı. Çünkü işte bu inatlaşma zamanında, "Apo vuruldu" haberleri çıktı. Bir çekişmeydi. On yıl sürdü, bu süreç bittiğinde, onu, politik hareketin dışına attık. Büyük olaylar yarattı; biz devrimci hareketiz ve burada devrimin yasaları işler. Arkadaşlar öldürülmesini istediler. Bu yola gitseydik, benim için bir de, "en yakınlarını idam ettiren gaddar" sıfatı icat edilecekti. Bu ucuz yola gitmedik. İnsani ve siyasi mahkumiyeti esas aldık.

Tabii benim bu olaydan şiddetle dersler çıkaracağım açıktır. Arkadaşlarımın 24 saat dayanamadıkları bir ilişkiyi benim on yıl yaşamam çok önemlidir ve buradan aile ve kadın çözümlemesine mükemmel gittik. Bu çözümlemeler şimdiden binlerce özgür kadını ortaya çıkarıyor.

Eskiden kadın yakınlaşmasının ne olduğunu bilmeyen, kadın dünyasının eşiğine bir-iki adım bile atamayan Kürt kızının şimdi en yiğit silahşör olması biraz da bunun sonucudur.

Tabii sadece çözümlemede kalmadım. Bu, sonuç aynı zamanda benim yaptığım plan ve çalışmalarla bağlantılıdır. Kadının büyük geriliği veya dayatmasının karşısına özgür kadın çalışmasını koydum ve ilkini boşa çıkarttım. Büyük, kapsamlı özgür kadın çalışması yaptım.

Hani sizde cicili bicili kadınları, hanımefendileri ortaya çıkarmak için özel okullar, sinemalar, sanat okulları vardır ya, işte benim okulumda Mahsum Korkmaz Akademisi'ydi. Orada dersler verirdim ve ortaya çıkan kadınların şu anda en cesur kadınlar olduğu pratiğe yansımıştır. Dediğim gibi şimdi binlercesi pratik sahadadır; çok kahramanca direnişler ortaya koymuşlardır, sadece bu yıl yüze yakın şehadete ulaşmıştır. Ve sanırım Genelkurmay da bizi taklit etmeye başladı, çünkü o da bu sene kızları Harp Okulu'na almaya heveslendi. Kesinlikle bunun bizimle ilgili olduğu hususuna dikkatinizi çekerim. Bize baktı, kadının hareketimizin içindeki rolünün önemli olduğunu,

aslında ordulaşmaya da katkı sağlayabildiğini, siyasi, silahlı savaşımda da oldukça yer tutabildiğini gördü ve "Ben de orduma alayım" dedi.

Demek Türkler de, Kürtlerden geri kalmamaya çalışıyorlar!

Dikkatinizi çekiyorum; inceleyin, bizden esinlediğini veya bizi kadın yoluyla dengelemek istediğini tespit edersiniz.

Tabii işin bu yanı pek önemli değildir. Önemli olan bizim özel durumumuzdan nereye yol aldığımızdır. Kürt erkeği, genellikle, kadın karşısında sorunlarla yüz yüze gelirse ya boşar ve yeniden evlenir ya da vurur. Ben bu ucuz yolu reddettim. Ben karşılaştığım sorunlardan özgür kadın dayatmasıyla çıktım. Kadın özgürlüğü nedir, özgür kadın kimdir, sorularını ortaya attım ve bunları etrafımda toplamaya başladım. Ben bunu yaptım, o da, benim karşımda güya erkekleri toplamaya çalıştı. Yapamadı. Yapamayınca küplere bindi ve "Harem mi kuruyor, cariyeler mi topluyor" sözleriyle ortalığı bulandırmaya çalıştı. Biliyorsunuz, bu basına yansıdı.

Sürekli yansıyor...

Evet. Bütün provokatörler bu konuyu kullandılar. Ben ise bunlara karşı hep özgür kadın programlarıyla çıktım. "İnsan bir, bilemediniz on, bilemediniz otuz kadınla ilişkiye girer, ortada binlercesi var, özgürleşiyor, utanmıyor musunuz?" dedim. Fakat asıl mesele benim özgür kadını ortaya çıkarmamdı. Onları küplere bindiren buydu. Bunun başka hiçbir yolunu, bahanesini aramaya gerek yok. Bizim yanımızdaki kızların esenliğinin her bakımdan sağlandığı bilinmiyor değil. Kaldı ki iyi konuşuyorlar, iyi yürüyorlar, insanlarla eşitleşiyorlar, iyi sevebilirler, iyi sevilebilirler. Bunlarla ancak gurur duyulabilr. Tabii bu konuda oldukça ustaca ve biraz da sanatkarane*

---

*Bu sözleşi'yi yayına hazırlarken, PKK ve Apo ile ilgili bütün suçlayan yazıları da okudum ve yeniden ele aldım. Apo'ya yöneltilen en ağır

hareket ettim. Aksi halde Kürt gericiliği beni boğardı. Yine PKK içinde çok sistemli yol açmam olmasaydı korkunç feodal, köylü anlayışları nedeniyle bir kadınla ufak bir bakışma yanlış değerlendirilir, ufak bir kadın çalışması için "Aaa bu kimdir" diye senin başına pahalıya patlayabilirdi. Buna rağmen çok cesaretli bir giriş çok önemli birkadın-aile çözümlemesi, kadın kadro çalışmaları son yıllarda özellikle büyük gelişme gösterdi. Ve bu yüzyılların, bin yılların köhne kadın-aile kuruluşuna büyük müdahale teşkil etti. Şimdi bütün kızlar böyle sel gibi evlerini bırakıp saflara katılıyorlar. Hatta evli kadınlar, eski kocalık ilişkilerini ciddi sarsıntılar içinde bırakıyorlar. Bu kesinlikle böyledir. Yine erkeğin her gün kendine gelme durumları var. Benim sıkça söylediğim bir söz de budur; "Bundan sonra Kürdistan'da ne erkekler kolay kadın bulur, ne de kadınlar kolay erkek bulur." Çok önemli bir uğraştır. "Kolay bulunmaz" derken şunu kastediyorum: Erkek de, kadın da temel değerlere bağlanmıştır. Artık vatanı kurtaracak, halkı özgürleştirecek, partili olacak, örgütçü olacak bir de güzel olacaktır. Bunlar sevgiye yol açabilir. Şartlar bunlardır ve güzel şartlardır. Bunlar olmazsa ekmek olmaz, ev olmaz, bir karış mezar yeri olmaz, kuşların bir yuvası kadar bile yeri olmaz! O zaman da nerde

---

suçlama kadın cephesindedir; Apo, bunu, biliyor ve soğukkanlılıkla karşılıyor.
Mehmet Şener ve arkadaşlarının, PKK-Vejin imzasıyla yayınladıkları ve zamanında bana da ulaştırdıkları 30 sayfalık açıklamada şunlar da yer alıyor. "Parti içindeki kadın-erkek ilişkisi, Apo'nun sarayında haremlik-selamlık ilişkisine dönüşmüş ve bir çok bayan arkadaşımız bu şahıs tarafından cariye ilişkisi içine hapsedilmiştir." Bu iddiaları, kırmızı mercedes iddialarını ben de biliyorum. PKK kadroları dışında Apo ile belki de en uzun süre birlekte olan kimseyim; saray görmedim. Apo'nun çok küçük bir yerdeki yatak odasına girmedim ama cariyeye benzer bir yaratığa da rastlamadım. Apo, çok az hareket ediyor; kırmızı mercedese biniyor mu bilmiyorum, ancak, Arap illerinde dolaşırken mercedeslerin birisine ben bindim.

ev kuracak, nerde sevecek, nerde sevilecek? Bunlar çok tarihi dayatmalardır. Birisi "yiğidim, devrimciyim" diyorsa, öyleyse vatanı kurtar, savaşımı yap, partiyi kur, en büyük güzellikler, en yüce ilişkiler senin olsun. Yok "Ben vatandan, ülkemden kaçarım, halkımı tanımam, parti örgütlenmesi denen olaydan haberim yok, güzellik nedir hiç bilmem ama canım kadın ister, koca ister!" dersen, ben de böyle can yerin dibine girsin derim.

Böyle erkeklere kız yok, kızsa, koca yok diyorsunuz!

Yok tabii. Bu noktada kesin yasaklama var.

Ancak şart aşamadan geçenlere var, değil mi?

Kesinlikle öyle. Benim şartlarım, kanunlarım çok açıktır. Gerekeni yaparsa, en yüce güzellikler, aşklar, ilişkiler, duygular onun olsun; yapmazsa, namussuzun ve eşek Kürt'ün biri olur. Zaten Genelkurmay'ın tarih yazarı; "Kürt sanattan, sevgiden aşktan, uygarlıktan anlamaz!" diye yazmış. Yani Kürtün idam hükmü böyledir. Onu bozmak istiyorsa, doğru yolu denemeledir. Şimdi ben böyle gerici ilişkiler üzerine yürüdüm. Gerici ilişkiler, gerici tutkular yuvası gerici kadın-erkek ilişkileri, birbirini kandırmalar, ucuz duygular ve ucuz cinselliklerin hepsini topa tuttum, yerle bir ettim. Şu anda bu nedenle güçlüyüm.

Şimdi bu da romanın bir parçası gibidir. Biliyorsunuz romanlar veya sanat genellikle biraz da kadın-erkek ilişkileri etrafında yoğunlaşır. Bu Kürdistan'a özgü bir hikayedir, roman çizgisidir. Bence yalnız PKK deneyimine ilişkin ciltlerce veya onlarca roman yazılabilir. Bu, işin bir boyutudur. Tabii bunun dışında da başka boyutları vardır.

Bende tarihi sevme bir tutkudur. Benim için o Nemrut harabeleri, Diyarbakır surları, Harran, Urfa, Halil Rahman çevresi, çok duygulandırıcıdır, hepsine tutku derecesinde bağlıyım. Ben toprağa çok

bağlıyım, toprakta gezmek benim için bir yaşam tarzıdır, adeta koklarım. Yani bir harabeyi koklarım, orada biten otlar, uçan kuşlar benim en çok haşır neşir olduğum güzelliklerdir.. Ben yurtseverliğe bu temelde gittim. Köyden ayrıldım dedim ama gözüm yaşlıydı.

Ayrılırken gözleriniz yaşlanıyor, değil mi?

Tabii, gözlerim yaşlıydı. Fakat isyan da ediyorum. İsyanın da, gözyaşlarımın da nedenleri vardı. Bunun gibi daha da boyutlandırabilir. Dediğim gibi savaş boyutu da işlenebilinir. Savaşa karşı da gördüğünüz gibi çok kurallıyım.

Fakat on yıl kadar süren bir kadın ilişkisinden ayrılmayı da bir savaş gibi anlattınız.

Ben, "Savaşla duygu arasında sıkı sıkıya ilişkiler var" dedim. Kürdistan'da sıradan cinsellikten tut, aile, sosyal ilişki türlerine kadar hepsi siyasal gelişmelerin içinde çok kapsamlı, önemli bir role sahiptir. Aslında roman bunu özellikle koyacaktır. Şimdi ben kalkıp da cinselliğin nasıl önemli bir siyasal gerileme veya ilerleme nedeni olacağını, siyasal bir kişi olarak her yönüyle anlatamam, ama bir romancı anlatabilir. Ben bir duygu ilişkisinin siyasette nasıl gaflete götürdüğünü veya nasıl güçlenmeye götürdüğünü uzun uzun anlatamam, ama bir romancı anlatabilir. Bir tutkuyu siyasal olarak, fazla çözümleyemem, çünkü görev siyasi değerlendirme yapmaktadır. Ama bir edebiyatçı bunu çok güçlü bir biçimde ortaya dökebilir. İşte yapılmayan edebiyat budur. İşte sözümona bu sahte edebiyatçıların bir türlü kavrayamadıkları durum budur. Kürtler için devrimci edebiyat, gerçek edebiyat ancak böyle yapılır. Aslında ben bu konuda bir birikime, bir bakış açısına sahibim. Fakat benim görevim şu anda roman yazmak değil de romanın bazı sorunlarını, yönetimin nasıl olması gerektiğini, hangi temel kategoriler etrafında dönüp dolaşması gerektiğini ortaya koyup bunlara açıklık getirmektir. Ve tüm bu duyguların bende devrimci ey-

lemle geliştiğini de söyleyeyim. Yani edebiyat aslında devrimci eylemle başlamış oluyor. Bunu da çok iyi görmek gerekiyor ve bence en iyi bir edebiyatçı devrimci gelişmeyi sıcağı sıcağına duyan insandır. Maalesef bazıları gazetecilik yapıyor ama Kürdistan'da olup biteni bir Hürriyet muhabiri kadar bile anlamaya çalışmıyorlar. Ben böyle Kürt gazetecilerini ne yapacağım? Müthiş bir insanlık dramı yaşanıyor, ona bakmadan şiir yazıyor, ben bu şiiri ne yapayım? Kesinlikle okumuyorum.

Hep ters mi bakıyorum? Ama hepsine böyle bakıyorum. Bu bakışım, çocukluğumdan bugüne geliyor. Evliliğe de böyle bakardım. Sözümona duyguları varmış gibi evlendiriyorlar. Ben söyleyeyim ki, bu evliliklere çocukluğumdan beri hep mezara gidiyorlar gözüyle baktım. O gelinlikler hep bir kefen gibi, o törenler bana bir mezara gidiş töreni gibi geldi. Bu, çocukluğumdan şimdiye kadar böyleydi. Şimdi biraz doğru olduğunu anlıyorum.

Çocukluğunuzda da karşı mıydınız?

Tabii karşıydım. Bana göre öyle düğün olmazdı. Çünkü aslında pek ısınamamıştım. Nedenine bakıyorum, demek ki orda bir tükenişi görüyorum. Görmüşüm. Benim en son vardığım tesbitim şudur: Evlilikle beraber, Kürt erkeği ve kadını bitmiştir! Bu tespit doğrudur, tahlilini daha da geliştirebilirim. Bu aşamada, bu koşullar altında gerçekleşen bir evlilik Kürt kızının bütün kişiliğini, fiziğini, ruhunu, güzelliklerini yiyip tüketiyor. Zaten daha otuzuna gelmeden on çocuk yapma, muazzam hakaretler, muazzam alçaltıcı erker davranışları görme, bu kadında kadınlık diye bir şey bırakır mı? Bırakmaz tabii! Kürt erkeği sırf kadınını, çoluk çocuğunu kurtarmak için bir maaşa on takla atar, on kez ajanlık yapar. Bu da Kürt erkeğinin bitişi demektir.

Evet, kitabınızda da bu tür evliliği kaçış olarak

gösteriyorsunuz.

12 Eylül'ün körüklediği evliliklerdir. 12 Eylül'ün körüklediği evlilikleri inceleyin. Kürdistan'da erkek daha onbeşinde, kız onikisindeyken evliliğe sürüklüyorlar. Ve bu 12 Eylül'ün evlilikkanunu oldu. Bu evlilikler PKK'ye dayatıldı. Mücadeleden uzak tutabilmek için dayattılar. Bu tehlikeyi görmemem mümkün mü? Maalesef "Şöyle düğün dernek yaptık, kutlu olsun, mutlu olsun filan" diyorlar. Bunlara "Ne kutlusu, ne mutlusu, sen kendini mezara atmışsın haberin yok" demek lazımdır.

Avrupa'da bu düğünlerin her birine ellibin mark harcanıyordu. Şimdi PKK'nin Avrupa'da yükselişinden beri bu düğünler içkisiz, parasız oluyor ve daha neşeli geçiyor.

Tamam, siyasi bir nitelik kazanıyor.

İnsanlar içki içmeden neşeleniyor.

Bu daha sıradan bir gelişmedir. Tabii her tarafta öyle gelişmeler oluyor. Düğünler bir Parti gösterisine dönüşüyor.

Bazen devlet de öyle kabul ediyor, yakalayıp götürüyor.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİR İNSANLIK YÜRÜYÜŞÜ

I.

Bilim, bilimin tarih öncesinden gelen bir yargı ile başlıyor: Doğada ve toplumda düzenlilik, bilimin, başlangıcıdır.

Evrende düzenliliğin varlığı, bilimin sıfır noktasıdır.

Dinlerden geliyor.

Bilimin başlangıcında Tanrı var. Bilimin yürüyüşü Tanrı'ya karşıdır.

II.

Laik ya da değil, düzenliliği kabül etmeyen her anlayış bilim dışıdır.

Türklüğün çağdaş anlayışı kemalizm, bilim dışılıktır.

Kemalizme göre Türlük, sui generiz, oluyor; sadece kendine benziyor. Halbuki bilim türlerin varlığı ile ortaya çıkıyor.

Kemalizm, Türklüğü hiçbir türün içine koyamıyor ve zaman zaman da pek çok türün başlatıcısı sayıyor.

Bilimde düzenlilik bir başlangıçtır. Kemalizm ise bir son oluyor.

III.

Kemalizm, Türklüğün tarihinde, sanıldığından kısa bir dönemdir.

Üçüncü Selim'in Yeni Düzen'i, Nizam-ı Cedit, ile başlayan

bir tarih akışı içinde bir kesit olarak ortaya çıkıyor.

Pratik kaynaklıdır. Eklektiktir. Neden bu kadar abartıldığını hep sormak gereğini duyuyorum.

Kemalizmin çıkış döneminde, Rusya ve çevresinde, Stalinist büyük modernizasyon var. Karşısında Amerika Birleşik Devletleri'nde, tarihin en kopuşlu adımlarından birisi olan Roosevelt'in Yeni Düzeni'i, New Deal, yer alıyor. Almanya, İtalya ve Japonya, nasyonalist planlama denemeleri içindeler; sınırlarına sığmıyorlar.

Dünyanın bu topyekün arayış döneminin bu bölgeyi de etkisi içine almamasını düşünmek zor oluyor. Kemalizm, Türkiye ve Kürdistan'da çok sınırlı bir modernizasyon çabası olarak ortaya çıkıyor.

Sınırsız bir dünyada kendine bakmaktır.

IV.

Kemalizm, hamidizm'dir.

Kemal, Sultan Hamid kadar vesveselidir.

Sultan Hamid, en azından Kemal Paşa kadar ve hatta daha ileri bir modernizatördür.

Sultan Hamid, Doğu'ya yürüyüşün temsilcisidir. Önündeki engel saydığı Ermeni halkını ortadan kaldırma misyonunu formüle ediyor.

Kemalizm, bu açıdan da, hamidizm'dir. Değişen sadece hedeftir Doğu halkıdır.

V.

Bir yokluğu temsil ediyor. "Halklar yoktur" düşüncesi kemalizmin temel ilkesidir. Buradan başlıyor.

VI.

Halkları yok saymak, halkları tanımamaktır.

Halkları tanımamak, kendini bilmemektir.

Kemalizm, kendini bilmemek, demektir.

Türk halkı, kendisini bilmeyen, bir halktır.

VII.

Kemalizm, Türk halkını, aynı anda dev yapan ve aynı anda pire gösteren bir aynadır.

Türk halkı, her gün, devlik ile pirelik arasında gidip gelmeden sonsuz yorulan bir halktır.

VIII.

Kemalizm, Türk halkının, bakışını çarpıtmıştır.

Türk halkı, Avrupa halkları karşısında aşağılık duygusu ile Doğu halkları önünde üstünlük kompleksi arasında dolaşan bir şizofreni yaşamaktır.

Doğu halklarının kendisine hayran olduğu aldatmacası ile kendisini Batı insanına beğendirme tutkusu arasında zayıf düşen bir halktır.

Türkiye halkı kadar güvensiz bir halk az bulunur.

IX.

Avrupa için Türkler, hâlâ Asyalı barbarlardır. Türkiye halkı bunu bilir, bu bilginin altında ezilir ve bilmez görünür.

Doğu halkları için ise Türkler, Avrupa'ya yaranmak için kimliğini vermiş eski Asyalılardır.

Doğu halkları için Türkler, acımasız Avrupa yanaşmalarıdırlar.

X.

Kemalizm, Türkiye halkı için, bir halklar cehaleti yaratmıştır.

Yokedilmek istenen Kürt halkı bir yana, şu anda ortalama bir Türk insanının Araplar ya da İranlılar hakkındaki bilgisi, acınacak yanlışlıklarla doludur.

XI.

Kemalist dönem için bu yanlışların fiyatı sadece akademik olabilmiştir.

Türkiye yönetenlerinin emperyal heveslere kapıldıkları yakın zamanlarda ise bu acıklı yanlışlıklar, Türkiye yönetenlerinin sık sık soğuk duş yapmaları sonucunu doğurabilmektedir.

XII.

Kurtuluş, kurtuluş'tur.

Her kurtuluş iyi'dir.

Ancak kemalist kurtuluş, aslında, bir Osmanlı yenilenmesi olarak başlıyor. Çok sınırlı bir Osmanlı coğrafyasına razı olarak hareket ediyor. Elen ve Ermeni düşmanlığına karşı, Kürt yönetenleriyle ve çok zigzaglı bir biçimde Çerkez atılganlarıyla bir ittifak zincirini gerçekleştirmenin rolü büyük görünüyor.

XIII.

Bundan sonrası, tepki kaynaklı pratiklerdir.

Hayal kırıklığına uğrayan Kürt yönetenleri, tekkelerde örgütlenerek Kürt isyanlarını başlattıkları zaman, Kemal Paşa ve arkadaşları laik yollara açılıyorlar. Bu, kemalizmin de doğuşuna işaret ediyor.

XIV.

Kemal Paşa ve arkadaşlarının, 1920 yıllarının sonlarında dünyayı sarsan büyük ekonomik bunalıma karşı hiçbir hazırlıkları olmadığı anlaşılıyor. Rejimi koruyabilmek için merkantalist ve devletçi politikalara, kaçınılmaz bir biçimde ve binbir tereddütle açılıyorlar. Onyedinci yüzyılda Fransa'da milli devletin oluşumunda ilk önemli uygulamasını bulan etatizm, sistemler kapışması sırasında, bir kez de Türkiye'de ortaya çıkıyor.

XV.

Bu sırada, 1930 yıllarında, Kemal Paşa ve arkadaşlarının, burjuva siyasal partileri denemek istemeleri, rejimin geleceğinden korkmalarından kaynaklanıyor. 1930 yıllarında Kemal Paşa ve arkadaşları, emekçi kalkışmasından ciddi ölçüde kaygı duyuyorlar.

XVI.

Başta Köy Enstitüleri tohumu ve tümüyle köycülük, bu korkunun sonucudur. "Köylü efendimiz" sözü bu zamanın ürünüdür. Bir büyük zorlamadır. Çünkü, 1920 partizanları temizledikten sonra, bu Osmanlı paşalarının yönetimindeki kurtuluş savaşına kuşkuyla bakıyorlar ve uzak kalıyorlar.

Köylü yorgun ve örgüt kaçkınıdır.

Kurtuluşa katılan subaylar için köylü, işgalciler kadar düşmandırlar.

XVII.

Kemalist köycülük, köylüyü silahsızlandırma çabasıdır.

İşçi örgütlenmelerini bastırma ve köylüyü aydınlatırken pasifize etme pogramıdır.

Kemalizmin köye dönüşü, her türlü halk insiyatifi ve girişimciliğini ezerek, Avrupa hayranı çarıklı köy aydını yetiştirme programı olarak gelişiyor. Kemalizmin, sınıfların yokluğunu ilan ettiği zaman, bu yıllara denk düşüyor.

XVIII

Üç yokluğu temsil ediyor.

Halkların, sınıfların ve bilimsel bakışın yokluğu, bir dogma haline dönüşüyor.

XIX.

Korkudan doğan üç pratiğe dayanıyor.

Tekkelerde örgütlenen ve daha çok şeyh ve seyitlerin önplanda olduğu Kürt başkaldırılarının yarattığı korku, laisizmi doğuruyor.

Dünya ekonomik bunalımının ihracat gelirlerini azaltması ile ortaya çıkan korku, bir tür otarşik bakışı ve devlet işletmeciliğini yaratıyor.

Emekçi baskılarından korku Sovyet dostluğundan uzaklaşmayı ve buna karşılık Alman yayılmacılığından çekinme, tüm faşizan eğilimlere karşın, Almanya'ya karşı mesafeli kalmayı zorluyor: İkisi bir, daha önceki korkularla bir araya gelince, "yurtta sulh cihanda sulh" formülasyonuna yol açıyor.

XX.

Kemalist formülasyonların motoru korkudur.

XXI.

Korkunun olduğu yerde akıl işlerliğini yitiriyor.

XXII.

Kemalizm, ya aklın durması ya da Batı kimliği karşısında, bir kimlik erezyonu olarak ortaya çıkıyor.

Yapay sağlıktır. Sağlık olarak görünen sağlıksızlığa dönüşüyor.

XXIII.

Bugün için geleceği ipotek işlemidir.

Durgunluğa bir adımdır.

XXIV.

Apo, kemalizmi, bir halkı silahsızlandırma olarak niteliyor.

"Dezarme" etmektir.

Sovyetler Birliği'nde Mihail Sergeyeviç Garbaçov, Sovyet sistemi için bir kurtarıcı olarak ortaya çıktı. Yaptıklarının, enindesonunda, Sovyet halkını emperyalizm karşısında, "dezarme" etmek olduğu belli oldu. Garbaçov, hiç bir önlem almadan, Sovyet ülkesini Avrupa kapitalizminin bütün etkilerine açtı.

Silahsızlandırdı.

XXV.

Kemalizmin sonunda, şimdi, Türkiye halkı silahsızdır.

***

Sözleşimize buradan devam ediyoruz.

Bu bölüm , benim uzun bir sorumla açılıyor.

***

Sevgili Başkanım , güzel sohbetimize devam ediyoruz. Dün çocukluğunuzdan bahsettik. Babanızdan, babanızın güçsüzlüğünden, güç toplamaktan, annenizin kavgacılığından, köyü terketmekten konuştuk. Gittik, gittik Kürt halkının ezilmişliğinden, yüceltmeye, yükseltmekten insan kişiliğine geldik, kadına geldik. Kadın da çok ezilmiş olduğu için, şu anda sizi en çok meşgul eden konulardan biri oluyor. Neredeyse Kürdistan'ın kurtuluşunu Kürt kadınının kurtuluşu ile, onu da insanlığın kurtuluşuyla özdeşleştirmiş görünüyorsunuz. Şimdi, bugün sohbetimize başlarken; ister kadın, ister erkek ister Kürt, ister Türk olsun, yeni insanı yaratmak isterken düşünebildiğiniz dinamikler nelerdir? Bu soruyu soruyorum. Ancak izninizle ben sizin iyi bir izleyiciniz, okuyunuz olduğum için görebildiğim ve size mutlaka bu söyleşimizde sormak istediğim bir soruyla, başlamak istiyorum. O da galiba bu yılki Ağustos Mesajı'nızda, yanlış hatırlamıyorsam, saflarınızdakilere "Benim için zaferden daha çok, sizin bu süreç içinden geçmeniz önemlidir." diyordunuz. Bu savaş sürecinden geçmek önemlidir. Ben, bundan şunu çıkarttım. Başkan Apo, savaşın kendisini, insanı değiştirmenin dinamiklerinden, mekanizmalarından bir tanesi olarak görüyor. Acaba buna böyle mi bakıyorsunuz? Böyle bakıyorsanız, sorulara geçebiliriz.

Birinci sorum, "Apoist Kültür Devrimi" ile ilgilidir. Bu kavramı geçen yaz Avrupa'da kullandım. "Apoist Kültür Devrimi" kavramı, size nasıl geliyor? Dinamikleri, mekanizmaları nelerdir? Bir konuşmanızdan aldım ve bir yazımda kullandım; PKK'lıların çözülmez sosyalist kimliğinden söz ediyorsunuz. Bu da dinamikler arasında mı? Arasındaysa, sosyalist kimlik neyi anlatıyor?

Sosyalizm, PKK'ye ne ölçüde modeldir? PKK, diğer devrimci partilere ne ölçüde modeldir? Bunlar diğer sorulardır.

Buradan Hizbullah'a, laisizme geçebilir.

Ancak başlangıç noktası şudur: Kürt insanının, Kürt kadınının yükselişinden söz ettik. Bu yükselişin dinamikleri nedir? Birini algılamam doğru mudur? Savaşı, yalnızca kurtuluşun yolu olarak görmüyorsunuz, aynı zamanda içinden geçen Kürt insanını değiştireceğini düşünüyorsunuz. Doğru mu düşünüyorum?

Eğer devrimimizi salt bir siyasal devrim, hele hele askeri yolla bir iktidar olma olayı olarak değerlendiriliyorsa, bu çok dar bir yaklaşım olur. Bizi kavramaktan oldukça uzaktır, Gerçekten, çok derin, bir nevi hümanist, insani bir yaklaşımı esas aldık. Yine, kendimin başlangıcını esas alabilirim. Varolan insanın durumunu tehlikeli buluyorum. Benim açımdan insanlığın durumu kabul edilmesi çok zor bir durumdur. Bunu sadece emperyalizmin tahakkümü altındaki bir dünya biçiminde değerlendirmiyorum. Tarih boyunca, hakim kültür ve onun ortaya çıkardığı yaşam biçimi tepkilerime bir nedendir.

Sadece Kürt insanı veya Türk insanı değil, Avrupalıyı da beğenmiyorsunuz.. Bugünün genel insanını mı beğenmiyorsunuz?

Evet, genel insanlık durumunu kastediyorum. Bu duruma sinirliyim, tepkiliyim. Bunu tehlikeli buluyorum. Tabii bunu besleyen kanıtlar çok. Tarihteki zulüm, kan düzenleri, günümüzün en çok çevreyi de yerle bir eden, doğayı yani bu gezegenimizi yaşanmaz hale getiren dinamikleri düşününce rahat durmam imkansız. Yine nükleer tehlikenin, her an Demokles'in Kılıcı gibi insanlığın üzerinde sallanmasını, insanlığa karşı bir hakaret, çok kötü bir zorbalık türü olarak görüyorum. Böyle bir araç lekedir. Bu araç sayesinde geliştirilen her siyasi faaliyet çok büyük bir günahkarlıktır. Ve bunu kendime yedire-

mem. Böyle bir dünyada yaşamayı normal görmem zor. Doğanın bu kadar açıkça tahribini görüp de rahat yaşamam zordur. İnsanın sürüleştirilmesini veya buna insanlakın kum tanelerine dönüştürülmesi diyelim; kabul etmek oldukça zor.

Kürek kürek al bir taraftan öbür tarafa at!

Büyük bir insanlık aşınımı var, tüm önemli değerler erezyona tabi tutuluyor. Ve onun üzerinde az bir kesim çok hoyratça, insanlığı tahrip ederek yaşıyor. Ben buna kanserleşme diyorum. Yani açıkça kendini tüketim toplumu kalıplarında gösteriyor. Mevcut tüketim toplumu modeli, toplumsal kanserleşmedir. Nereden bakılırsa bakılsın bu gidiş toplumu, dolayısıyla insan türünü, felakete götürüyor. Mahşerden, kıyametten bahsetmiyorum ama dikkatli bir gözlemleyici, insanlığın öyle evrenin veya güneş sisteminin doğal sonucu olarak tükeneceğini, bu şekilde doğal bir sonuçla son bulacağını değil; toplumun bünyesindeki kanserleşmeyle son bulacağını görür.

Tüketim toplumu giderek insanı tüketecek...

Tukeniş, toplumsal hastalığın doğal bir sonucu olacaktır diyorum. Benim felsefi anlayışımda, bu önemli bir yer tutuyor. Çevredeki kanserleşme daha şimdiden ortada! Tüketim toplumunun, dünyayı muazzam bir artık gezegen haline getirdiği ortadadır. Yine cinselliğin aşırı kullanımı daha şimdiden aids diye bir felakete kapıyı açmıştır. Yine nüfus artışı bu hızla giderse, neredeyse dünyayı kaplayacak ve yaşanamaz duruma getirecek bir tehlike olup; kendini dayatmıştır. Şimdi, insanlığın kaderiyle biraz yakından ilgilenenler bu önemli tehlike göstergelerini bir tarafa itip rahat uyuyamazlar.

"Sen kendi gözündeki merteği çıkar da, başkalarının gözündeki çöple uğraş" diyebilirsiniz. Fakat bana göre insanlık bir bütündür. İnsanlığın geneline ilgisiz olursak biz endi insanımıza yaklaşım gösteremeyiz. Göstersek de herhangi ciddi

bir gerçekleşmeye, insanımızı yeniden yaratmaya muvaffak olamayız.

Daha önceki, dünkü sohbetimizde çocukluğunuzda, köylüleriniz "Bizim Abdullah ipini koparmış" diye söylüyorlardı diyordunuz. Herhalde şimdi sizi dinleseler "Bizim Apo, aynı Apo. Şimdi de insanlığı kurtarmak istiyor. Biz ondan kendisini kurtarmasını bekliyorduk; o kendisini bıraktı, Kürtlere, oradan insanlığa uzandı" diyecekler.

Bizim Ortadoğu toplumlarında dinler tarihi incelenirse, peygamberlerin kurtuluş mesajı tüm insanlığadır. Ve insanlığın doğuşundan beri de öyledir. Hani 124 bin peygamber gelmiş derler ya, eğer öyleyse bu 124 binlerden sonra bizden birisi, yani Ortadoğulunun kalkıp da insanlığın kaderine ilişkin bir-iki söz söylemesi fazla gelmemelidir. Tarihimiz bu kadar zengindir.

Doğru, bu sözleri duyanlar bizi dinleyip de sizi ırkçılıkla itham ederlerse şaşarım. Çünkü anladığım kadarıyla bütün mesele bu insanlığın çok bastırıldığı bir dönemde Kürdistan'da fışkıran insanı, yani Kürt'ü yaratmaktır. Ancak bazı ipuçlarını görebiliyorum. Bütün bu kurtuluş buradan başlayacak, hatta o zaman insanlığın beşiği olan bu bölgeden başlayacak. Siz buna inanıyorsunuz, değil mi?

Gayet tabii. Buranın insanlığın beşiği olduğunu size söyleyeyim. Bu da bizim bu işe başlangıç sürecimize önemli ölçüde damgasını vurur. İnsanlığın beşiğinde, ortaya çıkmışız. İnsanlığın ilk oluşum özellikleri bu beşikte kazanılıyor.

İki nehirde; Fırat'la Dicle arasında.

Çevresi, ovası.

Çevresi, Kızılırmak-Yeşilırmak arası.

Bilemem, yani tarihin şimdilik kanıtladığı beşik meselesi Mezopotamya idi. En temel özellikler burada kazanılmıştır. Ya-

ni insan türü, insan toplumu biçiminde şekillendiğinde, esas özelliklerini burada açığa çıkartmıştır. Siyasal, askeri, hukuki ve ekonomik kültürleşmenin buradan saçıldığı ve dünyanın dört bir yanına yayıldığını tarih kanıtlamaktadır. Diğer bir anlayışım şudur; tür olarak insan, esas olarak bozulmamış, temel özelliklerini başlangıçta kazanmış ilk özellikler, temiz, doğal ve kirlenmemiş özelliklerdir.

Saf özelliklerdir.

Saf şeklini burada buluyoruz diyorum.

Burada ve daha sonra Hititler...

Hayır, Hitit daha sonradır. Ondan önce Mısır ve Hindistan vardır. Şimdi bu başlangıç özellikleri, halen benim tutkuyla kendime rehber edindiğim özelliklerdir. Dolayısıyla günümüzün çok hızlı, çok modern, çok uygar olduğunu söylemeye dilim varmıyor. Hatta şu söylenebilir; insanlığın temel yükseliş dönemlerine, günümüzün büyük bir gericilik dayatması söz konusudur. İnsancıl değerlere son derece katliamcı bir yaklaşımı oldu ve bunun da Batı kökenli bir saldırı olduğunu düşünüyorum.

Şöyle netleştirebilir miyiz? Bizim Mustafa Kemal Batılılaşmayı putlaştırdı. Lenin'de "Ben Batılıyım" derdi. Siz ne diyorsunuz? "Ben Doğuluyum" mu diyorsunuz? Ben öyle anlıyorum...

Şimdi sadece "Doğuluyum" demiyorum. "İnsanın esasıyım" diyorum. Ve insanlık biraz da Doğu'da vücut bulduğu için de Doğuluyum diyorum. Batı olayı bir bütün olarak -özellikle kapitalist şekillenmeden itibaren- insanlığın temel değerlerine saldırı yönü ağır basan bir karargah durumunu ifade eder. Batı vahşidir. Batı insanlık karşısında bir saldırı olayıdır. Hani tarihte "Roma uygarlığı Kuzey'den gelen bir saldırıyla yıkıldı." derler ya; Roma o döneme göre büyük bir uygarlıktı ve Kuzey'den

gelen vahşi, barbar saldırılar onu yıktı. Şimdi bunu biraz daha genelleştirmeliyiz. İnsanlığın evrensel çapta kazanımlarını, özellikle kapitalist biçimlenişle birlikte, vahşi Batı, Batı barbarlığı talan etti. Büyük bir tahribata yolaçtı. Şimdi ne kadar bakılırsa bakılsın, ister merkantalist dönem ister sanayi devrimi dönemi, isterse emperyalist dönem; kendi içinde büyük bir tahribatla kendisini evrensel sistem haline getirmeye çalışıyor. Şimdi ABD eliyle icra edilen biçimi, Hitler'i bile geride bırakan çok daha vahşi bir saldırı durumudur.

Burada bir nüansı da ben, hem okuyacaklar hem de izliyecekler açısından saptamış oluyorum; tabii bu sizin söylediklerinizle, marksizmin kapitalizmin ilerletici yanını, biraz fazla övdüğü noktasına geliyoruz. Dünyanın marksistleri, kapitalizmin ilerletici yanını, bazı özelliklerini o kadar çok vurguladılar ki, sanki kapitalizm kusursuz, eksiksiz, her bakımdan model alınacak bir sistem sayıldı. Komünist Manifesto'da bile öyledir. Ben derslerimde kapitalizmi, Komünist Manifesto'dan daha fazla öven hiçbir belge yoktur diye anlatırım.

Doğrudur. Kapitalizmi neredeyse insanlığın son sözü olarak değerlendirilmesi vardır. Mevcut marksist-leninist yaklaşımlar, kapitalizmi büyük eleştirilere tutmasına rağmen, bunun dışına fazlasıyla çıkamamışlardır. Onun içinde, onun kanunlarıyla hareket etmek durumunda kalmışlardır. Zaten reel sosyalizmin de en son kapitalizmle tekrar böyle buluşması, Marksizm'in bir yetersizliğiyle, eksikliği ile, izah edilmelidir. O, kapitalizmin olumlu yönlerini abarttı fakat tahribatını fazla tehlikeli görmedi veya bunu ilerleme olarak değerlendirdi.

Sevgili Başkan, ben şimdi sizi büyük bir zevkle dinliyorum. Yalnız, televizyon izleyicilerimiz ve okuyucularımız için soruyorum. Benim algılayabildiğim kadarıyla PKK'nin çıkışı önemli bir red ve kopuştu. PKK, bana göre, başında Türkiye

solunu reddetti ve Kürdistan solundan koptu. Umut ediyorum ki bu noktaları tartışacağız. Ben burada söylediklerinizi, acaba, bu reddin devamı mı diye düşünmeye başlıyorum. Bir uygarlık anlayışı olarak siz şu anda kapitalist Batı uygarlığından kopuşu mu dile getiriyorsunuz?

Şimdi, kapitalizmi iyi tanımadan, hiç şüphesiz günümüzü, bu arada PKK'yi tanımak zordur. Açık ki bağlantı olacak. Kapitalizmi tanımak için insanlığın genel durumunu anlamak gerekiyor. Bu kesin böyledir. Bana göre kapitalizm; öyle insanlığın üst aşaması, son sözü olması şurada kalsın, hiç şüphesiz insanın zihnine, yaşamına bazı zenginlikler katmıştır, ama, tahribat yönü son derece fazla olan bir düzendir.

Bireyciliği geliştirmiştir.

Yalnız başına bireyciliği bu kadar körüklemesi, muazzam toplumsal değerlerin aleyhine olmuştur. Ben sosyalizmi bu konuda anlamlı görüyorum. Sosyalizm, eğer kapitalizmin bireyciliğine, toplumu her düzeyde kemirmesine karşı bir toplumu savunma hareketiyse, benim için önemlidir ve oldukça sosyalistleşmek gerekir. Ve sadece ortaklık değil, sadece emek değerleri üzerine eşitlik değildir. Bir bütün olarak toplumu savunmak, büyük önem taşıyor. Toplumsal kuruluşun ilk temel özelliklerinden tutalım, kapitalist dönemine kadar neyin ayakta olduğunu, durduğunu iyi anlamak gerekir. Kapitalizmi toplumsal dayanak ve değerleri çok tehlikeli bir biçimde gözükara kullanarak, bireyin abartılması olarak da görüyorum. Yani bireyin oburlaşmasıdır. Adeta birey toplumu yedi, oburlaştı ve toplumun üstüne çıktı. Eskiden belki bir avuç köle sahibi veya feodal bey, insanlığın sırtından asalakça yaşıyordu. Şimdiyse kapitalizm bunu kitleselleştirdi. Çok geniş bir kesimi toplumun aleyhine oburlaştırıldı. Ve toplum bunu kaldıramaz. Nitekim kaldıramadığını bugün çok iyi görüyoruz.

Şimdi benim söylemek istediğim nokta şu; sizi okuyorum, Kürtlerden başlayarak şimdi insana doğru gidiyoruz. Bölge de çıkıyor, burası uygarlığın beşiği! Ama bütün konuşmalarınızda, hele daha önceki gelişimde de çok şaşırmıştım, devamlı eleştiriyordunuz. Elinizdeki malzeme insandır. Kürtleri devamlı eleştiriyordunuz. Bu noktayı çok olumlu buluyorum. Hatta bir sözünüzü hatırlıyorum. Ya okudum ya da söylemiştiniz. "Ey Kürt gerilla ölüme koşuyorsun, gelişmeye karşı niye bu kadar tembelsin?" Şimdi bunu tam bir yöntem haline getirdiniz. İnsanları alarak devamlı tartışarak, sohbet ediyorsunuz. Bunun arkasında şu var; bir yerden yüceltmeyi düşünüyorsunuz. Bir yandan malzemeniz kapitalizmin, tekellerin, Kürt gerçekliğinde aşiretlerin sömürgeciliğin baskısıyla, iradesiz ve kişiliksiz bir durumda. Siz bunu alıp yüceltmek istiyorsunuz. Peki, Sokratik yöntemin ötesinde dayandığınız dinamikler nelerdir? Peki bir tanesi, kendi iradeniz dışında giden savaşın içinde bu potada daha mı gelişecek daha mı sorumlu olacak, daha mı güçlü bir dayanışma ruhu olacak? Bunun dışında söylediğiniz sosyalizm bunların kişiliğini nasıl geliştirecek? Bu hangi coğrafyaya yayılacak?

Şimdi açık ki kendisi olmaktan çıkmış, yabancılaşmanın en katmerlisini yaşayan insanı, bu yabancılaşmayla savaştırıyoruz. Sözümona ona dayatılan yaşamın en büyük yabancılaşma olduğunu, az-çok anlayışa ve biraz da irade gücüne dönüştürebildik. Demek ki, bütün mesele, Kürt somutunda yaşanan yabancılaşmayı hissettirmekti. Bunu biraz ayağa kaldırmak ve çatışma düzenine geçirmekti. Şimdi bu biraz sağlanmışa benziyor. Kürt'ü kendi makus kaderiyle çatıştırmaya götürmek, en büyük devrimsel aşamalardan birisidir. Ve ortaya şu çıkacak; kendi körtalihini döve döve kendi yabancılaşmasını yıka yıka, bir gün kendini görebilecektir. Benim

için bu savaşın süresi o kadar önemli değil, savaşın kendisi önemlidir. Savaşın siyasi boyutu da önemli değildir. Savaşın en büyük amaçlarından birisi de şudur; savaşan bir halk gerçeğine ulaşmak! Sadece zafer kazanan bir halka değil, savaşmayı bilen bir halka ulaşmak!

Bu savaş hep sürecek diyorsunuz, öyle mi?

Savaş, çok çeşitli biçimlere bürünerek sürecek. Benim yaklaşımlarımın esaslarını dikkate alırsanız, insanlığın çok köklü bir değerlendirilmesiyle uğraşıyorum. Eğer insanlık kendi toplumsal kanunlarıyla yaşayacaksa, benim öngördüğüm tarzda bir mücadele sürecine sürekli girmesi gerektiğine inanıyorum. Mücadele zaman zaman sert geçer, zaman zaman siyasi cephede, zaman zaman askeri-kültürel, ruhi cephede geçer. Biçimden biçime, aşamadan aşamaya bürünerek, dediğimiz o güzel insan kendisini toplumsal çerçevede emniyete almış insan ortaya çıkar veya bu savaşın kendisi bu biçimiyle en güzel yaşamdır. En güzel yaşamın gerçekleşme durumudur.

Bu yaptığınıza Kürtler açısından ve giderek komşu halklar açısından, "kültür devrimi" gözüyle bakabilir misiniz?

Şimdi kültür devrimi, kavram olarak bazı uygulamalarla anlatılmaya çalışılıyor. Dikkat edilirse insanlığın oluşumuna toptan bir kültürleşme olayı deniliyor. İnsanlık varlığının birikimine kültür deniliyor. Ve bu kültürle oldukça anlaşıyoruz. Bu kültürün vazgeçilmez ögeleri var. Bu ögelerin tekrar kazanılması gerekir. Yine bu kültürü tahrip eden gelişmeler var. O tahribat unsurlarına karşı savaşım, tabii ki çok açıktır. Bu anlamda, bizim mücadelemizin en büyük yönlerinden birisi de kültürdür. Yani kültür savaşı veriliyor. Dar anlamdaki kültür savaşı, geniş anlamda ki kültür savaşıdır.

İnsanlığı çatışmayla yenilemek ister gibi bir düşünceniz var.

Şimdi, ancak çatışmayla sonuca gidilebilir. Neden? Çünkü çok köklü devrimlerin çatışmalar sonucu gerçekleşmesi söz konusudur. Bir İslam Devrimi'ni düşünün; bir çatışma devrimidir. Ondaki slogan, kılıç, saldırı gücü neredeyse 1400 yıldır devam ediyor. Bir Fransız Devrimi'nde de benzer bazı özellikler vardır. Ekim Devrimi'ni o kadar büyütmemize rağmen, aslında daha sınırlı bir zor gücüyle gerçekleşen bir devrimdir.

Değil mi? Çok az kan dökülmüş!

Şimdi, Kürdistan somutundaki devrim eğer derinleşmek istiyorsa, insani renge bürünmek, insanın bütün özelliklerini ilgilendiren düzeyde zenginleşmek istiyorsa, kendisini, kapsam ve mücadele biçimi itibarıyla oldukça çelişkili, çatışmalı bir ortamda yapma durumundadır. Çelişkileriyle uğraşacak, savaşacak ve biraz yayılma istidadı gösterecektir. Bu kadar insani özelliği bağrında taşıyan bir devrimin durması imkansızdır. Eğer, bizim bu devrim devam ettirilmek istenirse, halkların, coğrafyaların somut özelliklerine göre; o halkların, o coğrafyaların en olumlu yanlarını alarak, kendisine uyarlayabilecek ve giderek kendi sistemini kuracaktır. Hemen belirtelim insanlığın her şeyi reddedilmez. Sisteme dahil edilebilecek halkların özellikleri, uygarlık düzeyleri vardır. Onlarla bütünleşir ve sisteme bir katkı olur. Veya yeni sistemin oluşmasında çok önemli bir yere oturur.

Sevgili Apo; benim burada bir sorum var. Siz kendinizi çok cesur görüyorsunuz. Bunun da bir-iki kanıtını söyleyeceğim. Londra'da Newroz kutlamasındaydım. Sizin bir mesajınız geldi. Yani yetmiş yaşında Kürt köylüsü de vardı. Siz orada çok dikkatli bir şekilde, "Dünyada kalan tek marksist-leninist parti PKK'dir" diyordunuz. Bana göre cesaretlice söylüyordunuz. İkincisi; Kürt gerçekliğinde hareket ediyorsunuz. PKK, 14. yılına geldi ama onun nabzını elinizde tutuyorsunuz. Buna -ki tartışmalara da yol açıyor- eskiden

sosyalist olan bazı Kürtler bile karşı çıkıyor. Siz PKK'nin sosyalist kimliğinden, özünden bahsediyorsunuz. Bana bunlar çok cesur geliyor. Ama sizin yaptığınız savaş ayrı; onları da konuştuk, daha da konuşuruz. Bana, sizin bir devrimci-politikacı olarak en cesur, en zor işlerinizden bir tanesi de Zindan Konferansı geliyor.

"Zindan Konferansı" adı verilen bu sürecin mutlaka pratik gerekçeleri vardır. Bunları da soracağım. Fakat şu anda sürecin felsefi boyutunu sormak istiyorum "Zindan Konferansı" çıkışınızın felsefi boyutu var mı?

Hapishane de bu kadar uzun müddet direnmiş, ölümden dönmüş Kürt devrimcilerini çok eleştirmeye sizi iten neden neydi? Bu çok cesurcaydı. Bana göre de çok iyi yaptınız. Onu söylemiyorum, ben sizin yerinizde olsam, yapamazdım. Bunun, *felsefi boyutu neydi? Bu yine kültür devrimi miydi?* Buradaki yaptığınız ya da yapmak istediğiniz neydi? Uzun yıllar zindanlarda yatan, kahramanlaşan, kendilerini kahraman gören bu insanlarımızı neden bu kadar sarsmak gereğini duydunuz? Nasıl bu kadar cüretli oldunuz?

Değil mi? Bu kadar kahramanca direnişlerinin parti ortamına oldukça cüce olarak gelişleri, beni derinden düşündürdü. Aşınma olduğunu gördüm. O direnmelerin büyüklüğünü tartışmıyorum. Direnmeler -başta 14 Temmuz Direnişi- bizim için o büyüklüğü yakalamak, o büyüklüğün insanlığa getireceği katkı çok önemlidir. Onun temsilcileri olması gerekenlerin, onu temsil etmekten uzak olduklarını görünce, tabii ki buyük bir karşıt görüş doğdu. Böylesine büyük bir direnişin, hem çok yakın sorumluluklarımız altında gelişen bir direnişin sonuçlarının bu kadar, çarpık bir liberalizme kanalize edileceğini bilemezdik. Bu, kabul edilemez bir durumdu. Eğer, siz bunu görmüyorsanız, kendi zindan dinişinizi değerlendiremiyorsunuz demektir. Türkiye'nin, Cumhuriyet ta-

rihi boyunca yalnız bir zindan pratiği bile, insanı tüketiş ve buna karşı kendini savunamama pratiğidir. Bazı zindan direnişçilerimizden saygıyla andığımız bir Dr. Hikmet, son nefesini verirken son derece yalnızdır, siyasi bir güç olarak müthiş şanssızdır, Nazım Hikmet hakeza tektir. Halkına bir düşman gibi yansıtılmıştı, yalnızdır. Sevgiyi ancak bir Rus kadınının kucağında arıyor. Ondan ötesi yoktur! Bunların, çok yeni, çok uzun süreli bir zindan direnişçilikleri vardır. Ve büyük direnişlerdir, efsanedir diyelim. Fakat bu kadar yalnızlaşmış, politikadan uzaklaştırılmış ve bir anlamda yenilmiş kişilikler oluyor.

Evet, bakıyorum Türkiye'de de, Türkiye solunda çıkanlar da ikili çıktı. Bir yanları çok kahraman, bir yanları çok zayıf.

Şuna getirelim; 12 Mart, 12 Eylül mahkumları, posası çıkarılarak atıldılar. Ve bunlar, bunun gericiliğiyle çıkıyorlar. Bu çok açık! Bu direniş örgütlerinin sahipleri ne yapıyorlar? Örgütlerinin hiçbir değeri yok mu ki sahip çıkmıyorlar? Madem direndiniz, o söylediğiniz söz, ateşe verdiğiniz insanlar, gerçekten her türlü acımasızlığa terkettiğiniz ve savaştırdığınız o insanların anıları bu kadar kolayca es geçilecek değerler midir ki, bunlar bu kadar sessiz, her şeyi oluruna bırakan, onurlarına yediren insanlar olup çıkmışlardır. Bu nasıl oluyor ve bu zindanda en çok yaşayıp da bugün tekrar halkın saflarında bulunanlar, bu yaşamı nasıl kabul edebiliyorlar? Burası çok daha önemlidir.

Şimdi, bizimkilerin konumu daha da ilerideydi. Aslında böyle bitişler kabul edilmiyordu. Saflara da, mücadeleye de koşuyorlardı. Ama bütün bunlara rağmen, işte genelde emperyalizmin insan hakları adı etrafında halkları kendine bağlaması, özelde zindana dayatılan insan hakkı, işte insanın kendini biraz egoistçe büyütmesine dayalı politikasının tahribatlarını gördük. Ve buna dayalı olarak, en üstte TC'nin başının, anayasayı da zorlayarak bir AT olayına girişmesi, bunun zindana day-

atılması vardır.* Ve bunun yankı bulması, bazılarının bilerek veya bilmeyerek buna, biraz meyil göstermesi sözkonusudur. PKK'nin temel direniş değerlerinden aşınma başlamıştır. Silahlı direnişinden, bir bütün olarak politik direnişinden, kültür direnişinden kopma ve aşınma vardır. Ve bu benim için kıyamet koparılması gereken bir aşınmadır. Zindan direnişinin şehitleri de var, direnişçileri de var. Nereden bakılırsa bakılsın bunu kabul edemezlerdi. Ama, düzenin biraz bilinçlice kapı araladığı, anayasayı da zorlayarak destek ve prim vermek istediği bu anlayışa, çok sistmeli bir karşı koymayla karşılık verdik.

Başkanım, içerdeki kadroların, direnişçi özlerini, gerçek ve sağlam direniş ruhlarını boşaltıp, böyle soyut insan hakları söylemiyle doldurduklarını mı söylemek istiyorsunuz?

Gayet tabii. O büyük direnişlerin sahipleri birkaç yeme-içme, görme-seyretme ödünüyle bin kez yerlerine oturacak hale getirilmişlerdir. Bu, kendine ihanettir.

Peki bunu nasıl bu kadar çabuk gördünüz.

Niye görmeyeyim ki? Ben insanın gözüne bakarım ve dakikasında ne olduğunu anlarım. Bunlarınkini saniyesinde anladık. Benim kontrolüme giren insanın kendini saklaması çok imkansızdır.

Peki sonuçları ne oldu?

Sonuçları benim için pek önemli değildir. Çok olumludur, başarılıdır da, ama yine mücadelenin kendisi çok önemlidir. Burada yine ilke devrededir. İlke savaşıyor: "Bu kadar direnenlere veya direnişin şehitlerine, direnişin sahiplerine bu yaşam affedilemez. Ve kabul edilemez. Kendine saygılı olacaksın! Direnişçi kişiliğine saygılı olacaksın! Aç da kalabilirsin, dışardan

---

* Avrupa Topluluğu standartlarının, televizyonların, hapishaneye sokulmasına değiniliyor. Politik ve devrimci mücadeleyi "insan hakları" programıyla özdeşleştirmek olarak sergileniyor.

sana bir kuruş para da gelmeyebilir, kimse senin yüzüne de bakmayabilir, ama sen kendine saygısızlık edemezsin. Kendini bir kocakarının kucağına teslim edemezsin! Onurunu koru! Çünkü sana çok vurdular, çok hakaret ettiler. Ve sen direndin, büyüklük gösterdin. Buna sahip çıkacaksın!" İşte Zindan Konferansı'nın anlamı budur. Direnişin onuru korunmuştur. Direnişçilerin onurunu korumak çok önemlidir. "Bu kadar direnen, bu kadar işkence yiyen insanı sen düzene yediremezsin." Yediren adamdan şüphe ederim. Benim zindana büyük yüklenmem aslında bu insanların içinde bulunduğu durumu görmemezlikten kaynaklanmıyor. Biraz dinlensinler, biraz saygı-hürmet görsünler diye bir endişe veya böylesine bir rahatlamayı hak ettiklerini görmemekten de kaynaklanmıyor. Mesele, düzenin çok ince bir tarzda katliamdan daha kötü dayatmalarının görmemezlikten gelinmesi, bununla sessizce uzlaşılması; bilerek veya bilmeyerek hızla bunun aleti olma var, rehabilitasyon var. Yine emperyalizmin insan hakları adı altında halklara etmediğini bırakmama ve sonra onları koruma altına alması durumu var. Bunu yutacak kadar aptal değilim. İnsan haklarını en çok gasp edenlerin insan hakları savunucusu kesilmelerini görmeyecek kadar aptal değilim, demek istiyorum. Gayet tabii, ben çılgın mıyım? İçerde bu insanlara en büyük düşmanlığı dayatacaksın, ondan sonra da yumuşak bir takım geçişlerle kucağına çekeceksin! Bunu yutacak adam kimdir? Düzen rehabilitasyonla bunları tekrar kazanacak! Bunu yutacak devrimci nerededir? Yutarsak, aşağılık bir durumu yaşadığımız ortaya çıkar değil mi? Türkiye'dekiler bunu bilemiyorlarmış; çıkmışlar, bir maaşa tekrar düzenin kucağına itilmişler. O onların sorunudur. Ben kendimi kirletmem. Çünkü bu büyük direnişçiler biraz benim adımı kullandılar; Mazlum'lar, Kemal'ler, Hayri'ler benim adımı kullandılar. Biraz bana vasiyetleri vardır. Ben onları kirletmemek durumundayım.

Bu çok önemlidir. Burada sayı filan mühim değil. Sonuçları da mühim değil. Onlar büyük direnişçilerdir; mutlaka anılarına saygılı olmayı bilmeliyiz. Tekrar bu çok önemlidir diyorum. Ama sizin Türkiye'dekiler bunu bir tarafa itmişler. O Türkiye'dekileri anlıyorum. O büyük kişilik aşınımı, o büyük faşist sivilleşme, kişiliksizleşme; bunun kendi sorunları olduğunu biraz anlamaları gerekiyor. Bazı şeyler vardır ki, yutulmaz. Dikkat edin; biri size bir tokat vursa siz onu belki kırk yıl unutamazsınız. Bunlara yalnız bir tokat vurulmamış; korkunç bir insani imha cenderesinden geçirilmişlerdir. Bunun hesabının kitabının iyi yapılması gerekir. Benim her gün bu arkadaşlara söylediğim şudur: "Bana bir astsubay ve dört askerle yarım dakikalık işkence faslı çektirilmiştir. Ben ondan dersimi almışım. Bir daha bu zindana girmeyeceğim, bir daha bu durumla karşılaşmayacağım, bunun için; örgüt gerekiyorsa örgüt kurmalıyım, eylem gerekiyorsa eylem imkanı yaratmalıyım, bu zindanı başlarına yıkmak gerekiyor. Bunu yıkmak işimdir." Kendime verdiğim söz budur.

APO'NUN "NİSAN TEZLERİ"

Bir tek tarih, sondan itibaren yazılıyor.

Her gün, insan anatomisinin maymunun anatomisinin en iyi anahtarı olduğu düşüncesine daha çok bağlanıyorum.

Okumanın da bir başka dünyayı çözümlemek olduğuna, her gün daha çok inanıyorum. Bu, bir yandan da okudukça okunacakların çoğalması türünden hoş bir paradoksu ortaya çıkarıyor. Çünkü her gün daha önce okuduklarımdan yepyeni çizgiler buluyorum.

Dostoyevskiy ile ilgili kartlarıma baktığımda pek çok şaşırdım: Daha önce böylesine derin bir saptama yaptığını görmemiştim. Dostoyevskiy, hapisliğin özünü, inanılmaz bir netlikle görebiliyor. Hapisliği,

insan iradesini çürütme olarak tanımlıyor.

Hapislik, insanın istemesini, insanın iradesini ortadan kaldırma değilse nedir? Gardiyanlık, hep iradeyi kırma mesleğidir. İradeyi kıra kıra istemeyi ortadan kaldırma işidir. Kırıntıları vere vere, başka bir dünyayı sindirme mesleğidir.

Sultan Ahmet'ten çıktığımda, arkadaşlarım, Bebek Oteli'nde oda ayırtmışlardı. Yemekten sonra odaya çıkacağım zaman, asansörün kapısının önünde, anlamsız bir biçimde beklemekte olduğumu, oldukça zaman geçtikten sonra anladım. Kısa süreli bir hapislik bile bana kapı açma alışkanlığını unutturmuştu.

Belki de bu unutkanlığın bilincine varınca Blanqui'yi yeniden görebildim. Bu görüş içinde Marx'ın Blanqui'yi blanquist olarak nitelemesinin de ne kadar yanıltıcı olduğunu anlayabildim. Blanqui, Fransız İhtilali ile 1848 Devrimleri arasında, Babeuf'un çevresindeki ilişkilerden OnDokuzuncu yüz yılın ortasına kalabilen efsanevi bir adamdır. Uzun zindan yılları vardın ve hep, örgütlü müdahale ile ve iradeci bir biçimde iktidarı almayı temsil eden birisi olarak biliniyordu. Marx, bu yanını, hep eleştiriyor.

Bu temsil doğru mu ve Marx'ın eleştirisi haklı mı? 1848 Devrimi söz konusu olduğunda kesinlikle doğru değil; öyle görünmüyor. Blanqui, 1848 İhtilali'nin çözülmesinde baş sorumlulardan birisidir. Çünkü hep tereddütü temsil ediyor; uzun yılların zindan direnişi ile ve çok büyük bir imajın sahibi olarak, bütün devrimciler, Blanqui'nin ağzına bakıyor. Blanqui ise sürekli durmayı tavsiye ediyor. 1848 İhtilali'nde ise, büyük bir fırsat ve Avrupa'daki son ciddi deneme, yitirilmiş oluyor.

Belki de bu nedenledir. Bebek Oteli'nin kapısında anlamsız bir bekleyişi yaşadığım için, 1917 Şubat ayını izleyen aylarda Petersburg ve

Moskova sokaklarını çok iyi görebiliyorum. Devrimin annaanneleri, devrimin dedeleri, ya zindandan çıkıp gelmişler ya da Avrupa'dan sürgünden dönüyorlar. Devrimci tarihleri zindanın yaratmalarıyla birleşince yüzleri pek görkemlidir; at üzerinde Petersburg ve Moskova sokaklarında dolaşıyorlar. Devrimciler bunları gördükçe, büyük bir heyecan dalgasını yaşıyorlar, hoş bir alev içlerinden esiyor, geçiyor.

Fakat bunların hepsi "durun" diyorlar. Tarihin burjuva demokratik devrim aşamasında olduğuna iman ediyorlar. En çok iman edenler şanlı narodnik liderlerdir; daha önce bunu reddediyorlardı. Şimdi bir adım daha atmayı ve bir büyük kapı açmayı, nur saçan yüzleriyle, yasaklıyorlar. Tarihi durdurmak isteyen bir halleri var.

Bu aşama kavramını sosyalizm yazınına sokanlar Ruslardır; Lenin de bunların arasında ve başlarda bir yer alıyor. Bolşevikler, Lenin'in iyi öğrencileri olarak, öndeki aşamanın burjuva-demokrat olduğunu iyi bellemişler.

Bu var. Ancak Lenin, bunun ötesinde, bir iradedir.

Lenin, işçi sınıfının iktidar hırsıdır.

Nisan'da Rusya'ya dönüyor. Daha sonra "Aprel'skıe Tezisı" olarak bilenen asıl başlığı "O Zadaçah Proleteriata v Dannoy Revolyutsii" olan çalışmasına, "prihav tol'ko 3 aprelya hoç'yu Petrograd" diye başlıyor. 3 Nisan akşamı, Petersburg'a geliyor ve 4 Nisan günü arkadaşlarına, "Şimdiki Devrimde Proletaryanın Görevleri" konulu konuşmasını yapıyor. Nisan Tezleri olarak bilinen bu görüşleri öyle büyük teorik çözümlemeler içermiyor; şimdi ikinci aşamaya, iktidarın proleterya ve yoksul köylülerin elinde olacağı aşamaya geçme zamanıdır, diyor. Derhal! Birinci aşamanın varlığını, proletaryanın bilinç ve örgütlülük düzeyinin yetersizliğine bağlıyor. Bunların geride*

* V. I. Lenin, Aprel'skie Tezisı, Moskva, 1953, s.4

kaldığını düşünüyor ve iktidar istiyor.

Arkadaşları şaşkındır.

Rusya devriminin azizleri en ağır sözleri telaffuz etmekten çekinmiyorlar. Lenin, birkaç gün sonra yayına hazırlanan kısa konuşmasına, "G. Plehanov v svoey gazete hazval moyu reçı' 'bredovoy! Oçen' horoşo gospodin Plehanov!" notunu ekliyor. "Rusya marksizminin babası" Plehanov, Lenin'in konuşmasını, "çılgınlık" olarak niteliyor ve Lenin de, "çok güzel, Plehanov Efendi!" diyor.

Nisan Tezleri, Rusya Marksizmi'nde bir dönüş noktasıdır.

Ekim İktidarı, Nisan Tezleri'ne bağlıdır.

Apo'nun Zindan Konferansı tezlerini düşündükçe Nisan Tezleri'ini hatırlatıyorum. Hem çok cüretli buluyorum ve hem de PKK tarihinde bir dönüş işareti olarak görüyorum.

Türkiye devrimi açısından da önemli buluyorum.

İki noktaya itiraz edilmelidir. Birincisi, salt hapsin, devrim yolunda bir kıdem sayılmasına itiraz gerekiyor. İkincisi, hapishanelerin üniversite olduğu iddialarını da tartışmaya açmak zorunlu oluyor. Eylülist zindanlarda da kendilerini yetiştirenlerin çıktığına hiç kuşku bulunmuyor; ancak üniversite olduğu çok tartışma gerektiriyor.

Yanılmanın üç nedenini sayabiliyorum. Bir: TKP hapisciliği, bir aydın toplamasıdır. Çoğu, hapse girmeden, edebiyata, bilime, müziğe başlamış ya da bu alanda önemli mesafe katetmiş kimselerdir. İki: Normal tutuklu veya hükümlülerle bir arada kalıyorlar. Toprağın en çeşitli verimleri hapistedirler ve her biri yaşamın ayrı bir yanını sunan bir kitap oluyorlar. Üç: Eylülist tutuklu veya hükümlüler ise hep kendileriyle beraberdirler. Ancak birbirlerini gözleyebiliyorlar. Bunun çok büyük bir zenginlik olduğunu söyleyemiyorum.

Hapishanelerin üniversite oldukları yanılgısı, çoğu pek genç yaşta,

yirmisinin hemen altında veya üstünde, birer üniversite öğrencisi ya da genç bir emekçi iken, zindana düşen ve zindanda inanılması zor bir büyük direniş sergileyen eylülist tutuklu ya da hükümlülerine, aynı zamanda büyük beceri biriktirdikleri gözüyle bakılması yanılgısını yaratıyor. Daha da önemlisi, hapisliğin, irade kıran etkilerinin gözlerden uzak kalması sonucunu da doğuruyor.

Yetiştirici yanı çok sınırlı ve istisnai olan bir ortamda, büyük bir irade kırıcılığı içinde yıllarını geçiriyorlar! Yepyeni bir durumdur. Zindanın üniversite olduğu yanılgısı ve gerçek bir direniş kahramanlığı karşısında, iradedeki tahribatı görmek kolay olmuyor.

Biz Türkiye'de ve Kürdistan'da, zaman zaman Avrupa'da, bu gerçekliğin hayal kıran etkilerini yaşıyorduk. Ancak bu olumsuz süreci netlikle ve büyük bir cesaretle ortaya koyan Apo olmuştur.

Hep kendi eylemliliğinden yola çıkıyor ve doğruları buluyor; bulunca, büyük bir cüret ve netlikle ortaya koyabiliyor. Apo, Kürt halkından söz ederken "onun yaşadığı genel bir zindandır" diyor. Eğer Kürt halkının yaşamı zindanda ise, Apo, zindanın irade felç eden etkisini çok yakından biliyor çözümleme açısından özel zindan ile genel zindan arasındaki özdeşliği kurabilmek önemli oluyor. Bir başka yerde de, "Tasfiyeci tip, zindanda ortaya çıktığı gibi, dağda da ortaya çıkmıştır" değerlendirmesini yapıyor.** Eğer dağda, eğer Avrupa'da PKK ve Apo'yu tasfiye etmek için çaba harcanacaksa, zindanda neden harcanmasın? Bunun da önemli bir çözümlemenin başlatıcısı olduğunu sanıyorum.*

Sürekli insanlarla uğraşıyor, hep konuşuyor ve bu sırada

---

*Serxwebun, Zindan Konferansı Özel Sayısı, Ocak 1992, s. 3
** Ibid., s. 62,
Buradaki aktarmaları, Serxwebun'un bu sayısından alıyorum. Bundan sonra sayfa numarası göstermeyi gerekli bulmuyorum.

çözülmüyor: "Ben insanın değişebileceğine, değiştirilebile-ceğine müthiş inananlardanım" diyor. Geçmişindeki bütün zayıflıklara ve bunların bilinmesine karşın, Mehmet Şener'e çok büyük sorumluluklar tanıması da, muhtemelen bu değişebilme saptamasından, kaynaklanıyor. Mehmet Şener ve arkadaşlarının PKK'yi pasifize etmek istedikleri teşhisine ulaşması, zından tezlerini geliştirmesine katkıda bulunmuş olabilir; ancak çok büyük bir çabayı gerektiriyor. Nerede ise PKK'nin tümüyle yenilenmesidir, diyebilecek durumdayım.

Hapisten çıkan, zindanda büyük direniş gösteren mücadele arkaşlarında bazı duyguların ve düşüncelerin oluştuğunu görüyor; oluşan duygu ve düşünce yapılarına karşı tepkisini, "bununla bir çorbayı bile kurtaramazsınız" sözleriyle formüle ediyor. Bir başka yerde, bir parça hümanizm, bir parça insan hakları, bir parça edebiyat, bir parça geniş ilişki kurma eğilimi ve diğerlerinden meydana gelen bu düşünce ve duygu yapısına, "zihinsel lümpenizm" adını veriyor.

Zihinsel lümpenizmin, eylülist darbeden yılmış, çoğu TKP kökenli salonlarda pek büyük bir gelişme sayıldığını ve hayranlık duyulduğunu biliyorum. Apo'nun Vadi'de bunları gözlemesinin imkanı yoktur; ancak kendisine yarayamayacağını, zihinsel lumpenlerle birlikte bir kurtuluş ve kuruluş mücadelesinin verilmeyeceğini gördüğü anlaşılıyor.

Devletin hapiste PKK kadrolarına özellikle yükleneceğini varsayıyor. Kadrolar zihnen lumpenleştirildikçe, PKK içinde bir "muğlaklaştırma", bir "deformasyon" sağlanmış olacaktır; bu nedenle, zindandaki tahribatı, doğrudan doğruya PKK'nin varlığını tehdit eden önemli bir hastalık olarak kabul ediyor.

Yapılan bir büyük ameliyattır.

"PKK'nin yasaları vardır. Aştın mı yakalanırsın; buna inanmak

gerekiyor. Bir yasa gücü altında yaşadığımızı bilmek gerekiyor" Zihinsel lümpenler, bu yasanın ve dolayısıyla PKK'nin dışında kalıyorlar.

PKK Lideri'nde görebildiğim, bu çözümleme ile ilgili olarak, iki nokta var. Bir: Gerçekten insanların değişebileceğine ve mükemmelleşeceğine inanıyor. Hem Kürt insanına ve hem de felce uğramış kadrolara yaptıklarını bir iyileştirme ve giderek güzelleştirme olarak görüyor.

İki: Dilşünsel çözümlemeden mutlaka bir eylem çıkartıyor. Ancak bir eylem hiçbir zaman tek eylem olarak kalmıyor.

Bizde de "Bir daha oradan geçmeyeceğim" diye söylenir, ama onlar mücadaleyi bırakıyorlar.

Bu, insanlığın düşüşüdür. Bu kadar hakaret gör, işkencecilerin her türünün ne menem olduğunu bil, bundan sonra git bu düzeni tekrar yaşa! Öyle adama "Sen nasıl bir insansın?" derim. Siz dinamiklerden bahsettiniz. Ortaya çıkarılması gereken insan tipini anlamak istiyorsunuz. Bu büyük eleştiriler, gerçekten yeni insan tipini ortaya çıkarmak içindir. Eleştiri yalnız sözle olmuyor, dikkat edersiniz. Bizim eylemler de eleştiridir. Bir yerde ben şunu söylemiştim; "Sizler teorik eleştiri geliştirirken, ben bunu savaş eylemleriyle müthiş bir biçimde daha da derinleştiriyorum." Ve bütün bunlar ya geçmişte olup da kaybolanı ya da yeni ortaya çıkarılması gerekeni bulmak, ortaya çıkarmak içindir. Kısmen ortaya çıkardığımıza inanıyorum. Kürt tipi size biçimli gelebilir; fakat gerçekten özü sosyalisttir. Yani demin söylediğim o bireyin kendisini aşırı abartmasına, ulusal düzeye indirgersek; bir ulusun kendini aşırı abartmasına şiddetle karşıyım. Şimdi Avru-

pa'da çevreciler çıkmış, çevreyi şöyle koruma dernekleri, partileri falan deniliyor ama, onu yaratan kapitalizmin içinde, yaratıldığı toplumdan habersiz, o toplumu yaşayarak bunu yapıyorlar. Bence, bu ikiyüzlülüktür. Bu çevrecilik, bu konuda kendisini aldatıyor. Sen asıl bu çevreyi böyle kirleten özü gör! Doğayı, hangi sistemin, hangi toplumsal tahribat mekanizmasının bu hale getirdiğini görmezsen, bu ikiyüzlülüktür.

Diğer bir yandan onun içinde bireyin inanılmaz bir hoyratlığı vardır. Bu bireyin hoyratlığını görmeyeceksin, buna tedbir geliştirmeyeceksin, ondan sonra da "Ben hümanistim.." diyeceksin! Bu da bir ikiyüzlülüktür.

Yine ulusal düzeyde bir oburlaşma vardır. Alman ulusu obur bir ulustur. İşte Hetler de böyle dünyaya yayılmak istedi. Birinci Dünya Savaşı'nda da durum böyleydi. İngilizler de, Fransızlar da bir çeşit oburdur. Küçük halkları midelerine oturta oturta, "uygarız, güzeliz, şöyleyiz, böyleyiz..." diyorlar.

Bu ulusların, insanlık tahribatındaki rollerini iyi bilmeliyiz. İnsanlık toplumunun geneli aleyhine olan durumlarını açıkça ortaya çıkarabilmeliyiz. Bunlar, bilimsel olarak da incelenebilinir. Yani, insanlığın tahribatında, Fransızların rolü nedir? Almanların rolü nedir? Yine bu tahribatlarda İngilizlerin rolü nedir? Amerikalıların rolü nedir? Rusların rolü nedir? Bütün bu ulusların insanlığın tahribatındaki rollerini görebilmeliyiz. Niçin incelemeleri bu temelde geliştiremiyoruz.

Ben size katılıyorum, ama bilim sizin söylediğinize göre değil; bunu incelemeyi kabul etmez. Çünkü şimdi sizin ikiyüzlü dediğiniz Alman, bilime göre insanlığı seven, halkları seven biridir. Bilim, söylediğiniz gibi Alman'ı bir canlı, tarihsel organizma olarak düşünmüyor. Almanya'nın sürekli olarak halkları yuta yuta oburlaşmış olması bugünkü bilimde yok. Siz yeni bilim kuracaksanız o ayrı.

Tamam, bilimin emperyalist tekellere, metropollere bağlı, onların hizmetinde bir konum arzettiğini söyleyeceksin.

Tabii. Ben bunu ısrarla söyledim. Bilim bu bölgede yeniden doğacaktır.

Gayet tabii dikkat ederseniz bilim, toplumsal ve tarihseldir. Şimdi bilimi, barbarlık eline almıştır ve çok kötü kullanıyor. Onların elinden bilimi de kurtarmak gerekiyor. İlk kez biz ve siz bilimin kurtuluşundan bahsediyoruz.

Tabii, ben ona katılıyorum. Ve bu bölge canlandığı ölçüde bilim buraya gelecektir.

Dolayısıyla, bilimde bağımsızlığı savunuyorum. Benim yalnız ulusal bağımsızlık, toplumsal özgürlük istemim yok. İdeolojik, bilimsel bağımsızlık da çok önemlidir. Zaten şu anda Avrupa'nın bana yönelik büyük bir tepkisinden de bahsedeyim. Çok öfkeleniyorlar. Ben onların çok yönlü egemenlik, bağlılık biçimlerine kendimi biraz kapattığım için bana çok öfkeliler. Bu sömürgeci ülkeler için de geçerlidir. Onların bazı temel doğrularına kendimi kapattığım için çok öfkeleniyorlar. Şimdi benim de bu konuda "Tek başıma da kalsam, hangi hale girersem gireyim, bağımsızlık onurumu yaşayacağım" diye kendime bir ahdım vardır. Kendi rahatlığımı, onurumu, kendimi bunların büyüklüklerine karşı korumakta görüyorum. Çok ilkel kalabilirim, çok yalnız kalabilirim, bazı yozluklar da olabilir, onlardan daha beterin beteri -yarı deli- de olabilirim ama ben kendi onurumu burada görüyorum.

Zaten onlara uymadığınız, onların standartlarında olmadığınız takdirde onlara göre 'delisiniz' demektir. Erasmus'un da güzel bir sözü var "Onlara uymaktansa kendi kurallarımda deli olmayı tercih ederim" der. Bu konuşmadan haberleri oldukları zaman da biraz şaşıracaklar. Burda ortaya evrensel değerler çıkıyor.

Yani burada "Sizin felsefi, temel yaklaşımlarınız hangi tipi ortaya çıkarmayı amaçlıyor?" diyen sorunuza böyle cevaplar geliştirmek mümkündür. Bunun Kürdistan somutunda olmasının bazı ayırtedici çizgilerini de söyledik. Kürdistan'ın insanlığın kendini çok yitirdiği bir alan olması itibarıyla değerlendiriyorum. İnsanın eski beşiği diye değerlendiriyorum. Bir yerde insanlık ne kadar yitirilmişse, orada insanlığa o kadar görkemlilik kazandırılabilir. Demek ki bir yerde ne kadar batış varsa, yükseliş de o denli güçlü olur. Düşünün ki maksimumdan minumuma doğru düşüyorsun. Minimum Kürdistan, ve oradan da yükseliş, eğer o maksimize edilmek isteniyorsa tabii ki büyük olur.

Tamam. Ancak sadece Kürdistan'ın minimize edilmesi değil. Kürdistan devrimi, aynı zamanda, insanlık için büyük bir türkü olan sosyalizmin çözüldüğü bir zamanda, yükseliyor.

Anlıyorum, ister bir talihsizlik olarak değerlendirelim, ister bir talih olarak değerlendirelim; Kürdistan bu konuda insanlığın en çok yitirildiği bir alandır. Eğer bu yitirilme kesinse, buradaki kazanım hareketleri de çok kapsamlı olur. Öyleyse burada bir reform, tamir etme, yarım yaklaşım veya ufak bir rötuşla bir takım değerleri allayıp pullamaktan bahsedemeyiz. Çok açık, daha da örneklendireyim; bir bina, temellerine kadar çözülmüşse o binayı ikinci, üçüncü kattan boşaltmak artık mümkün değildir. Moloz yığını vardır. Sonra, modeli de planı da yeni değildir. Moloz yığınını biraz temizledikten sonra, taşı da tuğlası da yeni olmalı, yapı yeniden inşa edilmeli.

O zaman ben şunu söyleyeyim: Bir ara gündeme getirilen "Kürtlere kültürel özerklik programı"na sadece pratik, politik nedenlerle değil, bugün söylediğiniz felsefi açıdan dolayı itirazınız var. Yani kökten itiraz ederek, olmazlığını felsefi olarak söylüyorsunuz, öyle mi?

Devlet bağımsızlığı verilse de bu bizim amacımızı içermekten uzaktır. Hemen şunu söyleyeyim; yani bizim öyle "Kürde bir devlet, Kürde bir kültürel, idari özerklik" gibi fazla bir derdimiz yok.

Ben bunu anlıyorum Başkanım. Ama söylediğim nokta şu; "Bina kökten çökmüştür" diyorsunuz, ben bundan şunu çıkartıyorum. Eğer böyle düşünüyorsanız, kültürel özerkliğe itirazınız sadece pratik, politik değil, aynı zamanda felsefi anlamdadır. Çünkü kökten çözülmüş olana, özerklikle, bir tarafını tamir ederek bir çözüm bulmak mümkün değil. Ben, bu doğru mu diyorum?

Şimdi yalnız biçimde bir değerlendirme yapmıyoruz, dikkat ederseniz, insanın tam kurtuluşundan, toplumun tam kurtuluşundan bahsediyoruz. Bunun devlet boyutu, kültür, boyutu benim için o kadar önemli değil. Ben bunlara fazla kapılmıyorum. Bizde "vay bir devletim olsun" düşüncesi yoktur. Bu Türkler'de güçlüdür. Türkler, "vay devletimiz, devlet anamız, devlet babamız" derler ve dururlar, tapınırlar. Bu, bana göre, eski koyu aşiretçiliğin devamıdır.

Tamam, bir devletiniz var. Ne demeli? "Alın onu başınıza çalın". Ne bunu kıskanıyorum, ne yüceltiyorum, ne de böyle bir oluşuma öykünüyorum. Benim devletten daha değerli değerlerim vardır. Devletten daha güzel oluşumlar istiyorum. Hatta, devlet dediğiniz nedir? Toplumsal düzeyin çatısı veya toplumsal düzeyin bir içsel tekrarıdır. Toplum çok kirli, devlet ondan kırk kat daha kirli. Resmen toplun nefes alamaz bir durumdadır, devletse bunun boğulacak derecesindedir. Yani, övülecek hiçbir yanı yok. Devlet bu anlamda sonuna kadar kötülenmelidir. Devletin öyle yüceltilecek, "anamız-babamız" diye övünülecek hiçbir yanı yok. Keşke, Türk insanı kendini bu konuda biraz tanıyabilse, devlet denilen olayı biraz anlayabilse!

Tanımıyor, değil mi?

İşte görüyorsunuz, gözü böyle dilenci gibi dışarda. Devlet onu böyle sağa-sola peşkeş çektiriyor. Onu bile görmeyecek kadar zavallılar. Şimdi biz böyle bir devlet peşinde koşmayız. Dedim ya, biz Kürt'ün bir kültür özerkliği ne olacak? Bir defa Kürt'ün, kültürü nerede, nasıldır? Şimdi bu sözü söyleyenlerin bile ne söylediklerini anladıklarını sanmıyorum. Kültürün kendisini de anladıklarını sanmıyorum. Siyasal düzeni, bu gücü tanıdıklarını da sanmıyorum.

Dikkat ederseniz, ben daha köklü sorunlara el atıyorum. Felsefi boyutunu savaştan, eylemden, çıkarıyorum. Ben kendimi, her şeyden önce büyük bir eylemci sayıyorum.

Ben burada yaptığınızın felsefi, evrensel ipuçlarını yakalamak istiyorum.

Aradıklarınız eylemciliğimin içindedir. Benim eylemciliğim öncelikle Kürt'te şekilleniyor. Fakat bu yaptıklarımı Türk'te de deneyeyim, daha başarılı olabilirim. Almanya'da da yapabilirim. Almanya'ya gitsem, kalsam, orada da aynı hareketliliği gösterebilirim. Eylem anlayışımı Almanya koşullarına indirgemeyi zor görmüyorum. Ama şu anda, en iyisi, en gereklisi Kürt ortamında oluyor. Kürdistan'da halk daha romantiktir. Kavganın en görkemlisi burada verilir. Çünkü en zalim ve en haksız olan buradadır.

O halde buraya yüklenmeyiz. Buraya yüklenmek, bana, ayrı bir zevk veriyor.

Tamam yansıyacaktır. İnsanın çırılçıplak olduğu iki yer var, biri savaş alanı, biri sevgi alanı. Ben savaşı çok önemsiyorum çünkü savaşta insanlığın fiyatı ölümdür. Yaralı arkadaşını omuzuna alırsan sen de ölürsün. Diğer alanlara benzemiyor. O insanın savaşta bu türden büyük bir değişimi var. Sizin söyleminizde onu buldum. Sevgiyi de konuştuk.

Aslında iki konuda da henüz tam sonuca gitmiş olmaktan uzağım. Benim için sevgi olayı bir savaş gerekçesidir, savaşın da amacı sevgidir. Hatta "Savaşır gibi sevişmek, sevişir gibi savaşmak diye bir slogan da geliştirdim.

Bu sözlerle, sevgiye, savaşın yoğunlaşmasını savaşa, insanı sevmeyi mi taşıyorsunuz?

Tabii. Yaşamın benim için bir yoğunlaşma olduğunu tekrarlamıyor muyum? Her işimde sevgiyi aradığımı söylemiyor muyum?

Güzel! O zaman siz cennete gidemeyeceksiniz. Çünkü cennette hiç savaş yoktur. Siz sevgiyi savaş gibi, savaşı da sevgi gibi algılıyorsunuz.

Tamam, ama beni, "bu çılgındır" diye değerlendirmeyin.

Hayır.

Ben duygusal yönlü bir adamım. Görünüşte en az savaşçı olan da benim, aslında potansiyelime göre en az seven de benim. Yani potansiyellerden bahsediyorum.

Ama sevgiye susamış bir insan olduğunuz anlaşılıyor!

Sevgiye susamış olmaktan ziyade onun büyük savunucusu, militanı olmak gibi bir durumum var. Sevgi veya sevgili aslında çirkinlerin saldırısı, tehditleri altında kendi kendisini tanımaz, savunamaz hale getirilmiştir. Ben biraz bunun militanlığını yapıyorum. Aslında susamış, ulaşmak isteyen bir havam yok. Bu konuda oldukça haddimi bilir ve kendime hakimim, ama bunun militan yönünün daha fazla olduğunu söylemek istiyorum. Bunu bazıları görmüyor. Ortaya çıkarılması gereken yaşamın güzelliğinin ne olduğunu görebilseydiniz, işte bu harekete geçen ve savaşa başlayan insanı daha iyi anlayabilirdiniz. Benim savaşı böyle geliştirmemin en temel nedeni de zaten burada ortaya çıkıyor. Güzelliklerin fethedilmesi esastır. Ben yaptığım işte hassasiyet derecesinde

güzellik ararım.

Tabii birazcık da ciddiyet meselesi, insanın kendisini önemsemesi meselesidir. Eğer bir adam, "Ben güzel pamuk toplardım, güzel yaprak yolardım" dediği zaman, ben ona "Çocukluğundan beri ciddiymiş, kendini ciddiye alıyormuş" derim. İnsanın kendini ciddiye alması önemlidir. Demin anlattığınız gibi gittiğiniz yerlerde insanların sizi ilk tanımada kabul etmeleri önemlidir. İnsanların şu anda, bu konumdaki Abdullah Öcalan'ı lider kabul etmesi bu nedenle çok kolay. Az, önceki sohbetimizde ben bu noktayı önplana çıkartamaya çalıştım. Siz çocukken çevrenizdeki büyükler sizde bu duyguları bulabiliyorlar mıydı? İkincisi üniversiteye geldiğinizde arkadaşlarınız sizi doğrudan doğruya kabul ediyorlar mıydı? Çünkü yaşıt insanların birbirini lider kabul etmesi çok zordur.

Tabii kabul ediyorlardı. Hocamız Muammer Aksoy, Anayasa dersi anlatıyordu, "Türkiye tek ulustur, ülkesi ile bölünmez bir bütündür" dediğinde ben, "Hayır" dedim, "Türkiye iki ulusludur, ülke de iki tanedir."* Bunu söyler söylemez bütün siyasal öğrencilerinden -ki hepsi paşa, vali, bürokrat çocuğudur- hepsinden büyük alkış aldım. Ve beni severlerdi, onların çoğu da yaşıyor.

O zamanlar herhalde politik yanınızı görüyorlardı.

Sorun değil. Şimdi benim hareketim, aynı zamanda güzellikleri toplama hareketidir. Yani bütün bunları bir araya getirirsen salt bir siyasal devrimci olmadığım ortaya çıkıyor. Nereden bakarsanız bakın bende güzel insan tutkusu, onun eylemle, Kürtle ve bir coğrafyayla bağlantısı var. Bunun üzerinde derinleşeceğim diyorum.

Ben bundan, şimdi bir başka açıdan memnunluk duyuyo-

---

* 1970 yıllarının hemen başı. SBF'de Anayasa dersi, birinci sınıftadır.

rum. Çünkü PKK'nin ve Abdullah Öcalan'ın politik önemini daha 1987-1988'de görüp belli adımlar attım. Şimdi de ben sizde politikanın ötesinde bir kimlik, bir kişilik görüyorum.

Tamam, benim yaşamıma politika fazla girmiştir, politik boyut olanca yoğunluğuyla devrededir. Ama işte bu konuşma kapsamında da ele aldım ki, benim yaşamım, onu çok çok aşıyor.

Pek Sevgili Başkanım, şu demin söylediğiniz coğrafyayı, Mezopotamya'yı ve çevresini mi konuşalım, yoksa PKK'ye doğru mu ilerleyelim? Bu uygarlığın bize mirası nedir? Bir önceki sohbetimizde de söylediniz, beş-onbin yıl öncesindeki insanın o ilk hali nedir? Şimdi oradan başlayalım. O bölgenin insaları gibi mi düşünelim? Ermeni köyünde okumuşsunuz, Mezopotamya'dan oralara mı bakalım, İran'a, Türklere, Kürtlere mi bakalım, yoksa PKK'ye devam mı edelim? Çünkü benim gündemimde bunlar da var.

Zaten tüm bu bahsettiklerimiz, PKK'yi ifade ediyor. Hemen belirteyim ki "İşte şöyle siyasi programı var, şöyle siyasi örgütlenmesi, şöyle eylemleri olan bir partidir" biçimindeki bir tanımlama çok dar olduğundan bunu PKK için kabul etmiyorum. Kısaca PKK coğrafyadır, insanlık tarihidir, tarihi harabelerdir, çobandır, dağ zirvesidir, gökteki yıldızlardır. Yani PKK tümüyle bir yaşam bütünlüğü olarak görülmek durumundadır. Herkes şunu çok iyi biliyor ki PKK bir siyasal parti olmanın, hatta bir ulusal kurtuluş hareketi olmanın çok ötesinde bir parti olarak ifade bulmaya başlıyor. Zaten bu konuda PKK'nin tanımını kolay kolay yapamıyorlar. Bu konuda herkesin kafasının karışık olduğunu da söyleyeyim. Yabancıların da Türkiyelilerin de kafası çok karışık.

Öyleyse PKK'yi başka bir seansımıza bırakıyor. Mezopotamya'ya geçiyoruz.

PKK, Mezopatamya'da modern bir yürüyüştür. Tabii Mezopotamya denilince akla gelecek ve onun Kürdistan yanları deyince yine dile gelecek birçok değer vardır. Benim için insanlığın Mezopotamya'da yürüyüşü çok kutsaldır. Ben bazı belirtleri farkeder etmez büyük değer verdim. Bir Gılgamış Destanı'ndaki arkadaşlık duygusu, bir Nuh'un Gemisi olayı, bir Nemrut Harabeleri, bir Fırat Vadisi çok önemlidir.

Mesela doğduğunuz yer Urfa'da öyledir.

Evet, Urfa'daki bir Halil Rahman kalıntı kültü çok önemlidir. Yine bir Diyarbakır Surlar'ı, bir Van'ın Hoşap Kalesi, bir Akdamar Kilisesi çok önemlidir. Ermeni kilisesini gördükçe halen o insanların büyüklüğünü aklıma getiririm. O harabelerin izlenimleri vardır. Daha da geliştirebilirim. Benim için Kürdistan'ın kuşları bambaşka bir kültürdür, o güzel otların hepsi hâlâ belleğimdedir. Bizim tarlalar, belki Avrupalı'larınki kadar ürün vermez ama o tarlalara, hâlâ taparcasına bağlıyım; ben o tarlaların bitkilerinde hayatı gördüm. Onları çok severim, şimdi hepsini "nerde, nasıl yetişiyor?" diye adım gibi bulabilirim. Doğa tutkusu, tarih tutkusu çok önemlidir. Bana göre insanlık biraz bu doğayla, bu doğanın ürünleriyle tanışarak ortaya çıkıyor. Ve ben bunu temel insanlık çizgileri olarak görüyorum. Kesinlikle bunu bir çerçevede de düşünmüyorum.

Burada şimdiden bir çok ulus kültü vardır. Bu birçok ulus, halk veya insanlık kültünü kalkıp da bir ulusa katarcasına mal etmek bizi anında öfkelendiriyor. Ve Türk geliyor vurguncu bir tarzda alıyor, "benimdir" diyor, Arap geliyor "benimdir" diyor. Arkasında Acem geliyor, vuruyor "bu benimdir" diyor. Bunlar çok dar milliyetçiliklerdir. Bu anlamda bölge çapında bu dar milliyetçiliklerin çok üstüne gitmek, onları hor görmek, küçümsemek gerekir. Onlara "neyle uğraşıyorsunuz" demek gerekir. Halbuki peygamber dönemlerinde bile bu darlıklar yoktu. Hani o dinler eleştirilir, fakat dinlerin yüceliği vardır. Bu

milliyetçilik, Batıcılık nedir? Hem tarihi değerleri küçümseme, hem gaspetme, ancak Batı'nın bir uşaklığı, bir ajanlığı olabilir. Tabii bu bana göre terstir.

Mesela bir İran'a bakalım, çok islamcı kesilir. Bana göre çok ucuz bir milliyetçilik türüdür. Dediğim gibi günümüzde kendisini biraz milli burjuva çerçevede geliştirmek için islamlığı kılıf olarak kullanmaktadır. Öyle islamın devrim özelliğiyle, devrimsel çıkış özellikleriyle alakası yoktur. Bu nedenle ağırlıkla islamcılığa dayanıyor. Arap, islamcılıktan, milliyetçiliği anlıyor, fazlasını anlamıyor. Türk için islamlık düpedüz bir Türk milliyetçiliğidir.

Apo Kardeşim, bana öyle geliyor ki, kemalizmin tarih anlayışı, Türklerin ve kemalist tarih anlayışı içinde yetiştikleri ölçüde de Kürtlerin bu bölge halklarını tanımasında çok büyük eksikliklere, yanlışlıklara yol açtı. Belki en az tanınan, İran'dır. Bana göre İran'ın iki özelliği var, birincisi büyük bir uygarlıktır. İkincisi Türklerden çok daha güçlü emperyal yayılmacı devlettir. Üstelik Türklerin kendilerine bir güveni yoktur. İran'ın ise müthiş bir kendine güveni de vardır. Bunu Türklerde daha yeni yeni önplana çıkarıyoruz. Biz Türklerden ve Türk kültürü ile etkilendiği ölçüde Kürt aydınlarınca da çok ihmal edildi, İran küçümsendi. Bence gerçekten İran'ı küçümsemek lazım. Bir: Çok büyük bir kültürdür. İki; 2500 yıldır emperyalisttir. Dediğiniz gibi islamlığı her zaman yayılmacılığın tarihi olarak kullanır. İslamlık şu anda bile yayılmacılığın aracı durumundadır. Türkiye'de de öyledir. Bakın bu Sovyetler çökünce, Türkiye'de hemen "Orta asya'ya gidelim" diye, islamcılığı öne çıkardı. Ancak orada İran daha tecrübelidir. Tacikistan, Kazakistan, Azerbaycan, Afganistan ve hatta buralara kadar da gelmiş durumda. Şimdi Kürdistan'da kendilerine Hizbullah adını verenler, İran'ın yayılmacılığının Kürdistan'a

taşırılmasının aleti durumundadırlar.

Evet, anlaşılıyor. İslamcılık baştan beri bunlar için emperyalist ideoloji olarak düşünülmüştür. Türk 1000 yıldır saldırılarını, bu islam ideolojisiyle sürdürüyor. İran da sürdürdü. Araplar zaten sürdürdü.

İran'ın ki açıktır. Milattan önce en büyük emperyal güçtür. Biz kemalist ideolojiyle yetişenler kendimizi hep Batı'nın karşısında küçük görmüşüz ve bu nedenle tüm Doğu'yu küçümsüyoruz.

Bu konuda bana şunu söyletmek istiyorsunuz: "Bir ulus oldunuz, ama çok dar bir ulusçuluğunuz var". Türkler için söylüyorum. Türk ulusçuluğu çok dar bir ulusçuluktur. Aşiret şövenizmine benzer bir şövenistliktir. Kemalizm en dar, en içeriksiz, halk boyutu olmayan aşiretlerin biraz ilerisinde bir şöven ulusçuluk anlayışıdır. O açıdan bu kadar şöven olan yani gözü kendisinden başka bir şeyi görmeyen yapısıyla İran'ı, Avrupa'yı anlaması mümkün değildir.

Benim söylemek istediğim de budur. İran bu bölgede ayrı bir yayılmacıdır. Buna dikkat etmek gerekir.

İran da Türkiye de yayılmacıdır. Kim nerede, nasıl olursa olsun, yayılmacılığa karşı koymayı bilmek gerektiği kanısındayım. Fakat Türk'ün dar ulusçuluğu, Türk insanını da fena şaşırtmıştır, fena bilinçsizleştirilmiştir, haketmediği bir konumda uğraştırmaktadır. Ve kesinlikle kendi halkına o bildiğimiz bir savaşta büyük felaket getirdi. Bu, Türk egemenlerinin dar görüşlülüğünden kaynaklanıyor. Türk egemeni kendi halkını müthiş ezdi. Bu konuda Türk tarihçiliği çok kötü, çok çarpıtıcıdır.

Sevgili Apo, Türk yönetenler inanıyor mu? Benim Türkik dediğim halkların Türkiye'yi kurtarıcı saydığına dair bir edebiyat yaratıldı. Halbuki Osmanlı yayılmacılığının varisi ola-

rak Türkiye'yi sevmezler, ürkerler.

Türk'ün çok çirkin bir yayılma durumu var. Bu nedenle onu kimse sevmez. Tabii o cumhuriyetler de kabul etmez.

Ankara'da, Sovyetler'in çözülüşünden sonraki Türk kökenli cumhuriyetlerin yönetenleriyle bir zirve toplandı. Basın bile "fiyasko" olarak niteledi. "Türk Ortak Pazarı" dendi, ama Elçibey adındaki pek ilkel adamdan başka yanaşan olmadı.

Şimdi burada kemalizmi iyi anlamak durumundayız. Türk toplumunun bazı çelişkileri gelişmiştir. Gerçekten taban-tavan arasında, toplum-siyaset arasında, yine ordu-ulus gerçeği arasında çok ciddi çelişkiler gelişiyor. İnsan elini biraz vicdanına koyup bu çelişkileri doğru anlamaya çalışmalı. Bu Mustafa Kemal biraz iyi araştırılmalıdır. Her ne kadar "bir devletin kuuluşuna öncülük etti" denilirse de bence yaptığı öncülük etmekten çok aslında onu gaspetmek, onu ele geçirmektir. Tabii, bu işte bir Kazım Karabekir ondan daha fazla çaba sahibidir. Bir Rauf Orbay, Ali Fuat Cebesoy az rol sahibi değiller. Ama onlar neredeyse bir hiç durumuna getirilmiştir. Bu adam bir taklitçi olarak geldi, onları ekarte etti, emeklerini gaspetti, kendini bir numaralı yaptı, gitti. Şimdi bu doğru bir değerlendirmedir. Kemalizmi bu kadar büyütme, yüceltme Türk ulusuna fazla hizmet etmiyor. Üstelik bunları, kemalizmi çok hor gördüğüm veya çok suçladığım için belirtmiyorum. Kemalizmle kendinizi küçültüğünüz için belirtiyorum. Kemalizm şahsında, Türk insanın kedisinin küçülmesi var.

Bir şahsı bu kadar abartacaksın, ondan sonra Türk insanının büyüklüğünden bahsedeceksin. Bu büyük bir çelişkidir. Bu çelişkiyi biraz cesurca ortaya koyun. Eğer kurtarılacak bir Türklük varsa, ancak kemalizmden kurtarılmak şartıyla kurtulur, gelişir. O açıdan bilim adamlarına, yazar-çizer çevrelerine,

"Kemal'ı çok büyüterek, Türklüğü çok küçülttünüz" diyorum.

Onu tanrısallaştırdıkları zaman kul olundu.

Evet. Tanrısallaştırıldı. Tabii kendinizi de kul yaptınız, demokrasiden uzaklaştırdınız, yeteneklerden uzaklaştırdınız. Bu nedenle sizde normal bir kapitalist sınıf bile oluşmadı.

Bir de İran meselesinde olduğu gibi bir gözlük ki göstermiyor, kapatıyor, karartıyor. Kemalizm dünyayı yanlış görüyor ve gösteriyor.

"Bir Türk dünyaya bedeldir" deyişi Atatürk'ün bu mucizevi laflarından biridir. Tamam Türk'e moral vermek için, "Ne mutlu Türküm diyene" tarzında da söyleyebilir. Söylenmiştir.

Bakın benim de Kürt'e yaklaşımım vardır. Yani ben Kürt halkına saygılıyım, bağlıyım ve bunu kendi eylemimle ispatlamışım ama en büyük eleştirileri ve suçlamaları bu halka yöneltiyorum. Halkı korkunç suçluyorum, halen de öyle suçlarım. Bu yaşamı kabul etmek, en büyük alçaklıktır. Ve yedikleri, içtikleri haramdır. Yaşadıkları rezalettir, iğrençtir. Bunu böyle kabul eden halk tek kelimeyle lanetlidir. Övünülecek hiçbir yanı yoktur, diyorum.

Mustafa Kemal'in söylemine bak; aslında Türklük çok zor, çok zavallı durumda, o kalkmış dünyaya karşı "mutluyum, şöyleyim, böyleyim" diyor. Siz bununla ne kadar moralli olabilir kendinizi kurtuluşa ne kadar götürebilirsiniz? Ve Türkiye'nin bununla kurtarılamadığı şimdi ortadadır. Git ABD'ye şu kadar yalvar, git Avrupa'ya, Anadolu'yu şu kadar peşkeş çek, git diplomatlık numarası altında bu kadar onurdan yoksun bir uğraş içinde ol! Böyle kurtuluş mu olur? Bu da Türklüğü fazla yüceltmiyor.

Efendim, PKK'nin Kürtlüğe bakışı diğer ulusal hareketlerden ve diğer Kürt hareketlerinin bakışından farklıdır. Gerçi şimdi pek etkili değiller, ama sizleri onlardan ayıran nokta da

budur ve bu noktanın altının çizilmesi gerekir.

Kemal Paşa, Türklüğü abartmıştır.* Olduğu gibi kabul etmemiş ve dönüştürmek istememiştir.

Ben ise panellerde, Güvenlik Mahkemeleri'nde hep şunu söylüyorum: "PKK ve Lideri Öcalan, Kürtlüğü değiştirerek yükseltmek istiyor ve bu nedenle çok sert eleştiriyor." Bunu sizin önemli ve övülmesi gereken bir ayrılığınız olarak görüyorum.

Bu benim temel yöntemimdir. Ben bunun dışında ne değiştirebilirim, ne de geliştirebilirim. Fakat Türk eleştirisi çok doğru yapılmalı ve Kemal eleştirisini çok daha güçlü yapmalısınız. Bu, Kemal'in, Türk'ün inkarı anlamına gelmez. Türk, eğer soluk almak istiyorsa, eğer daha gerçekçi olmak istiyorsa, kendini kısı bir eleştiriden geçirmelidir. İşte İran'dan bahsettiniz; ama yalnız İran'da değil, bir bütün olarak insanlığa yaklaşmak istiyorsanız, bunu yapacaksınız. Örneğin Kemal'in bir yaklaşımını ele alalım; Kürt'e bir eşek olarak mı, bir at ,bir deve, bir koyun olarak mı yaklaştığı bile belli değil. Çünkü uygulamak istediği sömürgeciliğin ne olduğunu bilmiyor. Bu, ancak korkunç bir şövenizmle izah edilebilir. Kürt'ü nasıl idare edeceğini, yöneteceğini bilmiyor. Barbar bir orduyu ortalığa salmış

* Aslında tarihçi gözüyle bakıldığında başta Kemal Paşa, kemalistlerin Türklüğü abartması, kurtuluş mücadelesinin başında değildir. Kurtuluş mücadelesinin başında halklardan bir korku ve güvensizlik vardır. Kemalizmin, köylülüğün efendiliğini keşfi ve "Ne mutlu Türküm diyene" mucizesine ulaşması, daha sonradır. Bir yandan, 1925 yılında başlayan ve 1930 yıllarında yoğunlaşan Kürtlüğe karşı türkifikasyon sürecinin içinde ve diğer yandan da, 1930 yılları başında demokratikleşme provaları sırasında kendisini açığa çıkaran rejime karşı işçi tepkilerinin sonucundadır.
Kürt devrimci eylemliğinin yükselişi, şimdi yeniden bir "Türk'ün Türklüğü ile övünmesi dalgası" yaratıyor. Büyük tekel sahipleriyle, eski sol, bu dalganın yeni aktörleridirler.

her türlü özel savaş yöntemiyle "vur ha vur", diyor. Bu Türklüğü nereye götürür?

Tabii, şimdi biz öyle bir noktaya geliyoruz ki, bir devlet başkanı çıkıp, işte "Türkiye'de Kürt de vardır" dediği zaman alkışlanıyor! Kürtler de alkışlıyorlar, yoksa övünülecek bir iş yapılmıyor. Sadece zorla da olsa gaspedilmiş bir gerçekliği kabul ediyorlar. Biz de buna "aferin, çok ileri, çok büyük bir açılım" diyoruz, değil mi? Turgut Özal buna örnektir.

Aslında utanmaları gereken bir durumdur. Bu konuda Osmanlı sultanlarının, cumhurbaşkanlarına göre bin defa daha saygıdeğer olduğunu söyleyebilirim. Onlar hiçbir zaman Kürt diline, kültürüne, yaşamına bu kadar saldırmadılar, en son Sultan Abdulhamit'e kadar. Onların yerine bizim kıyımlarımızı cumhuriyetin paşaları ve cumhurbaşkanları canice gerçekleştirdiler. Ve başka halkların tarihinde, Kürt halkına yapıldığı gibi, bütün yaşamını kökten kuruturcasına bu kadar derinliğine bir saldırının geliştirilmiş olduğunu sanmıyorum. Türk örneği, Hitler'i de aşan bir örnektir. Aslında Hitler'in adı çıktı. Yahudiler dünyada biraz etkili oldukları için bu böyle oldu. Ermeniler fazla etkili değildi, başına gelenleri fazla izah edemediler. Kürtlerin uluslararası alanda hiç sözcüleri yoktu, onlarda başlarına geleni izah edemediler. Zaten benim kıyameti koparmam biraz da bu nedenledir. Bana göre insanlık tarihinde, cinayetin bu türlüsü fazla görülmemiştir. Şimdi adam yalnız askeri-siyasi yönden yıkmayla kalmıyor, insanlığın varoluşunun en temel özelliklerini saldırı ve imha altına almış. Bunu hangi felsefe, hangi din kabul eder? Ama Refah'ından tutalım, Hizbullahına kadar bütün müslümanlar bunu kabul ediyor. Hizbullah sözümona müslüman geçiniyor, ama en büyük katliamın arkasındaki en kirli güç oluyor. Refah en tehlikeli kirli güçtür. Ve diğer bütün burjuva partileri, felsefeleri, üniversiteleri, hacıları, hocaları, "Sen insanlığın temelleriyle oynuyorsun, sen 124 bin

peygamberin söylediklerinin tersini yapıyorsun. Senin vicdanın, imanın nerde, sen batı felsefelerinin de tam tersini yapıyorsun. Senin insanlığın nerde?" demiyorlar.

Peki sevgili Başkanım, felsefeden bahsediyoruz; şöyle diyelim mi? Bana göre de 1920'de Kemal Paşa, o lider kadrosu içinde, en geride olan insandı, ama çeşitli nedenlerle başkanlığı aldı. Ve sonunda 1925, 1926'lardan sonra, 1930'lu yıllarda kemalizm denilen yüzeysel, bir zaman için işleyen bir sistemi ortaya koydu ve bir müddet için Kürtlüğün üstünü örttü. İşin ilginç tarafı Kürtler için de üstünü örttü! Şimdi buraya geldiğimizde bu kemalizmin bana göre arabesk bir yanı vardı. Arabeskten kastım şu; Arap dünyasında her şey yüzeyseldir, bütün figürler derinliği olmayan figürlerdir. Kemalizmi de felsefi anlamda belki arabesk bir ideoloji olarak düşünebiliriz. Peki şimdi tarihin bir cilvesi mi diyeceğiz, sonunda bu kemalist devleti kökünden sarsan da Kürtlük oldu. Ben PKK'ye ve sizin hareketinize baktığımda birçok özelliklerini görüyorum. Sizin deyiminizle dağılmış, bitmek üzere olan Kürt'ün yükselmesi rönesansı görünebilirse bir anlamda insanlık bayrağını eline alışını görüyorum. Bir yanı böyle. Diğer bir yanı bölge insanına yönelik bir başlangıç olarak görüyorum. Ama Türkiye devleti açısından da PKK, Türkiye devletinin yetmiş yıllık tarihinde en ciddi, en kalıcı sarsıntı, tehdit oluyor. Buna tarihin bir cilvesi mi diyeceğiz?

Türk devleti'nin Kürt'e ve diğer halklara, hatta kendi halkına karşı işlediği günahların kefareti de diyebilirsiniz.

En büyüğü Kürtlerden geldi...

İşlediği büyük günahların kefareti olmaya çalıştık. Fakat bu yetmez. Kemalizm gerçekten, bir arabesk tür olarak da sinsi, kurnaz ve yüzeyseldir. Burada gerçekler bir taktik oyun olarak ortalığı kaplar. Bakın, bir noktaya işaret edeyim; emperyalizm,

kemalizmi, kendi için dünyada en elverişli kullanım alanı olarak değerlendirir. Pek çok emperyalist yazar ve propagandacısı, kemalizmi, dünyaya bir sistem olarak sürdü. Çünkü kemalizm, emperyalizmin işine yarıyordu. Onun, uygarlık ajanıdır.

Kendisini red, ikiyüzlülük ve taklitçilik olarak mı ele alıyorsunuz?

Gayet tabii. Kendi toplumsal değerlerini bütün temelleriyle reddediyor. Halkını, emperyalizm karşısında tümüyle silahsızlaştırıyor. Halkları, kemalizm kadar silahsız bırakan başka bir rejim düşünülebilir mi? Kemalizmin, emperyalizm tarafından bu kadar desteklenmesinin cevabı bu sorudadır.

Kemalizmin, 12 Eylül'de de emperyalizm tarafından bu denli desteklenmesi bu nedenledir. Çünkü, kemalizm, halkları silahsızlandırma modelidir.

Bu söyledikleriniz, benim Aydın Üzerine Tezler dizisinde, "Türkler köksüzdür" çözümlemesiyle uyuşuyor...

Bu rejim yalnızca köksüz rejimi değil, aynı zamanda kökleri koparma modelidir. Büyük Anadolu kültür birikimini kuruttu. Şimdi bir de kemalizmin evrenselleştiğini düşünelim; tarihte insanlık damarlarının kesilmesi hareketidir. Onun için emperyalizmin işine geliyor. İngilizler onun için müthiş destekliyorlar. Geçen gün Avrupa Parlamentosu'nda bir Yunanlı kalkıyor, "Güneydoğu'da Kürtlerin kökü kazıldı, Kürtlerin kökü kazılıyor, Sayın İngiliz Bakanı ne diyorsun?" diye soruyor. İngiliz Bakanı da sözcüdür veya başkanlık sıfatıyla orada bulunuyor. Artık sıkıştırılınca "Evet PKK teröristtir, başka diyeceğin var mı?" diye yanıtlıyor. Demek ki İngiliz kemalizmi öyle savunuyor ki, haklı bir eleştiriye bile söz hakkı tanımıyor. Şimdi tamam, Batı bunun karşılığında bir kemik atar ama sonuçta, işte demin söylediğim gerçekler, kapsamlı bunalımlar ortaya çıkar.

O zaman şöyle sıralayabiliriz: 1920'lerde kuruldu, hangi

tehditlerle karşılaştı? 1945'te Sovyet tehditiyle karşılaştığı iddia edilir. Ama benim kitaplarıma göre bu ABD'nin kucağına gitmek için kemalizmin uydurduğu, abarttığı bir tehdittir. Yine 1960'lar daki 27 Mayıs çıkışını, kemalizmin kendi içindeki yenilenmesi olarak düşünebiliriz. 1970'ta THKP büyük bir silahlı enerjiydi ama iktidar perspektifi yoktu, rejimi almak istemiyordu. Bunu THKP de kabul ediyor. Şimdi bütün bunların ötesinde benim görebildiğim PKK'nin bu devleti sarsan bir yanı var. Çünkü bu sadece şu anda egemenliği altında olan Kürdistan'da sarsmıyor. Genelkurmay Başkanı, diğerleri bu sarsıntının İzmir'de Konya'da, Bursa'da, İstanbul'da hissedilmesinden korkar oldular. Son zamanlarda görebildiğim en büyük politikiları bu. Ama zannediyorum ki, Türkiye ilericiliği bunu göremiyor, değil mi?

Hiç şüphesiz Genelkurmay'ın görüşü her zaman daha gerçekçidir ve Türkiye'de sol görüş, ilerici görüş diye bir görüşün olduğunu da sanmıyorum. Ben hâlâ en muğlak kesim olarak değerlendiriyorum. Sağın bile görüşünü daha sağlıklı buluyorum.

Muğlak dediğiniz zaman benim aklıma kemalizm gelir. "Sol muğlaktır" derseniz halen kemalisttirler, derim.

Evet, çok muğlak, çok şekilsiz, çok laçka bir bakışın sahibidirler. PKK'nin hiç şüphesiz TC'yi en çok sarsan hareket olduğu, bunun etkisinin yalnız Doğu' da değil, Batı'da da çok daha ürkütücü olduğu açıktır. Batı'daki etkisi, sırf orada Kürtler olduğu için değil, onları en çok bu etkinin Türk halkına bulaşma tehlikesi ürkütüyor. Şimdi Türk halkı eğer PKK'lileşirse, sen seyreyle dünyanın halini!

"Türk halkı PKK'lileşirse" diyorsunuz, bunu "Türk halkı devrimcileşirse" anlamında mı söylüyorsunuz?

Gayet tabii. Yani ben, "PKK üyesi olsun" demiyorum da

"PKK yoluna Türk biçimiyle ulaşırsa, sen seyreyle dunyanın halini" diorum. Türk halkının böyle yetenekleri olabilir. PKK yoluyla kendi savaşım örgütüne ulaşabilir. Kürt çok yitmiş ve bir halk bile diyemeyeceğimiz kadar çözülmüş bir koşulda bu kadarını yapabildiğine göre, gerçekten, Türk'ün önemli özellikleriyle yaşar durumda olması çok daha fazlasını yaptırtabilir. Ama devleti, egemenleri tarafından her yönüyle çok fena çarpıtılmış bir halktır. Eğer mücadele silahını güzel yakalarsa, büyük bir devrimin sujesi olabilir. Sanırım bundan ürküntüleri vardır. Eğer Türk halkı kendi egemenlerinin günahlarını sayıp dökmeye, bir hesap sormaya kalkışırsa çok ciddi gelişmeler ortaya çıkabilir. Şimdi bu halkın sözcülerinin olmamasını anlıyorum; çok kötü sözcülerinin, ve demagoglarının da olduğunu anlıyorum. Türkiye'de devlet ve devletin yandaşlığı, Türk halkını tanınmaz hale getirmiştir. Belki de bizden daha fazla tanınmaz hale getirmiştir.

Türk ilericiliğinde, aydın hareketinde devletten kopmak çok zordur. Bu geleneğinde, yoktur.

Aslında sizde devlet-ulus bütünleşmesi var. Devlet, ulus, ordu bütünleşmesi var. Devlet, ulus, ordu bütünleşmesi çok güçlüdür. Bizde nasıl ki devlet, ulus, ordu diye bir kategoriden bahsedemiyorsak ve dolayısıyla çıplak bir halk var diyorsak, sizde bunun tersi sözkonusudur. O açıdan devletsiz, ordusuz aydın düşünmek sözkonusu değildir.

Şimdi burada bir noktaya gelelim; Türkiye halkı için yeni bir parti arayışı dı var. Bunların belgelerini Özgür Halk'ta, başka yerlerde okuyorum. Konuştuğumuz konuyla ilgili bir nokta görüyorum. Ben zorla tarihçi olmuş bir insan olarak bugün Türkiye'de, Osmanlılarda böyle ciddi demokratik halk hareketlerinin eksik olduğunu yazar dururum. Osmanlı'nın içinde Kürtler vardır. Bakın, bütün dinsel yanına rağmen Bedirhan hareketleri gibi birçok halkçı temeli olan

hareketler vardır. Halk iyi-kötü harekete geçirilmiştir, düzene karşı silaha sarılmıştır. Bu, Türkiye'de yoktur. Bana öyle geliyor ki, biz Nazım Hikmet'ten gelerek Bedrettin'i de abartırız. Öyle bir olay vardır, ama sanırım o kadar abartılacak düzeyde değildir.

Şimdi sizin tarihin esas çizgileri aslında bellidir. Keşke ona biraz doğru yaklaşabilseniz. Bu konuda Türkmen geleneğinin sınıflaşma olayında dıştalanan halk kesimi olduğuna dikkat edilmelidir. Oğuz boylarından, bu Orta Asya'daki çıkışlarından tutalım, Balkanlar'a kadarki saldırılarında, yayılmalarında, sınıflaşma olayını görmek gerekir. İkincisi; devletleşme olayının kozmopolitik niteliğini çok iyi görmek gerekir.

"TC'yi Türk devleti saymamak lazım" görüşüne katılıyorum.

Çok Türkçülük yapandan şüphe edin! Öylelerinin soyunu araştırın, Türk olmadığını göreceksiniz. Bu konuda yüzlerce kanıt gösterebilirim. En çok "Türkçüyüm" diyenlerin kökünü kazıyın gerçekten başka bir milliyetten geldiğini göreceksiniz. Türk milliyetçiliğinin en büyük ideologu Zaza Kürtlerinden Ziya Gökalp'tir. Mustafa Kemal Paşa, Selaniklidir, dönme olduğu iddiaları hep var. İsmet Paşa Kürt kırmasıdır. Hemen hemen hepsinde bir kırma durumu var. Şu anda Türki milliyetçiliğine temel teşkil edenlerin büyük bir kısmı Balkan dönüşlü kesimlerin içinden çıkmaktadır. Kafkas döneklerinden oluşmaktadır. Bu konuda Anadolu Türklüğü en alttadır. Bunu biraz görmek gerekir. Milliyetçiliğin, ulusçuluğun, kozmopolit niteliğini, yine aşırı devletçilerin de ulus lafını çok etmelerine rağmen öyle pek ulusalcı olmadıklarını görmek gerekir.

İttihat ve Terakki bir Jön-Türk hareketidir iki kurucusu Kürt'tür, biri Çerkez'dir, öbürü de galiba Arap'tır.

Doğrudur; öyleyse, Türk tarihinin bazı çizgilerini yakala-

mak gerekiyor. Kemal'in milliyetçiliği aslında bütün bunların hoşafıdır veya aşure çorbasıdır. Benim burada kısaca söylemek istediğim, biz nasıl ki Kürt çözümlemesini yapıyorsak, sizlerin de Türk çözümlemesi yapmaya ihtiyacınız var. Gerçi biraz yapıyorsunuz, çabalarınızı oldukça değerli buluyorum. Daha da geliştirilmeye, özellikle politikaya dökülmeye ihtiyacı vardır.

Türkiye için bir devrimci parti tartışması var.

Sözünü ediyorsunuz. Biz de üzerinde duruyoruz. Bir Türk halk kimliği savaşım tarzını yakalamaya çalışıyoruz. Henüz deneme halindedir. Bu konuda sadece çözümlemeyle yetinmemek gerekiyor. İdealize edeceğimiz Türk tipi nedir? Yaşamaya layık gördüğünüz Türk tipi hangisi olacak, temel özellikleri nasıl olacak? Bunun savaşımızla ilişkisi ne olacak?

Burada büyük bir mücadale alanı açılıyor. Çünkü eşitsizlikte çok daha belli oluyor: Kürtler yükseliyor, kimliklerini buluyor ve geliştiriyorlar. Türklük ise hızlı bir erezyondadır. Türk kimliği olarak ne kalıyor? Hep taklit! Kemal Paşa Fransızları taklit etti. Şimdiki yönetim de de her şey Amerikan taklidi oluyor. İnsanlar kadınlar, ve bunların sevinmeleri, ağlamaları, her şey taklitçi. Türk kimliği gidiyor. Ve müthiş bir fahişelik yer ediniyor. Türkiye'de en fazla vergiyi bir kerhane sahibi bir kadın ödüyor. Vehbi Koçların, Sabancıların İstanbul'da, en büyük zenginlerin hiçbir degeri kalmadı. Bakın büyük bir kontrast. Yani ben Türklüğümden artık utanç duyuyorum. "Kardeşlik" diyoruz. Kürtler o kadar yükselecek, Türkler yerin dibine girecek. Ne kardeşliği olabilir bu? Ermeni kökenli kerhaneci Madam Manukyan Türkiyesi ile...

Olmaz tabii. Kardeşlik, ancak özgürlük temelinde olabilir. Ancak özgürlük yükselişlerinin çakışmasıyla kardeşlik olabilir.

Sizin bu noktada, Özgür Gündem'deki demeciniz çok köklüdür. Türkler, çözüm aramalıdır.

Biz hep çözüm istiyoruz.

Peki Sevgili Apo, şimdi ortaya şöyle bir nokta çıkıyor, konu ilginç bir noktaya geliyor; Türkiye Hükümeti PKK'nin yükselişine karşı çeşitli çözümler aradı. Bunlar Kürt partisi, Soldan gelen eski Kürt politikacıları, korucuları ve en sonunda Güney Kürdistan'da Barzani-Talabani hareketini denedi. Bu amaçla halen onlara desteğini sunuyor ve en son olarak da Hizbullah'ı çıkarttı. Bunun sonu nereye varacak?

TC'nin Kürdistan ulusal kurtuluş devrimini bastırmak için geliştirdiği politikalar, örgütlenmelere ve saldırı biçimlerine yükleniyorum.* Özellikle olağanüstü hal yöntemiyle birlikte, bu çabaları, hız kazandı. Koruculuğun aslında Hamidiye Alayları'nın ilkel tarzda diriltilmesi olduğunu tahmin etmekte fazla zorluk yoktur. Yine tarikatlar meselesini, genel haliyle öyle korucu olmayan nitelikte, daha çok kemalist-ideolojik boşluğu doldurmak amacıyla desteklediler. Bu, genelde komünizme ve özelde PKK'ye karşı mevcut ideolojik boşluğu doldurmak için geliştirildi. Bu arada özellikle Körfez Savaşı öncesinde Körfez Savaşı ortaya çıkınca Kürt politikasının geliştirilmesiyle Barzani-Talabani Kürtçülüğüne el atıldı. Bu eskiden de vardı, ama daha bir öne çıkarılmaya çalışıldı. Burada kalmadı. Bunun Türkiye uzantısı olarak sahte bir Kürt partisi yaratılmak istendi. Barzani-Talabani oluşumunu Türkiye'ye aktarmak, MİT içinde uzun boylu tartışıldı. Hem PKK'nin ezici üstünlüğünün bunu önleyeceği hemde HEP örneğinde olduğu gibi "devrime hizmet" edeceği değerlendirmesi yapıldı. Vazgeçildi. Vazgeçildi ama bunlar ideolojik soluklanmalar oldular.

---

* Apo, zaman zaman "yükleniyorum" ve "çözümlüyorum" sözcüklerini aynı anlamda kullanıyor.

Hizbullah, bütün bunların sonuç vermemesini üzerine varılan duraktır. Yalnız burada, bu soluklanmalar içinde Türk soluna da roller verildiğini eklemem gerekiyor.

Burayı biraz açar mısınız?

İster devrimci gibi, ister reformist gibi görünen bazı Türk sol çevrelerinin PKK'nin direnişi üzerinde hesaplarından bahsetmek gerekiyor. Şimdi bu konuda çok keskin ipuçları ve kuşkular var demiyorum, siyasi sonuçlarına dayanarak konuşuyorum.

Kürdistan'da Hizbullah bir blok, Güney Kürdistan'da Barzani-Talabani bir blok ve Türkiye'de Batı cephesinde de Türkiye Solu var, bir blok da o mu?

Örneğin burada, bir Dev-Yol olayını size açıkça izah edeyim. Bazıları, "Dev-Yol Troçkizm'in mikrobuna yakalanmış, onun için gelişemiyor" diyor, kimisi de "Dev-Yol sindirilmiştir bir daha belini doğrultamıyor" diyor.

Hayır bana göre Dev-Yol'un direnmemesinin tek önemli nedeni PKK'nin yükselişiyle birlikte "Eğer Dev-Yol direnişi de gelişirse devrim olur" kaygısıdır ve bunların da, devrimin kendi devletlerinin çözülüşü anlamına geleceğini gören küçükburjuvalar olduğudur. Niteliklerinin bu olduğu anlaşılmalıdır. Bunlar kendi devletlerini zarara sokmak istemedikleri için, eskiden yaptıklarından da pişman olarak, yerlerine oturdular. Devrime yürümemesinin nedeni kesinlikle PKK'nin yükselişidir.

Bu, da soldan bir soluklanmadır. Bir bloktur. Dev-Yol kitleseldi, devrimci direnişin birdenbire bu kadar sukması ve halen bir takım sahte arayışlarla kendi kitlesini aldatması düşündürücüdür. Bunu anlamak zorundayız.

Dev-Yol'u devamlı tartışıyorlar, ama hepsi tartışıyor.

Hep sahte tartışmalardır. Ben bu konuda özellikle dürüst devrimci öğelere sesleniyorum. Tartışma sahtedir. Dev-Yol, im-

kanları olmadığı için veya işkence gördüğü için direnişten vazgeçmedi. Hayır! Yükselen PKK direnişçiliği karşısında Dev-Yol direnişçiliği devleti zorlayacaktı ve onlarda devletin zorlanmasından yana değil, aksine, devletin daha da güçlenmesinden yanaydılar. Bu açıdan yaptıklarından pişman olarak yerlerine oturdular. Bunların esas korkusu, esas amaçları, devletin devrimle ele geçirilmesi değildir. Bunların esas korkusu PKK'nin devrime yürüyor olmasıdır. Bu izahı önemli görüyorum ve geliştirilmeye değerdir, diyorum.

Sevgili Başkanım, bana göre yalnız Dev-Yol derseniz, tek başına Dev-Yol'a haksızlık edersiniz. Türkiye solu'nda herkes tartışıyor. Bir iş yapmamak için tartışıyorlar.

Doğrudur, katılıyorum. Objektif durum vardır. Tartışma eylemdir. Tartışma iş yapmadır. Bunun ötesi devrimden kaçmadır. Devrimden kaçıyorlar. PKK'nin yükselişinden duydukları korkuyu yaşıyorlar. Devletine karşı o soyu tükenen kelaynaklar gibi yerli yerine oturma pozisyonundadırlar. Bunlar, kesinlikle devletten değil, PKK'den, devrimden çekiniyorlar. Bu saptama önemlidir. Ve bunlar bu anlamıyla devrimi isteyip de yapamadıkları için değil devrimi istemedikleri için, devrimin önemli oranda PKK'ye hizmet edeceğini, halklara hizmet edeceğini, düşündükleri için vazgeçtiler. Kısaca sosyal-şoven karakterdedirler.

Ben bir ayrıntı olarak, devletin de tutumu açısından söyleyeyim: Biz Özgür Üniversite'nin açılış dersini yapmak için yer bulmakta zorlandık. "İsmail Beşikçi gelecek, Kürtçülük yapacak veya PKK'ye dost bir konuşma yapacak kaygısıyla" yer vermediler. Halbuki bizim hiç de öyle bir niyetimiz yoktu. Tam bir üniversite açılışı yaptık. Şimdi böyle bir ayrım var. Bize SHP belediyeleri salonlarını vermekte güçlük çıkarırken, devlet, Atatürk Kültür Merkezi'ni, Abdullah Baştürk için veriyor. Daha da önemlisi, Boran ve

Baştürk ilerici çizgiyi savunurken yanında olmayan üniversite profesörleri, devlet tiyatrosu sanatçıları, köşe tutmuş yazarlar, buralarda boy gösterebilmek için yarışıyorlar.

Devlet, her yerde ikiye ayırıyor. PKK'ye açıkça düşmanlık yapmayana Devlet Güvenlik Mahkemesi salonlarını, her fırsatta düşmanlıktan kaçınmayanlara da Atatürk Kültür Merkezi salonlarını veriyor...

Gayet tabii, devlet ödüllendiriyor. Artık aydınlar veya Türkiye Solu diyelim, devletine zarar vermemek temelinde anlaşmışlardır. Bunun karşılığında devlet de onları ödüllendiriyor. Şimdi birçokları da güç ve para sahibidir. Onun için onların ihtiyacı devrim değildir. Objektif durumları budur. Bunlar artık objektif durumlarına uygun davransınlar: Artık devrim sözcüğünü kirletmesinler.

Bu aydınlar artık devrim, sol, sosyalizm sözcükleriyle oynamamalıdırlar. Bu sözcüklerle oynamaları, devrim kapısını kapama anlamına gelir. Bu ise, subjektif niyetleri ne olursa olsun, objektif olarak ajanlık durumunu kabul etmektir. Eski solcular, bu tür söz oyunlarıyla "bu iş bizden sorulur" demek istiyorlar. Devlet bundan memnundur. Bunları yeni gelişmelerin yolunu kapatmalarının karşılığında bir takım kırıntılara boğuyor.

Peki ben bunun pratik-teorik yanlarıyla ilgili şöyle söyleyebilir miyim? Sizin söylediklerinizden anlıyorum; PKK'nin ortaya çıkmış olması, 1960'lı yılların sonlarına doğru devletten kopmuş olan Türkiye solculuğunu şimdi devletle özdeşleştirdi! Bu içiçe bir sorun. Çünkü PKK artık bugün Kürdistan'dan taşıp, Türkiye devletine ve düzenine yönelmiş bir tehdit oldu. Ve bunun sonucunda da 1960 sonu solculuğu devletten kopuşunu geriye alarak devletle tekrar birleştirdi.

Evet, kısa mesafeli bir ayrışması vardı. PKK'nin yükselişiyle birlikte tencere yuvarlandı kapağını buldu. Eski solcular tekrar

devletin kabuğunun altına çekildiler.

O zaman, eski tipik sola dönüş yaşandı diyeceğiz. Çünkü daha önce bizim solun bir ayağı da devletti.

Buna, devletin sol kesimi diyelim. Devletin sol kesimi, devletini yedeklemek durumunda kaldı. Bunun da ötesinde daha tehlikeli diyebileceğim bazı yansımalardan bahsetmek istiyorum. Görünüşte devlete karşı sert duran bazı örgütlerin ve yine görünüşte Kürt meselesine aşina bazı çevrelerin PKK yükselişi üzerine bir yüksek platformda oynamak durumuyla karşı karşıya geldiklerini görüyorum.

Nasıl?

Bunlara, küçük burjuva reformizmi, radikalizmi, bambaşka isimler de verilebilir. Bunlar ayrı, ancak şu açık: Kesinlikle PKK'ye dürüst yaklaşmadılar. Yaklaşmamaktadırlar.

Dev-Yol örneği ya da yolu, PKK devrimciliği karşısında, devletin kabuğuna yapışmaktır. Bir de bunun öbür ucu var. Bunlar bir adım ileri atarak, "Biz PKK'den daha iyi eylem yaparız, biz PKK'den daha ileri Kürtçülük yaparız" bakışını temsil ediyorlar. Ama dürüst değiller. Böylece PKK bitecektir ve ortalık yine kendilerine, geri çizgilerine kalacaktır; bu hesabı yaptılar.

Bunlar PKK'ye sağlıklı bakamayanlardır. Bunlar, "PKK'yi nasıl boşa çıkartırız, PKK'yi nasıl bitiririz" hesabı içindedirler. Bu hesap devlet hesabıdır. Çünkü PKK'yi bitirmek devletin kapsamı içindedir ve devletin en belli başlı hedeflerinden birisidir.

Solcu görünüyorlar. Ancak PKK'yi bitirme yolunda devletin hesaplarıyla birleşiyorlar.

Devlet, "PKK geride kalsın, siyasileşsin" diyor. Bu, "PKK çözülsün, bitsin" demektir. Bu esas politikadır. Diğerleri, bu esas politikaya, başka yollardan yaklaşıyorlar.

Cepheden saldıranlar var, "PKK'nin bütün eylemleri aşırıdır" deyip, saldırıyorlar.

Soldan hücüma geçenler var. Bunlar, öncekinin tam tersine, PKK'yi yeteri ölçüde devrimci ya da solcu bulmayanlardır. Bunlar da "bizimkiler şöyle devrimcidir" demek için, PKK'yi yetersiz göstermek için, eyleme çıkıyorlar.

Hepsinde eksik olan nedir? Hepsinde bir "Kürdistan Devrimi" ve bir "PKK değerlendirmesi" eksiktir. Bunu yapamıyorlar. Bu açıdan ben bunların çoğunda bir bilim namusu da göremiyorum.

Bu kadar emekle yaratılan bir devrimci hareket için "gelsin, Türkiye'nin milli birliği ve bütünlüğü içinde yaşasın" demek hangi devrimcilikle bağdaşıyor? Ben bu yaklaşımlara kuşkuyla bakıyorum. Kesinlikle "şöyle ajandırlar, böyle ajandırlar" demiyorum ama üzerinde dikkatle durulması gerektiğini söylüyorum. Ve bu konuda bazı devrimcileri uyarıyorum: Yaptığınızı doğru kavramaya çalışın. Devlete karşıysanız, devlete devrimle karşılık vermek istiyorsanız, o zaman PKK değerlendirmelerini gözden geçirmeniz gereklidir. Aksi halde biz olsak da, olmasak da kuşkulu olarak değerlendirilmek kaçınılmazdır.

Şimdi Apo Kardeşim, sohbetlerinizde siz anlatırken ben de dikkatle dinliyor, onları kafamda yorumluyorum. İzninizle şöyle bir soru soracağım: 1992 PKK tarihinde çok önemli bir yıl oldu. PKK bütün Ortadoğu'da, Avrupa'da kendisini kabul ettirdi, kendisinden bahsettirdi. Ve bu yıl da Türkiye Kürdistanı'nı önemli ölçüde kontrolü altına aldı ve Türkiye devleti ciddi bir kaybolma duygusunu duymaya başladı. O zaman ortaya şu mu çıktı? 1960-70 solculuğunda devlet gemisinden böyle ipini uzatıp uzaklara açılmış bazı hareketler ya da devletle özdeşleşti ya da devlet ideolojisine mi girdi, diyeceğiz? Bir yandan PKK Kürdistan'da kendini gerçek bir güç olarak ispat ederken, öbür yanda Türkiye solu, ters-yüz koşmaya mı başladı? HEP, sendikacılarla ve Türkiye

solcularıyla birlikte kuruldu. Bunda devlet de vardı. Devlet etkisi çıkıp, PKK etkisi girince mi, sendikacılar, Türkiye solcuları HEP'i boşalttı?

Boşalttı da ne oldu? Tribünlere mi geçti? Seyirci mi oldu? Tribünlerden "PKK yasallaşsın" diye bağırırken, PKK'yi de mi tribünlere çekme niyeti vardı? Bunlar, sizi dinlerken aklıma gelen bir dizi sorular.

Bunlar bizim eski tespitlerle çelişmiyor. Biz sola genel olarak sosyal-şovenist sol dedik. Pratik politikada devletin içinde yerlerini korumaları hususunu bu görüşlerimizin doğrulanması olarak değerlendiriyoruz. Sizin bir diğer değerlendirmeniz şuydu: Cumhuriyet sonrası ilericilik 1950'lerde gericileşti, 1950'ler ilericiliği 1960'ta gericileşti, 1970'lerin ilericiliği 1980'lerde gericileşti. Şimdi 1990'larda bir ilericilik dönemi başlayacak. Bu açıdan PKK'nin etkilerini olumlu bir temelde değerlendirebilecek ilerici gelişmeler beklenebilir. Bu bir ilerleme dönemidir. Bence bunun ipuçları epey vardır. Çok daha radikal, sosyal-şovenizme fazla bulaşmamış bir çıkış gündeme gelmeye adaydır. Çünkü PKK'nin etkisini dikkate almayan hiçbir ilerici veya sol çıkış artık mümkün değildir. Dolayısıyla, ben bu yeni dönemi önemli görüyorum.

Siz ilerici cephede PKK etkisini vurguluyorsunuz. Bir de öbür cephe var: 1950 yıllarında, devlet nezdinde en kötü olan adam Stalin'di. Astronomi kitaplarında, kibrit kutusu kadar resimlerde Stalin başı aranıyordu. Stalin'e düşman olmamak, devletin düşmanlık nedeniydi. Şimdi de Apo ve PKK öyledir.

Şimdi devlet şu işle başarılı oluyor. PKK'ye düşman olmamayı büyük düşmanlık haline getirdi. Dolayısıyla Türkiye'de şimdi PKK'ye düşmanlık devlet nezdinde itibar kazandırıyor.

Bu, devlet ideolojisinden kaynaklanıyor.

Evet, bu söylediğiniz, işaret ettiğiniz girişimde de PKK'li

görünme korkusu, önemli hastalıkların nedeni olabilir. Bunları önemsememek gerektiğini söylüyorsunuz, buna ben de katılıyorum.

Evet. Türk devletinin PKK olayıyla büyük bir sarsıntı geçirdiği doğrudur. Sadece son 70 yılın değil, Osmanlı dönemi de dahil karşılaştığı en büyük sarsıntıyı yaşıyor. Celali İsyanları'ndan da, Bedrettin İsyanı'ndan çok daha büyük bir kapsamlı bir sarsıntıyı yaşıyor. Celali ve Bedrettin isyanları kaç yıl sürdü ki? Şimdiye kadar hiçbiri bizimki kadar derinden sarsan bir halk hareketi olamamıştır.

Şimdi TC bunun büyük tehdidi altındadır. Buna bazı politikalarla askeri hamlelerle cevap vermeye çalıştı. Şunu da söyleyeyim: 1970'lerde bir yandan MHP ile bir yandan sol sosyal-şoven çevrelerle ilişkilerde objektif olarak Kürtlerdeki bu olası gelişmeleri engellemek istedi. O zaman askeri boyut henüz fazla önde değildi, "işin üstüne birkaç polisiye tedbirle giderek işini bitiririm" diyordu. Ve özellikle Barzani Kürtçülüğüyle Kürt işbirlikçileriyle el altından ilişkiye yönelmiş bir durumdaydı. Onlarla Güney ve Orta Kürdistan'daki gelişmeleri kontrol altına alıyordu. Sol cephede etkileyebilecek Kürtleri de sosyal-şoven güçler yoluyla kontrol altına alabiliyordu.

PKK bu iki temel yaklaşıma karşı da çok etkili mücadele yürüttü. İlkel milliyetçiliğe olduğu kadar sosyal-şovenizme karşı özellikle 1975'lerden itibaren dozajı artan bir ideolojik mücadele verdi. Sonuç ideolojik bir grup olarak şekillenmesidir. KDP türü, Barzani türü Kürtçülüğü, kitleler arasında oldukça teşhir ve tecrit etti. Kendisi ise giderek radikal bir kurtuluş hareketi olmaya gitti. Devletin buna tepkisi 12 Eylül oldu. Diğer sebepler de var. Ama esas ağırlıklı yönü budur. 12 Eylül'ün PKK çıkışlı Kürt hareketine yönelik tavrı çok serttir ve Maraş katliamı, üzerine en yoğun gelinecek hareketin

bu olduğunu göstermişti. 12 Eylül, bunu, darbe gerekçesi yapıyordu.

Tabii sol çevreler, diğer gruplar gitti ama esas savaş PKK'yle devam edip sürdü. 12 Eylül, 15 Ağustos Atılımı'yla büyük bir cevap aldı. Bu anlamda 15 Ağustos çok cüretli bir adımdır. Ve onun devamının getirilmesi halinde çok büyük gelişmelere yol açacağı anlaşıldı. Özellikle 1985'te devlet 15 Ağustos Atılımı'nı tasfiye edeceğini düşünüyordu. Aslında bu tasfiye etme işi oldukça gelişebilirdi, fakat PKK'nin kendi içinde kendini yenileyebilme gücünü göstermesi bunu engelledi. Özellikle 1986'daki 3. Kongre ile PKK'nin kendini yeniden hem ideolojik olarak çözümlemeye tabi tutması, hem pratik hazırlıklarla 1987'ye girmesi üzerine, devlet olağanüstü hal yöntemine yöneldi. Koruculuk daha da pekiştirildi, aşiretler tekrar silahlandırıldı. Dediğim gibi geleneksel kemalist ideoloji yerine tarikatlar ideolojisi oldukça desteklendi. Bunun yanında spor, sanat vb etkinlikler bu amaçla kullanılmaya çalışıldı. Giderek ideolojik bloklanmayla birlikte bu "Özel Tim" benzeri militarist örgütler devreye sokuldu. Bunun en son aşaması olarak Hizbullah düşünüldü. Hizbullah da bir militarist örgütlenmedir. Onunla; hem ideolojik, hem askeri olarak kontrol altına alınmak isteniyor.* Devletin halihazırdaki kuşatmaları, bloklanmaları bu temeldir.

Fakat bütün bunların de yetmezliği ortaya çıkınca düpedüz işbirlikçi Kürtçülüğü saldırıya geçirtti. Özellikle bu Güney savaşında bu çok net ortaya çıktı. Barzani Kürtçülüğü daha gelişmiş bir koruculuk sistemi olarak rolünü yerine getirmeye başladı. Yine Hizbullah'la, Özellikle İran'ı da içine alan bölge çapında bir ittifakla saldırısını biraz şiddetlendirdi. Bütün bunların yetmezliğiyle birlikte bu sefer bütün silahlı kuvvetleerini

---

*Apo'nun anlatımı açıldıkça, Kürdistan devrimi açısından bir yakın zamanlar tarihine dönüşüyor. Bunun çok tartışılmasını diliyorum. Umuyorum

de her tarafta kullanması söz konusudur. Bütün bunlar bir çıkmazı ifade ediyor.

Peki bunlar Ankara için tehlikeli değil mi? İş için Barzani'yle, Talabani'yle alışverişte bulunmak Türkiye açısından tehlikeli bir oyun olmaz mı?

Şimdi devlet, bu çerçevede elbette aha az tehlikeli olanları tercih edecektir. Gayet tabii ki büyük tehlike içindedir. Büyük tehlikeden kurtulmak için küçük tehlikeleri kabul edecektir. Hizbullah da onun için potansiyel bir tehlikedir* ama PKK en büyük tehlike olduğu için Hizbullah'a şimdilik katlanıyor.

Ama benim uzaktan gördüğüm kadarıyla siz PKK lideri olarak esnek bir politika izliyorsunuz... Ankara Hükümeti bu savaşta özellikle Talabani'yle anlaşabileceğinizi hiç akla getirmedi.

Gayet tabii, biz enayi değiliz. Elbette birtakım politikalar geliştirme gücünü göstereceğiz. Benim demek istediğim; devlet, büyük tehlikeleri küçük tehlikelerle önlemek istedi. Ama bunun sonuçları ne kadar yıkıcı olur, orasını varsın devletin kendisi düşünsün.

Bir de öbür tarafta şu durum var. Türkiye'den baktığımız zaman Hizbullah bugün -adı üstünde Allah'ın Partisi- gayet dinci bir parti olarak gözüküyor. Şimdi hem Türkiye toplumuna PKK'yi kötüleyecek, hem de bu dinci partiyle sadece PKK savaşacak! Bu da PKK propagandasıdır; halk bunu anlamayacak mı?

---

* Hem uzun sohbetlerimiz sırasında hem de konuşmaları yayına hazırlarken Apo'nun diyalektiği ustaca kullanan bir politikacı olduğunu bir kez daha görmek imkanını buldum. 1992 Aralık ayı sonunda, bana, Hizbullah'ın Türkiye Devleti tarafından kullanıldığını söylüyor, ancak "potansiyel bir tehlikedir" sözlerini ekliyordu.
1993 Ocak ayı içinde Uğur Mumcu'nun katledilmesi, Apo'nun sözlerinin acı bir doğrulamasıdır.

Şimdi bu Türk devletinin zaten zor durumda olduğu anlaşılıyor. Çok donandığı zaman rahatlıkla kendisine de yönelebilecek bir Hizbullah'ı şu anda bir bakıma bize karşı kullanıyor. Kendisi için İran tehlikelidir, İran'la rahatlıkla anlaşabiliyor. Bu da PKK tehlikesininin kendisi için ne kadar acil tehlike olduğunu gösteriyor. "Kürt Federe Devleti"ni bize karşı bir saldırı gücü ilan ettirdiler. Şimdi biz, bir "Kürt Federe Devleti"ni Türk Devleti'ne doğurtmuş oluyoruz.

Tabii, PKK olmasaydı, Türkiye devleti bunu kabul etmezdi.

Bu çok önemli. Kendisi bir Kürt devleti kurmaya öncülük etti, onu destekledi! Bize birlikte saldırdıkları gün devlet ilan edildi. Bu bile PKK gerçeğine bağlı bir devletleşmedir. Biz bir yerde Türk devletine bir Kürt devleti doğurttuk.

Evet, zıtların birliği ilkesi gereğince, diyalektik olarak TC'ye "Kürt Federe Devleti"ni doğurttunuz.

Hizbullah da buna benzer bir olaydır. Bu gücü de Türk devletine, islami renkli bir Kürt oluşumu olarak doğurtuyoruz. Zaten bu konuda yoğun gelişmeler var. İşte bunlar Türk devleti için tehlikeli değil mi diyorsunuz? Ben de diyorum ki, devletinizi iyi tanıyın, devletiniz bu kadar taviz verebiliyor. Ama bunlar işbirlikçidir. Kürt işbirlikçiliğiyle, Amerika'yla Almanya'yla biraz anlaşabilirler, ama bunlar Türk halkının çıkarına değildir. Yani Hizbullah etkinlikli bir Kürt siyasi oluşumu veya Refah tipi bir siyasi oluşum hiç de Türk halkının çıkarına değildir. Türk devrimcileri, ilericileri bu konuda büyük bir sorumsuzluk içerisindeler. Bu büyük tehlikelere karşı kendi halkını silahsız bırakmışlardır.

Peki, bakın şimdi düşündükçe nereye gidiyoruz!

Bunu düşünüceğiz. Günlük olarak bunlar bin defa planlanan hususlardır.

Şimdi, Mesut Yılmaz'a karşı kim muhalefetti? Mehmet Keçeciler, Abdulkadir Aksu ve diğerleri. Kim Mesut Yılmaz'ı destekledi, Semra Özal, Turgut Özal! Peki 1992 sonunda ne oldu? Aynı Turgut Özal bu defa Mehmet Keçeciler'i, Abdulkadir Aksu'yu ve bütün dinci takımını tekrar önplana çıkartmaya başladı! Yani ANAP'a da bir tür Nakşibendilere tekrar vermek istedi. Bu da bu çizdiğiniz çerçevenin içine giriyor mu?

Onu biraz daha gerçekçi ele almaya çalışalım. Bunda, ABD-Alman çelişkisi rol oynayabilir. Refah'ın yükselişi rol oynayabilir. Ben kesin öyledir demiyorum ama bir tahmin öne sürmek istiyorum.

Bir noktaya işaret etmeliyim: Özal, PKK olayını inceleyen bir politikacıdır. PKK içinde benim bir kadroları değerlendirme tarzım vardır. Ben, sık sık kadroları şiddetle eleştirmekle birlikte, temelde, onları korurum ve yeni durumlarda sürekli görev veririm. Özal da bu yolu izlemek isteyebilir.

Kendi ekibidir; zaman zaman bir kısmını öne alır, bir kısmını geriye çeker. Bir de gelişen tehlikeye göre bu adımlarını atar. Mesut'tan da tam koptuğunu sanmıyorum. Taktik icabı Mesut'u yalnız bırakmak isteyebilir. Bununla biraz Refah'ı durdurmak veya en azından yükselen din seline el atmak istemiş olabilir.

Ancak şimdi bölüneceğe benziyor. Aslında şu anda Türkiye'yi bir dönemler yöneten bütün partiler bölünmeye başlıyor. Galiba "bölücülük" bulaşıcı...

Şimdi Türk partileşmelerine geldiniz. Ona da kısa bir değerlendirme yapalım. Türkiye'deki partileşme baştan beri devlet partileşmesidir. Bütün partilerin kökü devlettedir. Şöyle de söyleyebiliriz; zaman geldi devlet kendisini, niteliğini, sağa ve sola karşı kamufle etmek istedi. Bir ölçüde yabancılaştırmak,

bir ölçüde kendisini dayatmak istedi. İşte Türkiye'deki partiler, tam bu sırada ortaya çıktılar.

Namık Kemallere bakın, Jön-Türkler'e, İttihat ve Terakki'ye bakın, hepsi devlet fideliğinin ürünleridirler. CHP, bir devlet partisidir. DP, CHP'den çıkmıştır. DP, büyük kopuş olarak görülmüş ve gösterilmiştir. Halbuki 1950 yıllarının CHP'sidir. Bunlar, sosyal tabanları, sınıf çıkarları, sınıf temelleri açısından birbirinden ayrı değiller.

Günümüze kadar gelebiliriz. ANAP, 12 Eylül'ün asker partisidir. Tüm bunların bölünmesi ne anlama gelir? Şu anlama gelebilir; artık parti sistemi tutmuyor, yozlaşmıştır, çürümüştür ve bu da -dikkat edin- PKK'nin yükselişi karşısında ortaya çıkan bir durumdur. Demek ki, devlete karşı çıkış güçlü oldukça, bunun siyasi sistemi de partiler rejimi de işlemez duruma geliyor. Genelde devlet politikacılığı, özelde onun siyasal partiler politikası, aslında, iflas etmiştir. İstediği kadar ANAP bölünsün, on tane sağ parti çıksın, istediği kadar SHP bölünsün, on tane sol parti çıksın, tüm bunların belli bir iflasla karşı karşıya oldukları, dağılmalarının bununla bağlantılı olduğu çok açıktır. Türkiye'de gerçek bir partileşme yoktur. Sosyal sınıflara, kesimlere gerçekten bağlı partiler yoktur. Olmadığı için de sahteleri silinip gidiyor. "Ama seçim oluyor" diyeceksin, tamam barajlama usulü vardır, devlet dayatması vardır, mutlaka ikisinden birisi kazanır. Ama bu devletin gerçek anlamda bir partiye dayalı olarak ele geçirildiğini göstermiyor. Devletin gittikçe tabanı dağılmış, halk üzerindeki etkinliği silinmiş, partiler eliyle silik bir icrası oluyor.

Benim görebildiğim de bugün piyasadaki liderlerin çok kısa bir zamanda silineceğidir.

Türkiye'de ciddi bir liderlik krizi var ve bu kriz şiddetlidir. Türkiye hem büyük bir liderlik arayışı içindedir, hem de büyük

bir liderlik çıkmazını yaşıyor. Ben bunu dört sene önceki görüşmelerimde de belirttim.

Tabii, hiç kuşku yok.

Özal da lider gibi geçindi. Şimdi bana göre Özal'in liderliği taktik çerçevenin dışına fazla önem taşmıyor. Oldukça eklemelerle yürütülen bir liderlikdir. Bazıları "Özal şöyle cüretkardır, şöyle cesurdur, aslında politikaları o belirliyor.." diyor. Ama ben bu konuda endişelerimi belirtmiştim. Onun Kürt politikası da dahil, kendisine verilen reçetelerin icrasıdır.

Özal çok fırsatçıdır. Fırsatçılığı çüretkarlık olarak görmemek lazım.

Evet. Şimdi ki İnönü ise, babasının kültürünü devletin işine geldiği için kullanılan bir memurdur. Demirel olayı, devletin sağdan, ama çok gerici bir tarzda yakalanışı demektir. Tam da Anadolu eşrafına, tüccarına, ağasına uygun bir tarzda devlete ulaşmadır. Aslında devlete çok geriden ulaştığı, devleti çok geriden işlettiği, devletin gerçek karakterini bilemediği için sık sık darbelerle dıştalandı. Ama gerçekten öyle fazla liderlik yeteneği yoktur. Aslında liderliği de, devleti de anladığını sanmıyorum. İyi bir Anadolu eşrafçısıdır. İşte şimdi tüccarların, eşrafların, ağaların çıkarlarını çok ağırdan, çok temkinli bir şekilde, biraz da halk tabanına yayarak, temsil etmek istiyor.

Bu teşhisiniz benim kişisel gözlemlerimde de mevcut. Demirel'in başbakanlığı, Erdal Bey'in yardımcılığı, Hikmet Çetin'in bakanlığı, birbirini tamamlıyor. Üçlü, dediğiniz gibi, "çok ağırdan, çok temkinli" bir devlet işletmeciliğidir.

Bunlarınki demokrasi değildir. "Demirel'in demokrasiciliği" deniliyor, "mitinglerde halkı coşturuyor" deniliyor, "devletle çelişkisi var" deniyor, hiçbirisinin aslı yok. Demirel'in devletle hiçbir çelişkisi yoktur.

Demirel, şu anda da İsmet Paşa'nın devamı gibi

görünüyor.

Özal, Atatürk gibiyse, Demirel de İnönü gibidir. Tabii öyle bir benzetme yapılabilir. Özal'ı daha devletçi veya devletin gerçek işleyişini daha iyi bilen ve ona hızlı adabte olan birisi olarak değerlendirmek mümkün.

Özal, belki de devletin daha önceki birçok kalıbını kırdı, ama yerine koyacak hiçbir şey bulamadı.

Kırması mühim değildir, devleti mekanizma olarak iyi bilen birisidir. İşlemeyen mekanizmaları kırar. Bunu biraz da yapmaya çalışıyor. Mesela devletin birçok politikasının gerçekten kapitalizme bile uygun olmadığını görüyor. Yapmaması aslında yadırgatıcıdır.

Sanıyorum ki şu anda, kendi dayanakları da bitmek üzere. Şu anda Türkiyee giderek çok az ciddiye alınan bir konuma geliyor.

Şimdi demin yine bahsettim, taktik bir önderliktir, ordu taktiğini, Amerikan taktiğini kullandı. Bir de sermayenin o hızlı, vurguncu kesimleri vardı, onlarla hızlı adapte oldu, onları kullandı ve "Özal olayı" meydana geldi. Şimdi bunlar aşıldı. Yani bu Amerikan dayanağı Reagan, Bush yönetimi gidiyor. Diğeri Clinton biraz daha farklı olacaktır. Yine ordu Özal tipine fazla gerek duymayabilir. Yavaş yavaş kendisi öne çıkar. Bu vurguncu kesim de artık oldukça tali plandadır; devlet içinde onların temsilcisi gibi oynamak fazla yararlı bir iş değil. Zaten Demirel bu nokada ortaya çıktı. Bu çok vurguncu, diğerlerini çok rahatsız eden durumu kullanarak, ANAP'ın önüne geçti. Ve dolayısıyla devlet için tekrar bir payanda olabildi. "Demirel bu yeni dönem başbakanlığını neye borçludur?" derseniz; Özal'ın bu çok hızlı işbitirici, köşe dönmeci özelliklerinden çok geniş kesimlerin rahatsızlığı söz konusuydu. O bu rahatsızlığı kullanarak, bir de bizim yarattığımız boşluk vardı, onu kullanarak, öne

geçti. Bunun için ben "Demirel nasıl başbakan olduğunu bilmiyor" demiştim.

Bilmiyor. Adalet Partisi Kongresi'nde gördünüz, "Kaç sefer düşürdüler, tekrar geldim, sözümün adamıyım" diyordu. Sıkılmıyor! Hamzaköy'de* nasıl bir zavallı olduğunu herkes biliyor. İş o zaman diklenmektedir. Şimdi diklenmenin hiçbir anlamı yok. Bununla ancak çok unutkan, çok yüzeysel, çok sığ kesimleri aldatabilir. Buna çalışıyor.

Demirel bu anlamda nasıl başbakan olduğunu, politikada yeni başbakanlığını neye borçlu olduğunu gerçekten ya anlamak istemiyor ya da anlayıp da gerçeği söylemiyor.

Gerçeği söylemiyor ve belki de gerçekten yönetmiyor..

Bu soru var. Türkiye'de gerçek yöneten kimdir? Şimdi Genelkurmay Başkanı ön plana çıkıyor.** Türkiye'de Genelkurmay Başkanı'nın sözleri, temel politikaları seslendirici ve vurgulayıcı bir nitelik kazanmıştır. Eğer bir şef olarak daha açıkça ortaya çıkamıyorsa, uluslararası dengelerin elvermemesindendir. Fakat mesele bununla da halledilmiyor. Liderlik krizi derindir, bununla da çözülemiyor. Bu cumhuriyetçilik mantığının köklü olmasıyla da ilgilidir. Bakın, şimdi "İkinci Cumhuriyet" tartışmaları yapılıyor. Bu, tartışma bir zorunluluğun ürünüdür. Mevcut cumhuriyetin işlemez olduğunun kabülüdür. Cumhuri-

---

* 12 Eylül Darbesi'yle birlikte Demirel'i, diğer bazı burjuva politikacılarıyla birlikte, Hamzaköy'e götürdüler. Bir süre, askeri tatil tesisinde darbecilerin "misafiri" olarak tuttular.

** Bir devlet memuru olan Genelkurmay Başkanı bugün Türkiye'de, protokolda, başbakan yardımcısının ve diğer tüm bakanların önünde yürümektedir. Başbakan yardımcısı ve tüm bakanlar, Genelkurmay Başkanının görevlendirme kararına imza atmakta, ancak, daha sonra arkasından yürümektedirler.
Demirel bu anormal durumu değiştirmeyi vaadetmiştir. Ancak başbakan olunca "realist" olduğunu göstermiş ve bu vaadinden dönmüştür.

yet, kendisini sürdüremez olmuştur. Halkın başına da bela olmuştur.

Ancak tartışmadan bir sonuç çıkması zordur. Turgut Özal, iddialı çıktı. Fakat gerçekten fazla yetenekli olmadığı anlaşılıyor. "İkinci cumhuriyeti büyük değişimle kuracağız," diyor ama ben bunun bir slogandan öte bir değeri olacağını sanmıyorum.

Turgut Özal, borsada üzerine oynanacak bir hisse senedi olmaktan çıkmıştır. Kaybetti. Bundan sonra yapacağı, tekrar bir partinin başına geçip şansını bir daha denemektir...

Demirel'in bu mevcut çıkmaza bir cevap teşkil edeceğini sanmıyorum. Refah iddialıdır! Eğer Alman desteği, Bölge gericiliğinin desteği olursa belki bununla bir adım atar. Fakat bu da çıkmazın olumlu bir temelde aşılması olmayacaktır.

Refah'a hiçbir zaman hükümeti tek başına vermezler. Refah'ı yine eninde sonunda SHP ile veya başka bir partiyle koalisyona sokarlar.

Tamam, öyledir. Onu kullanabilirler. Bugünkü liderler cumhuriyeti enkaz olmaktan, çıkmazını daha da derinleştirmekten öteye götüremezler. Geriye gerçekten bir büyük Türk değişimi, reformu, olabilir mi hususu kalıyor. Ne ordu içinde, ne de sol çevreler içinde bu konuda güçlü bir hazırlık yok. Zaten bizim de zorluklarımız biraz bu noktada meydana geliyor. Hani "PKK siyasi görüşme istiyor mu, istemiyor mu?" diyorlar ya, biz siyasi görüşme yöntemini esas alsak da karşımızda muhatap yok. Karşımızda partisiyle, politikasıyla, önderliğiyle, liderliğiyle gerçekten kimse yok. Birisi, "Evet" diyor, kırk tanesi karşı çıkıyor. Gerçekten siyasal görüşme yöntemini kiminle kullanacaksın? Bu konuda gerçekten Türkiye'de liderlik yok. Bir yapıcı kadro yok. Bizimle görüşülmek istenilse, ve bu çok değerli de bunu kim yapacak?

Birisi gelip görüşse bile kim, neyi değiştirecek, kimin gücü var?

Demek, liderlik krizi var, partiler krizi var. Rejim krizi buna el vermiyor.

Çok önemli bir sorundur.

Gayet tabii. Eskiden beri benim görüşüm budur: Biz hazır olmadığımız için değil, devlet hazır olmadığı için Kürt-Türk ilişkilerinde bazı düzenlemelere gidilemiyor. Aslında ordu da bundan rahatsızdır.

Türkiye tarafı hazır olmadığı için siyasi çözüm yoluna gidilemiyor, öyle mi?

Ordu rahatsız, meclis rahatsız, hükümet rahatsız, birçok çevre rahatsız ama rahatsızlığı giderecek bir etkili ses, bir muhatap, bir temel politika, cüretli politikacılar, liderler yok. Bu da Türk halkının gerçekten yol açacak bir önderlik kriziyle karşı karşıya olduğunu gösteriyor.

Özal bir ara federasyon lafını etti, sonra "ben etmedim" dedi. Halbuki o yazı gazetelerde çıktı. Korkak biri; bir adım ileri atıyor, bir adım geri atıyor. Ayrıca şu anda "Kürtlere en sert benim, Bosna-Hersek meselesini en iyi ben çözerim, ben en şahinim" diyor. Ama, Türkiye, güvercini* olmayan bir ülkedir.

Katliam planları düzenlemekle şahin olunur mu, eğer olunuyorsa değil şahin, varsın süper şahin olsun. Bu bir çare, çözüm değildir. Kısaca çıkmaz içinde olduklarını söylüyorum. Sorunlar böyle rayından çıkmadan, bazı uygun yöntemlerle karşılamaya hazır bir parti yok. Milli mutabakattan bahsettiler. Zaten TC. ezelden ebede kadar milli mütabakat üzerine kurulmuştur ve bu daha önce de vardı.

Bütün mütabakatlar hareketsizlikte olur. Zaten hareketsiz bir ortam var. Şu anda Türkiye'de Kürt sorununa çözüm

üretmeme mütabakatı var. Ve çok sağlam korunmaya çalışılıyor.

Bununla hangi sorun çözümlendi? Veya sorunlar daha da içinden çıkılmaz bir hale gelinmedi mi?

Şimdi biz Türk devletini sarsmayı sadece askeri ve siyasal düzeyde yapmadık. Şunu ortaya çıkardık; "Kemalizmi, cumhuriyeti yeniden değerlendirmek durumundasınız. Partiler rejimini de, liderlik durumunu da değerlendirmek, temel politikaları gözden geçirmek durumundasınız; artık bu temelde yalnız Kürt politikasında değil, demokrasi politikasında da dış politikalarda da yeni çözümlemelere ve onun kurumlaşmalarına gitmeye şiddetle ihtiyacınız vardır." İşte PKK sarsıntısının açıkça ortaya çıkardığı sonuçlar bunlardır.

Bir saptamanızı hatırlatmak istiyorum: "Güney Cephesi geliştirilmeden, Kuzey Cephesi geliştirilmez" diyorsunuz. Bu, bu noktaya, "Batı Cephesi'nde değişiklik olmadan Kürdistan Cephesi geliştirilmez" biçiminde uyarlanabilir mi?

Hayır, tam tersi doğrudur. Yani Doğu Cephesi gelişmeden Batı Cephesi gelişemez ve Doğu Cephesi geliştikçe Batı Cephesi de gelişir. Batı Cephesi'nin gelişmesi devrimi son derece radikalleştirir ve Kürt gerçekliğini oldukça açığa çıkarır. Bu da uluslararası çapta büyük bir genişlemeye yol açabilir. Yani gerçekten Türki Cumhuriyetler meselesi, devrimci tarzda, çok daha köklü bir federasyonlaşma içine gidebilir. Ancak bunun için bu noktanın aşılması gerekir.

Birbirine bağlıdır. İçiçedir.

Bunu aştığımız zaman PKK olayı, Kürdistan Federasyonu

---

* Amerikan basınının sevmediğim siyasal sözlüğünün beni de etkilediği anlaşılıyor. Amerika'da politikada uzlaşmak yanlısı olmayan, sertlik yanlısı olanlara, "hawkish", şahin ve uzlaşma arayanlara da "dovish", güvercin, yollu politikacı deniyor.

Olayı'nı ve buradan da Ortadoğu Cumhuriyetler Birliği'ni, önemli oranda, teşvik edebilir ve anakarargah rolünü oynayabilir.

Eğer Kürdistan, Türkiye'yi, federasyona uğratırsa, diğer Türki Cumhuriyetler'ide federasyonlaştırma ihtimali artar.

Federasyonlaşan Türki Cumhuriyetler demek, federasyonlaşan Kafkasya demektir. Federasyonlaşan İran demektir. Federasyonlaşan Arabistan demektir.

Ve gerçekte büyük bir Ortadoğu Federasyonu demektir.

Bir başlangıçtır. Kürdistan Federasyonu, Anadolu Kürt Federasyonu zincirleme olarak gelişecektir. Kafkas Federasyonu, Orta Asya Cumhuriyetleri Federasyonu, İran Federasyonları, Arap Federasyonları, -Arap Devletleri zaten federasyon niteliğindedir- zincirin devamı ve diğer halkalarıdır.

Bunlar bana, bizim Botan-Behdinan Hükümeti ve Ulusal Meclis'imize dayatmalar gibi geliyor. Devrimci içerikli olan yerine, işbirlikçi olanlar ikame edilmek istendi. Bu açıdan anlamakta yarar var 40 yıldır bu Güney Kürt hareketi vardır, bunların aklına hiçbir zaman meclis ve hükümet kurma gelmedi. Hep "otonomi, otonomi" deyip gidiyorlardı. Ne zaman ki biz Botan-Behdinan hükümetini veya Ulusal Meclis fikrini ortaya attık, bunlar, hızla meclisi de kurdular, ardından siyasi-askeri etkimizin oldukça geliştiği bir aşamada, Federe Hükemeti de ilan ettirdiler. Bunların gerçekten emperyalizme bağlı önemli dayanakları var. Öyle anlaşılıyor ki Kürdistan'daki devrimsel gelişmenin PKK somutunda partileşmemesi kaçınılmaz gibidir. Bir tarafta özel savaş politikalarıyla, her türlü özel savaş yöntemleriyle imha planları var, diğer taraftan, bu sahte oluşumlar devreye sokuluyor. Çekiç Güç de bunun bir parçası oluyor.

Benim Körfez Savaşı'nın gerçekte Kürdistan'da devam ettiği

yolundaki sözlerim, işte bu anlamdadır. Bu mantığı sürdürerek şunu da söyleyebilirim: Körfez Savaşı, Saddam ile olan dönemi kısa sürmüştür. Bizimle olanı hâlâ sürüyor.

Ben şunu da söyledim: Körfez Savaşı, Kürdistan için yeni bir Ekim Devrimi'ne gebedir.

Dikkat edin, en son Güney Savaşı başladığında, Türkiye bu savaş için uluslararası mutabakatı tam sağladı. Avrupa kesin onay verdi. ABD çok açık açıklamalarla destekledi. Buna ek olarak Türkiye, içerde de tam bir mutabakat sağladı. İşte tam bu sırada Türkiye'deki bazı sol çevrelerinin bize saldırıları arttı. Bu da "milli mutabakat" gereğidir. Bunlar, devletle aynı dili kullanmaktan geri kalmadılar.

Bana göre bu mütabakatın içine en son İran ve Suriye de çekilmek istendi. İran'ınki çok somuttu. Arkadaşlar on yaralı gönderiyorlar; İran hepsini tutukluyor. Suriye'nin de bir tutuklama girişimi vardı. Büyük ihtimalle, eğer PKK bastırılırsa ve bu ikisine de yarar getirirse, sağlanılan mutabakatlarla durdurulacaktı. Bunun için hemen üçlü zirve denilen İran, Suriye, Türkiye zirvesi sağlandı. Bu zirvede sanıyorum Türkiye bunlara, "saldırı şöyle sonuçlandı, amacı şuydu, şöyle sonuçlar verdi" biçiminde rapor verdi. Ve bence aslında daha önceki anlaşmanın Türkiye tarafından nasıl bir gelişme ile sonuçlandığına dair onlara sunulan bir rapordu. Ve aradaki bu anlaşmanın da hâlâ sürdüğü kanısındayım.

Ama o üçlü zirveden önemli bir sonuç çıkmadı.

Önemli bir sonucun çıkmayacağı açık. Örneğin İran'ın Türkiye'yle çelişkileri, çatışmaları, her zaman öne çıkacaktır. Suriye'yle benzer çelişkileri böyle bir adımla giderilecek cinsten değildir. Fakat Kürt olayının öne çıkması, devletleşmek istidadını göstermesi bunları, değişik amaçlı da olsa, bir araya getirdi.

PKK öncesinde, ister federe olsun, ister olmasın, bir Kürt Devleti'nin sözünden her üçü de rahatsız olurdu.

Gayet tabii. Yaptıkları Kürt Federe Devleti de olsa, bu oluşuma, birlikte tavır geliştirme deneyimidir. PKK'nin etkinliğini en azından bir toplantıda, tartışmaya açma çabasıdır. Anlaşırlar, anlaşmazlar o ayrı bir meseledir. Bunu çelişkilerin derecesi belirler. Ne kadar uzlaşırlarsa o kadar anlaşırlar, ne kadar uzlaşmazlarsa o kadar çekişirler. Mühim olan boyutun genişlemesidir. Uluslararası ve ulusal planda bu kadar geniş bir mutabakat sağlandı. Bu mutabakatın içine Kürt işbirlikçileri de alındı. Buna yine işbirlikçi-reformist çevreleri de ilave etmeliyiz. Özgürlük Yolu gibi bazı Kürt sol çevreleri de PKK'ye karşı politikalarını belirlediler. Onların esas sınıf öncüleri ise saldırıya geçtiler. Ve gerçekten amaç, 1992'nin sonuna gelmeden PKK'nin direnişine bir son vermekti.

Hiç şüphesiz, PKK ortadan kalkmaz, Mesela hâlâ Ferhat* için "Osman Öcalan esir midir, teslim midir?" tartışması yapılıyor. Hâlâ "Bu Ferhat işbirlikçiliğe yatabilir mi? Eğer yatarsa tam olarak Barzani-Talabani kanalıyla ehlileştirebiliriz" deniliyor. Yine "Apo, Suriye'de; acaba oranın eliyle etkisizleştirilemez mi?" veya "Acaba silahlı direnişten vazgeçirilip ehlileştirilebilir mi?" ya da "Sadece bazı siyasi kazanımlarla yetinebilir mi?" tartışmaları geliştirilmek istenildi, hâlâ isteniliyor. Halen işte "PKK çökertildi mi, çökertilmedi mi?" sorusu soruluyor, tartışması yapılıyor. "PKK silahlı mücadele yapabilir mi, yapamaz mı?" işte " İç operasyon, iç hareket başarıldı mı?" diye bu konularda psikolojik bir savaşla sonuca gidilmek isteniliyor. Halen bu tip çabalar devam ediyor. Ama gelinen nokta, aslında, beklenmedik bir biçimde meclisle, Güney Kürdistani Cepheyle, onun hükümet oluşumuyla bir ilişkiye geçme politikasına yönelmemizdi. Bu politika halen devam ediyor. Hem çatışma

* Ferhat, Osman Öcalan'ın diğer adı.

var, hem ilişki var. Özellikle bunu anlamakta, değerlendirmekte zorlanıyorlar.

Çatışma şiddetli mi? Yoksa hafif mi geçiyor?

Hayır, çatışmanın şiddetli olup olmaması o kadar mühim değil. Önemli olan politikaların çatışmalarıdır. Politika, çatışma karakterini koruyor. Fakat en hafif uzlaşma noktalarını da arıyor. Şimdi tabanda geniş bir yurtsever kesim var. Özellikle Soran kesiminin oldukça uzlaşmaya yatkın yönleri var. Bunu görmezlikten gelemeyiz. Onunla bir anlaşma niyeti vardı. Bakalım gelişir mi? Yine peşmergenin PKK'ye karşı pek savaşacak gücü yoktur, bundan çıkarı da yoktur. Bu uzlaşma denilen olay, bunu biraz etkisizleştirmenin çabası oluyor. Ama çatışma yönü de devam ediyor. Çünkü Türkiye'yle aynı politikaları sürdürme durumları vardır. Düşman politikalarıdır. Bu temelde onlarla da çatışma sürecek. Eğer bugün silahlı savaşıma biraz dönüşmemişse de her zaman buna dönüşebilir. Başka zaman da dönüşebilir. Mühim olan Güney Cephesi'ndeki savaşın durmadığıdır. Bu savaş, değişik biçimlerde de olsa devam ediyor. Güney cephesindeki etkinliğimiz devam ediyor. Bazı sonuçlara oradan gidilecektir. Şüphesiz bu Kuzey Cephesini güçlendirir. Bunun etkileri önümüzdeki hamle yılında kendini gösterecektir.

Şimdi şöyle mi olacak: Bir o meclis olacak, bir de Kürdistan Ulusal Meclisi mi oluşacak?

Şimdi oraya geliyorum, hiç şüphesiz bu ilişkiler 1993' te yeni oluşumlara yol açabilir. Kürdistan Ulusal Meclisi, büyük bir ihtimalle Kürdistan'daki siyasal güçlerin bir Ulusal Meclis'ten beklentilerine bir çıkış olarak, küçümsenmeyecek bir cevap verecektir. Bunun içine Güney de katılır, Kuzey de katılır. Bir Türkiye Büyük Millet Meclisi deneyimine göre çok daha demokratik, çok daha kapsamlı olabilir. Bazı gelişmeler geniş

çapta olabileceğini gösteriyor. Sayı mühim değildir. 300 de olur 500 de. Bunun tarihi anlamını belirtmekte yarar verdır. Kürtler belli bir partileşme sürecini yaşadılar. Yine cepheleşme süreci yaşandı. Meclisleşme süreci de, artık hem zaman itibariyle, hem sosyal, siyasal gelişmeler itibariyle yerindedir. Aslında önceden de olabilirdi veya partileşmeler bir kongreye dayalı olarak da ortaya çıkabilirlerdi. Ama çıkmadı. Bunun çok çeşitli nedenleri var. Örneğin kongre partileri başka yerlerde söz konusudur. Bizdeyse tam tersine partilerin ve cephelerin etkinliği altında bir meclise, bir kongreye gitmek söz konusudur. Nerden bakılırsa bakılsın meclisleşme, kongreleşme Kürtler açısından bir zaruriyettir, siyasi boşluğun giderilmesidir. Pek öyle ahım-şahım bir kongre olmayabilir. Fakat gittikçe siyasi planda etkili bir kurum olacaktır. Bu kurum gerek diplomasiyle, gerek sivil siyasal faaliyetlerde belli etkilere yol açacaktır. Yine partilerin yarattığı çıkmazları biraz olsun aşmaya katkı sunabilecektir. Bunun yanında bazı kitleleri özellikle devrime çekmede devrimi meşrulaştırmada rol oynayabilecektir. Çok abartılı bir biçimde değerlendirmek istemiyorum, ancak KUM lafta kalan veya sadece propagandaya hizmet eden bir meclis olmayacaktır.

Şimdi Avrupa'da olan Meclis seçimlerinde, hiç duyulmamış, beklenmemiş isimler söz konusu mu?

Benim açımdan isimler o kadar önemli değil, misyon çok önemli, ihtiyacın kendisi çok önemlidir. Şimdi bu ihtiyacı sayı ve kişiler ne oranda doldurabilir hususu hiç şüphesiz dikkate alınmalıdır. Diğer bir husus; homojen değil heterojen olması önemlidir. Biz zıt görüşlerin, politikaların, partilerin, konuşabileceği bir zemin olması gerektiğini düşünüyoruz. Çok sesli, değişik simaların buluşması gereken bir yer olarak değerlendiriyoruz. Partili adaylar kadar aşiretlere, çeşitli çevrelere dayalı olmaları daha uygundur diye düşünüyoruz.

O aşiretler de aynı usulle seçilecek, değil mi?

Şimdi, artık kendi adamlarını kendileri bulup gönderir. Bu konuda ciddi bir seçim olacağını da sanmıyorum. Halkçı temel bizde çok güçlü olduğu için seçimi seçimi en iyi biz yapabiliyoruz. Fakat bilinen baskılardan ötürü onun da gerçekleşme şansı yoktur. Ama halkın genelde parti politikasını tasvip etmesi zor değildir. Diğerlerinin de aşiret çevrelerinde etkileri vardır. Dolayısıyla çıkarabilirler. Dini çevreler de Kürdistan'da fazla etkili olmamalarına rağmen çıkarabilirler.

Başkanım, ben bu haftaki yazımda "Eğer Kürdistan doğumlu olsaydım, şu anda da TBMM üyesi olsaydım, bu meclise katılırdım" dedim. Böyle bir düşünce size nasıl geliyor?

Şimdi, dikkat ederseniz Türkiye meclisi sözkonusu olduğunda, sizler de, İsmail Hoca da gidebilirsiniz, dedim. Bunun çeşitli nedenleri vardır. Yasama organı daha rahat hareket etme güvenceleri verir, daha iyi hitap etme imkanı veriyor, politika yapma imkanı veriyor. Aslında, politika içindesiniz ama politik araçlar sizin için yetersizdir, böyle bir yeterliliği sağlayabilir demiştim. Kürt meselesi üzerinde bu kadar konuşan, en değme Kürtten daha fazla iş yapacak durumda olanların, meclis çalaşmalarına da ilgi göstermeleri bence fazla yadırganmamalıdır. Birkaç Türün hatta birkaç Arap'ın yeralması yadırgatıcı olmamalıdır. İdeolojik bakış açısı ne kadar farklı olursa olsun, yeralabilmelerini ben olumlu görürüm. Mümkünse gücünüzü kullanın, oralarda buluşmaya çaba gösterin. Çünkü bu meclisler, başlangıç olmaları itibarı ile, görüşler ne kadar desteklenirse, ne kadar halkların özlemlerine uygun politikalara büründürülürse, halklar açısından o kadar sonuç verir. TBMM'de başlangıçta Kürtlerin olması kötü bir şey değildi, sonradan kötüye kullanıldı. Halkların meclisi olabilirdi. Lakin şovenizm onu çok kötü kullandı. Bu gün başka

birçok meclislerde Kürtler var, fakat rollerini hiç iyi oynamıyorlar. Rollerini oynamamaları kötüdür. Yoksa orada kötüdür demiyorum. Dolayısıyla böyle bir mecliste de iy Türklerin olmaları, olmamalarından daha iyidir.

TÜRKİYE GENÇLİĞİNE

Bana göre size bir şey olmaz, ama olursa da PKK'nin yaktığı bu ateş sönmez, devam eder.

Evet bu zaferi unutmayın, bu zafere saygılı olun.Yani Türkiye halkı, onun değerli gençleri, kızları da layık olsunlar. Bizim için ölüm nereden gelirse gelsin o kadar önemli değildir. Ölüm hiç umurumda değildir. Bir de şöyle bir istemim vardır: Bu gerçekliği derinden kavrayın. Bazı zaferler vardır, aslında bu zaferler sizin zaferlerinizdir veya sizin olsun, aslında iyi zaferlerdir. Gerçekten içinde güzellikler, kardeşlikler, son derece büyük bir katılım, büyük bir yaşam vardır. Bundan niçin uzak durulsun? Bunu görün! Bu biçimiyle kendini ortaya çıkaran ben, bu çerçevede hanginizle düşman olabilirim; hanginizle yaşamı kolaylaştırma, güzelleştirme, bir tutku, bir sevgi seli haline getiririm? Bunlar güzeldir, bunlara çağrı yapıyoruz. Her zamankinden daha iyi bizi anlayın, duyun birlikte insanlığa daha da vardıralım!

Evet çok güzel, çok hoş!

KÜRDİSTAN DEVRİMİ VE BÖLGE

Siz bir yanıyla, "Kürdistan devrimi" ve diğer taraftan "Türkiye devrimi" diyorsunuz. Söylediklerinizi anlamaya ve kendi sözcüklerime dökmeye çalışıyorum. Yalnışsa, lütfen, düzeltin. Doğru mu anlıyorum. Anladiğım şudur:

Eylül darbesi geldi, Türk devrimi yenildi, aynı sırada

Sovyetler de çöktü. Türkiye'yi yönetenler: "Biz mutlakız, tanrıyız, kadiriz, her şeyi yaparız, bu Türk devrimcilerinden çok korkuyorduk, hepsini darmadağan ettik, içeri tıktık, Sovyetler de gitti" dedikleri sırada, bu PKK çıktı ve PKK tarih açısından da, Türkiye açısından da önemli oldu. Benim görebildiğim, hem kendi devrimcilerini yendiği, hem de aynı zamanda başında Amerika'nın olduğu kampın Sovyetleri yendiği, hem komünizm tehlikesinin, hem de Türkiye Devrimi tehlikesinin kalktığı, Türk zenginlerinin çok rahatladığı bir zamanda PKK bu devleti sarstı! Önce PKK adını anmıyorlardı, "bölücü örgüt, şu bu" diyorlardı. Yavaş yavaş alıştılar, şu anda PKK devletin ağzından resmen söyleniyor. Türkiye ilericileri bunu göremiyorlur. Bana göre PKK'ye hâlâ bir kemalist gibi bakıyorlar. "İşte Kürtlerin hareketi ne olacak" diyorlar. Burada evvela şu soruyu sorayım; siz "Kürdistan devrimi aynı zamanda Türkiye devrimidir" derken, benim anladığım anlamda mı yoksa başka bir anlamda mı söylüyorsunuz? Onu biraz açar mısınız?

Doğu'da yenilen Türk devleti, Batı'da da yenilmiştir. Doğu'da çözülen Türk devletinin, Batı'da yaşama şansı yok denecek kadardır. Bunu fazla derin tahlillere, kanıtlamaya da gerek yoktur. Çok içiçe geçmiş iki halk sözkonusudur. Günde bin bir ilişkiyle birbirlerine bağlı yaşıyorlar. Doğu'daki PKK devrimi, Batıya çok hızlı yansıyor. Bu anlamda söylüyorum, söylediklerimin aynı şekilde Bölge için de benzer anlamları olacaktır. Çünkü her ülke, Kürdistan'ı kendi malı sayıyor. Kendi malı saydıkları Kürdistan'ın devrimi, onlarında devrimleri olacaktır. Ben onun için "Kürdistan'ı bırakmamaları biraz hoşuma gider" diyorum. Bırakmasınlar ki, Kürdistan devrimi de onları bırakmasın!

Çok güzel. Kolay kolay vermesinler ki devrim kendilerini de

sarsın diyorsunuz.

Bu konuda korkacaklar ve bir yanılgıya girecekler. Bu sefer "PKK bizim öz malımız olmasın" diye tersinden bir yaklaşıma girerler. Şimdiye kadar hep "ayrılıkçı, ayrılıkçı" diye, dıştalama havasındaydılar. Şimdi de "PKK üçümüzün" diyecekler. Bu açıdan ben Kürdistan'ı bırakmalarını çok olumsuz görmüyorum. Varsın hep kendilerinin saysınlar, o zaman devrimi de kendilerinin sayacaklardır. Kürdistan devrimini kendilerinin, kendi halk ve ülke gerçeklerinin içine dahil etmiş olacaklardır. Bu da iyi bir gelişmedir. Kürdistan bu anlamda, en yoğun enternasyonalizmi yaşayacak bir yer oluyor. Hatta bunu, yalnız komşu ülkelerin sömürgecilği için söylemeyelim. Örneğin Almanlar en az Türkiye kadar kendisinin olarak görmek ister. Amerikalılar, Ingilizler, Fransızlar en az Türkiye kadar Kürdistan'da ilgi sahibidirler. Bu ne demektir? Bu ilgilerine teşekkürler, ama devrimi ve onun etkilerine, dönüşümlerine de açık olsunlar, demektir. O açıdan Ismail Hoca'nın "Uluslararası sömürge" diye bir tabiri vardır. Bu aynı biçimde "Uluslararası devrim" diye de değerlendirilebilir. Madem uluslararası sömürgeyse, maden insanlığın hem bu kadar unuttuğu, hem de yüzde yüz kendi malı saydığı bir yerse; devrimi de o kadar uluslararası ve o kadar insanlığın malı olacaktır.

Bu kadar malı mülkü olarak gördüklerine göre gerçekleşecek devrimin de o kadar kendi devrimleri olduğunu bileceklerdir. Bundan da biz rahatsızlık duymuyoruz.

Evet. Güzel bir formülasyon.

ALMANYA: HİZBULLAH VE REFAH

Sevgili Apo, izninizle, şimdi bize, tekrar Türkiye'ye dönecek olursak; şu anda Türkiye düzeninin karşılaştığı tehlikeleri, kendisi açısından, nasıl görüyorsunuz?

Türkiye'nin karşılaştığı tehlikeler beni fazla çekmiyor. Türkiye aslında en sinik bir biçimde geçirmeye çalışıyor. Öyle çelişkilerini fazla tırmandıracak yetenekle değildir. Şimdi, eğer olsaydı bana göre bir devrim de olabilirdi. Bu konuda Özal her ne kadar bazı atraksiyonlara girişiyorsa da, çok ödlek ve temelden yoksun biridir.

Peki bu Özal'la Mesut Yılmaz arasındaki çatışmayı bir tür Almanya-Amerika çatışması olarak ele alabilir miyiz?

Evet, o çizgilerine değinilebilir. Tabii Mesut'un Almancılığı, Özal'ın da Amerikancılığı açıktır. Bu çelişkiyi Alman- Amerikan çelişkisinin yansımasının bir ürünü olarak düşünmek zor değil.

Peki Sevgili Başkan, bu sahneye bir de Refah Partisi'ni, onun Almanya'yla olan flörtünü ekleyecek olursak bu bölge açısından Almanya'nın ilgili olduğu çizgiler neler oluyor?

Gayet açık, tabii Almanya, Sultan Abdülhamit dönemini hatırlatmak istiyor. Refah, Sultan Hamit tipi bir model geliştirmek istiyor. Alman ittifakı da, Hamit' de çok açıktır. Almanya'nın islam dünyası üzerinde daha ince bir yayılması vardır. Bu politikayı, birçok ülkeyle sürdürmektedir. İran'la var, Arap ülkeleriyle çok açıktır. Ve diğer birçok islam ülkeleriyle bağlantıları gelişmektedir. Bir de Almanya'yla Türkiye'nin yakınlığı gözönüne getirilirse, Refah bu işin bir ideolojik motoru, en önde gelen bir faktörü olarak rol almak istiyor. Erbakan'ın orada okuması, direkt bağlantılarının olması da bunu teşvik ediyor. Dolayısıyla Refah'ın Almancılığının Abdülhamit

dönemindeki kadar, hatta ondan daha da köklü, radikal gelişeceğini söylemek mümkün. Almanya böyle bir islamlığa yatkındır. Cemalettin Kaplanları bile tutması aslında biraz boşuna değildir. Çoğunu besliyor. Büyük ihtimalle Almanya bu Refah temelinde bir modeli ANAP sonrası için de düşünebilir.

Amerika'nın ANAP modelini nasıl desteklediği, geliştirdiği gözönüne getirilirse, Almanya'nın da bir Refah modeliyle TC'yi yenilemesi ve daha da kontrolüne alması gözardı edilmemelidir. Mesut olmaz, Erbakan biraz daha müslüman renklidir. Ama Alman dayatmaları oldukları da çok dikkatle gözönüne getirilmelidir. Almanların böyle bir çabasının olduğu kanısındayım.

Basında da Almanya'nın en iyi iki kalemi olarak Yalçın Doğan'la, Altan Öymen görünüyor.

Yalnız onlar değil. Dediğim gibi Erbakın'ın sinsi gezilerini de gözardı etmemek gerekiyor. Yani Türklük, Almanlarla biraz daha yayılmaya çalışabilir. Bir kesimde Amerika'yla-dolayısıyla İngilizlerle yayılmaya çalışıyor. Bunlar çekişebilir.

Peki Almanya Hizbullah'a ilgisiz kalabilir mi?

Şimdi Hizbullah'ı biraz daha değişik değerlendirmek gerekiyor. Genelde islamlık, Türklerin elinde -buna İran'ı, Arapları da eklemek lazım- özellikle son dönemlerde bir yayılma aracıdır. İran buna, Şia'yla karşılık vererek kendisini milli bir temele oturttu. Yani islamı biraz millileştirdi. Ve giderek emperyalistleştiriyor. Araplar bunu biraz sunnilik ekolüyle geliştirdiler. Yayılmacılığı biraz bu ekolle ilerlettiler. Türkler ise bütünüyle islamlığı hem uluslaşmanın, hem devletleşmenin en temel silahı olarak geliştirdiler. Gerçekten islamlığı düşünmeden Balkanlar'da, Anadolu'da Türklük düşünülebilir mi? Düşünülemez! O halde Türk islamlığının işgalci, asimilasyon-ist, yayılmacı karakteri çok açık! Bu 1000 yıldır böyle sürüp gidiyor.

Kürtler açısından islamlık söz konusu olduğunda aynı tespitler söylenemez. Kürtler, ister Arap, ister Acem, ister Türk eliyle olsun, islamlığı yutulma biçiminde yaşadılar. Yeni bir islam Kürtlüğü doğmadı. Veya islamın Kürtleşmesi, Kürt milli rengine bürünmesi sağlanamadı. Bazı tarikatlar, mezhepler var, fakat bunların milli değerleri fazla yoktur. Said-i Nursi, Şeyh Said, değişik tarikatlar, nakşibendilik benzerleri var, ama bütün bunların milli bir çerçeveye çıktıklarını söyleyemeyiz. Çünkü hepsi aynı islami emperyalist ekollerin ajan temsilcileri durumundadırlar. Bir Idris-i Bitlis nakşidir. Yavuz'un ajanıdır. En son Barzaniler Nakşidirler; güçlü ajan durumunu ifade ediyorlar.

Şimdi 12 Eylül döneminde, çok güçlü tarikat yardımları oldu. Desteklendiler. Bizzat devlet tarafından finanse edildiler. Bunun anlamı şu: Kemalizm ideolojik olarak Kürdistan'da tutunamazdı. Hele PKK'nin yükselişi ortamında bir hiçtir. Dolayısıyla büyük bir psikolojik boşluk vardı. Elbette bu psikolojik boşluğu gördüler ve sistemli bir tarikatlaştırmayla doldurmak istediler. Içişleri Bakanı Abdulkadir Aksu, nakşidir ve nakşi tarikatlarının örgütlenmesi çok güçlüdür. Onu alabildiğine finanse ettiler, güç verdiler. Bu süratle binlerce, onbinlerce çocuğu adeta eskiden yeniçerilikte yaptıkları gibi, o zamanlar onbinlerce hristiyan çocuğu bozup Türk yayılmacılığı için kullandıkları gibi, şimdi de Kürt çocuklarını da devşirip öyle devlete hizmet eder hale getirdiler. Bu birinci aşamaydı. Yani kadro derleme aşamasıydı. Işte Imam Hatip Okulları daha önceden vardı, Tarikatlar bunun üzerinde bina edildi, en son bunların hepsinin üzerinde ortaya Hizbullah çıkarıldı. Hizbullah'ın böyle bir Imam Hatip, bir tarikatlar geleneği içinde taban bulması var. Ilaveten Iran Devrimi'nin etkileri gelişiyordu. Iran Devrimi'nin kendisini yayması bir Kürdistani Hizbullah yaratma durumu vardı. Büyük ihtimalle Türk emniyeti veya istihbaratı onu da kontrol altına almak için içine girdi. Kadrosu, yarı

yarıya İrani-Türkidir. Hatta yer yer anlaşmacı bir şekilde İran'ın etkisiyle ve bunların baskısıyla birleşmişlerdir. Türk İmam Hatip ve tarikatlar geleneğini Hizbullahlaştırarak PKK'ye karşı büyük bir saldırı amacına ulaşmak istemiştir. İran, Türk polisinin bu yaklaşımını görerek kullanmak istemiştir. Dolayısıyla kendi Hizbullah'ını Türk Hizbullah'ıyla birleştirerek, sonuçta PKK'nin, kemalizmi dışlaması nedeniyle Kürdistan'da yaratılan boşluğu doldurmaması, için bir ittifaka girmişlerdir. İkisi de "PKK türü bir çıkış, iki devletin de çıkarına aykırı olabilir" diyorlar...

Görüşmeler oluyor değil mi?

Sanıyorum, Özal'la İran yöneticileri arasında ayrıntılı görüşmeler olmuştur. Demirel'in yaptığı gezilerde de konuşulmuştur. "PKK komünisttir, iki tarafa da zararlıdır, iş birliği olsun, sizin Hizbullah bizimkiyle işbirliği yapsın, serbest çalışsınlar" demişlerdir. Birlikte iş yapma durumları vardır.*

İkincisi PKK'den çok rahatsız olan işbirlikçi çevreler vardır. Çok geniş bir kesim PKK'nin darbelediği işbirlikçi kesim, kendisini Hizbullah adı altında yeniden militarize etmek istemiştir. Bunun çok güçlü bir sosyal dayanağından da bahsetmek gerekiyor. Şu anda PKK'den en çok zarar görenlerin buna güç ve destek verdiğini biliyoruz. Böylece geleneksel işbirlikçilik, Türk islami yayılma eğilimi ile İran islami yayılma eğiliminin üçü elele vererek Hizbullah denilen, tehlikeli, ajan, işbirlikçi, militarist örgütlenmeyi -buna faşist de düpedüz kelle avcıları örgütlenmesi de diyebiliriz- ortaya çıkarmışlardır. Bunun içinde dürüst müslümanlar olabilir ama bunlar istisnadır; ideolojisi, örgütlenmesi bu söylediğim çerçevede olmuştur.

Öyleyse Hizbullah 1970'li yıllarının MHP'sini mi

* İçişleri Bakanı İsmet Sezgin, PKK'nın "marksist-leninist olduğunu" Tahran'da ilan etti.

andırıyor?

Evet. Onun Kürdistanlılaşmış biçimidir. Kürdistan Devrimi'ne dayatılan islami renkte, uluslararası islami devrim geleneğini de, İran Devrimi'ni de kullanarak biçim değiştirmiş MHP'dir

Saptama ve gözlemleriniz, bu tartışmada daha da anlam kazanıyor. Çünkü MHP Türk-islam'dı, bu da Kürt-İslam oluyor. İçinde de polis kolu vardır.

İçinde çok güçlü bir polis kolu olduğu açıktır. Ayrıca İran'ın, Türkiye'nin ve belki de Suudi'nin eli vardır. Böyle birçok islami çevrenin çıkar temelindeki bir koalisyonu olduğunu da söyleyebiliriz.

Ancak içinde önemli bir politik kesim olarak bizzat MHP vardır. Ve kurucu kesimin önemli oranda MHP kökenli olduğu kanısındayım.

Bence de öyledir.

Şimdi bu konuyu biraz daha açıklığa kavuşturmak istersek; bakıyoruz ki, ulusal kurtuluş savaşımız en önemli ve sonuç alıcı bir döneme giderken, birdenbire "Hizbullah" diye bir oluşum ortaya çıktı. Tarihin bu gerçekleri ışığında başımıza musallat edilmek istenilen bu "Hizbullah" maskesi altındaki oluşum nedir? Zaten konuyu tarihsel olarak ele alışımızın nedeni de buna açıklık getirmek içindir. Günümüzde çok karmaşık bir durum ortaya çıkmıştır. Reel sosyalizmin çöküşü ile birlikte komünizm hızla gözden düşürülmeye çalışılıyor. Aslında Rus deneyiminin, ne kadar komünist olduğu bugün daha iyi görülüyor, tartışılıyor. Ne zaman komünizmden uzak düşmüştür? Ne zaman emperyalistleşmiştir. Veya emperyalist özellikleri nelerdir? Bunlar tartışılıyor. Ve reel sosyalizm bugün etkisini yitirmiştir. Özellikle TKP eliyle yaptığı tahribatlar tehlike olmaktan çıkmıştır. Yine, sosyal-şovenizme karşı mücadelenin haklılığı da anlaşılmıştır. Ve bu mücadele başarılmıştır. Dolayısıyla bu kanaldan

gelebilecek tehlike artık fazla söz konusu olamaz. Çünkü bunun mücadelesi iyi verilmiştir ve başarılmıştır.

Bu ilkel-milliyetçilik için geçerlidir. KDP'ler biçiminde dayatılan ilkel-milliyetçiliğin MIT ile birleşmiş KDP'cilik olduğunu biliyoruz. Daha 1970'lerde bazı Kürt dernekleri eliyle bu dayatılmak istendi. DDKD, KUK, ÖY vb bir sürü Kürt grupçuğu eliyle ilkel milliyetçiliği egemen kılmak istiyor. Fakat Kürdistan devrimi'nde ilkel-milliyetçilik de teşhir ve tecrit edilmiştir. Yirmi yıldır bunlara karşı çok kapsamlı mücadele verildi. Bunlarınçok çeşitli fraksiyonları ortaya çıktı. Ama en temel güçleri yine de Barzani-Talabani'ydi.*

Temel hâlâ Barzani-Talabani diyorsunuz.

Evet, Barzani'ye dayalı Özgürlük Yoluda günümüzde kendisine, sosyalist parti, diyor. Ekolü o güçlendirdi. Sömürgecilik Rızgari, Ala-Rızgari, KDP, KUK, KAWA vb adlar altında etkili olmak istedi. Ama bunun esas kökü feodal-aşiretçi güçlerdi. Ve bunlar bir de Türk milliyetçiliği ile irtibatlıydılar. Özellikle de Türk MIT'i ile irtibatlıydılar. Tüm bunlar tutarlı yurtseverliğin, devrimci-yurtseverliğin gelişmesini elbirliğiyle boğmak istiyorlardı. PKK bunlara karşı da çok tutarlı bir mücadele verdi. Bunların ağa-şeyh-aşiretçi güruhu teşkil etmeleri, öte yandan Kürdistan'ın sosyal temelinin emekçi olması gerçeği 1970'lerin ortalarından itibaren bizim halkı kolay aydınlatmamıza ve bunları tecrit etmemize imkan verdi.

Kısacası ikili mücadele verildi. Ve bu ikili mücadele hem Türk milliyetçiliğini ve hem de Kürt ilkel milliyetçiliğini, Kürdistan halkının içinde, teşhir ve tecrit etti. Bilindiği gibi, PKK'nin ideolojik egemenliği bu mücadele sonucunda belirlendi. Aynı zamanda PKK'nin güçlü bir siyasi doğrultuya girmesi de bu ideolojik mücadelenin başarılması temelinde gerçekleşti. Dolayısıyla 1980 sonrasında gerillaya doğru as-

* Kürdistan Demokrat Partisi.

keri açılımlara yönelmeye çalıştığımızda, karşımızdaki ister sosyal-şovenizm olsun, ister ilkel milliyetçilik ve isterse Türk milliyetçiliğinin çok çeşitli biçimleri olsun, cevabını almış olduğudur. 15 Ağustos atılımı, çizgimizin ideolojik ve siyasi temelde bu akımlara karşı başarılı olmasıyla gerçekleştirilmiştir. Hiç şüphesiz, bu tarihi adım, aynı zamanda diğer birçok çabaların ürünüdür, ama bu ideolojik başarı sağlanmadan 15 Ağustos Atılımı'na ulaşmamız düşünülemezdi. Bu temelde, savaş, 1992'lere geldiğimizde, yaratıcı sosyalizmin seçkin bir örneği oldu. Ve tüm bu karşı güçleri yerle bir etmiştir.

Türk burjuva milliyetçiliği karşısında herhangi bir rakip kalmayınca, yeni bir saldırı aracına ihtiyaç duyuluyor. Ancak, Türk milliyetçiliği veya onun en barbar rejimi olan 12 Eylül faşizminin elinde, tüm bu silahlar işlevsiz kaldı. Hiç şüphesiz, yeni saldırı silahlarına ihtiyacı bu nedenle ortaya çıktı.

Egemen burjuva milliyetçiliği, bu temelde Özel Savaş'ı tırmandırıyor. 12 Eylül faşizmi, özellikle onun açık cephedeki çok yoğun saldırısını yürüttü. Fakat 12 Eylül rejimi, Kürdistan'daki Özel Savaş'ta sadece askeri araçlarla yürütülen çıplak savaşımın yetmediğini, ideolojik-siyasi biçimlere de ihtiyaç olduğunu farketti. Öte yandan PKK'nin de özellikle ilkel milliyetçiliği işlemez duruma getirdiğini anladı. Sosyalizm maskesi altındaki sosyal-şoven grupların safları bulandırmasının da etkisizleştirildiğini gördü. Bu silahlarla artık PKK'ye karşı savaşamayacağını veya Kürdistan UKM'ne karşı, bunlara dayanarak mesafe alınamayacağını iyi biliyordu. Peki elinde geriye ne kaldı? Tekrar eski silah! Bin yıllık saldırı silahına tekrar sıra geldi. Kürt toplumunun geri özellikleri, mezhepler, tarikatlar eliyle çok yönlü parçalanmışlığı sonucu "din silahını bir kez daha kullanalım" dediler. Zaten Özal tarikatçılığı, Evren'in dinciliği boşuna değildir. Böylelikle yayılmak, Türklüğe atılım kazandırmak isteniyor. Bu, eski*

* UKM, Ulusal Kurtuluş Mücadalesi

ideolojik silaha sarılma, anlamına geliyor. Sonuçta bildiğimiz gibi, 12 Eylül döneminde tarikatlara olağanüstü ilgi gösterildi. Ve mali destek verildi. Bu konuda özellikle Suudi'nin desteği alındı. Gördüğümüz gibi Batman, Diyarbakır, Urfa, Silvan gibi yerleşim merkezleri, önemli Kürt şehirleri, böyle tarikat yuvalarıyla dolduruldu. O pansiyonlarda, 7 yaşındaki çocuklara, gece gündüz o dogmalar ezberletilerek, kendi ulusal, toplumsal gerçeklerini inkar ettirmek için ne lazımsa o yapıldı. Bu, tekrarlıyorum, tıpkı Osmanlı dönemindeki Yeniçeri Ocakları'nda Hristiyan çocuklarının Türkleştirilip, müslümanlaştırılması gibidir. Kemalizm bunu daha önce Dersim'de de katıksız Türkleştirmek için uygulamıştı. Dersim katliamı sonrası, Yeniçeri Ocaklarını geride bırakan bu uygulamayla, toplanan çocuklar Türkten daha Türkçü olarak yetiştirildi. Bugün hâlâ bunlardan bazıları bakandır, generaldir. Dört dörtlük Türkçüdür. İşte bunlar imha sonrasında okullarda yoğun asimilasyon sonucu gerçekleştirildi. İşte tarikatlarda bu şekilde insanları kendi ulusal gerçeklerine ihanet ettirip bir hain olarak yetiştiriyor.

Demek fazla bir dini yönü yok.

Tabii, diğer yerlerde böyle aşırı bir Türkçülük bugün tutmayacaktı. Özellikle daha geniş, hele hele PKK'nin uyandırdığı ulsal bilinç, uyanış ortamında dört dörtlük Türkçülük, Dersim'de olduğu gibi, tutturulamazdı. Peki bu neyle tutturuldu? Tabii ki tarikat ve mezhep yöntemleriyle! Türkleştirme bu yolla yapılmak istenildi.

Şimdi bazı din ekolleri, yine ortaya çıkmışlar ve bunlar bir sürü de dergi çıkarıyorlar. Öte yandan, en gözükara bir örgüt olan Hizbullah olayı var. Sözde islamiyette ırkçılık, ulus farkı yoktur. Belki ulus da yoktur. Ama bu katillere veya gözükaralara şunu soralım; sen hangi dille saldırıyorsun? Senin paran nereden geliyor, yaşamın nasıl ve nereden örgütleniyor? Tüm bunlarla sen hangi ulusal çerçevedesin? Ondan sonra kalkıyor ırkçılık diyorsun! Irkçılığın en büyüğünü sen

yapıyorsun!

Evet, Hitler faşizminden daha tehlikeli bir ırkçılık bu. Rusya'da bir ara Karayüzler ırkçılığı vardı. Bunların, Hizbullah'ın da böylesi Karayüzler ırkçılığını tam ispatlayacağız ve gerçeklerini ortaya koyacağız. Bu nitelikte olanların Türk ırkçı örgütleri olduğunu söylemeliyiz. Bunlar dört dörtlük Türkçüdürler. Kürtlüğü ağızlarına bile almazlar. Kürt denince "Bu ırkçılıktır" derler. Gözükara Türkçüdürler. Kemalist aydınların bazıları bile -örneğin bir İlhan Selçuk- Kürtleri tam inkar etme gereği duymazlar. Bunlar ederler.*

Demek ki ortada bulunan tarikatlara islam tarikatları demek yerine, islam maskesi altındaki gözükara, yüzükara veya kendisi kara kısaca Karayüzler, Türk şoven örgütleri demek gerekir. Nakşicilerin, Süleymancıların, Nurcuların hepsinin para kaynağı bu rejim ve karanlık güçler değil mi? Türkse Türkler, Arapsa Araplar, Farssa İran veya solcu ise bilmem hangi güçler bu parayı niçin veriyorlar? Çok mu adaletten yanalar?

Orta yerde işkenceler var, bir ülkenin harabe haline getirilmesi var; bir halkın dilinden, dininden, kültüründen tutalım her türlü değerinin soykırımı var. Niye bu halka yardım yok da, ulusal inkarcılara, milli gelişmenin hainlerine bu kada para var?

Meseleye böyle politik bakmak gerekiyor.

12 Eylül rejimini çok iyi değerlendirmek gerekir: Tarikatçılık ve tekkecilik yapmıştır. Evren ve Özal tarikatçılık ve tekkecilik politikasına öncülük ettiler.

Sadece sünni kolunda değil, alevilik cehpesinde de yaptılar. Bir sürü sahte alevi dedesi çıkardılar. Derneği kurdurdular. Evren ve Özal, hem alevicilik yaptılar ve hem de nakşi tarikatını desteklediler. Yaydılar. Hepsini, hem yurt içinde ve hem de dışında örgütlediler.

---

* Kara Yuz'ler ya da Yüz Kara'lar örgütü.

Açıkça niyet şuydu; Kuzey'de aleviliği, Güney'de tarikatçılığı örgütleyerek mücadelemizin önüne geçmek istediler. Bu konuda özel bakan bile buldular. Özal döneminin İçişleri Bakanı A. Aksu, Kürdistan'daki en büyük nakşiciydi. Bugün de emekçilerin saflarındaki alevi etkinliğini istismar etmek için, Sosyal demokratlardan aslen Dersimli olan M. Moğultay'ı bakan yaptılar. En üst düzeyden en alt düzeye kadar buna benzer bir yığın çıkar şebekesi harekete geçirildi.

Aleviciliğin eğer bir devrimci özü varsa, onu en iyi biz temsil ediyoruz. Eğer islamın bir devrimci özü varsa, onu da en iyi biz temsil ediyoruz. Hiçbir tarikatın, mezhebin, bu alanda, söyleyeceği iki kelime bile yoktur. Çünkü onlar Kürt halkını yüzüstü ve yalnız bırakmışlardır. Baştan beri iddiamız buydu ve bu temelde sözü fazla uzatmadan, onların üzerine gidiyorduk. Bu nedenle de her tarikattan, her mezhepten insanı saptırılmamış, düzene bağlanmamış her insanı, hızla saflarımıza çekebildik ve ciddi bir zorlukla da karşılaşmadık.

Özellikle 1990'lardan itibaren serihildanlarla ve gerillanın daha da gelişim göstermesiyle Kürdistan topyekün PKK'nin egemenlik sahası olmaya doğru gitti.

Bunlar şunu gördüler; yüzyıllardan beri halkı aldatarak, mezhep adına, sultanlık, cumhuriyet, tarikat adına muazzam çıkar sağlayabilirler. Öyle bir yapı oluşturmuşlar ki yüz bin üyeye sahip olduklarını söylüyorlar.

Yüz bin üye,...

Evet, nakşi şeyhlerinin bazıları buralara kadar geldiler. Her üyeden alacakları paralar milyarlar yapıyor. Beş-on milletvekili, birkaç bakanları var. Aslında bir anlamda resmen devlet ortaklığıdır. Onlara karşı tavır alınması durumunda, bunlar elden gidiyormuş ve

bu nedenle dehşete kapılmışlar.

Öte yandan alevicilik de, Avrupa'yı sarıyor. Bir sürü seyidin, dedenin, pirin bazı çıkarları, karşı tavırdan dolayı sarsılıyor. Bu akım, ta oralara kadar devletin de yardımıyla taşınılıyor. Daha bir sürü başka tarikatlar vardır. Her bölge, her vilayet bir tarikatın etkisi altına çekiliyor. İnsanları tanınmaz hale getiriyorlar. Belirttiğimiz gibi, bir çocuk dahi bırakmadılar. Tümünü böyle kör edercesine, onlardan en fanatik kişilikleri ortaya çıkardılar.

İran Devrimi aslında 1980 sonrası bir devrimdi. İran gerçekten islamiyetin yabancı egemenliğine karşı bazı özelliklerini kullandı ve tavır geliştirdi, Bununla ezilenlerin temsilcisi misyonunu üstlendi ve bu tavrıyla İran'da devrim yaptı. Bu devrimle Ortadoğu'yu oldukça etkiledi. Türkiye'yi de etkiledi.

Türkiye ile ilişkilerinde, özellikle 1990'lara kadar olan süreçte Özal'la ilişkilerinde, yoğun çelişkileri vardı. Öyle oldu ki, İranlı temsilciler, "Anıtkabir'e gitmeyiz, Mevlana'yı ziyaret ederiz" dediler ve bunu yaptılar da. Hem de bunu başbakan düzeyinde yaptılar. Türkiye bu davranışı bile kabul etmek zorunda kaldı. Öyle anlaşılıyor ki İran'a bu yönlü tavizler verirken, bazı imkanları Kürdistan'da kullanmanın hesaplarını da yaptı. Şunu söylemek istemiş olabilir; Kürt ulusal kurtuluşçuluğu senin için de, benin için de bir tehlikedir. İslam Devrimi, Türk milliyetçiliğine ve kemalizme karşıdır, ama Kürt ulusal kurtuluşçuluğu Kürdistan'da boy atarsa, İran için de tehlikeli olabilir. Bu tehlike sadece benim için değil, sizin için de bir tehlikedir. Türkiye, bunu, hem Araplara, Suriyelilere, hem de Iraklı'lara, söyler. İran'a söylemiştir.

Sınıfsal yanı da var, değil mi?

Kürdistan devrimi, tarihler boyunca, işbirlikçilik yapmış ağa, şeyh ve aşiret reislerinin çıkarlarına darbe indirmeye ve onların etkilerini

sınırlamaya başlamıştır. Bu, bunların sömürgecileri ve sömürgecilerin de bunları yeniden bulmalarına neden olmuştur. Bir düğüm oluşturuyorlar; ağalar, sömürü ve etkilerini sürdümek için hem sömürgecilerle ve hem de tarikat ağalarıyla daha güçlü işbirliğine gidiyorlar.

Her kılığa giriyorlar. Türk yönetenleriyle Türk oluyor, Suriyelilere, "biz Araplığı temsil ettik" diyorlar.

Bunlar Hizbullah'a da sarılıyorlar değil mi?

Işbirliği yapmayacakları kötülük yoktur.

Yalnız burada bir nokta var. Kürt ağaları, sunnidir. Iran ise şiidir. Bu nedenle arada böyle bir olumsuzluk var.

Türk milliyetçiliği bu olumsuzluktan yararlanmak istiyor. Hizbullahçılığın bir koluyla Iran'a dayanmak istiyor.

Sizin mücadele ettiğiniz Hizbullah'ın tümüyle İran'a bağlı olduğu söylenebilir mi?

Tümüyle Iran'a bağlıdır demek doğru değildir. Esas itibarıyla ve özellikle son yıllarda ortaya çıkan gerçeklerden anlaşılıyor ki, Hizbullahçılığın genel polis merkezleriyle, yerel tarikat merkezleriyle ve en başta da Olağanüstü Hal Yöntemi'yle ilişkisi vardır. Kısaca Türk sömürgeci rejiminin kurumlarına, emniyet teşkilatına bağlı olduğunu görüyoruz. Iran, ideolojik yayılım aracı olarak belki etkisini kullanmak istemiştir, fakat onun bu durumu belirleyici değildir. Belki de Iran kullanılmaya çalışılmıştır. Bu konuda gerçekleri daha iyi tespit etmek gerekir. Hizbullahçılığın yerel işbirlikçi çevrelerle bağları çok somuttur.

Peki, Sevgili Başkan öz olarak Hizbullah nedir?

Boşluk doldurmak için çıkartılan bir oluşumdur.

Türk milliyetçiliği, bunun maskeli biçimi olan sosyal-şovenizm etkisini yitirince, kemalizm Kürdistan'dan kovulunca, bu boşlukta, yeni

bir ideolojik saldırı silahı olarak, PKK'ye karşı vurucu temelde yaratılan Kürdistan'daki eski tarikatçılık, mezhepçilik temelinde oturtulan işbirlikçi bir düzenlemedir.

Sonlarının geldiğini gören Kürt işbirlikçileri Hizbullah'ın yardımcılarıdır. İran Devriminin ideolojisinden yararlanmak isteyen bir oluşumdur.

İçlerinde inanmış müslümanlar yok mudur?

Her örgütte böyleleri olur. Azınlıktır. TKP içinde bile inanmış komünistler olmuştur.

Bazı yayınları okuyorum. Bu arada Tevhid Dergisi var. PKK'nin inanmış müslümanları yanlış değerlendirdiğini ileri sürüyorlar. Hizbullah'ı devletten ayırıyorlar.

Bunlar saftırlar. Gerçekleri görmüyor veya görmek istemiyorlar.

Objektif gerçeklikten uzak oldukları için, onlara söylüyoruz; sizlerin çok hayalci, saptırılmış bir düşünce ve yargınız vardır. Çünkü içinde bulundukları özel durumlarını genelleştirirler. Biz de bile öyle çok sayıda insan vardır. Onlara şunu söylemek gerekiyor; dinin tarihini biliyor musunuz? Dinin Kürtlük üzerinde nasıl kullanıldığını biliyor musunuz? Kürtlerdeki tarikat ve mezhep gerçekliği nedir, bunların rejimle ilişkisi nedir biliyor musunuz? Ve bizzat islamın devrimci özünü biliyor musunuz? Bütün bu sorulara cevap verdikten sonra, samimi müslümanlar doğruya yakın cevabı bulabilir ve neye alet olduklarını, nasıl kullanıldıklarını kavrayabilirler.

Evet Apo Kardeşim...

Unutmayalım; bu son dönemlerde arkadan kurşunlayan-ların hepsi çocuk hepsinin yaşı 15-20 imiş. Beyinleri kesin yıkanmıştır. Tümüne cennet müjdesi kesin verilmiş ve ceplerine de bol miktarda dolar konulmuştur. Bizim bu anlattığımız çerçevede bile, 15-20 yaşındaki çocuk, müslümanlığı nereden öğrenecek? Bu çocuk işsiz

güçsüzdür, çulsuzdur. Kürdistan'da muazzam bir işsizlik vardır. Zaten devletin kendisi, "15 bin kişiye iş vereceğiz" dedi. İşte verdiği iş. Böyle işsiz ve lümpen kesimlere verdiği iş! Yalnız vurabilme gücünü yaratabilmesi için müslümanlığı kullanmıştır. "Vurursan mücahitsin, ölürsen, şehitsin, cennet seni bekliyor" biçiminde anlatmıştır. Adam bakıyor, ölse de kalsa da yeri iyidir. Bir de polis ona yardımcı oluyor, silah veriyor. Eskiden bir sigara parası bile bulamayan tipi, parayı, silah yardımını, polis himayesini görünce durur mu?

Durmaz...

Tabii durmaz. "Al git, şunu vur" denildiğinde gidin vurur. Ve nitekim olan budur. Çok sayıda yurtsever işte böyle müslümanlık kılıfı ile katlediliyor.

Eskiden ideolojik temelde saldırırlardı. Sosyal-şovenizmin etkisi bunu zaman zaman şiddete büründürdü. Biz de onlara şiddetle karşılık verince, bu, büyük tartışmalara yol açtı. KUK örneğinde görüldüğü gibi Kürt ilkel milliyetçiliği de aynı tarzda bize karşı bir mücadele yürüttü. Biz de aynı karşılığı verdik. Bu sahte mezhep ve tarikatlarla da mücadelemiz, aslında uzun süredir ideolojik düzeyde yürüyordu. Fakat şimdi bunlar silaha başvurdular. Ve belli ki bunu sürdürecekler. İşin niteliğini çok iyi gözönüne getirmek gerekir. Dolayısıyla çok köklü bir aydınlatmaya da ihtiyaç vardır. Büyük bir tuzak, büyük bir oyun ortaya konulmuştur. İçine de 7 yaşından itibaren beyinleri yıkanan gençler alınmıştır. Tepede ise Türk MIT'in ve özel savaş sisteminin emrinde din adamları vardır. Osmanlı sultanlarına da tarih boyunca yol gösteren din adamları değil miydi? Şimdi de TC'nin saldırılarına yol gösterecek din adamları vardır. Mesela o sahte Adnan Hocalar nasıl ortaya çıkarıldı? Özellikle zengin çocuklarını uyuşturdular. Son dönemlerde Kürdistan'da harekete geçirilen nakşi şeyhlerinin tümü müthiş eğitilmiş, çıkarlarına da ölümüne bağlıdırlar. Çıkarları da esas olarak devlete bağlıdır.

Özel savaş yönetimi ile ilişkisinden kuşku duymuyorsunuz değil mi?

Duymuyorum. Belki güçleri sınırlıdır ve öyle fazla etkili olamayacaklardır ama arkalarında böylesine bir tarihi, sosyal bir temel ve en önemlisi de özel savaş yönetiminin desteği vardır. "Vur, ben seni himaye ederim" denilmektedir. Nitekim şimdi bunlar, Silvan'da, Batman'da Diyarbakır'da polislerle kol-kola yürüyorlar. Açıktır ki, özel savaş yönetimi, Hizbullahçıları satın alıyor ve "yakalandığın zaman seni gizlerim" teminatı veriyor.

Bunlar da bir iktidar savaşı verdikleri iddiasındadırlar.

Asla! Polis oyuncakları düzen savaşı veremez. Yaptıklarıyla yurtsever katletmek, Türk Devleti'ne yardımcı olmak, halkı kafa karışıklığına itmek istiyorlar. Polisin elindeki Hizbullah, bir iktidar savaşı mı veriyor? Hayır, iktidarın elinde basit bir savaş piyonudur. Bunlara soruyoruz; cenneti polisin himayesi altında mı kuracaksınız? "Allah'ın Partisi", kemalist polisin, özel timin yardımı ve himayesi sayesinde mi amaçlarını gerçekleştirecek, cennete gidecek veya bu dünyayı cennete çevirecek? Polis hangi rejimin hizmetindedir? Açık ki Amerika'nın ve siyonizmin hizmetindedir. Bunlar çokça antisiyonist geçinirler ama mevcut rejim islamizimden daha ziyade siyonizmi temsil ediyor. Israil Cumhurbaşkanı Herzog ne söyledi: "Siz Kürtlere ne yapıyorsanız, biz onaylarız; siz de, biz Araplara, Filistinlilere ne yapıyorsak onaylayın." dedi. Evet, Herzog Kürtlere yönelik böyle bir saldır iznini vermedi mi? Bu saldırıyı Herzog'un emriyle Türklük yürütmüyor mu? Veya siz Türklüğün, polisin emrinde bir saldırı piyonu değilmisiniz? Ve bu anlamda emperyalizmin uşağı değil misiniz? Çok açıktır ki Hizbullahçılık, siyonizmin de, en az Türk faşizmi, kemalizmi kadar uşağıdır. Kemalizme ve resmi ideolojiye karşıyız, diyorsunuz ama onların himayesinde savaşmak onların uşağı olmak anlamına gelmiyor mu. Şimdiye kadar, bir tek siyonistin

burnunu kanattınız mı? O halde Türk rejimini, kemalizmini besleyen siyonizm ise sizi de besleyen siyonizmdir. Dolayısıyla siz, dolaylı yoldan da olsa, siyonizmin uşağı oluyorsunuz.

Saf Hizbullahçılarla, bizim alıp veremeyeceğimiz yok, ama gerçekten onların çok bilinçli olarak siyonizmin üçüncü koldan piyonu olduklarını, kesin söylemek zorundayız. Onların, anti-siyonistlikle, anti-emperyalistlikle, anti-kemalistlikle asla alakaları yoktur. En büyük anti-emperyalizm, anti-siyonizm PKK'nin yönlendirdiği harekettir. Bu çok açık! Her gün savaşıyoruz, onlarca savaşçımız kahramanca şehit düşüyor. Bu anlamda, islamiyeti de savunan PKK'dir. İslam halklarının düşmanları, bugün çok bellidir. Bunlar emperyalizm ve onun uşağı olan kemalistler, siyonistlerdir. Onlara karşı da her gün, dişe diş acımasız savaş veren PKK'dir. Hizbullahçı şefler, hiçbir zaman böyle bir savaşı geliştirmişler midir? Gelsinler savaşacağız desinler, biz silahlarımızı onlara verelim. Biz bunlara çağrı yaptık; gelsinler birlikte kemalizme, emperyalizme, siyonizme karşı savaş verelim. Dürüst yurtseverlere saldırıp katledeceklerine faşist kuvvetler var, çok eleştirdikleri bir sürü emperyalist veya siyonist var, onlara saldırsınlar. Madem emperyalizme karşıyız diyorlar biraz dürüst olsunlar. "En büyük kafir PKK'dir, tek tehlike PKK"dir diyorlar. Bunun anti-emperyalistlikle ne alakası var? Gerçekler bu kadar açık ortadayken, hiç mızrak çuvala sığar mı? Aslında, bizim bu gerçekleri, bu kadar hatırlatmamıza gerek yok. Biz bu çocukların veya bu işi yönlendirenlerin ne durumda olduklarını ortaya koymaya çalıştık. Halkın kafasını karıştırmaya çalıştıkları için biz, halkı aydınlatmak amacıyla Türk milliyetçiliğince ortaya çıkarılan bu sahte, oldukça tehlikeli Kara Oluşum'u doğru değerlendirmeye tabi tutmak amacıyla tüm bunları belirtiyoruz. Hiç şüphesiz, bu yeni saldırı, Karayüz hareketi hızla teşhir ve tecrit olacaktır. Daha şimdiden en çok güvendikleri alanlarda bile kesin tecrite uğramışlardır. Halk artık

bunları linç etmeye kadar gidiyor. Belli bir çabadan, özellikle halkın daha da artan mücadelesinden sonra, bunların girecek delik bile bulamayacaklarından eminim.

Özellikle İran'ı kullanmak isteyenlere çağrı yapıyorum; İran'ın hâlâ bazı anti-emperyalist, anti-siyonist özellikleri vardır. İran'a da söylüyoruz: Bu temelde kendinize ters düşmek istemiyorsanız, varsa üzerimize gelme durumunuz, bunu hızla sona erdirin! Bu durumlara bir daha düşmemeye dikkat edin! Duyarlı olun. Gerçekten emperyalizme, siyonizme, kemalizme karşı mücadele etmek istiyorsanız, PKK'nin yükselttiği bayrak altında kurtuluş saflarında yerinizi alın! Ancak böyle yaparsanız tutarlılığınızı kanıtlarsınız. Yine, aldatılmış birçok genç vardır. Bunlar da gözlerini açsınlar Kardeşlerini, en değerli insanları katlettiklerini görsünler ve hızla bunlardan ellerini çeksinler! Kendilerini affettirmenin ancak devrimci harekette birleşmekten, ondan af dilemekten geçtiğini bilsinler ve ona göre doğru bir tutuma girsinler.

Halkımız, karşısına çıkarılan bu tehlikeyi böyle doğru değerlendirmeli, teşhir ve tecrit etmelidir. Üzerine silahla gelindiğinde, halkımızın üzerlerine amansızca yürüyerek onları yerle bir etmeleri tek doğru tutumdur. Halkımızın bu tutumuna sonuna kadar bağlı kalarak yürümesini istiyoruz. Ayrıca bunlar çok gizli ve sinsice insanlarımızı katlettikleri için aynı şekilde onlara karşı, özel timler oluşturularak, bunların olduğu her yerde elebaşlarına, yurtseverleri katleden kesimlere çok sistemli ve örgütlü şiddet hareketini yöneltmek gerekecektir. Yapılacaktır.

Sonuç olarak: Yüce devrimci ulusal kurtuluş hareketimize, özellikle Hizbullahçılar adı altında dayatılan oluşumun anlamı budur. PKK her zaman, Ortadoğu halklarının geleneğine, islamın devrimci özüne, herhangi bir tarikattan, mezhepten daha fazla bağlıdır. Önder düzeyde onu emperyalizme, siyonizme, kemalizme karşı savunan bir

harekettir. Her ne kadar islami sözcükleri kullanmıyorsa da özü böyle olan bir harekettir. Derin bir dinsel hoşgörüye sahiptir. Çeşitli dinlere ve mezheplere demokratik yaklaşır; onların en olumlu, özellikle milli ve sosyal gelişmeye hizmet eden tarihi değerleririne yüksek değer biçmektedir.

Ortadoğu halklarının tarihinde çok güçlü olan, gerek islamiyette ve gerekse de hıristiyanlıkta çok etkili olan enternasyonalizmi, halkların eşitliğini görmek gerekir. Eğer bu günümüzde olumlu değerlendirilirse, şovenizme ve faşizme kaçmadan, halklar arasındaki dayanışmaya hizmet edilebilir. Biz buna büyük önem veriyoruz. Gerçekler bu iken ve bunun uğruna savaşımı partimiz önderliğinde halkımız verirken, onu başka türlü değerlendirmek sadece ve sadece savaştığımız azgın Türk sömürgeciliğine, onun arkasındaki siyonizme ve emperyalizme hizmet eder. Demek ki onlar için PKK'yi doğru tanımamak, kendileri için bir engel olarak görüp saldırmak, o çokça karşılarında olduklarını söyledikleri düşmanlarla aynı safa düşmektedir.

Biz üzerimize düşeni, hem eylemimizle hem de siyasi tavrımızla bu kadar açıkça ortaya koyarken; aldatılan veya belirli bir karmaşıklığa itilen çok çeşitli yeni çevrelerden kişilerin de, saflarını sadece sözleriyle değil, eylemleriyle doğru belirlemelerini, islamın eşitlikçi, özgürlükçü özüne sadakatle bağlı olmalarını ve bunu ispatlamalarını istiyoruz. Biz bunu hem sözle hem de eylemle gerçekçi bir biçimde bütün dünyaya ispatlamışız. Şimdi sıra bunlara geliyor. Bunu yapmadıkça ve karşımızda savaştıkça kendilerine sonuna kadar yükleneceğimizi ve çok acımasız bir biçimde ezeceğimizi belirtmek istiyoruz.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EYLEMLİLİĞİN GİZLİ TARİHİ

I.

Kemalizmin bir karakteri de, kendi kendisini yanıltmasıdır.

Bir kemalistin, çevresini ve tarihi doğruca anlayabilmesi ve bilmesi mümkün olmamaktadır.

II.

Kemalizm, Türklük üzerine, büyük bir yanılmadır.

Bilim dışı oluşuyla özdeştir.

III.

Türklük, feodal düzeni çözülen Avrupa karşısında, başarılı akınlardır.

Türklük, kapitalizmi ile konsolide olan Avrupa karşısında hep bir yenilgidir.

İkincisi, yeni'dir ve Türklük, kapitalist ve emperyalist Avrupa düzeni karşısında hep yenilgi gördüğü için, Batı karşısında, sınırsız bir aşağılık duygusuyla yüklenmiş olarak duruyor.

Bunu, Doğu halklarına karşı ölçüsüz bir övünme ile örtmeye çalışıyor.

IV.

Aslında Türklük, en acı yenilgilerini, Doğu halklarının elin-

den alıyor. Anadolu'daki ilk Türk-müslüman düzeni olan Selçuklu Devleti'ni darmadağınık eden, Cengiz'in Moğol ordularıdır. Anadolu'daki Elen uygarlık ve zenginliği üzerine bir "Rum" düzeni kurmuş olan Selçuk'un Turkleri, Cengiz'in acımasız askerleri karşısında çil yavruları türünden dağılıyorlar ve Doğu Roma'ya doğru kaçışıyorlar. Bu dönemin tarihçileri, Moğolların önünden kaçan Türklerin, bütün zenginliklerini, bir parça ekmek ya da bir tavuk için, Doğu Romalılara devrettiklerini kaydediyorlar.

V.

Roma'nın Balkanlar'da merkezi otoritesini yitirmesiyle birlikte Trakya ve Balkanlar'ın hıristiyan halkları karşısında ardarda zaferler kazanan Osman'ın Türkleri, bu kez, emirlerinin de esir olmasıyla birlikte, yine büyük bir yenilgiyi yine Moğollardan ve bu kez Timur'un güçü askeri düzeninden alıyor. Timur ile birlikte Anadolu Türklüğüne ve başta Ermeniler olmak üzere diğer halkların içine kıran giriyor.

Cengiz önünde dağılan Selçuk'un düzenine karşılık Timur karşısında yok olma noktasına gelen Osman'ın düzeni, bir süre sonra, Moğal yayılmacılığının uzanmak istemediği Marmara kıyılarında, yeniden örgütletmeyi ve güçlenmeyi deniyor.

VI.

Sonraki bilim dışı tarihin görünmez yapmak istediği bir büyük dersin alınmış olduğu kesindir: Timur, rakibi Osman'ın torunu Beyazid'i, Frenklere karşı savaşmak misyonuyla yüklü olduğu konusunda uyarıyor. Beyazid'ın yaşamıyla ödediği bu anlayışsızlık, torunları açısından önemli bir ilke haline geliyor. Osman'ın daha sonraki çocukları, Anadolu'nun doğusuna geçme konusunda çok dikkatli ve çekingen davranıyorlar.

VII.

Birinci Selim'in Safavi Sarayı ile savaşa girmeden önce Kürt feodalleriyle ittifaklar kurmaya çalışmış olması bu açıdan anlamlıdır. Hırslı Selim, Türk saraylarında çalışmış Kürt bilgini Bitlisli İdris aracılığıyla Kürt feodalleri ile bir anlaşmaya varıyor: Kürt prensleri, Selim'i, Büyük Han, Şehanşah ya da Padişah olarak kabul ediyorlar. Büyük Sultan'ın vasali, "adamı" oluyorlar; hediye, haraç ve zaman zaman asker vermenin-karşılığında, kendi yönetimlerini sürdürme müsadesini alıyorlar.

VIII.

Sultan Selim ile İsmail Şah arasındaki savaş, bir Batı-Doğu savaşı olarak da kabul edilebilir.

IX.

Selim, Kürt yönetenleriyle anlaşma pahasına, Safavi ideolojisine bağlı ve bu nedenle de İsmail'in "casusu" olarak gördüğü, kırkbine yakın şiiyi ortadan kaldırmakta sakınca görmüyor.

X

Görünüşte bu bir savaş önlemidir.

Birinci Dünya Savaşı'nın hemen başında Türko-Rus konfrontasyonunun eşiğinde, Osman'ın son subaşılarının, Ermeni halkına uyguladıkları göçürme de, ilk aşamada, bir savaş önlemi olarak ortaya çıkıyor.

Gerçekte bir halkın temizlenmesi olarak realize ediliyor.

XI.

Kemalizm, bir kendi kendini yanıltma işidir.

Osman düzenin çözülmesi ve yok olması aşamasında ortaya çıkan ve daha sonra "kemalist" adını alan kurtuluş hareketinin de, Kürt iştirakinin sağlanmasıyla başlaması, son derece şaşırtıcı olmalıdır.

İlk siyasal örgütlenme ve başlangıç açılımı Erzurum'da oluyor: Erzurum, önce Ermenilerin ve daha sonra Kürtlerin siyaset ve kültür merkezidir.

XII.

Sultan Hamid için Kürdistan, bir ricat alanıdır.

Son bir çare olarak saf Kürt aşiretlerinden oluşan Hamidiye Alayları'nı kurması ve hem de bölgeyi, hıristiyan Ermeni halkından temizlemeye çalışması, böyle bir perspektifin varlığının tanıklarıdırlar.

XIII.

Osmanlı Şark Kıtaatı Müfettişi Kemal Paşa'nın, Erzurum'da bir anlamlı mukavemet hazırlığı gördükten sonra, bir yandan bu hazırlığın yönetimini eline geçirmeye çalışması ve diğer yandan Kürt yönetenleri ve mülk sahipleriyle sözlü antlaşmalar gerçekleştirmesi, üzerinde durulması gereken noktalardır.

Kemal Paşa, Kürt şeyhleri, aşiret liderleri ve tüm mülk sahipleriyle kurduğu ittifakların yanında, sosyalizan Çerkez partizanlarıyla, Bolşevik Rusya'dan, yardım umudunu sırtına alarak gelmek isteyen ve fırsat bulduğu an yönetimi almak isteyeceklerinden hiç kuşku bulunmayan, Rusya'da savaş esirliğinden komünizme geçen grupları ortadan kaldırmayı denemiş ve başarmıştır.

XIV.

Kemalist tarihin bütün yanıltmalarına karşın Kurtuluş Mücadelesi'nin ilk aşaması ve başarıları, Batı'da değil, Doğu'da gerçekleştirilmiştir.

Pratik, kemalist tarihin kendisinden çok daha doğrudur: Bu mücadelenin başında Maraş, Antep ve Urfa gerillaları büyük kahramanlıklar göstermişlerdir. Bu nedenle Türkiye siyasi tarihinin, "kahraman" nitelemesiyle adlandırılan kenti Maraş'tır, "gazi" yapılan kendi Antep'tir ve "şanlı" olarak nitelenen kenti ise Urfa'dır.

Maraş, Antep, Urfa, Kürtlerin yoğun oldukları kentlerdir.

XV.

Buradaki savaş düzeni, pek düzenli olmayan gerilla savaşıdır.

Gerillalar, mahalle savaşları yapmışlardır.

XVI.

Türkiye kurtuluş mücadelesinin cephe savaşları daha sonraki aşamada ortaya çıkıyor.

XVII.

Kurtuluş'tan, Kürt üst tabakaları da memnundur.

Sultan'a daha çok bağlı olmaları nedeniyle cumhuriyetin ilanı bir kaygı kaynağı olmuştur; ancak fazla önem verdiklerini sanmıyorum. Yalnız Kürt üst tabakalarının hayal kırıklığı duymaları ve ilkel düzeyde isyan hazırlığına başlamaları, 1924 yılından öncesine rastlıyor.

1924 yılındaki kuruluş yasasında, Türkçe'nin resmi dil ola-

rak ilan edilmesi ise Kürt üst tabakaları açısından büyük bir şok nedeni olarak ortaya çıkıyor: Bunu resmi dairelerde kendi dilleriyle konuşamamak biçiminde anlıyorlar.

XVIII.

Kürt başkaldırılarının büyük bir hazırlıksızlık içinde gerçekleşmesinde ansızın gelen hayal kırıklığının etkisi önemlidir. Ancak öndeki ortak kurtuluş mücadelesinin de bir model olarak alındığını tahmin edebiliyorum. Kemalist kurtuluş mücadelesi, merkezi hazırlıktan uzak, spontane ve birdenbire çıkan ve büyüyen bir harekettir.

Bunun Kürt liderlerini kolay bir mücadeleye yöneltmesi ve tıpkı Kemal Paşa'nın yaptığı gibi aşiretler ve yönetenler arasındaki antlaşmaların çok önemli sayılması sonucuna götürmesi ihtimal dahilindedir.

XIX.

Uzun sürmesinde, Türkiye tarafının zayıflığının da etkisi olabilir.

XX.

Bastırılması, Türkiye'de iki entellektüel dönüşe yol açıyor. Birincisi Kürt ayaklanmaları dinsel liderlerin önplanda oldukları ve daha çok tekkelerden yayılan bir hareket niteliği taşıdığı için, kemalist yönetim, laisizm programına sarılıyor. İkincisi, kalan Kürtleri, Ermenilerde olduğu gibi ve belki de Ermeniler gibi gönderilecek bir uzak Osmanlı toprağı kalmadığı için, kısmen Anadolu'nun çeşitli yerlerine sürüyor ve bununla birlikte, canlı varlıklarını değil, kimliklerini ortadan kaldırmayı tercih ediyor.

XXI.

Kürt entelijansiyasının bu kimlik kırımına, dinsel liderler kadar bile mukavemet etmemelerini, üzücü buluyorum.

XXII.

Türkiye bilimi açısından ortaya çıkan kırımı ise daha az önemli bulmuyorum. Geç Osmanlı dönemi incelenirken ya da onaltıncı yüzyıl üretim biçimi tartışılırken bile Kürtlük tümden gömüldüğü için feodalite üzerinde durulmuyor.

Kürt düzeni, derin bir feodal özellik gösteriyor.

XXIII.

Batı, daha çok Mehmet'in İstanbul'un zaptından sonra ve Doğu'nun reddine dayanılarak, ulaşılan bir tariftir.

Feodalitenin sadece Batılı olduğu anlayışının terkedilmesi gerektiğini düşünüyorum.

XXIV.

Cengiz zamanında yazılan Moğolların Gizli Tarihi, göçebe ve talancı Moğol düzeninin feodal özellikle sergilediğini gözler önüne seriyor. Cengiz'in kendisi, başarılı Moğol generallerinden oluşan kurultayda, seçimle işbaşına getiriliyor; Timuçin'e "cengiz" ünvanı veriliyor ve bir Büyük Sultan olarak kabul ediliyor. Kurultay, Moğolca "meclis" anlamına geliyor ve düzenli olmayan, gerektiğinde toplanan, katılanların genellikle at sırtında oldukları bir toplantı olarak gerçekleşiyor. Cengiz'in ölümü üzerine yerine oğlu Ogodai, Oktay, yine bir kurultayla, imparator seçiliyor.

XXV.

Moğol uzmanı B.Y. Vladimirstov, "Moğol göçebe feodalizminin tarihi, Moğol içtimai teşkilatının tarihidir" değerlendirmesini yapıyor. Göçebelerin ve talancı kavimlerin feodal düzenlerinin bulunduğu düşüncesi, Batı ile feodalizmi özdeşleştiren düşüncelere terstir. Böyle bir durum, feodalizmin temelinde askeri gücün olduğu noktasına açılıyor.

Moğol düzenini, bir generaller demokrasisi olarak nitelemekte fazla sakınca görmüyorum. Noyanlar, efendi'dirler; nökör'ler ise, Batı'daki serf ya da esir kategorisinde olmayan, ancak noyan'a hizmet etmeyi görev bilen savaşçılardır. Bunlar bin anlamda, serf olduklaımn bile bilincinde değiller; belki de bu nedenle savaşçı olabiliyorlar.

XXVI.

Fodalizmi ayrıntılarıyla yazmış olan Marc Bloch, feodalizmin kökeninde askeri başarı ve gücü gören anlayışlara karşı çıkıyor; toprağı ve yönetimi önplana çıkarıyor. Belli bir toprak üzerinde egemenlik ve bunun üzerinde yaşayan köylüleri yönetmek, feodalizmde temel çizgiler olarak ortaya çıkıyor.

Ancak feodalin bu yöneten yapısına karşılık, feodal düzenin ayırıcı çizgisi, "biat" ya da "hommage" kurumundadır. Feodal düzende, büyük şah anlamında gelen padişah hariç, herkes bir başkasının adamıdır. "Adamı olmak" feodalizmin ayırıcı çizgisidir.

XXVII.

Kürdistan feodalizmi, Avrupa feodalizmine çok yakın görünüyor.

Son derece katıdır.

Hiyerarşik bir yapısı mevcuttur.

XXVIII.

"Biat" ya da "birisinin adamı olmak" kurumu, bugün bile Kürdistan'da yaşamaktadır.

XXIX.

Fedolitede sadakat ile isyan arasındaki sınır, kıldan incedir.

İsyan, diyalektik bir süreç olmaktan uzak görünüyor.

XXX.

Feodalitede yiğitlenme ile alçaklık yanyanadır.

Kibir ile yaltaklanma, zaman zaman aynı vücuttadır.

XXXI.

Doğu feodalitesinde, isyan edenin ansızın diz çökmesi normaldir.

Diz çöken, hediye getirmek ve ayağın değdiği toprağı öpmek zorundadır.

Moğollarda hediye getirmek değil getirmemek ya da az getirmek ayıptır ve ölümcül cezalara yol açabilmektedir.

XXII.

Apoist Kürdistan mücadelesinin, en büyük engellerinden birisi, feodal kalıntılardır.

Bunlar, feodalite kurumunun davranışa dönmüş kalıntılarıdır.

***

Türkiye'yi yönetenlerin bunu anlamalarını mümkün görmüyorum.

Başkan Apo'nun halkı olarak belirttiği gibi, kendisini anlamaları imkansız görünüyor.

Bu bir başka tarihtir. Bu nedenle bu bölüme "Gizli Tarih" adını verdim.

Sözleşi'yi "cephe savaşı versus köylü savaşı" tartışmasıyla sürdürüyorum.

Sevgili Genel Sekreter; ben bugünkü söyleşiye, Türkiye basınında çok tartışılan bir konuyla başlamak istiyorum. PKK komutanlarının birine atfen, "Cephe savaşında ısrar edilseydi, PKK'nin çok büyük kayıplar vereceği" söylendi. Ve cephe savaşı, gerilla savaşı tartışması açıldı. Halbuki ben burada, arkadaşların bana verdiği belgeler arasında, sizin savaş alanına yönelik telsiz talimatlarınızı inceledim. Bunlarda siz, başından itibaren gerillalarınızı, cephe savaşına karşı uyarıyorsunuz. Güney Savaşı'nda yaşanan, bir cephe savaşı mıydı? Bu konuya bir açıklık getirirseniz sevinirim.

Güney Savaşı, gerçekten hem siyasi, diplomatik, hem de askeri planlada üzerinde önemle durulması gereken bir savaştır. Basın bunu epey işledi ve hatta Genelkurmay'ın bu konuda çeşitli açıklamaları oldu. Bu açıklamalarda, PKK'nin takriben iki bin civarında ölü verdiği, bir o kadarının da savaşdışı bırakıldığı biçiminde bir bilanço verildi. Ben bunun doğru olmadığını biliyordum. Fakat daha sonra, gelen ayrıntılı raporlara baktığımda, aslında Genelkurmay'ın tahminlerinin doğrulanabileceği gibi bir durumun yaşanmış olduğu, ama, bunun pratikte gerçekleşmemiş olduğu anlaşılıyordu. Aslında,

yanlış savaş tarzındaki ısrarın ağır bir kayıpla ödenme ihtimali oldukça fazlaymış. Gerek savaşın başlangıcından itibaren olsun, gerekse aylarca öncesinden olsun, talimatlarda, Kürt hainler ile TC ordu birliklerinin, Güneye olası saldırıları halinde taktiğimizin ne olması gerektiğine ilişkin saptamalar açıktı. İster Doğu hattı üzerinden, ister Batı hattı üzerinden güçlerimiz sıkıştırıldığında, dağlık alanın genişliğine ve derinliğine kullanılması gerektiği, bunun için de, hazırlanan aylarca önceden binlerce kişilik kuvvetlere uygun olarak yapılması gerektiği önemle vurgulanmıştı.

Bunlara uyulmadı mı?

Gerilla savaşı yöntemi vurgulandı. Ancak çok eskiden olduğu gibi Hilvan-Siverek Direnişi'nde olduğu gibi köylü savaşı tarzında ısrar ihtimali belirmiş...

Köylü savaşı ile ne kastediyorsunuz? Partizan Savaşı mı?

Hayır. Köylü savaşında taraflar, bir mevziye girer, mermileri tükeninceye kadar birbirlerine sıkarlar. Bu yaklaşımın, Hilvan-Siverek Direnişini çıkmazla karşı karşıya getirdiğini, bunun aşılması için iki dağ silsilesini takip ederek, Kürdistan'ın dağlık sahasına açılınması gerektiğini vurgulamıştık.* Bunun gereklerinin yerine getirilmemesi sonucu, Kürdistan tarihindeki oldukça önemli bir direniş adımının yenilgisi, neredeyse kesinleşiyordu. Ancak yurtdışı hamlemiz, partiyi tekrar yeni temel üzerine inşa etmemiz, yine silahlı mücadele güçlerini hazırlamamızla 12 Eylül'le birlikte, oldukça ağır bir yenilgiye

* "Bu tasfiyeci öğenin geliştirmeye çalıştığı diğer bir şey ise, 'aydın devrimciliği iflas etti, şimdi sıra köylülerde' şeklinde bir mantıkla hareket ederek, saf köylü kökenli arkadaşları etrafında toplamak ve partiye ağırlığını duyurmaktır. Niyet bu olmasa da, bu durumun başka izah tarzı yoktur. Bu proletarya önderliğine güvenmeme ve kendi özelliklerine sevdalanmadır. Köylü devrimciliği daha Siverek mücadele pratiğinde iflas etmiştir."
Serxwebun, Onuncu Zafer Yılı, Aralık 1988, s.26

ugratabilecek hamleyi, derin bir çıkmaza yolaçmaktan kurtardı. Ve daha sonra bilinen 15 Ağustos Atılımı'nın hazırlıklarına girişildi. Aynı durum, neredeyse 15 Ağustos Atılımı'nın başına da geliyordu. Orada da silahlı propagandayı aşmayan bazı çabalar söz konusuydu. Bunun gerillaya dönüşmemesi çok ciddi bir sorundu. Biz, gerillanın gerçekleştirilmesi üzerine kapsamlı değerlendirilmelere gittik. Bu konuda talimatlar, 1986'daki 3. Kongre ve tekrar kapsamlı hazırlıklarla birlikte, 1987'den itibaren gerilla, giderek gelişmeye başladı. 1990'larda gerillanın daha da büyümesi sözkonusuydu. Gerçek bir gerilla ordusunun kuruluşuna yöneliyorduk; güç büyümesi ve gerillanın oldukça geniş alanlara yayılması sözkonusuydu. Bildiğiniz üzere, Güney bunun için oldukça müsait bir zemin sunuyordu.

Körfez Savaşı dolayısıyla Güney'i kullandık. Bu oldukça elverişli koşullarda, maalesef adım adım çarpılma olayı gelişmiştir. Bazı güçlerimiz adeta köye yerleşir gibi, bazı karargahlara yerleşme hastalığına kapılmışlar.

Bunu Güney için mi söylüyorsunuz? Yoksa genel için mi?

Genelde de bu tip taktiği zorlayan bazı gelişmeler olmakla birlikte, bu Güney'de biraz daha fazla geliştirilmek istenilmiştir. Tabii, biz bu kadarını tahmin etmiyorduk. Özellikle talimatlar çok açıktı. "Hareketli gerilla birlikleriyle zaman zaman hareketli savaşa da girilebilinir. Ama asla cephe türü bir savaşın içine girilemez" biçiminde bir yargımız vardı. Gönderdiğim talimatta, "Kesinlikle gerilla tarzına göre düzenleneceksiniz" demiştim. Ve gleen raporlar da "Düzenlemeler iyi yapılmıştır" biçimindeydi. Ama kırk günlük savaşın sonucunda ortaya çıkan gerçeklikte, mevziye takılmak söz konusuydu.

Peki neden? Mevzi savaşı, Talabani-Barzani'ye karşı kullanılmadı mı?

Belki de bu yanılttı. Mevzi savaşının Kürdistani Cephe'ye karşı başarıyla sürdürüldüğü, özellikle KDP'nin saldırılarının başarıyla püskürtüldüğü ve onlara ağır darbeler indirildiği aslında yenilgiye uğratıldığı kesindir.

O zamana kadar, savaşın içinde Türk kuvvetleri var mıydı?

Hayır, sadece helikopter ve lojistik desteği vardı. Fakat bizzat tanklarıyla va komando birlikleriyle henüz girmiş değildi. Biz işbirlikçi kuvvetlerine büyük kayıplar verdiriyorduk. Bunun üzerine Kürdistani Cephe kuvvetleri, Soran bölgesi kuvvetleriyle takviye ediliyor. Fakat bize karşı yine etkili olamayacağı anlaşılınca bizzat Barzani Türkiye'yi imdata çağırıyordu. Kürdistani Cephe'nin yardımına gelen piyade birlikleri etkili olmayınca da, bu sefer tanklar devreye giriyor.

Orada cephe savaşında ısrar mı edildi?

Hayır, mesele ısrar meselesi değildir. Tankların gelişi bir ölçüde beklenmedik bir durum oluyor. Tankların da işe girmesiyle birlikte, buna yönelik olarak daha önce yapılmayan hazırlıklar, öngörülmeyen durumlar ortaya çıkıyor. Önemli bir kuvvet kuşatma ile yüzyüze kalıyor. Bir yandan Güney'de çete birlikleri -yani KDP- diğer yandan Kuzey'de TC birlikleri, havadan her türlü helikopter, uçak saldırıları olunca, bazı birimlerimiz daha önceki savaş tarzının vermiş olduğu alışkanlıkla hızlı bir şekilde gerillaya dönüş yapamıyorlar. İşte Genelkurmay'ın "Tamamen kuşatılmaya alındılar. Ya intihar ederler, ya imha olurlar ya da teslim olurlar.." dediği durum budur. Yaklaşık üçbin civarında bir kuvvet, böyle bir durumda bulunuyor. Tabii hepsi de aynı durumda değildi. Ama eğer çok daha planlı bir şekilde ve gerçekten üzerimize gelmeye cesaret etselerdi, bu tip kayıplar gelişebilirdi. Tabii birliklerimiz direnişçi oldukları için üzerimize gelmeye fazla cesaret edemiyorlar.

Biz işte bu sırada "uzlaşma" taktiğimizi çıkardık. Uzlaşmanın, bu noktada devreye girmesi, Kürdistani Cephe'nin kendisini de zor durumda bıraktı. Bu "uzlaşma" durumuyla, Kürdistani Cephe'nin savaş dışı bırakılması, özellikle TC'nin imha planının gerçekleşmesini engelliyor.

Kürdistani Cephe'yle tam bu sırada uzlaşma sağlanıyor ve bu vesileyle birlikte hareket ediyorlar. Kuvvetleriniz mühimmat bırakıyorlar mı?

Yok, fazla mühimmat bırakılmıyor. Bazı araç ve gereçler imha ediliyor. Ellerine biraz yiyecek geçiyor, silahlar ise fazla verilmiyor. Kuvvetlerimizin bir kısmı Güney kampına, önemli bir kısmı da Kuzey'e çekilirken, geri kalanlar da gerillaya dönüşerek yüz civarında bir kayıpla bu saldırıları atlatıyor ve böylelikle aslında hatalı bir konumdan, bir anlamda önemli başarılarla çıkılıyor.

***

APO'DAN DAHA APOCULAR

Öyle görünüyor, Sovyet düzeni iki dinli adamlar yarattı. İçinde başka birini saklayan kimseler üretti.

İki dinli tabiri doğru olabilir. Boyun eğen, tümüyle kendini bastıran bir tip ortaya çıktı. Ve bu tip Kruşçevcilik gibi daha sonraki Yetsinlerin oluşumunu izah eder. Yani bugünkü gelişmeler Stalin yöntemlerinin bir ürünüdür. Stalin ile bugünkü gelişmelerin bağını görmemek mümkün değil. Belki bunları istemiyordu, bu kadar yapmayacaktı, fakat yöntemleri bu sonucu ortaya çıkarıyor. Ben kendi PKK deneyimimden biliyorum ki eğer bu hatayı az çok işleseydim, en büyük ikiyüzlüler, komplocular bize de ortaya çıkardı. Kendim bu po-

litikada, kendimi yanıltmayan bir tip olduğum için, yöntemlerimi sıkı sık gözden geçiririm.

Benim burada söylemek istediğim bunu gördüğümüz için çok korkup devamlı üzerinde durmak istiyorsunuz.

Hayır. Hiçbir kişi benim kadar muhalifine açığa çıkma gücünü vermez. Herkesin bir Apocu kesilmesi, herkesin benden daha fazla otorite kesilmesi, bu tutumum nedeniyledir.

Keşke Apocu kesilse. Herkes bir küçük Apo, herkes Apo, dağ taş Apo.

Bu, benim kendimi olağanüstü gerçekçi kılmam, diğerlerinin büyümelerine ve kendilerini öne ve açığa çıkartmalarına imkan veriliyor. Bunlar fazla tehlike doğurmaz. Şu anda herkes, benden daha fazla, etkili ve yetkili olduğu yorumunu yapıyor. Ben de öyle olmadığını iddia ediyorum. Bu, bizimki, açıklık ilkesinin, demokrasi ilkesinin, mükemmel uygulanmasıdır. Ve büyük gelişmelere yol açtı. Açmakta devam ediyor.

Galiba Türkiye'de bu anlaşılmadığı için, Sevgili Apo, basın sürekli olarak PKK içinde "Apo muhalifi" buluyor.

Bunları ben ortaya çıkartıyorum. Bunlar benim icatlarımdır. Yani ben kişilerle kolay uzlaşmam. Hiç kimse benimle birleşmek için mücadale etmemiştir, ama hiç kimse de benim kadar, yanlışlarla bütünleşmemek, uzlaşmamak için inatçı davranmamıştır. Yöntemimde ikilik vardır, bir yandan büyük birliğe çekiş, diğer yandan onun gerçekliğini açığa çıkarış. Ve bu yönteme bağlı kalındıkça bir Stalin tehlikesine uğrayacağımızı hiç sanmıyorum.

Evet, devam edin lütfen. Çözümlemelerinizi çok dikkatli okuyorum, ama yüzyüze konuşmanın bir yararı var. Kendiniz, PKK ve yöntemleriniz üzerinde çok düşünmüşsünüz!

Tabii. Farkettiniz. Yeni Türkiye'dekiler belki "Apo şöyle asar, keser" derler ama hiç de öyle değildir.

Ben onu biliyorum, bende o kanı yok.

Eğer herkes bizi anlamakta hâlâ güçlük çekiyorsa, bu benim kabahatim değil. Çözümlemeleri okuyun, her şeyin nasıl ele alındığını değerlendirin.

Belki anlaşılmanız zordur.

Anlaşılmak zorsa ben ne yapayım? Ben bir olayın yenilmemesine, yaşam hakkı bulmasına çalışıyorum. Okuyucu veya takipçi en azından bunu saygıyla anlamaya çalışmalıdır, istismar etmeye değil.

Türk basınına göre her taşın altında bir Apo emri var. Siz de." Ben bugün TC ile mücadele etmekten daha çok kendi yapımla mücadele ediyorum" diyorsunuz. Ben bunu gözlüyorum. Diğer yandan da Türk basını sürekli PKK içinde muhalefet buluyor. Hem hep sizin emrinize göre işler gidiyor ve hem de hep siz devriliyorsunuz. Basın budur.

Peki sorun nedir? Bu partide herkes size mi özeniyor? Herkes bir "küçük Apo" mudur? Bu sorular kafamdadır. Bir de giderek çok daha sevecen, her işle ilgili, hepsine hakim, bir filozof hali gelmiş üzerinize. O zaman tüm bunlar nedir? Nereden çıkıyor?

Şimdi benim durumumla ilgili her gün basında bir manşet çıkıyor. Mesela en son "Apo kıstırıldı" diye çıktı; sanırım Oktay Ekşi'ydi. "Tam da bu sefer çok kıstırıldı" diye yazdı. Bunun dışında "nefes alamıyor" "şöyle diktatör", "muhaliflerini şöyle öldürttü" diye kitap üstüne kitap yazılıyor. Bunlar, o kadar mühim değil. Sorduğunuz hususla ilgili, İsmail Hoca'nın "Eğer ulusal kurtuluşta süreklilik kazanılmak isteniliyorsa Apolaşmalıyız." diye bir değerlendirmesi vardır. Şimdi Apolaşmak nedir, ne değildir? Zaten buna katkı olsun diye bazı değerlendirmeleri yaptık, ama kendisi nedir? Bunu hiçbir lide-

rin kolay kolay yapamayacağı tarzda, son derece açık bir biçimde burada vermeye çalıştım. Bunun nedeni de, ne hakkımda kimse yanlış bir kanıya kapılarak karşıma dikilsin ne de beni taklit etsin diyedir. Geliyorsunuz, benimle hoş sohbet ediyorsunuz ve görüyorsunuz ki hepinize saygılıyım. Ama kendi konumlarım da vardır. Basit insan olarak algılanmak istemem, ama gerçekten de bir diktatör veya kendini yitirmiş bir adam olmadığımı, kendi gözlerinizle görüyorsunuz. Türkiyelilerin de, Kürtlerin de çok iyi tanımasını isterim. Kendi mücadelemi de bütün yönleriyle açıkça ortaya koyuyorum. Bunun insanlıkla, Kürtlükle, Türklükle, sosyalizmle bağlantısını ortaya koydum. Bütün bunlar gerçekten, kendi kimliğimi doğru vermek içindir. Kendim üzerimde, ister lehimde, ister aleyhimde olsun, yanlış hesapların yapılmaması, son derece objektif kavranıp ona göre tavır geliştirilmesine büyük önem verdiğim içindir. Bu noktada adeta müdahale ediyorum. Benim şu anda en büyük ihtiyacım doğru anlaşılıp, kavranılıp gereken neyse onun yapılmasıdır. Türkiye egemenlerinden tutun, emekçi halkına kadar herkesten şunu istiyorum; "Apo bir kişilik olarak düzenden ipini koparmış, halk yararına bazı işler yaparak buraya kadar gelmiş. Şimdi halk müthiş Apocu olmuş, sel gibi destekliyor. Daha da gelişip evrenselleşilir de. Bunlar hiç mühim değil. Ne bundan gururlanıyorum, ne de çok iyi oldu, diye kendi kendimi yitiriyorum. Fakat sonuçları olacaktır. Apo tipi, yükseliş veya Apo tipi gelişim aslında kurumsal bir olaydır; öyle bir şahsın olayı değildir. Biçimsel olarak Kürt halkının bir önderlik kurumlaşması olarak şekilleniyor. Bütünüyle ideolojik, siyasi, giderek askeri, felsefi, kültürel boyutlarıyla aslında daha şimdiden, büyük bir olay haline gelmiş. Dolayısıyla herkes bir Apoculuk havası tutturmuş gidiyor. Düşman veryansın her gün bir yandan komplolarla, suikast birlikleriyle peşimde koşarken; halkın da bir sel biçiminde

görülmemiş bir bağlılığı gelişiyor. Bizim burada yapmamız gereken, gerekli sorumluluğu gösterebilmektir. Ben, kendimi açımlamak için hemen hemen her konuda gerçekten ciltler dolusu çözümlemeler yaptım. Dikkatli bir okuyucu, sıradan bir sempatizan bile orada, "nedir", "kimdir", "ne yapmak istiyor" sorularına cevap bulmakta zorlanmayacaktır. Fakat buna rağmen daha dün İstanbul'da bir PKK temsilcisi boğduruldu.

Hapiste boğularak öldürüldü, radyo söyledi... Osman Tim.

Evet. Osman, bu adamı ben de tanıyordum. PKK temsilcisiydi, bir numaralı Apocuydu. Hatta burnundan kıl aldırmayan bir Apocuydu.

Peki neden öldürüldü? Araştırıyoruz, bir tokat bile yemeden arkadaşlarını ihbar ettiği, her konuda ispiyonculuk yaptığı açığa çıkıyor. Onlar da değerlendiriyorlar ve herhalde bunu yapmışlar. Öyle tahmin ediyoruz. Bu çocuğa ne oldu da bu kadar keskin bir Apoculuktan bir polis işbirlikçiliğine hemen girebiliyor? Demek ki piyasada sahte Apocular da çok.

OSMAN TİM

Osman Tim'in adını, ilk kez, Apo'yla beraber olduğum zaman işittim. Hapiste, idam hükümlüsü bir PKK'li tarafından boğulduğu haberi geldi.

Apo da tanımış; daha sonra PKK İstanbul sorumlusu olduğu ileri sürülüyor.

Ancak net olan şudur: Bir otomobil alıyor. Otomobiline bir telefon koyduruyor. Bu telefonla sürekli emirler veriyor. Canı istediği zaman da, eğer bir telefonun öbür ucundaysa, Abdullah Öcalan'a telefon ediyor. Uzun uzun konuşuyor.

Müthiş emreden ve müthiş üstten olduğunu tahmin edebiliyorum.

PKK'lilere göre Gayrettepe'deki siyasi şubeye düşünce ve iki tokat bile yemeden, bütün arkadaşlarının isim ve adreslerini veriyor. Uğranılan evleri gösteriyor.

Daha sonra hapiste boğularak öldürülüyor.

Osman Tim'in adını bir kez daha ve Apo ile görüştükten sonra uçaktan indiğim İstanbul Hava Alanı'ndan alınıp götürüldüğüm Gayrettepe Siyasi Şubesi'nde işittim. Artık tutuklanmayacağımı polisler de anlamış görünüyorlardı ve gözlerim bağlı benimle sohbet etmek istiyorlardı. Ben de hep PKK masası ve hücrelerine götürüldüğüm için aynı polislerdi. "Osman Tim'i biz aldık" diyorlardı.

İddialarına göre iyi bir çocukmuş ve isimleri, Osman Tim vermemiş; bana ismini verdikleri bir başka PKK tutuklusunu sorumlu gösteriyorlar. Bunun kökeninde Ermenilik bulunduğu için PKK'nin asıl sorumluyu öldürmediğini anlatıyorlar. Osman'ın ise temiz birisi olduğunu ekliyorlar.

Güzel. İnandım.

Ancak bir de şöyle övündüler: "Biz biliyorduk, seni öldürecekler, dedik." Terörle Mücadale Şubesi'nin PKK polis timleri, Osman Tim'e, özel hapishaneye gitmesini, aksi takdirde hapiste mutlaka öldürüleceğini söylüyorlar. Osman Tim polis timine, "bana bir şey yapmazlar" diyor.

PKK timi, Tim'in hem arkadaşlarının adını kesinlikle vermediğini söylüyorlar ve tutuklandıktan sonra ise kesinlikle öldürüleciğini kesinlikle tahmin ediyorlar.

Sonunda Osman Tim'in hayatı sona erdiriliyor.

Osman, çok tipik örnektir. Geliyorlar, görüşuyorlar, yetki

alıyorlar ve güç aldıklarını düşünüyorlar. Bir süre sonra "ikinci adam" oldukları vehmine kapılıyorlar. Sonra da ilerlemeleri için, "önümde yalnız Apo engeldir" demeye başlıyorlar.

Bütün gücünü birinci adamdan alacaksın, fakat, birinci adam olabilmen için önünde engel olarak sadece birinci adam kalacak! Ve bundan sonra da komplolar başlayacak!

Bunları fazla söyleyecek durumda değilim; artık şimdi Şener'dir, Çetin'dir, şudur, budur böyle miydi diye bu konuda söylenmesi gerekenler söylenmiştir. İsteyenler istedikleri gibi değerlendirebilir.

Bana göre insanlarımızın bir önderlik tutkusu var. Yüzyıllardan beri bir önderlik boşluğunu yaşıyorlar. Özellikle halk düzeyinde ve ayrıca egemenler düzeyinde de bu böyledir.

Çok sahte bir önderlik yaşamları var. Aşiret önderliği gibi bir yaşamları var. Önder deyince aşiret ağasını, köy ağasını, şeyhliği, tarikat başını anlıyor. Yine dinlerde bulunan Allah, peygamber anlayışına bağlılık geliştirdiler. Yine Türkiye'den işte Kemal Atatürk anlayışı, Özal anlayışı gibi, son zamanlarda yayılmak istenen anlayışlar vardır. Bütün bunların halkı etkilememesi düşünülemez. Bir de bu arada Apo çıktı; "Serok Apo", "Lider Apo" kavramı geliştikçe gelişti. Sanıyorum gerek tarihi önderlik boşluğu ve gerekse günümüzdeki sahte önderlik örnekleri, insanlarımız üzerinde oldukça etkili oluyor. Bizim bütün çabalarımıza rağmen de bu etki büyüyor.

Burada hareketimizden gelen nedenler de var. Büyük bir açıklık hareketi olan PKK hareketimizdeki kavrayış yeteneğinin, partileşme gücünün zayıflığı, otoriteyi kavramadaki yetersizlikler, insiyatif almadaki eksiklikler, çeşitli kademeleri titizlikle aşmadan, kadrolarımızın kendilerini erkenden "Apocu" ilan etmelerine yol açıyor. İdeolojik siyasi ya da pratik

düzeyde gerekli çalışmalar yapılmadan, yetkinleşmeden, yukarıya fırlıyorlar.

Benimle yaptıkları bir telefon konuşması, hemen "mesafe aldım" demelerine yetiyor. Benimle biraz çalışan, "tamam, artık O'nun gibi oldum" diyebiliyor.

Hiç bilmeyen, dün köyde çoban iken, gerilla oluyor ve birdenbire bütün köylüleri, köy ağalarını, kendi emrinde görüyor.

Eskiden yılda bir-iki taşı bir araya getiremeyecek olan, birdenbire gerilla birliğinin yüzlerce silahlı adamın başına komutan olma gücüne, imkanına erişince kendini yitiriyor. Eskiden bir merhaba bile alamayacak adam, emredercesine "' ğlum" diye hitap ediyor ve bu onun başını döndürüyor. "Bir günlük paşalık vermişler, önce babasını asmış" diye bir söz vardır. İşte bunlar da böyledir. Bir gün paşalık aldı mı babasını asıyor. Bunu önlemek için çok büyük çaba harcadım. "Apo dediğiniz adam böyle değil; 40 defa ölçer, biçer bir adım atar. Halen yaptığı hizmetçiliktir. Tuvalet temizliğinden tutalım herhangi bir kişiye gidip saatlerce dil dökmeye kadar hizmetle yararlı olmaya çalışıyor. Öyle otoriteyle, emirle fazla iş yapmıyor" dedim. Olağanüstü açıklamalar yaptım. Hepsi çözümlemelerde var, siz de okuyorsunuz. Ama maalesef anlamaya gelmiyorlar.

Evet okudum, bu konuda çok açıklık var.

Demin kadro kullanımı dediniz de şimdi, aslında kadroların beni müthiş kullandıklarını hemen belirteyim.

Apo Kardeşim ondan doğal bir şey olmaz ki, bundan niye yakınıyorsunuz.

Hayır, yakınma değil, değerlendirmeye katkı sunmak için söylüyorum. Beni müthiş kullanıyorlar, ben kendimi o gladyatörün savaşına benzetiyorum. İşte vahşi hayvanı stadyuma bırakmışlar, bir de beni bırakmışlar. 20 yıldır giderek daha da fazla cebelleşiyorum. Bizimkiler de stadyuma dolmuş, "bravo,

yaşa bizimki" diye alkış tutuyorlar. Zaman zaman imdadıma gelmek istiyorlar. Fakat hâlâ savaşta desteklediklerini söyleyemem. Tabii kendileri de bir çok arslana, kurda, kuşa yem oluyorlar, ama benim savaşımım, büyük bir cebelleşme içinde geçiyor. Tabii, bütün Kürt savaşını gözönüne getirirsek, savaşı böyle örneklemekle, böyle anlatmak mümkündür. Ama hep böyledir de demiyorum.

Hani, "kadroları, düşmanı yanıltarak mı idare ediyorsunuz", diye sormuştunuz. "Düşmanı yanıltarak mı idare ediyorum?" Hayır. Hayır. Ben düşmanı da yanıltmak istemiyorum. Ancak yanlışlıklar içinde yüzdükleri için, dünyaya bakışları yanlış olduğu için, yanılmak zorundadırlar. Yanılan da yenilmek zorundadır.

Düşman yanıldıkça yenilir.

Bizim kadrolar da yanılıyorlar. Güney Savaşı'nda kadroların ne kadar yanıldıklarını gördük. Bu yazdıkları raporlarda da var. Yazdıkları raporlarda, kendi deyişleriyle, "Biz önderliğe karşı objektif olarak direnme içindeyiz, biz taktik önderler uzun süredir sizin önderliğinizi boşa çıkarma savaşı veriyoruz" diyorlar ve çok doğru bir söylemdir. Şimdi aslında bütün PKK kadroları objektif olarak önderliği boşa çıkarma çabası içindedirler.

İmkanı yok, ben buna inanamam.

Öyleyse dinleyin. Tabii onlar öyledirler diye, önder onları hiç bırakırmı, hiç o halde tutabilir mi? İşte bu da önderliğin gücünü belirler. Şimdi onların varolan zıt eğilimlerini görmüyorsanız sadece genelleme düzeyinde kalmış olursunuz. Ve yine aslında bunlar bana bağlılıkta kendilerinden daha çok beni düşünürler. İnsanların bir kişiye bu kadar bağlı olmalarının bir örneği daha dünyada yoktur. Buna rağmen bana karşıt olduklarını söylüyorum.

Gazete işinden, başka çalışmalardan tanık oldum, biliyorum; Apo'nun her söylediği hadis değildir, karşı çıkar uygulamazlar. Doğrusu bu kadar sevilmenize rağmen bu hareket içinde, size karşı görüşlerde ısrar edilmesini, sonucu kötü olmamak koşuluyla çok sağlıklı buluyorum.

Gayet tabii, bizde müthiş demokrasi vardır. Benim uğraşım insanların özgürlüğünü geliştirme uğraşıdır. Hepsinin bağlılığının temelinde benim onları ilerletme gücümün olduğunu görmeleri gerçeği vardır. "Bu insan bizi yüzde yüz ilerletti" diyerek bağlılık geliştiriyorlar.

Bir de şunu gördüm, Ülke'de de yazdım; "PKK'nin kadro kullanımı mükemmeldir" dedim. Benim görebildiğim, PKK'de bir insan bir görevi başaramazsa, o görevden alınıyor, ama o insanın adı silinmiyor, daha başka çeşitli görevlendirmelerle yine ilerleme kapısı açık tutularak hep değerlendiriliyor.

Gayet tabii, benim insanı değerlendirme tarzım çok farklıdır. Elbette kadro kullanımım mükemeldir. Bu değerlendirmeniz isabetli, ama sadece bunu tespit etmiş, söylemiş oluyorsunuz. Bir de bunun bendeki işleyişini anlamanız lazım. Bunu iyi anlamaya çalışın.

Bir de günlük yaşamınızda çok protokölsüz bir yaşantınız var.

Benim için en zor olaylardan birisi de protokoler olmak, diplomat gibi davranmak, resmi olabilmektir. Acaba, bu Kürt halkı için zararlı olabilir mi diye zaman zaman da düşünüyorum.

Bir de çok sadesiniz.

Evet çok sadeyim..

"Bu, bu kadar gerekliyse ben de yapabilirim" diyorsunuz, ama yapmamanızı, sade olmanızı çok iyi buluyorum.

Bunun iyi mi, kötü mü olduğunu bilemiyorum, çünkü bazıları, "Oturaklı bir önder böyle olmaz, astığım astık, kestiğim kestik olur, şöyle resmi olur, şöyle basit işlerle uğraşmaz" diyorlar. Ama benim yaşam tarzımda bunlara fazla yer yok, resmiyete fazla gelemiyorum. Kısaca bunda zorlanıyorum. Otoriteyi böyle resmi, emirvari yürütmek istemiyorum. Bürokrasiye fazla gelemiyorum, zorlanıyorum. Çok sade olmak benim en çok tercih ettiğim bir yaşam tarzımın kendisi oluyor. Tabii bu da, bir çocuk da bile "Apo böyleyken niye biz böyle olmayalım" görüşünü doğuruyor. Ve bu da demin değindiğimiz herkesin kendini bir Apo olarak görmesi hususunda bir etken olabiliyor. Yani "Çok basit, sade bir adam böyle başkan olduğuna göre bastırarak biz de başkan oluruz" diye düşünebilirler. Zaten neredeyse PKK'de başkanlardan geçilmiyor. Ama ben öyle değilim. Tekrar vurguluyorum, özellikle siz de gidip gözlemlerinizi yazıyorsunuz, bir yığın çözümlemeyi de değerlendiriyorsunuz. Hepsine söyleyin, yazın sakın benden yanlış etkilenmesinler. Ne benim karşımda, ne de yanımda tavır alsınlar. Düşmana da, dosta da, yoldaşa da söylüyorum, eğer biraz saygılıysalar, lütfen beni doğru anlamaya çalışsınlar. Ben Türkiye'ye de fazla zarar vermek istemiyorum. "Düşman biraz anlayışlı olsun, beni biraz anlamaya çalışsın" diyorum. Dostlara da "Beni biraz anlamaya çalışın" diyorum. Ben sıradan, basit bir adam değilim!

Eğer biraz saygılıysalar, beni doğru anlasınlar; ortada bu kadar çözümleme var, alıp okusun, incelesin, kavrasın, anlasınlar ve öyle tartışma geliştirsinler.

Çok güzel! Benim buradaki işim, buna katkıda bulunmaktır. Anlaşılmanıza yardımcı olmaya çalışıyorum. Ancak bir zorluk var; kişiliğiniz ile PKK içiçedir. Bazen eylemi siz sanıyorlar ve bazen de sizi eylem yerine koyuyorlar.

Güçlük var. Bir de, herhalde bu sabah sohbetimizde,

PKK'nin bir anlamda Sovyet sosyalizminin eleştirisi olduğunu söylemiştiniz. Açar mısınız lütfen.

Dolayısıyla PKK deneyiminde varılan çözümün ne olduğuna da bir-iki paragrafla dokunayım. PKK bir yerde bu Sovyet sosyalizminin eleştirisidir. Dikkat ederseniz TKP'den kapalı olarak bahsettim. Zaten bu TKP'yi daha sonra Haydar Kutlu'nun* kendisinin yerle bir ettiğini belirteyim ve bunu TKP'den olan insanların üzülmemesi için söylüyorum. Devam ediyorum, burada sosyalizmi Kürt sorununa uyguladık ve Kürt meselesinde reel sosyalizmin tavrının ilkesizlik olduğu, sosyalizme yaklaşımının taktik olduğu doğrulandı. PKK bu temelde Sovyet deneyimine bir yerde eleştiri getirdi. Bu eleştiri, "Sosyalizmi bir taktik olarak kullanamazsınız, sosyalizm bir ilkeler bütünlüğüdür, ben ilkelere bağlıyım" biçimindedir. Ve bu eleştiri PKK gelişmesi oldu. TKP'nin taktik olması da onun bitişi oldu! İsterseniz size bu temelde PKK tarihini yeniden yorumlayayım, çok kısa belirtmiştim.

Tam zamanıdır, lütfen.

Çok ilginç bulabilirsiniz. Ben, PKK'nin bir parti olarak örgütlenişini mevcut komünist partilerinin örgüt biçimine dönüştüremedim. İşin ilginç yanı, ben de bu yönde güçlü bir istek olmamasıdır. PKK'yi, mevcut komünist partisi yapısına dönüştürmeyi ne istedim ne de yapabildim.

Şimdi biliyorsunuz, çok yoğun bir PKK'lileşme isteği var. Ancak PKK'de öyle katı ve bu anlamda kurumlaşmış denecek organlar yok. Bakın benim tanımımı bile tam yapamıyorlar. Kimisine göre " genel sekreter" kimisine göre "başkan" oluyorum.

Aynı biçimde parti merkezinin nerede başladığını ve nerede bittiğini kimse söyleyemiyor. Yine parti üyeliği nerede başlıyor, nerede bitiyor? Demek ki, PKK, mevcut parti yapılarına uymu-

* Diğer adı Nabi Yağcı, TKP'de son genel sekreter

yor.

Gerçekten çok ilginç. Hatta şaşırtıcı!

Böyle tepki göstereceğinizi tahmin ediyordum. Fakat üzerinde çok yoğunlaştığımı biliyorsunuz ya da bilmelisiniz. Peki Hz İsa'nın 12 havarisi nasıl bir merkez örgüttü, Hz Muhammed'in halifeleri nasıl bir merkez komitesiydi; ben benzetmeyi burada yapıyorum. Peki Fransız Devrimi'nin merkez komitesi varmıydı? Hatta Ekim Devrimi'nin merkez komitesi ne kadar ciddi bir merkez örgüt? Herhalde çok ciddi ve kurumlaşmış bir merkez komitesi olduğunu söyleyemezsiniz.

Evet. Değildi.

Sekreterlik kurumu, polit-büro kurumu aslında daha sonraki Sovyetler de çok bürokratikleşti. Öyle fazla bir sosyalist yapı olamadığını söylemek istiyorum. Dağılan Komünist Partisi'nin özellikle Sovyet sisteminin kuruluşundan sonra sosyalist tarzda bir kurumlaşma gösteremediğini belirttik. Dolayısıyla PKK'yi bu hastalığa karşı korumamız, biraz da pratiğin zorlamasıdır. Çünkü pratik herhalde doğruya en yakın gelişmeleri de ortaya çıkaran gerçek oluyor. Ben o ortamı bulamadım. Aslında böyle bir merkez kurmak için benim kadar savaş veren olmadı. Ancak böyle olmadığını gördüm. "O halde gerçeği fazla zorlamayayım, şematizme kaçarım" dedim.

Çok kötü!

Aslında kötü değil; bu halen oluşmasına devam ediyor. Böyle oluyor. Böyle oluyorsa bunun bir hikmeti vardır.

Evet son kitaplarınızın birinde "Ben önderliği kollektif olarak oluşturmak istedim, ama siz gelmediniz" diyorsunuz. Parti kadrolarını eleştiriyorsunuz.

Tabii bu böyle olunca, PKK'nin gelişmemesi diye bir sorun da yoktur. Aksine büyük gelişme gösteriyor. O zaman bu ge-

lişmeyle bu oluşum tarzı arasında bir ilişki vardır. Yanı çok aşırı tipte şematik bir merkezileşme olursa, PKK'nin böyle gelişmesi mümkün olamazdı. Veya klasik komünist parti tipi bir partileşme olsaydı, PKK gelişemezdi. Benim tarzım, biraz da gerçekle bağını kopartmak istemediği için, demek ki, bu tarz gelişmeye fazla bel bağlamamalıyız. Yirmi ilgisiz adamın her şeye hükmetmesine gerek yok, çünkü gelişmeleri kapatıyorlar. Nitekim bu büyük eleştiri gücümüzün de bu gerçekle çok yakından bağlantılı olduğu açıktır. Gerçeği bastırmamak için sakat bir merkezileşmeye tavır alıyorum. Bu, oldukça önemli sonuçlar verdi. Ve bürokrasi tehlikesine yönelik en tutarlı tavırdı: Dolayısıyla yoğun bir PKK'lileşmeye yol açtı. Önderlik kurumuna doğru bir açıklık getirdi. Önderlerin nasıl olması gerektiğine en iyi çözümlerden birisiydi.

Peki, PKK'nin yapısı kağıt üzerinde şematize edilen komünist partilere uymuyor, denilebilir mi? Zaten Bolşevik Parti de kağıt üzerinde gösterilene uymuyordu, diyebilirsiniz. Ben de buna katılıyorum. En son çökünceye kadar da Sovyet Pertisi öyleydi. Çünkü Gorbaçov ilk eleştirilerinde merkez komitelerinin nasıl çalışmadığından sözediyordu. Benim görebildiğim kadarıyla çok iyi bir kadro kullanımı var, kariyerizme karşı çok dikkatli, insanlar çok değiştiriliyor. Ve görevini yapamadığı için görevden ayrılanlara uygun zamanlarda tekrar sorumluluk kapıları açık tutuluyor. dedim. Bunu çok önemli görüyorum. Peki Sevgili Başkan bütün bunlar da sizin kişiliğinize dayalı bir sistem oluyor. Nihayet bir beyin ve bir sinir sistemidir. Ama parti biraz daha büyürse, bütün bunların içinde çok yorulmaz, çok boğulmaz mısınız? Ben '89'da da geldiğimde ürktüm, şimdi sizi o günlerden çok daha dinamik görüyorum. Zaten kişiliğiniz sevecen, çok daha sevecen görüyorum, ama doğrusu da ürküyorum! Bu kadar, her ayrıntıyla uğraşmanız, bütün sinir sistemlerini harekete

geçiriyor hale gelmeniz sizi zorlamaz mı? Bir de ilk gün "Bir on yıl kalsam -ki inşallah kalırsınız- hepsini çözerim, devrimi de çözerim" dediniz. Ben giderek artan bu ağırlıktan endişe ediyorum. Siz ne dersiniz?

Endişelerinize hak vermemek mümkün değil. Bunun farkındayım. Kendimdeki gelişmeleri şöyle gözlemliyorum. Bu tempo, bu hız, bu tarz çarpıcıdır, yani neredeyse son sürattir. Normal yaşam kurallarına fazla dikkat etse bile ne olur, ne olmazlık her zaman vardır. Hani doğa kanunlarına da baksak, bunun böyle sürüp gidemeyeceği anlaşılır.

Bütün bunlara ve söylediklerinize inanmak çok zor. Ben inanıyorum, izleyicilerimi ve okuyucularımı düşünüyorum. Sizin bu kadar sade ve her türlü lüksten* uzak yaşadığınıza da kimse inanmaz.

Bu hususları çok düşünüyorum. Tarihe bakıp yorumlamaya çalışıyorum. Aslında belli çözümlemeler de geliştiriyorum. Konuşan Kürdistan gerçeğinin bir gelişmeyi, kendi içinde bir çözümlemeyi ifade ettiğini biliyorsunuz. Şüphesiz ağır darbeler var. Eğer her şeyi önleyibilseydim, daha kudretli olsaydım herhalde bunlar olmazdı. Ama buna rağmen gelişmeleri de, esas itibarıyla bu yöntem belirliyor. Belirttiğiniz gibi çok sade olmama rağmen, büyük otorite gücü de ortaya çıkıyor. Otoriteye karşı en çok tavır alan ben olduğum halde, giderek otoriteleşiyorum. Aslında bütün bunların farkındayım, tedbirini de almaya çalışıyorum. Kollektivizmin vücut bulmasına korkunç bir yüklenimim vardır. Ben size 7 yaşımdan bahsettim; kollektif yaşama ne kadar tutkuyla bağlıydım! Aynen bunu

---

* Apo, sigara ve içki içmiyor. Belki de ülkeyi terk ettiği zamandan bu yana takım elbise de giymemiştir, sadece kazak veya mont giyiyor. Dar alanlarda yaşıyor. Eskiden Bekaa Vadisi'nden şimdiler de apartman dairelerinden fazla uzaklaşmıyor. Herkes Apo ile politika konuşuyor.

sürdürüyorum. Buna rağmen büyüyen bir "ben" olayı var. Tabii benimle birlikte Kürdistan'ın ortaya çıktığını da söyleyeyim. Halkı büyüdü, PKK büyüdü. Eğer gelişmeleri benden ayrı ele alırsanız, büyük bir yanılgı içinde olursunuz. Etle tırnak gibi benim yöntemlerimle, mücadelelerimle bağlılığı vardır. Dolayısıyla ben kemalizme "Kemalizm büyüdü, Türk insanı küçüldü" diye bir eleştiri yaptım. Benim için bunun tersini, "Apo büyüdü, Kürtler büyüdü, PKK büyüdü" diyebilirsiniz.

Efendim zannediyorum bu Genelkurmay Başkanı Org. Doğan Güreş'in de görüşü. Bu, herkesin görüşü. Bir ara "PKK ile Apo'yu ayırabilir miyiz?" denildi ama herhalde imkansız bulundu.

Tabii ayırmak zordur. Bu tarz bir önderlik olayını özenle geliştirdiğimin farkındayım. Bir önder, eğer halk bazında hareket ediyorsa, büyümesini halkla sağlayabilmelidir. Ve yine çevresiyle hareket ediyorsa, çevresiyle sağlayabilmelidir. Bunlara, sıkı sıkıya bağlı kalınmıştır. Ve ispatları da ortadadır. Demin Apo dinamiğinden bahsettik; bizimle yürüyen herkeste belli bir büyüme vardır. Bu önemlidir. Bugün Doğan Güreş bile kendini biraz şöyle-böyle hissediyorsa, bunu bu yılki hamlelerime borçludur. Değil mi? Ve hatta "Özal'ın kalışı bize bağlıdır" diye bir değerlendirme yaptık. Bu tamamen doğrulandı. Özal şu ada PKK'ye karşı bir şahindir. Şahinliğini sürdürdüğü oranda, Özal dayanır.

Ama başka şahinler çıkacak...

O ayrı bir meseledir. Ben örnek kabilinden söylüyorum. Ama buna rağmen bahsettiğiniz tehlike de var. Hz Muhammed halifelik kurumunu, Hz İsa 12 Havarileri, Lenin politbüro'yu ortaya çıkardı. Ben bütün bunları düşünmeme rağmen, "bunlar gözönüne getirilir ama hiçbirisi olduğu gibi uygulanamaz" diyorum.

Ama sizin de, Apo'nun da, bir sistemi çıkacak değil mi?

Evet. Ancak burada benim risk aldığımı söylemem gerekiyor. Size, anlatmama gerek yok; Apo'nun "ikinci adamları" meselesini biliyorsunuz. Bundan söz de ettik. Şöyle bir mekanizmayı da formüle ettik: Benden güç alarak "ikinci adam" oluyorlar ve daha sonra beni engel olarak görmeye başlıyorlar. Bizde "ikinci adam" sürekli bir komplo nedeni ve mekanizması oluyor.

Gelecekleri yere çok kolay gelmek istiyorlar. Geldikten sonra, dayanaklarını ortadan kaldırmak istiyorlar. Ben önce uyarıyorum; "Böyle kolay yoldan ikinci adam olunmaz. Üstelik birinci adam giderse ikinci adam da hiç kalmaz" diyorum.

Size anlattım. Kendimi nasıl zorlukla bu noktaya getirdiğimi ayrıntıyla izah ettim. Bizim insanımız bunu farketmiyor, sadece sonuçlarını gaspetmek istiyor.

Burada sorun, bu tür hastalıkları tasfiye edip etmeme sorunu değildir. Önemli olan zahmetini ödemeden bir yere gelmek istemesidir.

Bir soru ortaya çıkıyor ve soruyorsunuz: Peki ister aktif ve isterse değil, eğer ikinci kadrolar böyleyse, bir kurum nasıl çıkacaktır? Bu sorunuza vereceğim cevaba dikkat etmenizi istiyorum: Hz Muhammed'in bıraktığı halifelerden üçü öldürüldü. Lenin'den arta kalan polit büro üyelerinden çok azı yaşadı. Demek ki, öyle ikincileri tanımlayıp bırakmak da çözüm olmuyor. Örnekleri olduğu gibi kopye etmenin bir anlamı olmadığını görüyorsunuz.

Benim çok sade ve protokolsüz olduğumu söylüyorsunuz. Ben de size, çok sade olmamam gerektiğini söylüyorum. Ben, yapabileceğimi yapabilmeliyim, diyorum. Kendimi çok merkezileştirerek, merkezileşmenin sapma tehlikesini düşünerek, tehlikeye atmamalıyım: "PKK seninle başladı, belki de seninle bite-

bilir" diyebilirsiniz. Benim buna cevabım açıktır: Başa bile kesilecek bir PKK olacaksa, varsın, biterse bitsin. Ben bunu açıklıkla söylüyorum.

Bu müthiş bir yaklaşım oluyor.

Tabii. Ahlaki bir ilkedir, onun bir ifadesidir. Halkın başına çok kötü bela kesilecek bir PKK olacaksa, benimle bitsin daha iyidir. Çünkü onun zararını yalnız ben çekerim ve kendimle gömerim. İşte ben bu tedbiri alıyorum. Bu ahlaki bir ilkenin uygulanışıdır. Bunun böyle olduğuna dikkat ediniz. Demin siz "Bu çalışma, bu sinir, bu beyin gücü giderse ne olur?" diye aklınıza bir tehlike getirdiniz. Eğer bende hayırlı bir yan varsa, bu tehlikeli bozulmalara uğramadan, tarihi örneklerden de ders çıkararak gelişebileceği kadar gelişsin. Eğer yok benden bir olumsuzluk olarak gelişecekse ve daha sonra benim kültümü kullanarak, benim yetkimi veya merkezi gücümü kullanarak başa bela olacaksa, benimle gitsin daha iyidir. Lenin bunu görmemiş hata etmiştir! Ben görmüşüm, doğru yoldayım! Yaşanması gereken yaşayacaktır, yaşanmaması gereken gidecektir. Bence güzel bir uygulamadır.

Kabul etmek lazım ki filozofçadır.

Ben bu konuda tedbirliyim.

DOĞUŞUN VE İHANETİN KISA TARİHİ

Parti hareketimizin çıkışında
en önemli iki etkenden biri Vietnam
Devrimi, bir diğeri ise
Türkiye Devrimci Gençlik hareketidir.
Serxwebun, Aralık 1988, s. 8

Apo, eylemliliğin çocuğudur.

Eğer Yaşar Kemal, İnce Memed'te dağları taşları konuşturuyorsa, Apo da bu bölgede eylemleri dillendiriyor. Eylemle konuşuyor. Eylemden söz çıkarıyor ve eylemle söz gönderiyor.

Çok temkinlidir. Mayalanma zamanını uzun tuttuğunu bile söyleyebilirim; ancak daha uzun süreceğinin sanıldığı bir noktada birden bir eyleme karar veriyor. Partiya Karkeran Kürdistan'ın kuruluşu da bu değerlendirmeme uygun düşüyor.

İki noktayı netlikle yazabiliyorum; birincisi, ideolojik mayalanma dönemini uzun tutuyor. Bir peryodizasyon denemesi olarak ve Serxwebun'un Aralık 1988 sayısında yer alan kısa tarihçide den esinlenerek, 1970-1973 dönemi'ni, mayalanma kesiti olarak adlandırabiliyorum. Bu dönemde Apo'nun bir elinde Huberman'ın "Sosyalizmin Alfabesi" var ve diğer elinde ise Vietnam İşçi Partisi Tarihi ve Ho Chi Minh üzerine yazılanlar bulunuyor. Bunlara ek olarak fırsat buldukça antropoloji ve uygarlık tarihi üzerine kitaplar okuyor. Toplantıları izliyor. Mahir Çayan'ın bir konuşmasına yetişiyor ve 1969 yılında, Türkiye İşçi Partisi'nden kopan Kürt gençlerin kurduğu DDKD, Devrimci Doğu Kültür Ocağı'na ya da kalıntılarına uğruyor.

İzliyor ve kokluyor.

1974 yılında Devrimci Demokratik Kültür Derneği, DDKD, ortaya çıkıyor; buna da uğruyor. Hiç birisine angaje olmuyor.

Daha sonra DDKD türü Kürt politikasını "ilkel milliyetçilik" olarak niteliyor; Apo'nun sözlüğünde sosyalizme dayanmayan ya da uzanmayan her türlü milliyetçilik ilkeldir. Kokluyor ve uzak duruyor.

1973-1978 dönemini, "Ülke'ye Çıkış Hazırlık Dönemi" olarak ad-

landırabiliyorum. Burada altını çizmek istediğim nokta, daha sora Kürdistan İşçi Partisi adına alan bu oluşumun hazırlığının çok büyük ölçüde metropolde yapılmış olmasıdır. Metropelden ülkeye aktarılıyor.

Temkinlidir. Silahlı mücadeleyi kaçınılmaz görüyor; ancak hazırlıklar olmadan başlamasını cinayet sayıyor. "Parti" adını büyük görüyor; bu nedenle bir "grup" olmakta sakınca görmüyor. Ancak 1977 yılı son derece sıcak ve işaretle dolu geçiyor.

Bir: 1 Mayıs 1977 yılında Taksim'de 1 Mayıs gösterilerinin üzerine kontgerilla tarafından ateş açılıyor ve kırk dolayında gösterici katlediliyor.

İki: 18 Mayıs 1977 tarihinde, Antep'te, oluşum içinde önde bir yer alan ve Türk kökenli Haki Karer katlediliyor ve üstelik Haki'nin öldürülmesini, Apo ve arkadaşlarının üzerine sıçratmaya yönelik bir propaganda başlatılıyor.

Üç: 3 Haziran 1977 tarihinde Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Namık Kemal Ersun'un adının geçtiği üç muhalefet lideri Bülent Ecevit'e suikast ya da bir darbe hazırlığı açığa çıkartılıyor. Açığa çıkartan zamanın Başbakanı Süleyman Demirel'dir. 5 Haziran 1977 tarihinde seçimler planlanmıştır ve o zamanlar solcu CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit'in başbakan olması ihtimali çok yüksek görünüyor.*

Beş Haziran 1977 seçimlerinde CHP Lideri Ecevit, tek başına çoğunluğu kıl payı kaçırmakla birlikte hükümeti kurabiliyor. Ancak acizdir; öyle görünüyor, Devrimci İşçi Sendikaları Konfedarasyonu,

* Ersun'un yerine Ali Esener ve Adnan Ersöz'ün Kuvvet Komutanı olmaları söz konusudur. Ecevit ve Demirel, her birisi bunlardan birisi ve bu nedenle üç orgeneralin emekli olması sonucunda, komutanlık adı hiç duyulmayan, silik ve emekliliği bekleyen Kenan Evren'e kalıyor. Üç yıl sonra General Evren, darbeyi gerçekleştiriyor.

DISK'i, iğdiş etmek suretiyle gerçekleştirdiği büyük hizmetin karşılığını topal bir hükümetle alıyor. DISK'in içini boşaltan ve devrimci çizgisinden çeken Bülent Ecevit, içi boş bir hükümete sahip olabiliyor ve Ecevit'in döneminde, cinayetler birbirini izliyor.

Türkiye ve Kürdistan aydını somut bakma bataklığından bir türlü kurtulamıyor; 1978 sonunda gerçekleştirilen Maraş Katliamı'nı da sadece bir katliam olarak görüyor. Türkiye Üzerine Tezler dizisinde sanıyorum üçüncü kitapta, bu insanlığın unutulmaz yüzkarası üzerinde uzun uzun durdum; tam bir komplodur. Bunda Ecevit'in İçİşleri Bakanı, 12 Mart döneminin Eskişehir Sıkıyönetim Komutanı, Hava Orgeneral İrfan Özaydınlı'nın rolü olduğunu yazdım.

Maraş Katliamı ile alevi yurtaşları, sunni yurttaşlar tarafından ve faşist Albay Alpaslan Türkeş'in MHP komandalarının yönetiminde, tarihin pek az kaydettiği bir acımasızlıkla karşı karşıya geliyorlar. Yazarken gözyaşlarımı tutamadığım bir vahşettir.

Şimdi burada ilk kez formüle ettiğim tezimi yazıyorum: Maraş 1978, küçük ölçekte bir Ermenistan 1915 oluyor.

Maraş'ta Kürtler topraklarını terk ediyorlar.

Maraş kasabalarında ve köylerinde sadece yaşlılar kalıyor: Avrupa'ya işçi oluyorlar.

Maraşlıların Türkiye kurtuluş savaşına katkısını, "kahraman" ünvanını, acı acı hatırlatıyor; Avrupa'da işçi oluyorlar.

Apo, bunu, Kürt halkına gözdağı olarak niteliyor.

Bir eylemdir ve bir eylemle cevap verilmesi gerektiğini düşünüyor.

Bu sırada tartışmalar sürüyor. Aktarıyorum: "Örgütümüze ne ad vereceğiz? Birlik mi olmalı, parti mi olmalı, hep onu araştırıyoruz. Sanıyorum Elazığ'da olacak bu sefer baharı orada karşılamaya çalışıyoruz. On-onbeş kadar arkadaşı çağırdık. Konuşmalarını,

düşüncelerini söylemelereni istedik. Ne olacak, ne yapacağız, birlik mi, parti mi olacak' diye sorduk. Fazla bir sonuç alamadık. O bahar ev tutmuşuz, yine toplantılar yapıyoruz, çatışmalar yaygınlaşmış. En önemlisi de Ecevit, hükümeti kuracak, hükümet 1 Ocak'ta kuruluyor. Bu bizim için yararlanacağımız çok önemli bir zaman kesitidir. Ve daha sonra da Ecevit'in başını yiyen de zaten odur." 1 Ocak 1978 tarihinde Ecevit'in topal hükümetinin kuruluşu bekleniyor. Ama hareketin örgütlü geleceği konusunda kararsızlık var.*

Aciz Ecevit ve topal hükümeti, 12 Mart 1971 darbesinden, umudu kırılmamış ve direnci fazla aşınmamış kütlelerin umudunu kırmada çok büyük ve tarihsel bir iş yapıyor. Görünüşte bunalımı aşamıyor ve aslında umudu kırıyor; bütün kütlenin umudunu kendisinde topluyor ve kendisini "umut" ilan etikten sonra, kütleyi yok olma çizgisine doğru yaklaştırıyor. Aynı kaynaktan aktarıyorum: "Ecevit, bunalımı aşamıyor, 1978 sonunda Maraş Katliamı oluyor; biliniyor ki, katliam her ne kadar MHP kışkırtıcılığı temelinde gelişse de arkasında MIT vardır ve Kürdistan'a bir gözdağıdır. Kürdistan'daki bu uyanışa katliamla cevap verileceğine dair bir gözdağıdır." Kütlesel ölümler hep kütlelere gözdağı niteliği taşıyor.

Apo'ya ait olduğunu sandığım şu görüşleri de aktarmayı gerekli görüyorum: "Devlet, korku demektr. Devlet, zindan, idam demektir. Aynı zamanda devlet, otorite, boyun eğdirme demektir." Devlet böyle değerlendirilince, 1977 ve 1978 yıllarını, Maraş Katliamı ve arkasından ilan edilen sıkıyönetimi, bu eylemleri, korku üretme olarak dillendirmek kaçınılmaz oluyor; karşı korku ile cevap verilmesine şaşmamak gerektiğini düşünüyorum.

Burada şu aktarma uygun düşüyor: "Sıkıyönetim ilan edildi ve daha sonra peşpeşe 1 Mayıs katliamına benzer birçok katliam her tarafta

---

* Serxwebun, Onuncu Zafer Yılı, Aralık 1988, s13

gerçekleştirildi. Biz buna partiyi dayatmakla en iyi cevabı verdik. Partiye karar vermemiz bu anlamda kitlesel katliamlara karşı da cevap oluyor. Ulusal direnişe cesaret edeceğimiz kesin oluyor. Bu konuda Kürdistan halkının sahipsiz bırakılmayacağı, onun ideolojik, politik uyanışının maddi direniş ile karşılık bulacağı açıkça gösteriliyordu. Bu korkuyu burjuvaziye hissetdirdik." Maraş katliamı ile Partiye Karkeran Kürdistan, toprağın çok derininde, birbirine bağlanıyorlar ve neredeyse aynı tarihte ortaya çıkıyorlar.*

*27 Kasım 1978 tarihinde Lice'nin Fiş köyünde bir evde toplananlar, Partiye Karkeran Kürdistan'ın kuruluşuna karar veriyorlar. Kimler var? Bunları tam olarak kestirmek şu anda mümkün görünmüyor. Ancak İsmet İmset, devletin gizli belgelerine dayanarak, bunların daha sonra itirafçılığı seçen Şahin Sönmez'den kaynaklandığını sanıyorum, Abdullah Öcalan'ın başkanlığındaki ilk merkez komitesi'ni şöyle bildiriyor: Abdullah Öcalan, Kesire Yıldırım, Şahin Sönmez, Cemil Bayık, Mehmet Karasungur, Mahsum Doğan ve Mehmet Hayri Durmuş.** Bunlardan Şahin Sönmez'in, PKK gerillaları tarafından öldürüldüğü, Kesire Yıldırım'ın da uzaklaştırıldığı biliniyor.*

*İlk kadrolarla ilgili olarak PKK belgelerinde sistamatik bir bilgi bulmak mümkün olmuyor; şehitler ve isimler var. Bunun dışında iki kaynak var; bunlardan birisi, itirafçı Abdülkadir Aygan'ın yazılarıdır. İtirafçı Aygan, Ankara'da Tuzluçayır'da yapılan ve ön kurucular sayılabilecek toplantıya katılanları, Abdullah Öcalan, Haki Karer, Kemal Pir, M. Hayri Durmuş, Mahsum Doğan, Cemil Bayık, ve Şahin Sönmez olarak sayıyor.*** İmset'in listesinde bazı ayrılıklar var. Buna*

* ibid., s. 15

** İsmet. G. İmset, The PKK, Ankara, 1992, s. 20

*** Abdülkadir Aygan, PKK: Yapısı, İdeolojisi ve İşleyişi, Yeni Forum, 1 Ağustos 1987, s. 22

göre Tuzluçayır toplantısına, Apo'dan başka, Cemil Bayık, Kesire Yıldırım, Ali Özer, Musa Erdoğan, İsmet Kılıç, Hasan Aşgar Gürgöze, Kemal Pir, Kamer Özkan, Haki Karer ve Haydar Kaytan katılıyorlar. Önemli eksiklik, Şahin Sönmez'dir; İmset'in, Sönmez'in itiraflarına dayandığı yolundaki tahminimi tekrarlıyorum.

1973-1978 yıllarını, ülkeye çıkış için hazırlık periyodu olarak nitelendirmiştim; burada da önce keşif kolları gönderiliyor. İsmet İmset, devletin gizli belgelerine göre, Antep'e, Kemal Pir ve Cemil Bayık'ın Dersim'e, Şahin Sönmez ve Ali Haydar Kaytan ve Urfa'ya Abdullah Öcalan'ın keşife çıktığını haber veriyor.

Bu isimlerden tam olarak güven duymak mümkün değildir; ancak bir fikir verebiliyor. İsimler konusunda tam güven duymamamın bir nedeni, devletin de bu dönemde, PKK ile ilgilenmekle birlikte, fazla önem vermemesidir. PKK için de, 'Türkiye solunun veya Kürdistan'ın kendi iç çekişmelerinde kaybolacaktır', değerlendirmesini yapmış olmasını ihtimal dahilinde görüyorum.

1978-1979 kısa periyodunu, PKK'nın ülkede kendisini duyurması dönemi olarak ele almak gerektiğini düşünüyorum. Duyurmak için, Demirel'in Adalet Partisi'nden Urfa Milletvekili ve Bucak aşireti ileri gelenlerinden Celal Bucak'ın öldürülmesi girişimi kararlaştırılıyor. Bucak'ın ölmediği, kısmen başarısız olan bu girişim, birçok açıdan önemlidir; birincisi, PKK başkaldırısının aşiret düzenini hedef aldığında hiçbir kuşku bırakmıyor. ikincisi, Adalet Partisi Milletvekili Mehmet Celal Bucak'a başarısız bir suikast girişiminden sonra muhalefet lideri Demirel ile Başbakan Ecevit arasında gizli mektuplaşmaların olduğu anlaşılıyor. Bir yabancı elçilik ya da istihbarat biriminin bu yazışmaları eline geçirdiği kesin görünüyor; çünkü İmset, kitabında, adını vermediği elçiliğin Ankara'dan kendi merkezine

* İsmet G. İmset, The PKK, Ankara, 1992, s. 21

gönderdiği rapora dayanarak bu mektuplardan söz ediyor. Imset, bu mektuplarla, Demirel ve Ecevit'in, "discussed the activities of the Apocular an claims thet they ruled areas of Turkey" Apocu eylemleri ve Türkiye'nin bazı bölgelerine hakim oldukları iddilarını tartıştıklarını yazıyor. Ecevit'e göre, o tarihte Apocu örgütün üyesi 124 olup, bunların yirmi ikisi tutuklu bulunuyor. Başbakan Ecevit, Apocuların Urfa'da aktif olduklarını, ancak, devlet otoritesini ortadan kaldıramadıklarını ekliyor.*

Elçilik ya da elçiliğe bağlı istihbarat biriminin ekledikleri var: Elçilik, Apocuların bir halk desteğine sahip olmadığı görüşündedir. Destekleyenler çıkıyor; ancak henüz kitle desteğinden söz edilmemesi gerektiği ifade ediliyor. Elçiliğe göre ayrıca Apocular o kadar güçlü de değiller; ünleri büyük olduğu için yapılan eylemlerin çoğu Apo'nun adına bağlanıyor. Yine elçilik raporuna göre, Türk basını, Apoculuk ile Kürt şiddetini özdeş tutuyor.

Kitaplarında var; nerede ise 1356 yılına kadar Osmanlı beyliği küçümsendiği için hakkında pek az kayıt bulunuyor. Istanbul'daki Roma Sarayı, Osman beyliği konusunda ciddi kayıtlar tutmuyorlar; PKK için de benzer bir durum çıkıyor.

Bu nedenle PKK tarihinin bu üç ön periyodu olan doğru yazımı yapmaya çalıştım.

1979-1984 dönemini, kuruluş periyodu ve 1984-1992 yıllarını da, Yükseliş periyodu, olarak nitelendirebiliyorum. Bu periyodlar daha çok biliniyor; bu nedenle üzerinde fazla durmak gereğini duymuyorum. Birkaç noktaya değinmekle yetinmek istiyorum.

Bunlardan birisi şöyle; Apo, 1989 yazında, Bekaa Vadisi'nde buluştuğumuzda, bana, "bütün kapılar yüzüme kapanıyordu, hocam" diyordu. Bir de, sık sık, başına, bir kaçakçı gibi, "Ali" adıyla ve kendi benzetmesiyle, "hicret" etti. Yüzüne kapıları kapattılar, yer yer guru-

runu kıracak oldular, ısrar etti.

"Kürtler Üzerine Tezler" kitabında da işaret ettim; Araplar, Mustafa Barzani'den bir birlikle İsrail'e karşı savaşa katılmasını ısrarla istediler. Washington'un dümen suyundan ayrılmayan Barzani, bunu reddetti. Apocu gerillalar, İsrail'in Lübnan'a saldırısında, Araplarla birlikte savaştılar; pek çok şehit verdiler ve bir bölümü İsrail'e esir düştü.

Bunun iki yanı var. Birincisi, Suriye dahil Arap dünyası, PKK gerillarının bir yanını biliyorlar. Gerillalar, Bekaa Vadisi'nde eğitim yaparken, bir yandan da İsrail saldırılarına karşılık bekçilik görevini üstleniyorlardı. Suriye Başkanı Hafız Esat, bunun etkisi altındadır. Bu, birinci yan oluyor. İkincisi ise İsrail, PKK gerillarına kin besliyor. Çünkü kendisine karşı savaşan ilk Kürt birlikleridirler.

Eğitime önem veriyorlar. 1982 Haziran ayında Lübnan'ın İsrail tarafından işgali sırasında oniki şehitle sonuçlanan savaş, hem bir gurur kaynağı ve hem de bir eğitim çalışması olarak değerlendiriliyor. Avrupa'daki Kürtlerden ve Türkiye Kürdistanı'ndan katılımlar oluyor; burada PKK üyelerinin ikna gücü çok önemlidir.

Hazırlıklardan sonra silahlı propaganda aşamasına giriliyor. Silahlı propaganda Kuzey Vietnam'da kullanılan bir yöntemdir. 1984 yılına gelindiğinde, HRK, Hezen Rızgariye Kürdistan, Kürdistan Kurtuluş Birliği, ortaya çıkıyor. İtirafçı Aygan, bunun, "Vietnam'daki Vietkonk'un bir kopyası" olduğunu iddia ediyor. Yine Aygan'ın verdiği bilgilere göre, HRK, Kürdistan Kurtuluş Birliği'nin, başında, Duran Kalkan var. Mahsum Korkmaz da buradadır.*

Eruh, Şemdinli, Çatak taaruzunu, HRK gerçekleştiriyor. Çatak'a gönderilen takım kendisine verilen görevi yapmıyor. Ancak Eruh ve

---

* Abdülkadir Aygan, PKK: Yapısı, İdeolojisi ve İşleyişi; Yeni Forum 1 Ağustos 1987

Şemdinli'ye yapılan saldırı, hiç kuşkusuz bir bomba gibi patlıyor. Hükümet ve Silahlı Kuvvetleri tam bir şaşkınlık içinde yakalıyor. Mehmet Ali Birand, o sırada, Yedinci Kolordu Komutanı olan General Kaya Kazgan'ın değerlendirmesini, daha sonraları, şöyle saptırıyor: "Beklenmeyen bir olaydı. O zamana kadar biz Apo'yu tanımazdık. Adı duyulmuştu, ancak üzerinde fazla durulan bir insan değildi. PKK'cılara da daha çok haydut gözüyle bakılırdı. Kürtleri arkasına almaya çalışan komünist bir grup diye nitelerdik." Yönetim, Kürtlerden emin görünüyor. Ancak Korgeneral Yazgan'ın değerlendirmelerinde önemli iki nokta daha var.*

Bunlardan birisi şudur: "Eruh-Şemdinli olayı bizim jandarma karakollarının ne kadar korumasız ve dışardan gelebilecek bir tehlikenin ortasında olduğunun ilk işaretiydi." Bu, bütün Türk güvenlik sisteminin, tümüyle Türkiye ve Kürdistan soluna yönelik olduğunun itirafı demektir. PKK, bunu değişmeye zorluyor.

Kürt'e rüşvet vererek Türkiye solunu baskı altında tutmak istiyor.

Türkiye soluna rüşvet vererek, Kürt'ü ezmeye çalışıyor.

1984 yılında Türkiye yönetenlerinin çok kibirli oldukları bir dönemdir. Türkiye solunu ezdiklerini düşünüyorlar. Anlamıyorlar, ama, sosyalist sistemden çözülme işaretleri geliyor. Kibirli bir nokta dalar. Yazgan'ın ikinci önemli noktası şu olu-yor: "Bu olayın büyük bir başlangıcın ilk işareti olduğuna da Ankara'daki siyasi yetkililer bir türlü inanmadılar." Kibirleri, bilim olarak içlerine çektikleri tarih anlayışları, anlamalarına engeldir; fark etmiyorlar.

Yaptıklarının ise hiçbir zaman farkında olamıyorlar. Mehmet Ali Birand, Apo'nun kendisine, "Eğer Diyarbakır direnmeleri olmasaydı, PKK bugünkü aşamaya gelemezdi" dediğini yazıyor. Diyarbakır zin-

---

* Mehmet Ali Birand, Apo ve PKK, İstanbul, 1992, s.126

danındaki zulümün bir eşinin zor bulunabileceğini düşünüyorum. Bir dava için ya da başka nedenlerle bizim bulunduğumuz Batı hapishanelerine Diyarbakır hapishanesinden gelen birisinin bizim sorunumuzu anlamakta güçlük çektiğini hayretle gördüğümü hatırlıyorum. Bizler yattığımız hapishane koşullarının dayanılmaz ve insanlık onurunu ayaklar altına alan bir durum olduğuna inanıyor ve bu nedenle isyan ediyorduk. Diyarbakır zindanından gelen arkadaşlarımız ise bizlere şaşırıyorlardı, "siz Hilton'da yatıyorsunuz" diyorlardı. Diyarbakır zindanına göre Batı zindanları cennet oluyordu.

Diyarbakır zindanından çıkanların bir bölümü özgürlüğü ancak Bekaa Vadisi'nde ve Apo'nun yanında buluyordu. Diyarbakır zindanı bir başka açıdan sanki PKK için kadro üretme makinasıydı.

1984 yazında, "kuruluş periyodu" tamamlandı.

1992 yılından itibaren PKK için yepyeni bir dönemin başladığı inancını taşıyorum. 1991 ve 1992 yılları içinde PKK bir nitelik değişimi geçiriyordu. Bu, "yükseliş periyodu" dediğim, 1984-1991 ya da 1984-1992 döneminden sonradır.

Yükseliş dönemi ile ilgili olarak yazmak istediklerim de çok kısadır; birincisi, med ve ceziri yaşamakla birlikte bu dönemde PKK eylemliliği hep yükseldi ve PKK hep kendisinden bahsedilir hale geldi. Resmi ağızlar adını kodlu olarak ifade ederken sonuda "PKK" harflerini telaffuz etmeye başladılar. Bu donemin sonunda, Türkiye Devleti, en temel görevinin PKK ile mücadele etmek olduğunu açıkça kabul ediyordu. İki: PKK liderliği bu dönemde Güney Kürdistan'da, Mesut Barzanı ve özellikle Celal Talabani ile sürekli yakınlaşmalar aradı, kurdu ve bunlar bozuldu. Apo, Barzani'nin ilkel tabanını asıl hedef olarak görüyordu ve Talabani'nin tüm varlığının PKK'nin varlığına bağlı olduğunu teşhis ettiği için Celal Talabani misyonu ile adeta "oynuyordu". Üç: Bu dönemde PKK, özellikle Suriye olmak üzere iki kanat,

Kürt halkı üzerinde büyük prestij toplamayı başardı. Suriye'de, Suriye Kürtleri'ne yönelik bir askeri eylemlilikten ve açık bir siyasal güç toplamaktan özenle kaçındı; ancak Suriye Kürtleri'nin pekekelileştiğine kesin gözüyle bakıyorum. Özellikle Türkiye sınırına yakın yerlerdeki yoğun Kürt köyleri, çok sağlam PKK sempatizanları durumundadır. Hafız Esat, bunu hesaba katmak zorundadır.

Bu noktayı da Ankara yöneticilerinin anlayabildiklerini sanmıyorum. Şam, bir süre için Apo ve PKK çalışmalarına mekan olmakla kendisini de güvenceye almış olmaktadır. Şam'ın Apo ve PKK'ye karşı açık bir düşmanlığı, sıcak mücadelenin bugünkü Suriye sınırları içine de kayması sonucunu doğurabilecektir.

Apo, bir imkanı kullanmayı ve sonra da üstüne çıkmayı bir ustalık haline getiriyor.

Dört: Apo ve PKK yönetimi, Türkiye ve Kürdistan solunun, önemli bölümünün, eninde sonunda, Türkiye Devleti'nin paraleline gireceği saptamasını bir başlangıç aksiyomu yapmıştır. Türkiye Komünist Partisi, Türkiye İşçi Partisi, Türkiye Sosyalist İşçi Partisi, Devrimci Yol, Kemal Burkay'ın Türkiye Kürdistanı Sosyalist Partisi, böyle bir değerlendirmenin içine giriyorlar. Bu dönemde PKK yayınları bunlara karşı çok sert bir ideolojik mücadele sürdürüyor. Bizim Toplumsal Kurtuluş da aynı zamanda ve bağımsız bir entellektüel şiddet uyguluyor. Bu iki yanlı mücadele, bir yandan bunların etkisizleşmesine ve diğer yandan da, TKP örneğinde olduğu gibi, liderleri kanalıyla, devlete sığınmalarına yol açıyor.

1992 yılı, Toplumsal Kurtuluş'un değerlendirmesiyle, "PKK Yılı" olarak tamamlanıyor. Böylece yükseliş tamamlanmış duruma geliyor.

Bütün bu yazımda, kolaylıkla görüldüğünü sanıyorum, bir nokta eksik kalıyor: Böyle yükselen bir grafikte, peki neden, bu kadar muhalefet çıkıyor? Şimdi bu soruyu ele almak gereğini duyuyorum.

Kişilere dayanmayan bir yapısal çözümleme yapmak istiyorum. Bir: PKK, bir devrimci sosyalist hareket olarak oluşuyor. Kurucu kadrolar, ellerinde Ho Amca'nın kitabı, Türkiye devrimci harekitinin içinde yol arıyorlar. Ancak iki açıdan, bu yol arayışında, ters cereyanlar çıkıyor. Bunlardan birisi, kurucu kadroların ya erken ölümüdür ya da uzun sürecek bir hapislik yaşamına mahkum olmalarıdır. 1980 yıllarına gelindiğinde sosyalist kadrolar tutukludur ve daha da önemlisi, ikincisi dünyada sosyalizmin prestijinin yok olmak üzere olduğu bir dönem açılıyor. Apo ve arkadaşları, sosyalizm ideolojisine yabancı, bir bölümü devşirme ve bir bölümü de yiğit olmakla birlikte, yoksul köylü içgüdüsüne sahip kadrolarla yürümek durumunda kalıyorlar.

İki: Kürdistan, Türkiye dahil bölgedeki emekçi kurtuluşunun haklı bir başlangıç mekanı olarak düşünülüyor. Türkiye sosyalist hareketinin ezildiği ve işçi sınıfının tam bir hareketsizliği seçtiği bir zamanda, Kürdistan mücadelesinde, yalnızlık kendisini daha çok hissettiriyor. Ulusal kurtuluş programının, bu yolla ve zorunlu olarak önplana çıkması, "milli" unsurlarla işbirliğini önlenmesi kolay olmayan bir dürtü olarak ileriye sürüyor. Bu ise, Türkiye Kürdistanı'nda çeşitli aşiret reisleriyle veya Kuzey Irak'ta Barzani malikanesiyle birlikte olmayı, kolay yolcular için, cazip bir alternatif yapıyor.

Kolay yolculuk, kestirmeciliktir.

Pek çoklarına Barzani yolu çok kestirme görünebiliyor.

Her harekete sonucun kısa bir süre içinde elde edileceği hesabıyla girenler için, kestirmecilik ise, tek yol olarak görünüyor.

Üç: Doğu fedolatesinde yükseliş hızlıdır. Feodalitenin kökenindeki askerlik başarısı Doğu fedolitesini daha çok ilgilendiriyor. Bu, Doğu Roma Sarayı'nda ise çok daha belli oluyor; merdivenleri hızla yükselen, hızla gözde olan, evlilik yoluyla ya da darbelerle hızla birin-

ci yere çıkan kadın ve erkekler Bizans tarihini pek çok süslüyor.

Kürt insanı, feodalizmin bu etkilerini kolay atamıyor.

Masanın yanına gelinceye kadar son derece saygılı ve bağlı görünüyor ve masaya oturduktan sonra ise son derecede hükmeden olabiliyor. Masanın yanı ile masaya oturmak arasında ise masada oturan var.

PKK belgelerinde ihanet olarak belgenen gelişmeler gittikçe azaldı; ben geriye kalan üçünden söz etmek istiyorum. Semir adıyla bilinen Çetin Güngör hakkında doğrudan bir bilgim bulunmuyor; ancak Mihri Belli'nin bana aktardığı bir gözlemi var. Mihri Belli'nin faşizme karşı direniş cephesinde önemli bir pozisyonunun bulunduğu zamandadır; Köln'de Çetin Güngör'ün de bulunduğu bir toplantıya gidiyorlar. Çetin, hiç kimseye ayağa kalkmıyor, bir bölümüne oturduğu yerden elini uzatıyor, çoğunun yüzüne bile bakmıyor. Belli, Çetin'in bu hükmeden bürokrat tutumundan çok rahatsız oluyor ve yanındakine "bunlar PKK'yi batırır" diyor. Çetin Güngör, öldürüldüğü bu gün resmen kabul edilen bir PKK'lidir.

Diyarbakır'da başarılı bir avukat olan Hüseyin Yıldırım'ın PKK tarafından başlatılan mücadelenin çabuk sona ereceğini hesap etmiş olduğunu tahmin edebiliyorum. Bunun yanında, Apo, her yeni gelene çok büyük ümitler bağlıyor ve hemen çok büyük görev ve payeler veriyor. PKK için ancak bir devşirme sayılabilecek olan Yıldırım, bu nedenlerle, kısa bir zaman içinde kendisini PKK'nin ikinci adamı olarak görmüş olabilir; ancak mücadelenin de tahmininden daha uzun süreceğini aynı zamanda anladığını düşünebiliyorum. Böyle bir zamanda muhalefet başlıyor. Muhalefet, PKK'yi ya Barzani malikanesine ya da legal platforma çekme yönünde gelişmeye mahkumdur; bazan iki bir oluyor.

Mehmet Şener için söylenecekler ise, bir açıdan uzun ve bir diğer

açıdan kısadır. Hatırlatmak istediğim ise şudur: Hapislik, genellikle, yüksek bir devrimci edebiyatla kırılmış bir iradeyi aynı vücuda doldurarak dışarıya çıkarıyor. Mehmet Şener eninde sonunda bu oluyor.

Burada, kaynak olarak, Mehmet Şener Grubu'nun çıkardığı ve " PKK-Vejin" imzasıyla yayınlanan, manifesto niteliğindeki belgeyi kullanmak istiyorum. Önce, hiç hoşlanmadığım bir aktarma yapmak durumdayım: " Yaşanan gerçek nedir? TC'nin buğüne kadar Apo'ya yönelik tek imhacı saldırısı gelişmemişken, ülke sahasındaki gerillamız her yeni yılda, yeni bir imhacı ordu saldırısıyla karşılaşır." Öyle anlaşılıyor, " PKK-Vejin", Türk Devleti'nin Apo'ya karşı imhacı bir saldırı düzenlememiş olmasına üzülüyor. Böyle bir üzüntüyü anlamak mümkün değildir; bir kimse, ayrılığa da düşse, kendi hareketinin liderine, karşı taraftan, imha edici bir saldırı bekler duruma gelmemelidir. Gelirse, "hain" nitelemesini hak etmekten kurtulmasının zor olduğunu düşünüyorum. Bu nedenle hoşlanmadığımı kaydediyorum.*

Bundan sonrası daha kolay görünüyor. Mehmet Şener ve arkadaşları, Irak Savaşı'ndan sonra PKK'nin Barzani kuvvetleriyle birleşerek Bağdat'a karşı ayaklanmamakla, ihanet ettiği görüşünü savunuyorlar. Bir yerde, Dördüncü Kongre'nin "Güney Kürdistanlı diğer güçlerle ittifak içinde olmamızı karar altına almıştı" diyorlar; Apo'yu Barzani çizgisine yaklaşmamakla suçluyorlar. Görüşleri budur.

Bu konuda benim söyleyeceklerim iki noktada toplanıyor. Birincisi, Mesut Barzani ile birlikte, Saddam Hüseyin'in rejimine karşı ayaklanmak, Ankara ve Washington'un politikasını uygulamak anlamına geliyor. Çünkü Ankara ve Washington, Bush'un Bağdat'ı bombalamasıyla düşüremediği Saddam'ı ancak böyle bir ayaklanmanın iktidardan uzaklaştıracağına inanıyorlar ve bunun için böyle bir ayaklan-

---

* PKK-Vejin, PKK'deki Ayrışmayla ilgili Kamuoyuna Açıklamamız, s. 9

mayı istiyorlar.

Benim Saddam'ın düşmesine hiçbir itirazım bulunmuyor. Ancak Washi..gton'un baskısı ve isteğiyle düşmesini kabul edemiyorum. Fakat bu kadarı çok önemli olmayabilir; asıl önemli gördüğüm ikinci noktadır. Barzani ile birlikte Saddam'a karşı çıkmak, kısa dönemde bir başarı görülse bile, uzun dönem için ve Kürdistan devrimi açısından son derece ters bir politika olarak beliriyor. Çünkü böyle bir yer, PKK için Güney'de mevzi tutma imkanlarını ortadan kaldırmak kadar, Güney'i modernize etme kapılarını da önemli ölçüde kapatmak anlamına geliyor.

PKK açısından Apo'nun izlediği yol, bana göre, ikirciksiz doğrudur.

Peki gerçekten Mehmet Şener ve grubu böyle bir politikanın savunucusu oldu mu? Aynı açıklamadan aktarmayı sürdürüyorum: "Ağzı her açıldığında KDP'yi TC'yle ilişkilerinden dolayı eleştiren Apo, sömürgecilerin ülkemizi böl, parçala ve bir birbirine kırdır politikasını en çirkef bir şekilde uygulamanın şampiyonluğuna ulaşmış bulanmaktadır. '90'da başlayan ve Kuveyt işgaliyle doruğa ulaşan Irak-PKK-Türkiye hududunu kullanacak ve biraz da silah yardımı alacak biçimindeydi." Eğer PKK-Vejin tarafından verilen bilgiler doğruysa, PKK için Türkiye sınırına yerleşmek söz konusu ediliyor.*

Mehmet Şener, bunu ihanet sayıyor ve şöyle ifade ediyor: "Kürdistan halkı, bizzat Apo'nun talimatları ve yönlendirmeleriyle 1991 kış ve bahar aylarında büyük bir ihanete daha mahkum bırakıldı. Irak ve ABD'nin başını çektiği emperyalistlerin savaşının hemen bitiminde, bütün Güney Kürdistanlı halk kitleleri ayaklanmaya geçmiş ve şehirleri birer birer ele geçirip düşürürken, 'Saddam yönetimiyle tak-

---

* ibid., s. 10

tik ilişki yürütüyoruz' adı altında, Irak'ın gizli servisleriyle aleni ilişkiler sürdürüldü. Ayaklanmaların başladığı anda, Irak sahasında 2000 civarlarında silahlı gerillamız olduğu halde, bizden başka bölgede tek bir silahlı güç olmadığı halde, 'bu ayakmalar bastırılacak, yönetimle aramızı bozmayalım, duruma müdahale etmeyelim' talimatlarıyla, Güney Küdistanlı halk kitleleri öncüsüz ve savunmasız bırakıldı." Çok açık olarak görülüyor; PKK-Vejin, PKK'nin, Mesut Barzani ile birlikte Ankara-Washington çizgisini uygalanmamasına çok üzülüyor. Böylece büyük bir fırsatın kaçırıldığına inanıyorlar.

PKK-Vejin'e göre Apo çizgisi kurtuluşun kaybına yol açmıştır: "Gerçekte halk tarihimizde ve özellikle yirminci yüz yılda hiçbir dönemde bu denli oluşmayan kurtuluş olanakları kullanılmadığı gibi, takınılan tavırla, partimiz, Güneyli kitlemizin büyük bir öfke ve antipatisini topladı." Öyle görülüyor, Mehmet Şener'in arkadaşları, Ankara-Washington destekli ve Mesut Barzani önderlikli bir anti-Saddam savaşını kurtuluş sayıyor ve buna öfkeleniyor.

Iki çizgi açıkça ortaya çıkıyor. Ancak çizgilerin sadece bu ayáklanmaya veya Barzani'ye katılmaya bağlı olduğunu düşünmüyorum. Barzani malikanesine katılma politikası, PKK'nin "yasallaşması" programıyla birlikte gelişiyor. PKK'nin "yasallaşması" programının Özal tarafından ortaya atıldığı ve Doğu Perinçek'in buna sahip çıktığı, HEP içinde bazı taraftarlar bulduğu biliniyor. Doğu Perinçek'in "Ikibine Doğru" dergisi de, Mehmet Şener muhalefetini sempatiyle karşılıyor; PKK-Vejin de, bu açıklamasında ve bir yerde, "Ikibine Doğru dergisi özel olarak yapmış olduğu araştırmalar sonucunda, söz konusu şahısların ifadelerinin tamamının yalana dayalı olduğunu açığa çıkararak belgelemiş ve bunu partiye göndermişti" derken, Doğu Perinçek'e ve dergiye güvenini de ifade etmiş oluyor.*

PKK ve Apo'nun ağırlığından kolaylıkla kurtulamayan Suri-

ye'nin de, istihbarat örgütü El-Muhaberat kanalıyla, bu "yasallaşma" programına katkıda bulunmak istemesini ihtimal dahilinde görüyorum. Bundan sonra sözleşiyi sürdürmek istiyorum.

***

Sevgili Başkan, Türkiye'de ben sizin için, "çok soğukkanlı ve ciddi bir politikacı" diyordum. Her politikanın zayıf ve güçlü yanlarını çok açık bir biçimde koyuyorsunuz. Sizi dinlerken şu kanıya varıyorum: KDP'ye Türk devletinin bir parçası olarak bakıyorsunuz. Yoksa yanılıyor muyum?

Özellikle şimdi parti olmaktanda çıkmış, TC'nin paramiliter bir gücü haline gelmiştir. Sivil bir milis teşkilatı halindedir ve TC'ye oldukça da bağlıdır. KDP'nin aslında Türrkiye'ye yansıması vardı. Bu da T-KDP idi. Bu partinin daha 1972'de Dervişé Sado öncülüğünde MIT'in Diyarbakır Müşteşarlığı'na bağlandığını biliyoruz. Ve bu partinin içinden Stérka Sor adıyla çıkan bir pravakatör örgütün Haki Karer'in şehadetinde kullanıldığını biliyoruz. Ayrıca KUK diye oluşan organizasyona, bize karşı şiddetli bir savaşım içinde görev verdirildiğini biliyoruz. Açık ki MIT, bundan habersiz değildir. Bu sefer yalnız T-KDP'sini değil, Irak KDP'si de, hatta diğer parçadakiler de dahil hepsini birleştirerek, Türk işbirlikçi partisi durumuna getirmek istiyor. Bunu daha önce Kürdistani Cephe'nin Ankara tartışmalarında da yapmak istiyorlardı. "HEP elden gitti, PKK'nin kontrolüne geçiyor" diye, Nokta dergisinde yayınlanan bir değerlendirme vardı. Bu, "Bir Kürt partisi nasıl oluşturulur?" diye MIT yetkilileriyle Kürdistani Cephe arasındaki bir tartışmadır. Belli ki o dönemlerde işbirlikçi bir Kürt partisi yaratılmak isteniliyordu.

* Ibid, s. 27

Ancak bu Kürt partisi yaratılamayınca, bunu bizzat KDP ile ikame etmek istiyorlar. Sanırım bu tip oluşumlar son Güney Savaşı'yla birlikte daha da hızlandırılmışa benziyor. ABD'nin buna onayı olabilir. Mümkündür.

Sürekli olarak formül üzerine formül arıyorlar. TC'nin ya da başındaki adıyla Özal'ın Kürt politikasına umut bağlanabilir mi bunu tartışıyorlar. Bu tartışmaların parlamentoya da yansıdığını biliyoruz.

Burada anlaşılması gereken, Kürt işbirlikçilerinin yüzyıllardan beri süregelen karakterlerini iyi tanımaktır. İdris-i Bitlisi'den tutun, Sultan Hamid'in alaylarına yine M. Kemal'in işbirlikçilerine ve işte en son Barzani merkezli işbirlikçiliğe kadar bunların ne sonuç verebileceğini, Kürdistan halkının ulusal kurtuluş mücadelesi belirleyecektir. Talabani de TC ile işbirliğine soyundu, ama onun fazla şansı olacağını sanmıyorum. Yine Özgürlük Yolu, bazı örgütlerin de "PKK tasfiye edilmesi" şartıyla yasal demokrat parti olarak, Ankara'ya davet edildiğini biliyoruz. Bunu Avrupa'da öneriyorlardı. Fakat tüm bunların hepsi PKK'nin tasfiye edilmesine bağlıydı. Bu basına da yansımıştı ve birçok gücün hazırlık durumu da bunu gösteriyordu. PKK önderliğindeki UKM, tasfiye edilirse Kürt işbirlikçi partileri resmen tanınacak ve Türkiye politikasının bir eki olarak hizmette bulunacaklardı. Bu noktada hiç şüphesiz, PKK'ye de dayatılan bir tasfiye hareketi vardı. Uzun süreden beri bir tasfiye hareketi gerçekleştirmek isteniliyor. Hatta bu terörle, şiddetle değil de, "PKK'yi yasal bir statüye alarak da etkileştirme mümkün olabilir diye basında bazı tartışmalar yapıldı. Bazıları bu tartışmalara iyi niyetle katıldı, bazıları başka niyetlerle katıldılar.*

HEP Kongresi'nde de ortaya atıldı. Doğu Perinçek de "PKK yasallaştırılmalıdır" politikasını neredeyse bir kampan-ya

* UKM, Ulusal Kurtuluş Mücadelesi.

yapıyor.

Evet. HEP'te öne sürenler oldu. Yine Sayın Doğu Perinçek, "PKK yasallaştırılmalıdır" biçiminde bir değerlendirme sunu-yor. Hatta bazı belirtiler, bunun PKK'nin içine de yansıtılmak istenildiğini gösteriyor. Özellikle bizim provakosyon hamleleri dediğimiz bazı hamlelerin, PKK'yi gerilla savaşımından, silahlı savaşımından vazgeçirtip, siyasi faaliyetle yetinen bir örgüte dönüştürmek istediğini, biliyoruz. Bu '83'teki Semir Provakosyonu" dediğimiz provakosyanın da amacıydı. Yine "Avukat Provakosyonu" dediğimiz Hüseyin Yıldırım provakatörünün de en esaslı amaçlarındana birisi buydu. Semir'in "Bunların tek bir adamını bile Hakkari'ye yollatmamalıyız" diye bir slogan vardı. Amaç, PKK'nin silahlı savaşıma yönelmesine engel olmak ve artık Avrupa'da diğer örgütler gibi siyasi faaliyetle sınırlı veya mülteci bir grup olarak kalmasını sağlamaktı. O zaman savaş buydu. Avukat'ın da Avrupa'da işte "Apo gericidir, biz PKK'yi Avrupa'da aldık, zindanda da aldık, dağda da alacağız" diye bir değerlendirmesi vardı. "Avrupa'da darbe yaptık" diye söylüyorlardı. Bunu iddia ediyorlardı.*

Daha sonra, zindanda, gerçekten bu planın yeniden uygulanmaya konmak istediğini gördük. Tam bu sırada da, Turgut Özal, "PKK'ye af çıkartabiliriz" demecini verdi. "Tek şart: Silahlar bırakılsın!" Bunu söylüyordu.

Benim Ankara'da işittiklerim, Celal Talabani'nin, HEP yöneticilerine, Washington'un, "PKK silahı bırakır ve marksist-leninist olmadığını ilan ederse" PKK'yi kabule hazır olduğu mesajını getirdiği yönündedir.

Mümkündür. "Marksizm ve leninizmden vazgeçip, silahları bırakma ile PKK, sosyal-demokrat bir parti olarak faaliyetlerini Anka-

*Çetin Güngör

ra'da serbest yapabilir." diye, bizi de Ankara'ya çağırdı. "Bir masa etrafında bu hususları görüşebilirsiniz" dedi. Biz bunu şiddetle redettik. Bunun zindana uzanan boyutu çok önemlidir. Zindan Direniş Konferansı dolayısıyla sormuştunuz. Gerçekten bu en son "Mehmet Şener Olayı" biçiminde basına yansıtılmak istendiği ve bazılarının "PKK kendi içindeki muhalifleri tasfiye ediyor bu konuda aman tanımıyor" biçiminde değerlendirdiği ve yine Doğu Perinçek'in 2000'e Doğru dergisine yansıyan bazı çabalarının söz konusu olduğu bu provakasyon esasen bizim parti çalışmamıza, tartışmalarda epey aydınlığa kavuşturulmuştur. Bu konuda basını da aydınlatmak açısından belirteyim ki, gerek Özal'ın PKK'ye şartlı af talebi, gerekse içimizde Mehmet Şener'in buna öncülük girişimleri aslında birbiriyle bağlantısız gelişmeler değildir; birbirine sıkı bağlantılıdırlar. Hatta röportajlarda da "Devlet bir adım atmak istiyor, bu silahları biraz susturamaz mısınız?" biçiminde Sayın M. Ali Birand tarafından bir soru yöneltildi, bu da bir öneridir.*

Tepkiniz ne oldu?

"Tek taraflı adım olmaz, ancak ateşkes olabilir" dedim. Ancak istenen tek taraflı ateşkes idi...

Mehmet Şener'e devam edelim mi?

Mehmet Şener yaklaşık bir yıl bizimle çok sıkı ilişki içindeydi. Aslında 4. Kongre'de de ortaya çıkmıştı; hal ve hareketleri, uygulamaları gerillayı mahkum etme ve siyasi faaliyet adı altında aslında tasfiye edilmiş bir PKK ile durumu kurtarmaya yönelikti.

Aslında Şener'in hapislik dönemi de kuşkuludur. Batman Grubu'nun bir numaraları sanığıdır, idamı isteniyor, alınıyor. En geç tahliye edileceklerdendir. 1988 yılında tahliye ediliyor.

---

* M. Ali Birand, Apo'yla görüşmeden önce hükümetle temas ediyor. O sırada hükumette olan Mesut Yılmaz ile görüşüyor.

Bunları şunun için söylüyorum. İdam almaması ve erken tahliyesi iyidir. Fakat bunun fiyatını ödemiş olduğu anlaşılıyor. İçerde Kemal Pirlerin, Hayri Durmuşların, Mazlumların ölüm orucuna, Şener, kırkbeşinci gün katılıyor. Diğerleri şehadete giderken, kendisi, bu kahramanlığın mirasına konmak istiyor.

Yine 1984 Ocak direnişinde, istiklal marşını okuyarak, dayatılan tektip elbiseyi giyerek, direniş kırmada öncülük ediyor. Yanıbaşında Necmettin Büyükkaya adlı bir yurtsever direnirken katlediliyor; Mehmet Şener ise, anlaşmayla çıkıyor ve anlaşmayı bütün zindan direnişçilerine egemen kılmak istiyor. Yine basına da yansıyan Diyarbakır tünel olayında 40'a yakın önde gelen kadro çıkmaya hazırken bu, çıkmalarından yarım saat önce birdenbire karar değiştirerek "Ben çıkmam" diyor. Bütün bu konularda başrolü oynamış ve bütün Diyarbakır zindanı kadrolarımız boşaltılıp, her tarafa saçılırken bu yerinde bırakılıyor.

Şener'in önderliğinde, giderek, bir zindan anlayışı ortaya çıkıyor.

Zindanda liberal yaşam, insan hakları, insan gereksinmeleri, daha fazla yemek ve daha fazla televizyon sağlama politikası, parti mücadalesinin önüne geçiyor. Bu politikanın öncüsüdür.

Sonuç bildiğiniz gibi, PKK'nin direnişçi özüyle ilgisi kalmayan ve içerden dışarıya da yansıtılmak istenen bambaşka bir PKK'dir. Bize göre bu "PKK" daha sonra "yasallaştırılsın" denilen PKK'nin ta kendisidir. Model budur.

Sonra buraya geldi değil mi?

Benim tekrar şans verme tarzım vardır. Bunu daha önce size söyledim. Fakat burada komploculuk yaptı. Böyle bir PKK'nin yayılması için, yanıbaşımızda çok yoğun gizli ve kural dışı bir savaşa da girişti. Oldukça yoğun bir hizipçilik geliştirilmek istenildi. Gizli komplo yöntemlerine başvuruldu. Bütün bunların belgeleri var. Tıpkı

Avukat Hüseyin Yıldırım'ın "biz darbeyi yaptık, aldık" diye kendini kandırması gibi bu da "4. Kongre'yi ele geçirdik" diye kendini kandırmak istedi. Bütün bunlar Özal'ın da demeçleriyle çakışınca, ortaya TC'nin dışarıdan başaramadıklarını içerden başarmak istenmesi durumu çıkıyordu. 1988'de Avrupa'da tasfiyecilik varken de aynı iddiada bulunuyordu: "İşte Avrupa'yı aldık, zindanda da, dağda da kontrol bizdedir" deniliyordu. Çünkü o zaman dağda da Hogır gibi, Metin gibi bazı öğelerin geliştirdikleri tasviyecilikler vardı. Üç alanda da birleşik bir çaba ortaya çıkınca, parti içinde üç cepheden bir tasfiyeyeyle karşı karşıya olduğumuzu anladık. Tabii bu konuda bizim de çabalarımız söz konusuydu. Bu üç cephenin de üzerine gittik. Ve bildiğiniz gibi, PKK'yi 4. Kongre'de, doğru direniş çizgisi temelinde yaygınlaşmış gerilla, serhildan ve yine oldukça doğru devrimci örgütlenmeyle güçlü bir dönemin içine tekrar çektik. İşte bu arada son tasfiyeci öğe olan Mehmet Şener'de yenildi, fazla etkili olamadı.

Bu tarihten itibaren bu öğe ve Sarı Baran gibi birkaç unsur, Kürdistani Cephe'nin yanına kaçtı. Bunların hepsi, Talabani ve KDP tarafından ezileceğimizi sanıyorlardı; bu son Güney Savaşı'yla da bir-iki gün içinde ezileceğimizi, bizzat Mesut Barzani söylüyordu. Hesaba göbe biz ezilecektik. Mehmet Şener, Sarı Baran unsurları da bizim muzaffer olacağımıza inanmıyorlardı. Oraya kaçtılar. İşte biz ezilince, ezilen PKK'nin yerine, böyle kaçan ve teslim olan unsurlardan sahte ve yasal bir PKK oluşturacaklardı. Bu oyunu da bozduk.

Sorun tamamıyla bitti mi?

Aslında bu "yasal" PKK çabalarına katılanların hepsinin kötü niyeti olduğunu söylemek doğru değildir. İyi niyetle de bu politikaya katılanlar ve alet olanlar vardı. Biz bunları uyardık. Bu konuda HEP'de kullanılmak istendi. HEP'i de uyardık ve HEP'in PKK'ye düşman olarak değil de dost bir örgüt olarak kalması biçiminde destek

de verdik. "Yasal PKK üzerine ya da tasfiyeciliğe oynayanlara dikkat edin" diye Türkiye sol gruplarını da uyardık. Örneğin Doğu Perinçek'e söyledik. Şöyle dedik: "Hem keskin anti-Amerikancı geçiniyorsunuz hem de Kürdistani Cephe gibi kesin Amerikancı bir kuvvetin yanında olan bu provakatörlerin sözcülü-ğünü yapıyorsunuz. Hatta Selim, Sakine tutukludur, öldürüldüler diyorsunuz doğru değildir, vazgeçin" diye uyar-dık.

Mehmet Şener'le ilgili en büyük haberi de 2000'e Doğru verdi.

Evet. Aslında biz buna bir anlam veremedik. Eğer çok safça yazmışlarsa "Böyle bir olay doğru mu, değil mi" diye bize sorabilirlerdi. Çünkü Selim Çürükkaya bugün Avrupa'da milletvekili seçildi. Sakine Cansız, Güney sahasında kamp sorumlusudur. İsterlerse araştırıp bunlara sorabilirler. Niye "öldürüldü" denildi, niye buna inanıldı bize inanılmadı? Bunun için 2000'e Doğru'ya sormak gerekiyor. Eğer fazla araştırılmadan safça yazılmış bir haberse, aslında özeleştiri gerektirir. Yok eğer, bu ekibin geliştirmek istediği "hizip" veya "yasal PKK" için bir destek vermek ise bunun son derece sakıncalı bir politika olduğunu ve anti-Amerikancılıkla, Sosyalizmle hiç bağdaşma-dığını belirtmek gerekir.

Peki Apo Kardeşim bir noktayı çok ince düşünüyor musunuz? Yani bütün bu hikayede Doğu Perinçek tam bu sırada ika ay kadar Diyarbakır hapishanesinde tutuklu olarak yattı. Bu, bir temas için olabilir mi?

O zaman Diyarbakır zindanında olan bu tip tasfiyecilerle temas kurmak istediğini sanmıyorum. Bu konuda kuşkuluyum diyecek durumda değilim. Ama dikkat çekicidir! Yani o dönemde gerçekten zindana el atılmak isteniyordu. Mehmet Şener'in çok sayıda mektubu zindana gidiyordu. Kaldı ki Karasu arkadaşımızın da bir tavrı söz ko-*

nusuydu. Daha o zamandan beri bunun durumunu biliyorlar ve buna göre tavır geliştiriyor. Zindan kitlemiz konu aydınlığa kavuştukça ezici bir üstünlükle tek bir fire vermeden bu tasfiyeciliğe tavır aldı.

Ben sizin "Zindan Konferansı" açılımınızı çok cesurane bulduğumu daha önce söylemiştim...

Zindan Konferansı, dayatılan bu tasfiyeciliğe karşı geliştirilen ve yüzde yüz bir başarıyla sonuçlanan bir konferanstır. Denilebilir ki Türkiye tarihinde zindana dayatılan fonksiyon bizim zindan konferansımızla yerle bir edilmiştir. Dolayısıyla bu "yasal PKK" çabaları da bertaraf edilmiş olundu. Hemen belirteyim ki, bazıları bunu iyi niyetli de söyleyebilir, ben hepsinin devletle bağlantılı olarak böyle bir oluşumu düşündüklerini söylemiyorum, ama özellikle gerek içimizde ve gerekse dışımızda geliştirilen ve yine Kürdistani Cepheyle de bize dayatılan "Gelin, Ankara'yla silahları bırakma temelinde anlaşın" istemini tehlikeli buluyorum ve buna bilerek katılanların devlet işbirlikçisi, bilmeyerek katılanlarınsa, çok saf olduklarını söylüyorum. Biz yine de ateşkese varız ama silahları tek taraflı olarak bırakmaya asla yokuz. Doğru değil mi?

Çok doğru söylüyorsunuz.

Peki Sevgili Başkan PKK'ye böyle filozafça bakıyorsunuz ama Barzani ve Talabani'nin böyle öne çıkması da PKK nedeniyle değil mi?

Şimdi bu noktada çok kısa da olsa Kürt işbirlikçiliğinin gerek tarihi temelde, gerekse güncel olası durumlarda çok iyi tanınması gerektiğini söylemek istiyorum. Bugün Barzani ve Talabani Federe Devletide, Federe Meclisi de PKK'nin emekleri

---

*Mustafa Karasu. PKK'nin ilk kadrolarından ve tam o sırada, uzun hapislikten yeni çıkmış ve Başkan'ın yanına gitmişti. Mustafa Karasu, yan odadaki televizyondan sohbeti izliyordu. Sonra değerlendiriyorduk.

üzerinde duruyorlar. Bu kadar maaşı da PKK karşıtı olma temelinde alıyorlar. Önce Amerika'dan alıyorlardı, şimdi Türkiye'den alıyorlar, hatta bütün dünyadan alıyorlar. Bunun karşılığı şudur; "Kürdistan devrimi büyük bir devrimdir, yeni bir Ekim Devrimi'dir. Yeni bir Ekim Devrimi emperyalizm için, kapitalizm için çok tehlikelidir." Bu tehlikeyi önlemek için bu işbirlikçilere bu devrimi bastırma görevi verilmiştir. O açıdan Kürdistan'daki işbirlikçiliğe karşı çok dikkatli olunmalıdır. Yine solculuk adı altında bu tip işbirlikçilere alet olanlara "Dikkatli olun, solculuk adına bu davranış hiç mi kabul edilemez" diyorum. Barzani-Talabani ile biz de ilişki kuruyoruz, ama onlar bizimle ilişki geliştirmiyorlar. "Teslim aldık" diyorlar, "esirdir" diyorlar. Biz de "Esirsek, zindanda nasıl direndiysek orada da öyle direneceğiz" diyoruz. Hudutta da çatışacağız "güvenlik kuşağı"nı da yırtacağız; bunlar Kürdistan halkının çıkarı için, devrim için gereklidir. Biz Türk ve Kürt solcularına da "Bu temelde ilişki nasıl kurulur, nerede nasıl karşı çıkılır görün" diyoruz. İlişki kurmak istiyoruz ama bizi TC'ye teslim etmek veya TC adına bizi esir tutmak istiyorlar. Bu, ilişki olur mu? Yine TC'nin subayları güdümü'nde "güvenlik kuşağı" oluşturmak istiyorlar. Yeni gelen haberlere göre her karakolda bir Türk subayı bulunacaktır. Bu Kürt halkının çıkarına mıdır?

Kürt işbirlikçiliği tekrar tarihinin en lanetli, en uğursuz işlerinden birisine soyunmuştur. Bunları iyi görmek, iyi teşhis ve teşhir etmek gerekiyor. Ve şunu da soruyorum Türk halkından alınan vergilerle Güney ordusu bu kadar silahlandırılıyor. Bunun Türk halkının çıkarlarıyla ne ilişkisi var?

Şimdi devletin bu savaşı sürdürmede ısrar etmesi halkın çıkarına olabilir mi? Siz de çok iyi biliyorsunuz ki, Kürdistan'da yürütülen savaş enflasyonun en temel nedenidir ve bu enflasyon altında Türk halkı inim inim inliyor. Bunun Türk halkının çıkarıyla ne ilişkisi var? Basın biraz da bunun üzerine durmaz

mı?

Türkiye basını sürekli olarak, "PKK'nin beli kırıldı" diyor. Bence asıl beli kırılan Türk halkıdır. İktisatçısınız, öyle değil mi?

PKK'nin beli kırılınca basın bunun da üzerinde dursun, ama Türk halkının beli her gün kırılıyor, neden üzerinde durmuyor?

Bu kadar aydın var, bu kadar gazetecilik deneyiminiz var, neden bunun üzerinde durmuyorsunuz? Neden bu alanda derinleşil miyor?

Türk askerine, Türk subayına da soruyorum: Bu ordu her türlü anayasa dışı serüvene giderken, başka halklardan paralı askerler toplarken, neden bunun üzerinde durmuyorsunuz, neden sormuyorsunuz? Türk devleti size dolarla mı ödüyor? KDP'nin beş para etmez peşmergelerinin her birine ayda iki yüz dolar ödüyor, neden susuyorsunuz?

Yani bu kadar haine bu kadar para verilmez. Bu korucülara verilen para Türk halkına vergi iadesi olarak verilsin. Türk subaylarına, astsubaylarına, askerlerine verilse daha iyi olmaz mı? Bu korucular, bu peşmerge sahtekarları Türk halkını ne kadar koruyacaklar?

Bir de karakol yapımı söz konusu değil mi? Peki Sevgili Başkanım, Türkiye hükümetinin sınıra peşmergelerle beraber karakollar yapma projesinin arkasından gelen nedir? Bir de işittiğimize göre, peşmergeleri maaşa bağlama projesi varmış. Bu sınıra karakol kurmanın arkasından mı geliyor? Sizin, "Güney Cephesi geliştirilmeden, Kuzey Cephesi fazla geliştirilemez," diye bir belirlemeniz var. Acaba Türkiye hükümeti, sizin burada bir cephe geliştirip Kuzey'e doğru geçebileceğinizi düşünerek mi bu karakolları inşa etme ve peşmergelere maaş bağlama projelerini gündeme alıyor?

Türk ordusunun Kürdistan'daki yerleşim düzeni, son birkaç

ay içinde önemli değişiklikler geçiriyor ve büyük bir kısmı da çekildi. Aslında büyük bir sayıda karakol bırakıldı ve daha geniş garnizonlara toplanıldı. Sanıyorum bu, askeri durumda meydana gelen yeni bir değişikliktir. Kuzey'de yüzlerce karakol kaldırıldı ve bunların yerlerine bizim karargahlar veya savaş birliklerimiz oturmaya başladı.

Bu durumda, Türkiye Kürdistanı'nda, Türk devletinden daha çok, PKK'nin karakolu olduğunu mu söylemek istiyorsunuz?

Gayet tabii. Bizim askeri denetimimiz, Türk ordusunun denetiminden daha fazladır.

O zaman sınırdaki karakolları ne işe yarayacak?

Sınıra yeni bir karakol sistemi kurmaya çalışıyorlar. Bu bir nevi yeni koruculuğu Güney'e yayma hareketidir. Daha önce de KDP ile benzer ilişkileri vardı. Bunların merkezine para veriyordu, daha sonra o kanalla peşmergelere gidiyordu. Şimdi ise KDP'nin örgütsel varlığı, fazla ciddiye alınmıyor diye, aşiretlerin ileri gelenleri ile birlikte -ki bunların önemli bir kısmı Türkiye'ye göç etmiş ve önemli bir kısmı da ajanlaşmıştı, işte bu ajanlaştırdıklarıyla birlikte- bunu geliştirmek istiyorlar. Bu konuda sanırım, kapsamlı bir şekilde peşmergeyi de kendisine bağlamış ve bu bağlama, peşmergeler daha Türkiye'de kamplardayken gerçekleştirilmiştir. Ajanlaştırılmışlardır. Bunları onun için Güney'e gönderiyor. Şimdi sanıyorum orada, ayda 200 dolar civarında bir maaşla kendi askerleri, Türkiye'deki korucular gibi, korucu statüsüne alıyor. Dün telsizden aldığımız haberde çete yazımının başladığı ve bu konuda örneğin bir Dostki aşiretinden 7500 kadar kişinin ismini yazdırdığı ve bunun Hakurk ve Haftanin bölgesine yerleştirileceği bildiriliyordu. Yani TC, 7500 yeni köy korucusunu etkisi altına alıyor, bunları bizzat maaşa bağlıyor ve hudutta oluşturmak istediği tam-

pon bölge karakollarına dağıtmaya başlıyor. Bundan da ortaya şu gerçeklik çıkıyor: Aslında TC, her türlü hukuku, hatta kendi hukukunu, bile bir tarafa bırakıp, Güney Kürdistan'da bir korucu ordusu oluşturmaya gidiyor.

Şimdi bu Kuzey'deki korucular söz konusu olduğunda, her ne kadar Kürt de olsalar, TC "Bunlar benim vatandaşlarımdır," diyep işin içinden çıkabiliyor. Peki bu Güney'de oluşturmak istediği korucular, şeklen de olsa Irak yurttaşıdırlar. Şimdi bunlar için ne kılıf bulunacak başka? Ülkenin vatandaşlarından kendisi için koruculuk yapmalarını istemesi ilginç bir durum olmuyor mu?

Gayet tabii. Hem de çok ilginç olan bir durumdur. Bu statünün ne statüsü olduğunu, ben Türkiye siyasetçilerine soruyorum. Gerçekten eğer, şeklen de olsa Irak vatandaşıysalar, bunlardan binlercesi Türk ordusunun bir yan gücü olarak örgütlendiriliyor. Yok eğer Kürt Federe Devleti'nin peşmergeleriyseler, Kürt Federe Devleti'nin adına ordu oluşturma söz konusu oluyor. Her iki durumda da son derece anayasa dışı, hukuk dışı bir durum söz konusudur. Kürt Federe Devleti'nin ordusunu acaba Türk ordusu mu örgütlüyor?

Basın, özellikle Turgut Özal'ın borazanları, bu arada Sabah'tan Cengiz Çandar bunu açıkça yazıyor. "Federe devleti biz kuruyoruz" diyorlar.

Kürt Federe Devleti'ni Türkiye kuruyor. Şimdi bu devletin ordusunu kurmaya geliyor.

Bir anayasal sorun olduğu kadar bir de enflasyon sorunu olarak ortaya çıkıyor.

Kendi adına da örgütleyebilir. O zaman binlerce başka ülke vatandaşını, kendi ordusunun yan örgütü olarak örgütlemesi, dünya gerçeğinde sanırım ilk defa ortaya çıkan bir durumdur. Ve bu duruma anayasal izah gerekiyor.

Bunlar okunduğu zaman ben de hukukçularımıza soracağım. Yalnız ortaya daha ilginç bir durum çıkmıyor mu değerli Başkan? Yani şimdi Türkiye'deki bilgilerle, sizin bilgiliriniz birbiriyle uyuşum halinde. Öyle ki, Türkiye Kürdistanı'nda, Türkiye devleti karakollarını çekiyor ve sınırda karakol yapıyor. İçerde karakolsuz, dışarıya karakol mu?

Özellikle Lübnan-İsrail arasında bir tampon bölge deneyimi vardır. Bu hudut kuşağı, onun bir modelidir. Bu model yaklaşık 20 km civarında, İsrail ordusunun denetiminde, sahte bir Lübnan ordusu ile denetlenmektedir. İkisinin benzerliği şudur; Türk ordusu subaylarının bizzat karakollardaki yönetimi altında yaklaşık 20 km. genişliğinde, 300 km. uzunluğunda bir tampon bölge oluşturulmak isteniyor. Buraya yaklaşık 100 civarında karakol inşa edilecek. Bu mevcut tampon bölgenin, Kürt halkı açısından neyi ifade ettiğine de bakmak gerekiyor. Gerçekten sanki bir vücudu ikiye bölen hain bir hançer veya kamadır.

İsrail'inki hiç olmazsa Araplarla İsrailliler arasında bir tampon bölgeyi oluşturuyor. Bunlar ise Kürt halkının gövdesini ikiye ayırıp, bir tampon bölge oluşturuyorlar.

Şimdi Barzanilerin önderliğinde böyle bir girişimde bulunulmasını biz yadırgamıyoruz. Barzani Ailesi'nin tarihi ihanetler tarihidir. Daha önce İran'da da yaptılar ve ihanetleriyle binlerce Kürt'ü İranlılara öldürttüler. Bunlar, İranlıların emrinde yıllarca bir güvenlik kuruluşu ve gücü olarak işlev gördüler. Aslında Saddam'la da benzer bir anlaşmayla gidecekti. ABD, engelledi.

Şimdi ABD'nin önerisiyle, Türkiye ile birlikte Kürt halkına karşı böyle bir hain kama hareketi geliştiriyorlar. Yani Kürdistan halkının gövdesini ikiye bölmeye çalışan bir kama

hareketidir. Bu, tarihi açıdan Barzanilerin en büyük ihaneti oluyor. Tabii Talabani'de bunu savunuyor. Silopi'de Eşref Bitlis'le* sık sık toplantılar yaptılar. Burada mühim olan gerçekten çok hainane bir bölme hareketinin temellerinin atılıyor olmasıdır. Özal, "30-40 milyon dolar gitsin, pek o kadar önemli değildir." dedi. Sanırım epey silah da veriyorlar. Bizzat eğitecekler ve böylece bir paralı ordu oturtulmuş bulunacak. Bu onların hesapları ve çalışmalarıdır.

Burada sizin tutumunuzdan önce bir soru sormak istiyorum: Türk Güvenlik Kuvvetleri'nin Türkiye Kürdistanı'ndaki kırsal kesimden çekildiği yolundaki bilgiler doğrulanmış oluyor. Peki bunun arkasında ne var? Nizami olmayan silahların kullanımına hazırlık olabilir mi, böyle bir kaygınız var mı?

---

*Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Eşref Bitlis. Diyarbakır'a giderken, Ankara'da uçak kazasında öldü. Kaza ya da suikast tartışması yapılıyor. Ölümünden hemen sonra, devletin resmi görüşlerini açıklayan Yalçın Doğan, General Bitlis hakkında şu bilgileri veriyor.

"Türkiye adına, Barzani ve Talabani ile üç kez görüşüyor, Eşref Paşa. Her görüşme sıcak kucaklaşma ve öpüşmeyle başlıyor. Sonra sorunlara geçildiğinde kucaklaşma geride kalıyor, Barzani ve Talabani'nin Eşref Paşa'dan nasıl çekindikleri herkes tarafından gözleniyor."

"Kendisinin önemli bir özelliği var. Bir yandan Güneydoğu'daki PKK terörünün üzerine gidiyor, öte yandan da Kürt sorunu ile PKK terörünü birbirinden ayırıyor. Bu özelliği nedeniyle, Başbakan Demirel'in deyimiyle, 'Güneydoğu Eşref Paşa'dan soruluyor. Eşref Bitlis'ten söz ederken Başbakan Demirel, 'çok güvendiğim bir askerdi, konusuna çok hakimdi ve bu işleri bölgede planlayan, uygulayan ve götüren oydu' diyor, acı acı anısını anarak..."

Yalçın Doğan, açıklamadığı bazı otoritelerin,"hatta Kürt ilişkileri bile bu kayıptan etkilenebilir" dediklerini de kaydediyor. Sonra şöyle sürdürüyor: "Kürt ilişkilerinden kastedilen ise, öncelikle Barzani ve Talabani ile bağlantılar. Ankara'ya ulaşan ilk haberler, onların da bu kayıptan dolayı büyük üzüntüye düştükleri yolunda."

Yalçın Doğan, Kalıpların Daşında Bir Aydın Paşa, Milliyet, 19 Şubat 1993

Türk ordusu, esas itibarı ile anayasa nizamından da, temel insan hakları ve temel uluslararası anlaşmalardan da kopmuştur. Zaten Irak'taki varlığı da bunu gösterir. Kürdistan'da köyleri göç ettirdiğini biliyoruz. Son günlerde tekrar Diyarbakır-Bingöl-Muş üçgeninde, yine Dersim'de Botan'da bombalamalara başlamış ve ayrıca bu arada birçok köy boşaltılıyor, birçok köylü katlediliyor ve köylülere, yerlerini terketmeleri dayatmalarında bulunuluyor.

Bu köy boşaltmalarından maksat, şimdiye kadar kullanılan silahların etkisizliği midir, yeni bir hazırlık mıdır, bunu, şu anda bilemeyiz. Buna zaman gösterecektir. Ancak belli ki daha fazla ateş gücü kullanmayı düşünüyor.

Köyleri tümüyle boşaltmakla gerillanın halk ile temasını kırmak istemesi de mümkündür. Fakat esasında ordusunun dağlık alanda fazla tutunamaması gerçeği var.

Ama boşaltılan köylerden hiçbirisi, batıya gitmiyor, hepsi Kürdistan şehirlerine gidiyor.

Gayet tabii. Halk artık ülkesini terketmek istemiyor.

Peki Değerli Genel Sekreter, anladığım kadarıyla, bu karakolların inşası baharla başlayacak. Sizin tutumunuz ne olabilir? Bunları kabul edecek misiniz?

Bizim politikamız, esas itibarıyla ulusal birlik ve direniş politikasıdır. Bu kadar düşman emeller güden bir projeyi kabul etmemiz mümkün değildir. Şüphesiz buna tavrımız, şiddetle karşı koymak olacaktır. Zaten bu, daha önceden yapılmak isteniyordu. Karşı koyduk, bundan sonra da karşı koyacağız. Mesele bizim Güney'de kalıp kalmamamız değildir. Güney'deki paralı askerlik durumunun Kürt halkına karşı kullanılması meselesidir. Kürdisan halkına karşı, ister Kuzey'de, ister Güney'de, bu tür kullanılmalara şiddetle karşıyız. Kaldı ki Botan kuşağı, KDP tarafından 30 yıldır paralı askerlik olarak geliştirilip Ku-

zey'e karşı da kullanıyordu. Oranın bütün aşiretleri ve korucu başları, KDP'nin güdümü altında bunu geliştirdiler ve bizimle 10 yıldır savaşıyorlar.

Ş'mdi buna Güney de dahil ediliyor ve böylece Botan-Behdinan'da, Türk ordusunun denetimi altında, bir paralı ordu savaştırılmak isteniyor. Kesinlikle bunun, Kürdistani Cephe ordusu olduğunu söyleyemeyiz. Bu bir Türk ordusudur, bir yan kuruluşudur. TC, Musul Kerkük planı çerçevesinde, Güney Kürdistan'ı kontrolü altına almak istiyor. İşte bu da onun bir atlama taşı veya bir adımı olabilir. Ama daha çok Botan'daki Halk Kurtuluş Güçleri'nin gelişmesine yönelik paralı asker gücüdür.

Osmanlı da olduğu gibi, Türk hükümeti bunları, Türk egemenlerinin paralı Kürt askerleri olarak mı oluşturmak istiyor, diyorsunuz?

Gayet tabii, Hamidiye Alayları, Aşiret kuvvetleri deneyimi, TC tarihi boyunca da iyi kullanılmıştır. Sıkıştığı anda her zaman bu aşiret kuvvetlerine başvurmuştur. Botan'da, özellikle aşiretçiliğin güçlü olduğu alanlarda, bu temelde yeni kuruluşlara gittiğini biliyoruz. Her ordu birliği her zaman ister eşkiyalarla, ister islamcılarla mücadelede, yerel milis güçleri kullanır. Şimdi bunu daha da genelleştiriyorlar. Savaşım gelişimini gözönüne getirerek, paralı milis gücünü bize ve Kürdistan halkına karşı çıkarmaya çalışıyorlar. Güney Kürdistan halkı da bunun farkında değil. Çünkü onlar özellikle açlık sınırına getirilmişler. Onlara biraz para verildi mi ekonomik durumlarına biraz katkıda bulunuldu mu, her şeyi kabul edecek durumdalar.

Dolayısıyla bu maaş sistemi, Güney halkını, belli ölçüde veya sınırlı da olsa bir süre oyalayabilir. Sanırım bu, işte devletin "hudutta ticaret yapabilirler" demesi de bunun ekonomik cep-

hesi oluyor ve epey mal da taşınıyor. Böylece, Güney halkını da ticaret yoluyla, bazı ekonomik artıklarla susturarak, esas itibarıyla peşmerge gücünü paralı asker haline getirecekler ve dediğim gibi bunu uzun vadede Güney Kürdistan veya Saddam için değil de, Kürdistan ulusal kurtuluş güçlerine karşı kullanacaklar. Bu güç şimdilik PKK biçiminde somutlaşıyor. Yarın başka bir güç ortaya çıkarsa, ona karşı da kullanılacaktır. Tıpkı Abdülhamid'in Aşiret Alayları gibi bir durumla karşı karşıyayız ve bu alaylar bildiğiniz gibi hem Kürt halkının, hem de Ermeni halkının ulusal kurtuluşunu engelledi. Bu tekrar yürütülüyor, genişletiliyor ve uygulanmak isteniliyor.

Karşı önleminiz ne olacak?

Bunlara, şüphesiz, çok yönlü bir gerilla savaşıyla karşılık vermek gerekecektir. Bunun için ise bu konuda, Güney halkının da aydınlatılmasına ihtiyaç vardır. Oradaki yurtseverlerin yavaş yavaş da olsa, bunu görme durumları söz konusu olabilecektir. Sanırım giderek geliştirilecek savaş paralelinde bunlar aşiret gücü olmaktan öteye gidemeyecekler. Türkiye'nin de bunlara bel bağlayan bir politikası söz konusudur. Belli bir dönemde kitleyi buna bağlayabilir, ama koşullar hızla değişirse bunları sırtüstü bırakabilir.

Tabii, bu noktaya gelinceye kadar, böyle bir oluşum Kürdistan halkına zarar verecektir. Fakat, sadece zarar verecektir; bu politikanın başarı şansı yoktur.

Bu politika Barzani'lerin kırk yıldır denediği politikadır. Bu ordunun kuruluşuna eğer 20 milyon dolar giderse, bu para Barzanilerin cebine iner ve onların da bütün paraları Londra bankalarındadır. Villaları, çocukları oradadır. Topladıkları birkaç yüz milyon dolarla, ailelerini garanti altına almış olurlardır. Peşmergenin de biraz karnı doyacaktır ama olan Kürdistan halkının ulusal kurtuluşuna olacaktır. İşte TC böyle kirli bir ku-

ruluşu ve bunların savaşını, geliştiriyor. Belli ki amacı Kürdistan halkını eskiden, Kürdü Kürde, Kürdü Ermeni'ye, Ermeni'yi Kürde kırdırtmada olduğu gibi lanetli bir politikayı tekrar canlandırarak, iki tarafa ayırarak birbirine kırdırmaktır.

YETMİŞDOKUZ SICAĞI

Başkan Apo, bana, sezgilerimle politika yapıyorum, diyordu. Politikayı, kendinden, kendi eylemliliğinden çıkarıyordu, demek mümkündür.

Talihtir ve tarihtir.

Tarihten daha büyük bir doğrulayıcı görmüyorum.

Apo, 1979 yılı yaz sıcağında, belki ansızın, ülkeyi terketti. Ülkede kalmasının, hareketinin ve muhtemelen de, kendisininsonu olabileceği değerlendirmesini yapıyordu. Apo, hicretine 4 Temmuz 1979 tarihinde başladı. Adını "Ali" yaptı.

12 Eylül rejiminin sıkıyönetim komutanlarından Korgeneral Nevzat Bölügiray, "12 Eylül Yönetimi Dönemi" alt başlığıyla yayınladığı kitabında, eylülist darbe ile ilgili bir takvim veriyor. Burada, 1979 Yazı, "Temmuz 1979" tarihi, "müdahale fikrinin doğuşu" zamanı olarak ortaya konuyor.*

Ilginçtir. Apo, eylülist darbe fikrinin doğduğu an, ülkeden ayrılmaya karar veriyor ve ayrılıyor.

Buraya alıyorum.

---

* Nevzat Bölügiray, Sokaktaki Askerin Dönüşü, İstanbul, 1991, s.14-15

Eylülizmin Takvimi

- Evren'in Genelkurmay Başkanı oluşu	6 Mart 1978
- Sıkıyönetimin ilanı	26 Aralık 1978
- Müdahale fikrinin doğuşu	Temmuz 1979
- Saltık Grubu'nun çalışmaya başlaması	11 Eylül 1979
- Demirel Hükümeti'nin kurulması	19 Kasım 1979
- İstanbul Toplantısı'nda Müdahale'nin tartışılması	21 Aralık 1979
- Uyarı Mektubu'nun verilmesi	27Aralık 1979
- Saltık Grubu'nun Müdahale çalışmasına ait dosyaları teslim etmesi ve dosyalar üzerindeki çalışmalar	4-16 Mart 1980
- Sıkıyönetim komutanlarını dolaşarak Müdahale Kararı'nın onaylatılması	2 Nisan 1980
- İkinci İstanbul Toplantısı	24 Mayıs 1980
- Bayrak Harekatı Planı'nın hazırlanması	4 Haziran 1980
Müdahale Kararı'nın sıkıyönetim komutanlarına sözlü tebliğ edilmesi	17 Haziran 1980
- Bayrak Harekatı Planı'nın sıkıyönetim komutanlarına ilk gönderilişi	3 Temmuz 1980
- Bayrak Harekatı Planı'nın geri toplanması	4 Ağustos 1980
-Bayrak Harekat Planı'nın ikinci kez sıkıyönetimlere gönderilmesi	2-4 Eylül 1980
Bayrak Harekatı'nın uygulanması	12 Eylül 1980

Şimdi işler biraz tersine mi döndü? Türkiye, Kürdistan'ı koruyalım, derken, son zamanlarda Batı'dan korkmaya

başladı. Ben, sizin mücadelenizin Batı'ya yansımasından kaygılanmaya başladığını seziyorum.

İzlediği şiddet politikası Türkiye'yi, 1992 yılında muazzam bir çözümsüzlükle karşı karşıya getiriyor. Türkiye Kürdistan'da şiddet uyguluyor ve biz buna cevap veriyoruz. Karşı şiddetimizi her gün daha da arttırıyoruz. Şimdi bunu Kürdistan'a hapsetme hesapları da çıkmıştır. "Kürdistan gider ama, bu iş Batı'ya kayabilir, hiç olmazsa bunu önleyelim" programı yapılıyor, bu ad altında, bence, bazı tedbirler geliştiriyorlar. 1992 yılındaki tedbirlerin önemli bölümü buna yöneliktir. Özellikle bu son olarak şovenist dalgayı* yükseltmesi, iğdiş edilmiş aydın grupları, sendika grupları, parti grupları oluşturmakta olması çok önemlidir. Yani devrimin etkisini kırmak için, Türkiye toplumsal dokusu üzerine daha şimdiden, çeşitli korucu başları oluşturuluyor. Bu anlamda "sizdeki korucular kimdir?" sorusuna şimdi açıklık getirmek gerekiyor. Şimdi "Avrupa'da yok mu?" diyeceksiniz, elbette Avrupa'da da bu tip tedbirleri aldı. Türkiye'ye geçmeden önce size Avrupa'da aldığı tedbirleri söyleyeyim: Uzun süre bocaladı. Avrupa'nın Türkiye'den bazı sıkıntıları vardı. Bu sıkıntıların hepsine cevap vererek Türkiye'yi biraz Avrupa'ya peşkeş çekti. Danimarka'dan tutun, İsveç, İsviçre, Fransa, İngiltere, Almanya'ya kadar hepsi Türkiye'den beklediklerini aldılar. Bir anlamda artık Türkiye ardına kadar onlarındır.

Evet kapıları açtı.

Ardına kadar açtı. Özellikle turistik sahada, bu yatırımlar sahasında, siyasi sahada Türkiye onların tüm taleplerini karşılamaya hazır, onların en rahat kullanabilecekleri bir emir eri durumuna getirildi. Bunun karşılığında PKK'ye korucu

* Başta İzmir, büyük kentlerde, Türkleri ve diğer halkları, Kürtlere karşı tahrik politikası.

başları olarak dayatılan dayanak olmayı Avrupa kabul etti. Ve kendine, işte o bildiğiniz insan hakları, demokrasi benzeri ilkelerine ihanet ederek -veya ettirilerek- Türkiye'den aldığı tavizlerin karşılığını ödedi. Bu çok önemli uluslararası bir gericilik uzlaşmasıdır. Buna çözülen Sovyetler'i de, Amerika'yı da, Doğu'daki o diğer benzeri türde devletleri de katalım. Böylece bu konuda Türkiye, Kürdistan devriminin olası yansımalarının tedbirini aldı. Bunu özellikle Demirel-İnönü-Hikmet Çetin Hükümeti"yle bir ölçüde sağlamaya çalıştılar. Kürt işbirlikçilerini de, bu alanda, kullandılar. "İşte Kürtlük istiyorsanız, Batı türü Kürtler bizdedir" dediler. Hikmet Çetin'in Dışişleri Bakanı olmasını iyi kullandılar. Barzani ve Talabani de, Avrupa'da ve Amerika'da aynı hain politikanın piyonu oldular. Böylece 1992 yılında PKK karşısında bir uluslararası mutabakata ulaştılar.

Türkiye'nin içine gelince durum biraz daha değişik olarak ele alınmalıdır. Buna mecliste "Milli Mutabakat" dediler. Yine toplumsal yapı içinde ise son uyandırılan büyük şovenist dalgaya "Terörizme karşı toplum bütünüyle birleşti ve ayağa kalktı" dediler. Aslında bu kendilerinin yükselttiği bir dalgadır. Bence, bunun anlamını, devrimden duyulan korkuyu, toplumu gerici temelde ayağa kaldırarak gidermeye çalışma biçiminde, ifade edebiliriz. Fakat devrim aslında daha Türkiye'ye fazla yansımamıştır. Türkiye'nin içinde sol'un 12 Eylül'den çok kısa süre sonra ezildiğini ve tehlike olmaktan çıkarıldığını biliyorsunuz. Bu nedenle bu yeni tedbirlerin Türkiye'deki sola karşı olmadığını iyi görmemiz gerekiyor. Yani, 1970'de, 1980'de hatta son ortaya çıkan birçok oluşumdan da Türkiye korkmuyor. Türkiye belki gerçekten başarılıdır. Ama yine de çok korktu. Korkusunun önemli bir nedeni bizim devrimin, Türkiye'de de yansımasını bulacağı endişesidir. Zaten Genelkurmay, Başbakan, İçişleri Bakanı, sadece bir Kürt devrimi, hatta bir

Kürt sorunu olduğuna da inanmıyorlar. O son tedbirler bu temelde geliştiriliyor. Ve Türkiye'de korucu başları oluşturma politikasında karar kılıyor.

O zaman eğer insanlıklarından çıkarlarsa kendi tarihlerini de bir köşeye atabilirlerse, PKK sendikacılarında, basının da işine yaradı diyebiliriz.

"Bununla para buldular", diyeceksiniz, evet öyledir.

Bu sanatçıların, aydınların üniversite hocalarının ve birçoğunun işine yaradı.

Aydınlar da korucu başlarıdır. Bakın size onu anlatayım; belki siz benim kadar tespit edemezsiniz, çünkü bizim deneyimimiz açıktır. Atatürk Barajı kurulacağı zaman, Kenan Evren "Biz kocaman baraj dikiyoruz, Apo size ne verebilmiş" dedi. Ve bunun üzerine herkes "GAP projesi Apo primidir" dedi. Ardından maaşlar hayli arttı, hepsine "Apo primi" denildi. Korucuların maaşı da "Apo pirimi" oldu. Şimdi maşallah o kadar zengin bir devletiniz var ki size de bol bol "Apo primi" dağıtıyor. Sizin bu çok bilmiş profesörlerinizden bir tanesinin bile gerçeğe dokunmamasının nedeni şimdi çok iyi anlaşılıyor. Hakikatle azıcık ilişikili bir tek sinema ürününün, bir tek aydın ürününün çıkmaması "Apo primi" ile ilişkilidir. Hepsi rahatlatıldı. Batılı devletlerin tatmini nasıl karşılandıysa, bütün toplumsal kurumların da tatmini öyle karşılandı. Ve bu temelde anlaştılar.

Burada yalnız partileri, milletvekillerini kastetmiyorum. Milli mutabakat için gereken her kesime "Apo primi" verdiler. Prim alanları bize karşı çevirdiler. Bize karşı olmak isteyenler bir de "Apo primi" aldılar. Bizden yana olmamak, bize karşı olmak, prim almak için yetiyor.

Kürt devrimini görmeyenler rahata kavuşuyor. Çok kısa bir zaman önce "özel" ve "devrimci" tiyatrolar, büyük pa-

rasızlık içindeydiler. Kürdistan'ı görmeyince bolluğa kavuştular.

Hepsine prim verildi. Televizyona çıkıyorlar, basına yazar oldular, maaşları yerindedir. "Yeter ki bir PKK'yi görmeyin, yeter ki Kürdistan'ı görmeyin, ne istiyorsanız veririm" denildi. Aldılar.

Evet, buradan, ortaya şöyle bir ekonomik çözümleme çıkıyor; PKK'nin yönetimindeki hareketin mali külfeti sadece korucu maaşı, sadece özel tim, askeri ve benzeri harcamalar değil.

Tabii değil.

Devletin satın alma harcamaları arttı.

Bir iktisatçısınız. Bunu benden daha iyi yorumlamanız lazım.

Hayır onu biliyorum, ben tartışmadan çıkanları özetliyorum. Güzel sonuçları çıktı.

Çok önemlidir. Enflasyon bu primlerle bağlantılıdır.

Devlet eskiden sanatçıya üç kuruş vermekten korkardı. Şimdi bir oyun için, bir film için 1 milyar yardım ödeyince az buluyorlar.

Şimdi size tarihi bir örnek hatırlatayım; bu Taha Akyol'un iyi bir devlet yazarı olduğunu bilirsiniz. Bizimle ilgili bir yazısı bir defa gözüme çarptı. "Cemal Paşa*, ayaklanan Arap aşiretlerinin üzerine giderken Bab'ı Ali'ye şöyle bir rapor yazıyor; 'İngilizler çil çil altın dağıtıyor, dolayısıyla, Arap aşiretleri paraya düşkün olduğundan, İngiliz'e gidiyorlar, biz ne yapalım?" diyor. Cevap olarak İstanbul esirgeme, biz de heybe heybe altın yolluyoruz, sen İngilizlerden daha fazla dağıt" diye emir veriliyor. Resmi yazar Taha Akyol bunları kaydediy-

---

* İttihat ve Terakki'nin üç paşasından Cemal Paşa. İşbirlikçi gazeteci Hasan Cemal'in dedesidir. Ermeniler tarafından öldürüldü.

or ve bunu PKK isyanında hatırlanması gereken bir model olarak öne sürüyordu. Şimdi de çil çil para dökülmesi gerekiyor. Devlet yazarı bunu devlete öneriyor. Devlet de zaten yapıyor.

Peki Apo Kardeşim şimdi ben Ülke'de, "PKK olmazsa Talabani olmaz" dedim. Demek Talabani'yi siz böyle bir destekle yaratmış oldunuz.

Tabii bunu Talabani'nin kendisi söyledi "Ben Apo'nun gölgesi altında Irak'a gidiyorum, son yılların politikası kesinlikle PKK'nin gölgesi altında gerçekleşiyor" dedi ve halen de bu tez temelinde yaşıyor.

Demek, PKK'nin başına bir şey gelecek olursa Türk aydını da eski konumuna geçecek, öyle mi.

Anlaşıldı, anlaşıldı. Eğer bana, PKK'ye bir şey olursa devlet maaşları, primleri keser!

Apo giderse, Apo pirimi de gidecek!

Kesinlikle! Çıkarlarını düşünüyorlarsa bizi biraz kollasınlar!

Evet, öyle.

Bunu bizimkiler çok iyi bilir. En son 7500 peşmergeye dolarlı maaş verildi. Size her gün değeri düşen Türk parasıyla ödeniyor, onlara dolar veriliyor.

Ama peşmerge de akıllı, şimdi Türkiye'de kimse Türk parası istemiyor. Dolar ya da mark istiyor.

Aldığımız son habere göre 7500 peşmergeyi 200 dolar karşılığında koruculuğa bağlıyorlar.

Tabii devletiniz çok zengin. Gerçekten hani "Halil İbrahim bereketi" derler ya bir bakıma onu temsil ediyorum, değil mi?

Devletimizin zenginliği, Almanya'daki Türk ve Kürt işçileri bir de turizmdir. Onlara da bir şey olursa, devletin bütün mali muslukları kurur, alt üst olur.

Onları bu sene çökertiriz, kurutururuz, merak etmeyin! Ama

yine de " Bu devlet bu kadar harcamayı nereden bulacak ki bu kadar cömert davranacak" diye gerçekten alkım şaşıyor. Fakat ondan da önemli olan, zenginleştiriyor olmamızdır. Şimdi bu işin tuhaf tarafı olduğundan, bunu, biraz daha iyi anlatmaya çalışayım; devrim gerçekten üretkendir, çok zenginleştiriyor. Yani bizi de zenginleştirmiştir, muarrızlarımızı da zenginleştirmiştir, orta yolcuları da zenginleştirmiştir. Bu, devrimin insanları büyütmesiyle yakından ilintilidir.

Peki Sevgili Apo Kardeşim şimdi çok güzel bir noktaya geldi, isterseniz bir de görüşünü mü soralım?

Siz sorularınıza devam edin...

Bir özet gerekiyor. Sovyetleri konuşurken, adına Batılıların "sağlık kuşağı" ya da "güvenlik kuşağı" dedikleri bir kuşak çıktı. Aslında Bolşevik virüsünün yayılmasını durdurmak istiyorlardı. Bulaşmasını, "containation" diyorlar, önlemek istiyorlar. Şimdi de PKK ya da Apo virüsünün bulaşmasını önleme planı var. Kuzey Irak'a ve Batı Anadolu'ya yayılmasını önlemek için önlem alma birinci planda görünüyor.

Bolşevik benzetmesini yapıyorum. Çünkü Sovyetler, eninde sonunda, bu güvenlik kuşağının içinde kalmayı kabul ettiler.

Evet. Ancak biz kabul etmeyeceğiz.

Etmiyorsunuz. Peki araçlar ne olacak? UKM, 1993 yılında ne olacak.

Önce, kuşatma teoriniz hakkında bir-iki şey söyleyeyim. Doğrudur. Sovyet kuşatması ile başladı ve içinde yaşamaya razı oldu sonrada da uzlaştı. Şimdi bize de buna benzer bir kuşatmanın dayatıldığı açıktır. İngiltere bundan çok açık bahsetti ve sanırım İngilizler bu konuda oldukça bilinçliler. En tecrübeli olanlar onlardır. Mesela geçen gün, İngiliz bakan çok

açık konuşarak, sınırlandırmada, Türkiye'den daha fazla PKK'yi terörist ilan ediyor. Yunanlı milletvekili şaşırıyor. Ama o PKK'nin sosyalizmini belki de Türkten daha iyi görüyor ve tedbir alma gereğini duyuyor. İşte Güney'de, Kürdistani Cephe'yi, Türkiye'de Özal'ı çok çok destekleyerek, Avrupa'da Avrupa Parlamentosu içinde tedbir üstüne tedbir ile bunu yapmak istiyor. Şimdi bir devrimi, "Ne kadar kişi içindedir, ne kadar kişi karşısındadır?" diye dar bir yaklaşımla değerlendirmemek gerekiyor. Ben eskiden bir hiç olduğumu söyledim.

Estağfurullah...

Hayır! Tükenişin eşiğindeki, sosyal bir çözülüşün tam bittiği bir yerden yola çıktım. Ve bizim çözülüşten sonra bir basamağın daha olacağını sanmıyorum. En son basamak bitiştir. "Buradan başla, yürü" denildi. Başladık, yürüdük. Bunları, PKK olayına açıklık getirmek için söylüyorum. Şimdi varılan aşama büyük bir gelişme olarak değerlendirilebilir. Kendi içinde çok önemli bir oluşumdur. 1992'ye kadar çok şiddetli bastırılmak istendi. Sadece kuşatmayla sınırlama değil, bastırılıp imha edilmek istendi. Gerek uluslararası, gerekse ulusal gericilik gerçekten tamamen bütünleşti. Kürt işbirlikçiliği de inanılmaz ittifak temelinde gerçekleşti. Ama buna rağmen 1992' biterken dönemi oldukça güçlü değerlendirdiğimizi görüyorsunuz.

1992 PKK yılı oldu.

Evet. Ve 1993'te de devam edecektir. "Sizin tepkiler veya sizin karşı yönelimleriniz ne olacaktır?" derseniz; 1992'ye bakarsak 1993'ün de az çok nasıl gelişeceğini görmek zor olmayacaktır. Buna ilavaten özellikle, yetkinleşme, taktik yeterliliğe ulaşma dediğimiz bazı hazırlıklar, 1993'te tam ifadesini bulursa, gerilla, serihildan, parti örgütlenmesi gibi hususlarda yaşanan taktik yetmezlik yeterli bir hale getirilirse, başarmamak için hiçbir neden yoktur. Bu konularda, asılnda ciddi bir ideolojik-

politik sapma görmüyorum, varsa da kolay aşılır. Esas itibarıyla günlük örgüt ve eylem çizgisinin, yeni taktik önderlik hattının yeterli olması sorunudur. Bunun da birçok malzemesi, muazzam bir fedai yapısı, genişliğine ve derinliğine mevzilenmesi donanımı, tecrübe birimi vardır. Dolayısıyla taktik önderlik yetmezliği hızla giderilebilir. Demin bahsettiğim bu merkezileşme düzeyindeki kilitlenme engeli var. Onu da biraz sarsarız. Yine alttaki sıradan köylüyü biraz sarsarız.

Bunlar biraz kendine gelebilir. Ve taktik yeterliliğe bu elverişli olanaklarla ulaşmak imkan dahiline girebilir. Eğer bu anlamda hazırlıklarımız biraz daha sonuca doğru giderse, 1993 gerçekten çok fırtınalı olacaktır. PKK'ye her yerden saldıran kuvvetlere bizim de içerden ve dışardan saldırılarımız büyük hız kazanacaktır. Bu konuda hemen bazı ipuçlarını vereyim. Tabii burada bir eylem planı çizmeyeceğim, bir hedefler programı koymayacağım ve buna da gerek yoktur. Ama bu korucu başları dediğimiz dayanaklara yöneleceğiz. Kürdistan'da, Güney Savaşı'nda işbirlikçilere nasıl yöneleceğimizi gösterdik. Dışarıdan yöneldik, bu sefer uzlaştık. Bu, mücadalenin içeride devam edeceği anlamındadır. Hem içeride hem de dışarıda devam edecek, bu anlamda 1993 sıcak geçecektir. Güney işbirlikçiliğini ne biz bu halde bırakabilir ne de onlar bizi bu halde bırakabilir. Bir sıcak savaşım olarak sürüp gidecektir. Çok yönlü bir mücadaleyle onları geriletmeye çalışacak, teşhir ve tecrit edeceğiz. Batı'daki o tutuculuğu, diplomatik kuşağı yırtmaya çalışırız. Avrupa aydınına, Avrupa'nın olumlu insan ögelerine ulaşırız. Bu konuda bir atılım beklenebilinir. En önemlisi de, Türkiye'deki korucu başlarına nasıl yöneleceğimizdir. Demin söylediğiniz turizm, onları az çok yaşatan bir alandır. Ona yöneleceğiz. Burada tekrar açıklıyorum: Türkiye'yi turizm cenneti olarak görenler, 1993'te kendilerine biraz dikkat etsinler!

Turizm cehennem mi olacak?

Turizm bize karşı yöneltilen insanlık dışı savaşımın bir finansman kaynağı olursa, bu bir savaş tedbiridir. Bu savaş tedbirini biz boşa çıkarmak için bazı taktiklere başvuracağız. İkincisi üniversiteler var. Bu üniversiteler, bilime ihanet ediyorlar. Bilimi tamamen bize karşı kullanıyorlar. Bilimi böyle kullanmak olmaz, bu koruculuktur. Veya bir nevi düzeni, devleti üniversite maskesi altında savunmaktır. Bunlara bazı yönelimler gelişebilir. En önemlisi de, bu basın-yayın denilen olaydır. Müthiş bir uyuşturma, Kürt-Türk gerçeğini bastırma aracıdır. Bu sn savaşta bize epey yöneldiler. Bazı köşe yazarlarından tutalım, manşet düzeyine kadar... Özellikle gazete sahipleri kendilerine dikkat etsinler. Nitekim Doğan Güreş bile "Bunlar Mehmetçik'tir" dedi.

Mehmetçik gazeteci!..

Tabii, Mehmetçik gazeteciler ne demektir? Yani, hem de bize saldırı sırasında bu deyim kullanıldı. Eğer bu kadar Mehmetçik askeri bize saldırıyorsa, kendimizi savunmasını biliriz.

O zaman Orgeneral Doğan Güreş bu gazetecilere, fıkra yazarlarına "Mehmetçik Gazeteci" demekle PKK'nin hedefi haline getirmiş oluyor.

Evet, benim söylememe gerek yok, zira, Mehmetçik gazetecilerdir. Kaldı ki bize dost bazı gazeteciler öldürüldü. Ve halen bize dost bazı gazeteler Kürdistan'da dağıtılmıyor. Bu kadar haksızlık olan bir ortamda, herhalde bizim de bu mevziyi görüp saldırmamamız düşünülemez. Bu konuda gazeteciler, gazeteler ya halkların çıkarlarına uygun bir çizgiye gelirler, bazı yazarlar biraz insafa gelirler ya da sonuçlarına katlanırlar. Hiç olmazsa Türk halkının da çıkarına gelmelidirler. Çünkü enflasyon nedenlerini, diğer gerçekleri bu kadar saptırmaya hakları yoktur. PKK'ye saldırsınlar, ama biraz da kendi halkları

üzerindeki baskıyı, sömürüyü görsünler. Bunlar fazlasıyla suçlu duruma geliyorlar. Bunu aşamazlarsa yönelme gerçekleşecektir. Bunda kesinlikle biz suçlu değiliz ve olmayız. Yine sendikalar vardır. Şimdi bu sendikalar üzerine biraz konuşayım. Bu adamlar, emekçi ve işçi sınıfını bütünüyle devrime kapattılar. Denilebilir ki bugün, işçi kesimi eğer en tutucu kesimi oluşturuyorsa, bu sendika ağalarının yüzündendir. Bunlar düzenden biraz aldılar, fakat sınıfı tamamen dilsiz, kör işlevsiz bıraktılar. Bunlar tipik köy korucularının yönelimleri içindeler. Bunlar işçi sınıfının korucu başlarıdır. Dolayısıyla bu koruculara yönelik bazı gelişmeler, eylemler olabilir.

Bunun dışında, tabii düzenin bilinen özel savaş kuvvetleri vardır. Bunlar özellikle, bildiğiniz partilerdir. Hepsi milli mutabakatta yarış yapıyorlar. Onların korucu başlarına yöneleceğiz. Çünkü hepsi gerçekten "Cumhuriyet tarihinin hiçbir döneminde görülmemiş bir biçimde birleştik" diyordu, özellikle "PKK'ye, bölücülük tehlikesine karşı biz birleştik ve saldırıdayız" diyorlar. Bunlara da yöneleceğiz. Yani siyasi partiler olayının, bu kadar tek taraflı olarak bize düşmanlık yapmasına müsade etmeyeceğiz. Bunlar sözde biraz muhalif de geçiniyorlar, ama muhalifi iktidarından daha tehlikeli davranıyor.

Bunun yanında özel savaşın Hizbullah gibi bazı dolaylı kuvvetleri vardır. Bunu biraz açtık. Bu artık tehlikeli oluyor; bunun üzirene daha kapsamlı gideceğiz.

Buna benzer bazı dini kuruluşlar var; gizli ve örtülü bir biçimde devlet desteklidirler. Dinin de böyle bir korucu olarak, korucu başı olarak kullanılmasına yer vermeyeceğiz. Üzerine gitmeler olabilir.

Yine bunun yanında, Türkiye'de özellikle polis etkilidir. Polise yönelik biraz daha gelişmeler olabilir. Tabii bunların hepsi-

nin altında bildiğiniz gibi tekelciler vardır. Tekelci kapitalizmin, bütün bunların ekonomik ifadesi olduğunu biliyorsunuz. Bunun sahipleri ileri, büyük sermayedarlardır. Ve en büyük suçlulardır. Bu büyük suçlulara kimse fazla dokunmamıştır. Onlara da, işletmelerine yönelik saldırı planları en başta geliştirilmek durumundadır.

Bunların yanında spor ve sporcular var. Sanat ve özellikle sinemacılar var. Ben size bazı sanatçıların nasıl özel savaşın aleti olduklarını anlattım. Diyarbakırlı Burhan'dan Urfalı İbo'ya kadar bazı şarkıcılar, artistler, yazar çizerler bize karşı seferber ediliyorlar. Dikkat etmeleri gerekir.

Bunlar özel savaşın saldırı kollarıdırlar. Ya bu saldırılardan vazgeçerler; yani sanat halk içinse, ona uygun bazı adımlar atarlar ya da aksi taktirde hedef olma tehlikeleri artıyordur. Dikkat edilirse devletin, vurucu sistemleri vardır. Bunlar; ordusudur, mahalle idareleri ve yönetimleridir, belediyelerdir özel savaş kuvvetleridir, korucülardır. Bunları daha da daraltacağız. Bunların hepsine daha da kapsamlı yönelinecektir. Bu anlamda 1993' te Kürdistan'da savaş çok daha kapsamlı ve hemen hemen her boyutta yansımış olarak genişleme kazanacaktır. Aslında biz böyle olmasını istemiyoruz. Bütün sorunların, siyasi çözüm dediğimiz en uygar çözüm yoluyla çözümünü istiyoruz, ama maalesef yanaşmıyorlar, bizi, bu tedbirleri almaya zorluyorlar. Önerimize cevap vermiyorlar.

Belki de bizi ciddiye almıyorlardır. Ama beni önceleri köylülerim de ciddiye almıyordu. Köylülerim benimle dalga geçiyorlardı, bana isim takıyorlardı. Türk Devleti'ni yönetenler gidip beni köylülerimden sorsunlar! Ciddiye alınıp alınmamam gerektiğini köylülerimden sorsunlar. Öyle "teröristtir" ya da "bölücüdür" yaygaralarıyla yaptığımızın ve gücümüzün üstünü örtemezler. Ciddi ciddi düşünmek zorundalar.

Bu söyleşimiz biraz da Türkiye'yi yönetenler içindir. Sistemlerden, mücadele tarihlerinden, benzerlik ve ayrılıklardan bahsettik; kendimizi anlatıyoruz. Biz, halklar için, sistemler için ne anlam ifade ediyoruz? Bunu ortaya koyduk. Bizi anlamalarını, tanımalarını ve böyle mümkünse bir adım beri gelmesini istiyoruz. Çağırıyorum.

Olmazsa, bütün yaptıklarını tersine çevirmeyi ve başlarına bela yapmayı biliriz. Biz sıfırdan, hatta eksi noktalardan buraya geldik. Artık daha neler neler geliştireceğimizi anlasınlar! Unutmasınlar, "Gerekirse biz insanı atom bombası haline getiririz" sözü benimdir.

Ben şimdiye kadar sözümden azını değil, fazlasını yaptım.

İyi düşünsünler! "Amerika'nın desteğini aldık, Avrupa'yı PKK'ye karşı bir duvar yaptık, Güney'i blokladık, PKK'nin ayağını koyacağı yer kalmadı, en son saldırıda iyice sıkıştı" hikayeleriyle kendilerini aldatmasınlar. İş o kadar basit değildir.

Biz gerçekten uygar çözüm yollarından yanayız; kendilerinin devleti büyük olabilir, çok sayıda iri başlı adamları da olabilir. Ben çok fukara bir köylü parçası olabilirim, ama insanı ilgilendiren bazı önemli hususlarda iddialıyım. Bunu kavramaya gelsinler. Kürt kardeşliğini istiyorlarsa, müthiş bir kardeşlik yapalım. Türk'ü güçlendirmek istiyorlarsa doğru yolda Türk'ü güçlendirelim. Bütün bunların hepsine açığız. Yok, "Biz asırlar boyu böyle alıştık, böyle vurduk öyle talan ettik, böyle kabadayılık ettik böyle kanunlaştırdık, böyle despotlaştık, öyle hiçe saydık, böyle sonuç alacağız" diyorlarsa; ben de onlara "Hayır, kazın ayağı öyle değil; ben soyadım gibi intikamcıyım" diyorum. Bu konuda biraz tedbirliyim. Eski direnişçiler gibi fazla örgütsüz, hazırlıksız bir adam değilim. Açıkçası size söylüyorum; direnişin değişik bir işlev ve türünü temsil ediyorum. Şimdiye kadar verdiğim zarar veya yolaçtığım gelişmeler;

aslında yapacaklarımın işareti olabilir. Yoksa kapasitemin sonu değildir. Aslında bununla övünmüyorum, sadece meselenin büyüklüğünü tarif etmekteyim. Benim ki, birbirini anlamaktır. Tabii bunu her zaman bizim yapıya da söylüyorum. "Anlayacaksınız, anlamazsanız, anlatmasını bilirim" diyorum. Bu, anlayışa davettir, son davettir. Ben hep söylüyorum; şiddetden benim çekindiğim kadar hiç kimse çekinmez ve ben halen de şiddetten müthiş çekinen adamım. Ama eğer şiddet bir çözüm yolu olacaksa; onun da dahisi, filozofu, en büyüğü ben olabilirim.

Bütün bunları biraz hesaplayarak, 1993'e yönelik toplumun resmi temsilcilerinin, hatta toplumun tüm kesimlerinin, bazı ileri düşünceler ve ileri adımlar atmaları gerekiyor. Atmazlarsa, zarar sadece onlara olur, bizim değil. Bize olan zaten olmuş, "Nereye giderse gitsin" diyen daha perişan duruma düşer. Benden ziyade onların çıkarlarını ilgilendirir. Böyle bir ihtiyatlılık, temkinlilik ve iyi niyetle ifade ediyorum. Kullanırlarsa, değerlendirirlerse, sizinle yaptığımız aynı söyleşiyi, değerlendirmeyi ve bazı sonuçlara varmayı her zaman hepsiyle yapmaya hazırız. Beni, "fazla sıkışmıştır, nefes alamaz duruma getirmişiz" diye hiddetlendirmesinler. Benim ölümüm dirimden daha fazla iş yapar; bunun tedbirlerini de biraz alıyorum.

Bizi başka mücadele biçimlerine zorlamasınlar. Bu konuda daha değişik, daha uygun mücadale yöntemleri yaratıp, onlara başvurma durumunda bırakmasınlar. Bu konuda özellikle halka yaptığım çağırının çok iyi değerlendirilmesi istemim vardır. Hakeza aydınlara gençliğe çağrım vardır. Biz bu eylemi Türkiyeli devrimcilerin de anısına yükselttik. Mahirlerin, Denizlerin, İbrahimlerin direnişini, ben soylu görüyorum. Bunların anısı yerde kalmasın diye mücadaleyi yükselttik. O dönem bizzat yaşadığım bir dönemdi; ben onların da arkadaşı olduğum için, bugüne kadar gelmeyi bildim. Devrimci

gençliğin de bunları tez elden unutmaması gerektiğini ve Türkiye devrimci gençliğinin bunların anısına bağlı olarak görevlerine sarılması gerektiğini söylüyorum. Bunlar kolay unutulacak, ihmal edilecek değerler değildir. Bunun gibi binlerce direnişçi vardır. Zindanı, müthiş işkenceleri yaşamışlardır. Bunlar'da bir çırpıda silinecek, atılacak, unutulacak gelişmeler değildir. Aydınlar, gençler, sağduyulu insanlar olup biteni unutmasınlar, biraz hesap sormasını bilsinler; bu temelde onurlarını çiğnetmesinler. Bir direnme potansiyelini muhafaza etsinler, biraz örgütlensinler. Kendilerini yeni oluşumlara, devrimci örgütlenmelere açık hissetsinler Ve bazı ileri adımlar atsınlar.

Bunlara sözüm şudur: Kendi egemenlerinden en çok zarar görenlerdensiniz. Egemenlere, toplumu bu kadar dizginsiz sunmanız çıkarlarınıza değildir. Afrika'nın siyah ırkında, Bangledeş'te, Pakistan'da, bile bu kadar dizginsiz bir sömürü yoktur. Bu, Türkiye'de bu kadar aşağılık bir biçimde gelişti. Buna bir son vermenizi diliyor ve en büyük desteği bizden görürsünüz, diyorum.

Ve bu anlamda, devam ediyorum: "PKK önderlikli devrim veya Kürdistan devrimi, Türkiye devrimidir. Sizin en büyük desteğinizdir. Büyük insanlık kavganıza yeniden kalktığınızda kesinlikle en yakın kardeş müttefiğinizdir". Bunları söylüyorum. Doğrusu da budur.

Ben tekrar biraz açmaya çalıştım. Propaganda için değil; saygımdan, değer verdiğimizden ötürü savaşın bazı gerçeklerini ortaya koyduk. Umarım halkların mücadelesine, özgürlüğüne, gerçek kardeşliğine katkısı olur. Yine istenilirse her zaman gereklerini yerine getirmeye hazırım. Türkiye halkı da bana bir temsilcisini, doğru bir talebini yöneltsin; eğer uğruna savaş vererek karşılamasam, "Apo şu kadar kötüdür" desin! O beni biraz anlasın, anladıktan sonra taleplerini sıralasın. Biz daha başka ne diyelim? Ama, yok Kürt halkını

tam inkar ederse, her türlü hakkını, insanlığını inkar ederse, bunu da benim insanlığım kaldırmıyor. Türk halkı da bu kadar vicdansız olmamalıdır. Hem egemenlere karşı hem de bize karşı makul talepler ileri sürmeledir. Ben sorumluyum; sorumluluklarımın da gereklerini sonuna kadar yerine getiririm.

APO: "HEP ONLARIN OLSUN!"

1991 milletvekili seçimlerinden bir süre önce, Avrupa'daki arkadaşlarımızdan, Apo Kardeşimin uygun bir telefonda benimle konuşmak istediği haberi geldi. Ben de yurtdışına çıkmak üzereydim, bu fırsatı, orada değerlendirmeyi düşündüm. İsteğinin acil ve önemli olduğunu bilmiyordum. Seçimlerden bir gün sonra Avrupa'da bir ERNK yetkilisiyle konuşuyordum; Başkan Apo'nun, seçimlerde, benim, Beşikçi'nin ve Doğu Perinçek'in, HEP kontenjanından aday olmamızın yararlı olduğunu düşündüğünü ve bunu bana söylemek istediğini öğrendim.

İletişim eksikliği yüzünden, Apo'nun biz üç Türk'le ilgili düşüncesinin benimle ilgili yanı, bana ulaşamadı. Apo'yla konuşurken bunun için teşekkür ettim.

Sözleşi'nin bu bölümü, HEP, Kürdistan Ulusal Meclisi ve TBMM üzerinedir.

Ben açıyorum.

***

TBMM için aday olmamız düşüncesi, bana, geç ulaştı. Ancak güven duygunuzdan dolayı ben teşekkür ediyorum.

Ülke'de, "TBMM üyesi ve Kürdistan doğumlu olsaydım, Kürdistan Ulusal Meclisi'ne giderdim", diye yazdım. Bazı Kürt milletvekillerinin KUM'a katılmaları konusunda ne düşünüyorsunuz?

Olabilir; katılmaları aynı zamanda TBMM'yi de biraz kendine getirir. Eğer, Kürt'e hiç yer vermezseniz, bir-iki laf bir-iki işaret taşıdılar diye bu kadar tukaka ederseniz, onların da herhalde kendi meclislerinin olması kadar doğal bir başka yol düşünemezsiniz.

Şu anda benim görebildiğim, devlet bu aşamada HEP'i kapatıp kapatmama konusunda bir tereddüte girmiş durumda. Daha önce "mutlaka kapatırım" diye bir iddiası vardı. Şimdi ise tereddütlü. Öyle sanıyorum ki gazetelerde çıkan bazı açıklamalarınız ve Kürdistan Ulusal Meclis çalışmaları, devleti böyle bir tereddüte soktu. Şimdi devlette bir tereddüt var ve bu HEP'in kendisinde de var. Şimdi siz bu meseleye nasıl bakıyorsunuz? Devlet HEP'i bir Kürt partisi olarak gördüğünden dolayı şimdi kapatırsa, bir Kürt partisini kapamış olacak. Ama benim gördüğüm; sizin programınız, amaçlarınız, taktikleriniz arasında bir Kürt partisi yok.

Benim görebildiğim şudur: HEP'i, PKK kurmadı ve kurdurmadı. Ancak sonunda ilgisiz kalmadı ve etkiledi. Bu doğru mu? Sonra şimdi HEP'e nasıl bakıyorsunuz? Kürdistan halkı açısından ne değer biçiyorsunuz?

HEP'in oluşum öyküsü biraz karışıktır. Kürt kökenli milletvekilleri SHP içinde cılız bir muhalefet yapmak istediler; İnönü, çok şoven bir tavırla onları dıştaladı. Birincisi, böyle bir kökeni var. İkincisi, Özal SHP'yi zayıf düşürmek için, HEP oluşumuna biraz yeşil ışık yaktı ve devlet desteği vermeye yöneldi. Bir de siyasi bir boşluk vardı. Bizim etkinliğimizi, ucuzca kullanmak isteyen çevreler teşekkül etti. Yani, işbirlikçi bir Kürt partisi tartışması geliştirilmek istendi. İşte HEP, burada oturtulmak istendi. Biz bu temelde bazı müdahaleler yapmayı düşündük. Öyle "bizim partimizdir, PKK'nin partisidir" diye ele almadık. Ama bizim siyasi tabana oturmak istiyordu. Bazıları buna hırsızca, bazıları da dostça yaklaşmak istiyordu. Dolayısıyla biz ilgisiz kalamazdık; el attık. El atma nedir? Yani ilgilenmeye çalıştık; içine girdik, dışına çıktık, eleştirdik, destekledik. Sonuç, SHP ile yaptıkları seçim ittifakı doğdu. Onu da desteklemek durumunda kaldık. Çünkü taktikleri, bu potansiyeli, tümüyle daha tehlikeli partilerin tabanı haline getirmekti.

Buna seyirci kalamazdık; boykot taktiği de fazla uygun değildi. Dolayısıyla en uygun bir yaklaşım olarak SHP ile seçim ittifağı desteklendi ve bildiğiniz gibi ilk defa böyle bir Kürt milletvekili imajı ortaya çıktı.

Parlamentonun bunlara çok şovence yaklaşması, ortalığı daha da karıştırdı, geniş tartışmalara yol açtı. "PKK dışarda değil içerdedir, bunları şöyle yapmak gerekir, " denildi. Şovenlik körüklenmek istendi.

Türk milletvekillerinin böyle davranması, biraz aptalca olmadı mı?

Gayet tabii; bir-iki işaret taktı, bir-iki kelime söyledi diye böyle bir kıyameti koparmanın hiç gereği yoktu. Dikkat ederseniz, bu tip meclislerde İngiltere'de, Fransa'da, her türlü söz söylenebilir. Kimse, belki dinlemek bile istemez ama karşı koyma gereğini bile duymazlar. Türkiye'deki şovenizmin katılık derecesi, bu bir-iki mütevazi söze de çok tepkili yaklaşımı doğurdu ve tabii ki bu aleyhlerine oldu.

Bunun üzerine de HEP'i talimatlarla yönettiğiniz iddiaları çıktı, öyle mi?

Bizim talimatlarla bir işimiz ve ilgimiz yoktur. Bir de şu nokta vardır: HEP'in bizim talimatları anlayıp uygulaması çok zordur. Amaç olarak da, benim talimatlarımı uygulayacak durumda değildir. Bırakın HEP'i PKK'nin en merkezi kadroları bile, benim talimatlarımı hayata geçirebilecek durumda değiller. Ben bunun sıkıntısını, çok açıkça vurguluyorum. Kaldı ki, HEP merkeziyetçilikten, hareket kabiliyetin de son derece uzak ve bu gücü elde etmemiş bir örgüt iken, benim talimatlarımı nasıl yerine getirsin? Kaldı ki legal bir kuruluştur ve legal bir kuruluşa, savaş yürüten bir örgütün sorumlusu olarak nasıl bu kadar açıktan talimat verebilirim? Bu bir abartmaydı, yani teşhir ve tecrit etmenin çabalarıydı.

Ayrıca bizden sürekli görüş isteniyor. Kişiler, kurumlar, biz-

den görüş soruyor. Bunların bir kısmını, gazetelere, değerlendirmeler halinde söylüyoruz. Herkese söylüyoruz. Dolayısıyla "Apo'nun HEP'e talimatları" veya "HEP, PKK partisi olabilir" gibi değerlendirmeler, hayal ürünü olup, fazla gerçekçi değildir. Ama, HEP'i de öyle bırakmak istemediğimiz doğrudur. Çünkü bize dayatılmak istenen, mücadelemizin tasfiyesinde kullanılmak istenen bir örgüttü. Ve bir de bizim büyük bir potansiyelimiz vardı. Biz bu potansiyelimizi elbette Türk parlamentosunda -ki iddiası, "Kürtler de girebilir" şeklindeydi- değerlendirmek isteyecek, bu konuda bazı adımlar atacaktır. İşte bu çapraşık gelişmelerin ürünü olarak HEP ortaya çıktı.

Büyüdü ve şimdi Anayasa Mahkemesi'nde...

Şimdi HEP'in hayatına bir Anayasa Mahkemesi kararıyla son verilmek isteniyor. Tereddüt doğdu diyorsunuz; tereddüt doğmasının nedenlerini düşünebiliriz. Doğrudur, bunun gelişme durumu vardır. Yine yasal çerçevede ki HEP'in kapatılması bu yöndeki gelişmeleri daha da hızlandırabilir- rahatlıkla daha başka türlü de kurulabilir. Bu, kapatılmayı anlamsızlaştırır. Ayrıca de çok ciddi bir siyasi gelişme var. Devlet bu siyasi gelişmeyi, artık anlamak istiyor. "Acaba HEP bunda rol oynayabilir mi?" deyip, bence kendi kendisini bir soru işaretiyle karşı karşıya bırakmıştır. Bu nedenle, onun böyle tereddütlü bir hal almasına yol açmış olabilir. Başka nedenler de olabilir. Sanırım ABD, Avrupa, bunu kabul etmek istemiyor; bunları dikkate alabilir. Bir de gelişmeleri HEP'te kontrol altına alabileceğini düşünmek isteyebilir. Bütün bunlar, tereddütlü bir hal almasına yolaçabilir. Fakat sistem, henüz gerçek bir Kürt partisine açık olmadığını da, bu Anayasa Mahkemesinin durumuyla ortaya çıkarmış oluyor. Bu ne sonuç verebilir? Artık bu çelişkiler dikkate alındığında hangisi ağır basarsa, sanırım o belirler. Demek kapatılabilir de, kapatılmayabilir de. Bunda

sanırım çelişkilerin ve bu çelişkilerin Anayasa Mahkemesine yansıma düzeyi belirleyicidir.

Türkiye'de kararları zaten Genelkurmay verir. Anayasa Mahkemesi de, zannedersem, onları bekliyor. Ve onlar da, "Acaba HEP, PKK için önemli mi veya ne kadar önemli?" diye PKK'nin bu konudaki tavrını bekliyorlar.

Doğrudur; HEP'in bizim için öyle çok önemli, çok canalıcı bir kurum olduğunu söylemek doğru olmaz. Kaldı ki, demokratik politikayı bile başarıyla uygulayamıyor. Demokratik kuruluşlara açılamıyor, demokratik ilişkileri geliştiremiyor, diplomasiyi geliştiremiyor, kendini doğru dürüst büyütemiyor, örgütleyemiyor. Bizim bazı taraftarlarımıza el atmak zorunda kalıyor bu onları da, bizi de güç duruma düşürüyor. Yani dediğiniz doğrudur; PKK için çok vazgeçilmez bir araç olması şurda kalsın, PKK'yi zora sokan bir araçtır, denilirse, bu daha ciddiye alınması gereken bir değerlendirme olur.

İşin doğrusu, biz de Türkiye Devleti'ndeki son zamanlarda ortaya çıkan tereddütü teşhis edebilmiş değiliz. Ne oluyor? Demirel-İnönü-Çetin üçlüsünün tüm ataletine rağmen çıkış yolu mu aranıyor? Son ve Erbakan'ın Refah Partisi'nin zaferiyle sonuçlanan kısmi seçimler, hiç iş yapmadan, Demirel'le ilgili bir "Baba" edebiyatının, yılmış aydınlar, eski solcular dışında hiçbir etki yapmadığını, geniş kütleleri kandırmadığını gösterdi. Belki bunların ötesinde, gerçek iktidar, Genelkurmay-MİT, bir arayış içindedir (*). Bu arayışta, HEP'i nasıl kullanacaklarını düşünüyor olabilirler.

---

* Bu görüşmeler 1992 Aralık sonudur. Şimdi Şubat 1993 tarihinde görüşmeleri yayına hazırlıyorum. Ve kendi kendime soruyorum: Genelkurmay'ın önemli yeni görevler verdiği Uğur Mumcu'nun katledilmesi ve arkasında Kürt sorununda Türkiye Devleti'nin seçimle gelenler dışıda en yüksek ve en etkili görevlisi, Jandarma Genel Komutanı, Talabani ve Barzani ile direkt konuşan, Tahran ve Şam merkezlerinde önemli siyasi görüşmelerde bulunan, Orgeneral Eşref Bitlis'in beklenmedik bir uçak kazasıyla ölümü, bu arayışın kanlı iki süreci midir?

Tabii, askerler için artık HEP'i kullanmak, PKK'ye kapı açmaktır.

Aslında HEP'i, devlet daha fazla etkiliyor. Devlet HEP'i, daha çok etkileyip bizim tabana karşı kullanmak istiyor ama hükmedemediği için de kapatmak istedi.

Ama şimdi tereddütü var. Ancak HEP'in misyonları bitti mi acaba? Bir de HEP'e fazla haksızlık mı yapıyoruz? Üç yıl oldu, üç tane genel başkan değişti. *

Hayır! Mesele öyle genel başkan değiştirme meselesi değildir. Genelde sol, özelde Kürt aydınları, bir bütün olarak, demokratik politikayı yürütecek yeteneği gösteremiyorlar.

HEP, Kürt partisi olarak düşünülmedi. Kapıları ardına kadar Türkiye ilerici demokratlarına açık olarak kuruldu. Fakat burada hiçbir yetenek gösteremediler. Demokratik mücadele vermek istemiyorlar. Halbuki bugün çok açık bir halk tabanı var. Bir Refah Partisi'nin çalışmasının onda birini göstermiyorlar.

HEP'in misyonu vardır: Kürt tabanı vardır ve bu demokratik bir tabandır. Türk tabanı da oluşturulursa, yasal olarak parlamentoya yansıyan demokratik bir set olabilir. Ve bu demokrasi için büyük kazanım olur.

Ancak mesele yalnız Kürt meselesi değildir. Türk demokratlarının da bunu görüp değerlendirmeleri meselesidir. Türk demokratlarının bunu değerlendirerek bir iş yapıp yapmaması meselesidir.

Çözüm buna bağlıdır. Bu alanda Kürt kesimi biraz daha hazırlıklıdır.

Kürt kesimi şimdi hareketlidir. Fakat başta Türkiye'nin eski solcuları, işçi liderleri, isteksiz ve hareketsiz...

Bu noktaya biraz önce işaret ettim. Ne legal, ne anti-legal, ne

---

* Aralık ayında görüşme, Ocak ayında Uğur Mumcu'nun ve Şubat ayında Orgeneral Eşref Bitlis'in sahneyi terkedişi var.

zora ne de barışa dayalı politika yapmak istiyorlar. Demek, ölmüşler!

Devlet ise garip bir biçimde kendisini bağlıyor. Eğer HEP'i kapatırsa sadece faturasını ödeyecektir. Çünkü siz, HEP 'de, Kürdistan açısından bir fonksiyon olarak görmüyorsunuz.

Evet, doğrudur. Fonksiyonsuz bir kurumu kapatmış oluyor.

Külfeti ortadan kaldırıyorsunuz. O zaman şunlar oluyor: HEP konusu giderek, birdenbire açıklık kazandı. Öyle zannedildiği kadar karışık bir durum değil, verdiğiniz cevap çok net görünüyor: Diğer halkların emekçileriyle beraber, bir emekçi partisine dönüşebilirse mutlak bir rolü vardır, ama devlet, şu andaki bir HEP'i kapatırsa Kürt mücadelesine herhangi bir zarar vermiş olmaz.

En ufacık bir taş bile vurmuş olmaz. Biz bu konuda son derece tedbirliyiz. PKK taktikleri, bu konularda son derece esnektir. Yayılma kadar geri çekilmeyi de çok iyi bilir. Güney Savaşı'nda beklenmedik taktik bir açılım oldu. HEP'te açılım oldu, geri de çekilebiliriz. Birdenbire savaşı tırmandırabiliriz de. Aslında oldukça esnek bir politikamızdan bahsetmek gerekiyor. Politikada büyük bir esnekliğe sahip olduğumuza hükmetmek gerekiyor.

Birisi bana, "En şiddetli bir biçimde hain diye değerlendiriyorsunuz, bugün de uzlaşma durumuna geçiyorsunuz. Bu bir çelişki değil midir?" diye sordu. "Yine haindir ama yine de ilişki gereklidir." dedim. Aralarında fazla zıtlık yoktur. Politikayı biraz daha derinden anlamak isteyenler, bunun bazı anlamlarını ortaya çıkarabilirler. Bu HEP için de, SHP ile ittifak için de öyleydi. Ben biraz sezgilerime dayanarak politika yapar ve "doğru-yanlıştır" yargısında bulunurum. İnönü, "SHP ile ittifakı Kürt potansiyelinin yutulması anlamına gelir" dedi. Ben de tam tersini düşünerek, "SHP'nin yutulması

anlamına gelir" dedim. Hükümette olmasına rağmen SHP giderek küçülüyor.

Peki Sevgili Başkanım, bu kararı biraz geç aldınız değil mi?

Aslında benim için, çok uzun boylu, eni-konu düşünülecek bir durum değildi. Ben başkalarının politika yapıp yapmadıklarına bakıyorum. Biraz desteğe ihtiyaçları olduğunu anlıyorum ve bunu veriyorum. Yoksa ahım-şahım kararlarla geliştirilmiş durumlar değildir.

Evet, PKK'nin HEP'teki davranışının çok enteresan olduğu kanısındayım. HEP, PKK'ye karşı düşünülürken, PKK taktikleri, oyunları tersine çevirdi.

Tabii, şimdi ayıkla pirincin taşını, değil mi? Kürdistani Cephe ve Kürt Federe Devleti de biraz böyle oldu. Kurdular, şimdi işin içinden çıksınlar! Her iki oluşum da birbirine çok benziyor.

Evet kesin öyle.

Demirel, önce Kürt Federe Devleti'ni destekledi ve sonra "karşıyız" dedi. Nasıl karşı? Ankara'nın onayıyla kuruluyor ve gelişiyor! Ağızlarından tutarsızlık dökülüyor..

Ülke'deki üç-dört hafta önceki yazımda, "PKK'nin, Apo'nun HEP'i yönettiğine inanmam, yönetseler, HEP daha iyi olurdu" diye yazdım. Devlet, Ülke'yi çok dikkatli izliyor.

Devlet, denilince, bir noktaya parmak basmak gerek: MİT, diğer ek bir siyaset planlama teşkilatı da oluyor. Kürdistan sorununda, eğer, sol etkili olacak olursa burada siyaset planlama dairesi olarak da çalışıyor. Ayrıca basını tümüyle ellerine almışlar. Milliyet'te Yalçın Doğan ve Taha Akyol kanalıyla görüşlerini her gün açıklayabiliyor ve etkili oluyorlar.

Yalnız Sezar'ın hakkını Sezar'a verelim: Bütün sorumluluk HEP'te değil. Türkiye solu da, buna artık eski sol diyoruz, kaçtı. Burada sorumluluk ortaktır.

HEP'e düşen sorumluluk nedir? Benim görebildiğim bir

yanlış tutumdur: HEP'liler öyle bir izlenim vermeye çalışıyorlar ki, sanki PKK yoktur, sanki varsa da HEP'liler hiç bilmiyorlar. Hiç etkilenmiyorlarmış gibi davranıyorlar. Bu inandırıcı olabilir mi?

Yasal planda HEP ayrıdır, PKK ayrıdır. Ama etkilenme vardır. Şimdi PKK'den herkes etkileniyor.

Tabii. "PKK bir yerde çok ayrı bir oluşum, ayrı bir hareket; benim bundan etkilenmem çok doğaldır, ben yasal demokratik bir mücadele yürütüyorum." demesinde sakınca yoktur.

Bazı DYP adayları bile bizden destek istiyor. Temasa geçiyor. Bu doğaldır. Çünkü Kürdistan tabanı bize bakıyor.

Bu açıdan bakıldığında Kürdistan Ulusal Meclisi zamanlıdır. Sadece Türkiye için değil HEP için de terbiye edici olacaktır.

HEP yöneticileri şunu iyi bilmelidirler: Kim Kürdistan tabanını kullandığını sanıyorsa, çok ucuzundan yanılıyordur. Eğer HEP'in PKK'nin desteklediği bir parti olduğuna eminlerse veya bunu görüyorlarsa, bu desteğin ne anlama geldiğini çok iyi düşünüp, kullanmayı bileceklerdir. Tarihi açıdan siyasal bir çözüm zemini olabilir dedim. Devlet, bu çözüm zeminene inanıyorsa kapatmaz. HEP'liler de bu siyasi çözüm zemenini doğru kullanabiliyorlarsa rol oynayabilirler.Aksi halde, çözüm gücü olma durumuna cevap vermeyeceklerse ve sözümona kendilerini PKK'nin gölgesi altında hissedeceklerse, bu onların rollerini kavrayamama durumunu ifade eder. Devlet de en ufak bir siyasi çözüm aracına anlam getiremeyecekse, bu konuda o da, politikadan hiç anlamadığını ortaya koymuş olacaktır. Ki bütün bunlar da bizim politikamızın etkinlikli olarak yürümesi anlamına gelir ve bizi hiç engellemez bile.

Şimdi burada, PKK'nin öyle herkesle ilişki kurabilecek veya ilişki kursa da götürebilecek bir durumu yoktur. PKK, savaştan ateşi içinde yarattığı adamlarla bile ilişkiyi kolay kolay sürdüremiyor. Bu iskelet gibi adamlarla kendi politikasını nasıl

yürütecek? Yani ilişki kursalar bile ancak çöp gibi yığılıp kalırlar. Bunlar bizim politikamızı yürütemezler. Bu konuda devlet de "Acaba PKK onunla ilişkili mi, parmağı içine giriyor mu?" diye ahmaklığa giriyor.

Devlet, miyop. Eski sol "halkların kardeşliği" edebiyatı ve "yaşasın" çığırtganlığı ile giderek Kürt Cephesi'nden uzaklaşıyor. Kürt Cephesi'nde PKK etkinliği arttıkça kaçıyor. Siz bunun devrimde kaçış olduğunu saptıyorsunuz. İkna edicidir. HEP çevresi ise bir yandan bu işe bir milletvekili fabrikası olarak bakmaya başladı. Ne kadar az olursa, kendisi daha garantili olacak. Fakat bir de yönetim CHP-SHP kaynaklı. Bunların ise sol parti deneyimleri yok.

Bunlar bir özetlemedir. Şimdi durum net görünüyor. Kürdistan, savaş alanı oldu. Legal parti imkanları ortadan kalktı sayılır. HEP yaşayacaksa HEP, yoksa diğeri, Türkiye'de ve yakın yörelerde politika yapacak demektir...

Tamam, HEP Türkiye'lileşsin. Biz Türkiye'lileşmiş HEP'i destekleriz. Türk ağırlıklı bir HEP oluşsun, biz onu da destekleyelim. Biz buna açığız. Yeter ki yasal planda, demokratik bir mücadeleye ehil bir araç haline getirilsin. Çok açık konuşuyorum.

Çok güzel...

Bunun anlaşılmayacak bir yönü de yoktur. Destekleyelim! Yasal demokratik mücadeleye saygı duyan, bununla biraz iş yapabileceğine inananlar varsa, HEP onların olsun!

Evet, HEP onların olsun.. Çok güzel!

SOSYALİZM VE PKK ÜZERİNE

Benim bundan sonra, sorularımın bir kısmı eyleme dönük, bir de sizin reel sosyalizmi, insan açısından ele alışınızla ilgili olacak.

Evet, o sorunuza cevap vermeye geliyorum, orası eksik kaldı. Şimdi bu Sovyet Sosyalizmi'nin çözülüşü üzerine siz de değerli bir kitap yazmışsınız ve sürekli değerlendirmeler sunuluyor. Bize de bu soru çok soruldu. Benim çözülüşün dinamikleri nedenleri açısından, incelemeye dayalı fazla bir çalışmam yok. Fakat bir devrimci deneyimin de kendi başına bir çözümleme olduğunu bilirsiniz.

Tabii o konuda hiç kuşkum yok.

Ben kendi devrimci deneyimine dayanarak izah etmeye çalışıyorum. Bu konuda kısmen bazı gözlemler oldu. Bu Sovyet sisteminin tıkanmasından ben de bahsettim. 1985'te Gorbaçov'un geldiği dönemde ben Mart ayında bir değerlendirme yaptım. Halen vardır. "Sistem kilitlendi ve iki tarzda aşılabilir: Ya üstten çok keskin bir anti-emperyalist yaklaşımla ya da alttan reformlarla aşılabilir" demiştim. Gorbaçov reformlarla çözmeye çalıştı. Fakat büyük bir sağa savrulmaya yol açtı. Yeltsin'le bu daha da ayağa düştü. Yani, bunu beklemiyor ya da bu kördüğümü, tıkanmayı göremiyor değildim, demek istiyorum. Sistem ne zaman kaybedildi? Sistem hangi temel zaafın sonucu olarak tıkandı? Bu sorulara gelince, ben çoklarının yaptığını yapmadım. Eskiden "üçüncü dünyacı" değerlendirmeler, "sosyal-emperyalist yaklaşım" yandaşlarının değerlendirmeleri, Troçkist yaklaşımlar vardı, bunları okuyordum. Zaman zaman belli doğrular da buluyordum. Fakat tümüyle bana açıklayıcı gelmiyordu. Bu yollara gitmiyordum. Fakat Sovyet gidişinin,

giderek sosyalizme uymadığı, bende, artan ölçüde bir kanı haline geliyordu. TKP ise bir turnusol oluyordu. TKP'ye bakınca, "bu kesinlikle sosyalist değildir" diyordum. Bir TKP'linin etkilediği insanı normal bir insan sayamıyordum. O insanları küçümsemiyorum, ideolojik çizgisinin etkisinden söz ediyorum. Bunu eskiden söylüyordum. Son TKP Sekreteri Haydar Kutlu'nun kendisi son zamanlarda "çok boğucuydu" diyor. Kimse hakaret olarak almasın, ama son derece boğucu olmaya başladığını gördüm. Sosyalizmden vazgeçmemekle birlikte bu atmosferin altına girmemeye büyük özen gösterdim. Rahatlıkla belirtebilirim ki, daha 1985 olmadan önce, 1980'lerde, 1970'lerde sosyalimin, bunların yaptığı gibi olmaması gerektiğini adeta hislerimle duyar gibiydim ve tavrımı da aldım.

Şimdi, tabii biraz daha kapsamlı bir değerlendirmeyi geliştirebiliriz. Bir Marks'a bakalım; bence Marks'ın, Engels'in kendisi dönemin en iyi bilimsel tahlilcileridir. Özellikle, insan türünü, insan gelişmelerini, bilime en yakın, değerlendirenler bunlardır. Ben bu kanımı şimdi de koruyorum. Toplum üzerine dinlerin anlatımlarından tutalım felsefi anlatımlara kadar daha önce de birçok değerlendirmeler vardı. Ama onun en gelişmiş biçimi bilimsel sosyalizmdir. Bu inancımı ve bağlılığımı da koruyorum. Lenin'in katkısı için "Emperyalist dönemin marksizmidir, iradi müdahalenin katkısıdır" denildi. Bunlarda gerçek payı vardır. Hem devrimci partinin şekillenmesini sağlar hem de emperyalist dönemi tahlil eder, bir de buna başarılı bir pratikle cevap verir. Fakat Lenin'i biraz daha fazla anlamak gerekir. En önemlisi de Lenin'in devrimden bekledikleri veya aslında devrimle ortaya çıkarmak istediğini görmeye, değerlendirmeye, geliştirmeye ömrü de yetmedi. Devrimle ve o devrimin başına gelenlerle leninizmin ne kadar ilişkisi olduğunu iyi anlamak lazım. Lenin'in ölmeden çok az önce yaptığı bazı eleştiriler vardır. Stalin'e yaptığı eleştirilerden biri-

si, köylü kabalığıyla ilgilidir, birisi büyük Rus şovenizmi ile ilgilidir. Ve bu konularda son anda çok ısrarlıdır. Troçki'ye eleştirileri bellidir. Ve işte bunlar polit-büronun en önde gelen adamlarıdır. Bunlar böyleyse diğerlerinin nasıl olacağını siz düşünün. Ama kendisi gerçek düşünürdür, özgürlüğe gerçekten açıktır. Ama bunları özellikle ömrünün son döneminde, tam başarıyla çözecek durumda da değildir. Demek bir yerde yarım kalmıştır. Devrim, onun, düşünsel ve pratiksel eseridir, ama bu eseri tamamlamaya gerçekten vakti yetmemiştir. Kalanları da, eleştirmiş, gitmiştir. Bu bir gerçektir. O halde olan biten her şeye "Lenin'dir, sosyalizmdir" diye damga vurmak, 1920'lerden itibaren zordur. Lenin'in de bazı eksikliklerinden bahsedilebilir. Ama eğer leninizmle bugünü tam benzeştireceksek veya "aynen birbirinin devamıdır" diyeceksek, dikkatli olmak gerekir. Lenin yaşasaydı bu pratiğin böyle gelişeceğini pek fazla tahmin etmiyorum. Farklı bir gelişmenin olacağı kanısındayım.

Stalin, Lenin'den aldığı bazı çizgileri korudu. Hatta şu denilebilir Stalin, Lenin'in bazı kazanımlarını, hiçbir katkıya gerek duymadan, hi bir oluşuma yol açmadan, dönemlerinin gerektirdiği gelişmelerin tümüne de gözünü kapatarak, Lenin'in bazı önemli niteliklerini bir tarafa iterek uyguladı. Tamam, fakat tam bir devletçi kesildi* Ayrıca tek ülkede sosyalizmi, Sovyet devleti ve enternasyonalizmi de Sovyetler'in savunulması ile özdeşleştirdi. Bu pratikte bu en değerli devrimi, Sovyet dış politikasına kurban etti.

Sovyet iktidarını sürdürebilmek için sosyalizmin özünden büyük ödün verdi, diyorsunuz.

Evet, enternasyonalizmden, proletarya diktatörlüğünden, demokrasiden, kısaca özgürlükten büyük ödün verdi. Bunlar

* Apo, "devletçi" sözcüğünü, ekonomik ve dar anlamının dışında, kitle çizgisinin karşıtı olarak kullanıyor.

daha da sıralanabilinir. Lenin öncesinde de biraz belirtileri var ama bu politika bence 1920'lerden sonra yani Stalin döneminde hakim kılındı.

Lenin yaşasaydı düzelebilirdi, diyorsunuz.

Peki tamam, o şans var demek istiyorsunuz. Stalin bunu biraz daha daralttı. Ve tabi o II. Dünya Savaşı'nda emperyalizmin yüklenmesi ile o arada sırf taktik adı altında, aslında, dev gibi temel ilkeler gitti.

Çok egoist bir devrim anlayışı değil mi? Hep kendini düşünüyor!

Müthiş egoist! Ben şöyle formüle ediyorum; Dünya devriminin çıkarı Sovyetler'in çıkarıdır, Sovyetler'in çıkarı Rusların çıkarıdır, Rusların çıkarı Sovyet partisinin çıkarıdır. Son tahlilde, herşey genel sekreterin durumuna göre ayarlanmak zorunda. Ve genel sekreterin tükenişi de sosyalizmin tükenişi oldu. Ortaya bu gerçeklik çıkıyor. Önce bir daralma, daralmanın böyle yorumlanması ve bu yorumlanmanın tükenişi! Bu bir sapmadır. Buna bürokrat sapma denilebilir, milliyetçi sapma denilebilir. Çünkü Rus milliyetçiliği var. Bu anlayışın doğal sonucu kesinlikle milliyetçiliktir. Ve hatta benim anlayışıma göre Almanya'daki milliyetçilikten daha tehlikeli bir milliyetçiliğin bu reel sosyalizmde gelişmesi zor değildi ve nitekim de gelişiyor.

Ben de bu nedenle Sovyet Marksizmi'nin en zayıf yanının milliyetler meselesi olduğunu yazdım. Pratik ve teoride bu kadar milliyetçilik varsa, milliyetler sorunu da var demektir.

Evet, milliyetçilik olayı bir de devlet veya bürokraside yaşanıyor. Bürokrasi toplumla veya devrimin ürünleriyle gerçekten bağım o kadar kopardı ki ve o ürünlerin üzerine o kadar sınıfça, -bir nevi parti, bir sınıfmış gibi- kuruldu ki bunun çok büyük bir ağırlık teşkil edeceği ve insanı boğmaya götüreceği açıktı. Nitekim gerçekleşen de bu oldu. Tabii Stalin

ciddi önlemler alamadı. Stalin'in bütün yaptığı leninist doğrultuyu koruyabilmekti, ama kendi dar yaklaşımıyla ne kadar koruyabildiği ortadadır. Sovyetler'i korumak ona bir numaralı hedef gibi geldi. Ve kendine göre bunun karşısında duran her şeyi tahrip etti. Aslında yöntemi de fazla doğru değildi. Çünkü, vuruyor ama yerine ne koyacağını kesin bilmiyor.

Evet bu çok önemli bir saptamadır.

Tabii, yoksa, Kruşçev'in oluşumunu nasıl izah ederiz. Kruşev, Stalin yöntemlerinin ürünüdür. Az veya çok konuşanlar, ses çıkaranlar, kırk yıllarında temizleniyor. Geriye ikiyüzlüler kalıyor. Kruşçev kalıyor.

İki dinli adamlar doğdu. İçinde başka birini saklayan kişilikleri

"İki dinli" tabiri doğru olabilir. Boyun eğen, tümüyle kendini bastıran bir tip ortaya çıktı. Ve bi tipi de Kruşçevcilik gibi daha sonra ki Yeltsinlerin oluşumunu da izah eder. Yani bugünkü gelişmeler Stalin yöntemlerinin bir ürünüdür. Stalin'le bugünkü gelişmelerin bağını görmemek mümkün değil. Belki bunları istemiyordu, bu kadar yapmayacaktı, fakat yöntemleri bu sonucu ortaya çıkarıyor. Ben kendi PKK deneyimimden biliyorum ki, eğer bu hatayı az çok işleseydim, en büyük ikiyüzlüler, komplocular bizde ortaya çıkardı. Kendim bu politikada, kendimi yanıltmayan bir tip olduğum için, yöntemlerimi sık sık gözden geçiririm.

Benim burada söylemek istediğim, bunu gördüğünüz için çok korkup devamlı üzerinde durmak istiyorsunuz.

Hayır. Hiçbir kişi benim kadar muhalifine açığa çıkma gücü vermez. Herkesin bir Apocu kesilmesi, herkesin benden daha fazla otorite kesilmesi, bu tutumum nedeniyledir.

Keşke Apocu kesilse. Herkes bir küçük Apo, herkes Apo, dağ taş Apo.

Bu, benim kendimi olağanüstü gerçekçi kılmam,

diğerlerinin büyümelerine ve kendilerini öne ve açığa çıkartmalarına imkan veriyor. Bunlar fazla tehlike doğurmaz. Şu anda herkes, benden daha fazla, etkili ve yetkili olduğu yorumunu yapıyor. Ben de öyle olmadığını iddia ediyorum. Bu, bizim ki, açıklık ilkesinin, demokrasi ilkesinin , mükemmel uygulanmasıdır. Ve büyük gelişmelere yol açtı. Açmakta devam ediyor.

Galiba Türkiye'de bu anlaşılmadığı için Sevgili Apo, basın sürekli olarak PKK içinde "Apo muhalifi" buluyor.

Bunları ben ortaya çıkartıyorum. Bunlar benim icatlarımdır. Yani, ben kişilerle kolay uzlaşmam. Hiç kimse benimle birleşmek için mücadele etmemiştir, ama hiç kimse de benim kadar yanlışlarla bütünleşmemek, uzlaşmamak için inatçı davranmamıştır. Yöntemimde ikilik vardır, bir yandan büyük birliğe çekiş, diğer yandan onun gerçekliğini açığa çıkarış. Ve bu yönteme bağlı kalındıkça bir Stalin tehlikesine uğrayacağımızı hiç sanmıyorum.

Evet, devam edin lütfen. Çözümlemelerinizi çok dikkatli okuyorum, ama yüzyüze konuşmanın bir yararı var. Kendiniz, PKK ve yöntemleriniz üzerinde çok düşünmüşsünüz!

Tabii. Farkettiniz. Yani Türkiye'dekiler belki "Apo şöyle asar, keser" derler ama hiç de öyle değildir.

Ben onu biliyorum, bende o kanı yok.

Eğer halen de herkes bizi anlamakta güçlük çekiyorsa bu benim kabahatim değil. Çözümlemeleri okuyun, her şeyin nasıl ele alındığını değerlendirin.

Belki anlaşılmanız zordur.

Anlaşılmak zorsa ben ne yapayım? Ben bir olayın yenilmemesine, yaşam hakkı bulmasına çalışıyorum. Okuyucu veya takipçi en azından bunu saygıyla anlamaya çalışmalıdır istismar etmeye değil. Türkiye bu konuda, buna, daha da çok muhtaçtır. Türkiye aydını, genci, lütfen biraz izlemeye çalışsın. Ben kendi

yöntemlerime müthiş güveniyorum. Çünkü kendi yöntemlerimi kırk defa ölçmüş, biçmiş, sınamışım, ondan sonra uygulamışımdır. Benim çok aceleci, çok hesapsız adım atan biri olduğumu sanıyorlar! Hayır, herkes böyle yapar da ben dünyada yapmam. Bazıları politikanın gücünden sarhoş olur, adım atarsanır, ben öyle yapmaktan ürkerim. Kırk defa ölçüp biçip "bu bir sihirbaz olabilir, beni çarpabilir, öz yeteneklerimi gözden geçireyim" derim. Tabii, politikayla, şöhretle sarhoş olma bende yoktur, ama diğerleri oluyor. Benim günlük olarak beslediğim, büyüttüklerim bile sarhoş oluyor! Bense çok mütevaziyim. Bunu felsefi, ahlaki bir tutum olarak değerlendiriyorum ve buna çok bağlıyım. Bunun dışında benim kendimi yaşatmam imkansızdır.

Diğer bir yan Sovyetler'e dönüyoruz, aslında Sovyetler'de marksizm değil kaba materyalizm uygulandı. Dikkat edilirse Marksizm kaba materyalizme karşıydı. Ona karşı mücadeleyle ortaya çıktı. Bana göre sosyal demokratlar aslında kaba materyalisttirler. Şu anda Alman sosyal demokratı en kaba materyalisttir. Kaba materyalizm de insanı bugünkü tüketiş toplumuna götürür. Günümüz toplumları, ister reel sosyalist ülkelerde olsun, ister Batı kapitalist toplumlarda olsun, toplam olarak, hepsi aslen kaba materyalisttir. Yani felsefe olarak bugün dünyaya hükmeden kaba materyalizmdir. Buna, hemen hemen bütün ülkeleri dahil etmek zor değildir. Kısaca kazanan kaba materyalizmir.

Kapitalizm değil, kaba materyalizmdir, diyorsunuz.

Evet, kapitalizm kaba materyalizmdir, bunların suç ortaklarıdır. Bu konuda marksizm aslında kaba materyalizme düşme tehlikesini gördü ve buna karşı biraz mücadele etmek istedi. Ama fazla başarılı olmadı, bana öyle geliyor. Özellikle kaba materyalizmin en önemli bir yanı da aşırı ekonomist olması, ekonomiye aşırı önem vermesidir. Kaba ekonomik yorumlama da

kaba materyalizmin bir diğer adıdır. Ve insan toplumuna özgü birçok hususu ikinci, üçüncü plana attı, hatta görmemezlikten geldi. Bir İran Devrimi'ni anlamak istersek, komünistlerin çok feci ezilişini gözönüne getirirsek, kaba materyalizmin oldukça idealist bir yaklaşıma nasıl güç vereceğini çok iyi anlarız. Bence marksizm-leninizm bunu haketmişti.

Bu başarısızlık, zıttını, olumsuzu yarattı, diyorsunuz, değil mi?

Gayet tabii. Böyle bir komünizm veya sosyal demokrasi* idealizmi güçlendirir. Güçlendirme mekanizmaları ayrıntıyla ele alınabilir, ama artık zamanımız kalmadı. Ancak bizim bu hataya düşmediğmizi söyleyebilirim.

Ancak yine de burada söylenmesi gereken noktalar var: Aslında işin, mücadelenin, etik yanı önem kazanmaktadır. Salt ekonomist yaklaşım genel olarak üst yapıyı, özel olarak da etik'i -yani morali, ahlakı, manevi dünyayı- ortadan kaldırır. Bu da demin bahsettiğimiz çılgınca tüketim toplumunu, hayvanlaşmayı ortaya çıkarır. İnsanın ortaya çıkışının temelinde, ama büyüyle, dinle başladığına da dikkat çekmek gerekir. Daha sonra felsefe, bilim ortaya çıkmıştır. Ama toplum yalnız bilimle idare edilir dersek, çok önemli insani bir özelliği inkar etmiş olabiliriz. Salt bilim, mekanizme götürebilir. Bilim derken, burada bilimi reddetmek anlaşılmamalıdır; bilimin kaba materyalist yorumu da o tehlikeye götürebilir. Dolayısıyla bana göre eğer sosyalist eleştiriye bir çıkış daha yaptırılacaksa bu sosyalizmde etik, sosyalizmde moral olayına giriş yapmak gerekiyor. Sovyetler'de bunun olmadığını ve tüketildiğini, örneğin herkesin gözünün yiyecekte olmasında, dükkanlara hücum edilmesinde görelim. Ben önce bunun bir şaka olduğunu sandım ama sonra baktım ki gerçek bir tutkuymuş. Kucaklarına yetmiyormuş gibi gömleklerinin içine kadar ne buluyorlarsa dolduruy-

* Apo, burada "sosyal demokrasi" kavramını, eski ve "komünizm" anlamında kullanıyor.

orlarmış. İşte bu durum, sözünü ettiğimiz o felsefenin sonucudur. Burda sorun aç olup olmamaları değil aslında, açlığı aşan bir durumun, bir sapıtmanın, felsefi, ahlaki bir sapmanın olmasıdır ve bu da ispatlanmıştır. Biraz yakınen tanıdığınız için söylüyorum; etik demek yalnız din vb demek değildir. Eğitim içeriği hayli kapsamlıdır. Buna ahlaklı insan da, her şeyi yiyecekte görmeyen insan da girer. Bir insan her şeyi yiyecekte gördün mü veya her şeyi doğal güdülerin, açlık güdüsünün, cinsel güdünün tatmininde gördün mü altından çıkamaz! İnsan bozulur ve nereye gideceğini biz bile kestiremeyiz. Bu açıdan dini salt inkar etmek çıkış olmadığı gibi, üst yapıyı küçümsemek de doğru değil. Dikkat ederseniz, olduğu gibi kabul edelim, demiyorum. Zaten bu konularda da büyük yabancılaşmalar var. Böyle tükeniş, yıkılış, çözülüş süresi öncesi diğer toplumlara bakarsak sosyalizmin de içinde buna benzer bir durumun yaşandığını tespit etmek zor olmayacaktır. Emperyalizm bunu zaten genelde yaşıyor.

Peki, Sevgili Başkan, bütün bir felsefeyi soru olarak önünüze koyuyorum: Sovyet sisteminde kaba materyalizmin çöktüğünü söylüyorsunuz. Bu benim de yatkın olduğum bir düşüncedir. Peki, kendini düşünen bir yapı veya bir insan derken, acaba Sovyet sistemi, hep savunmada kaldığı için böyle bir duruma düştü, diyebilir miyiz?

Tabii, kendisini en çok savunmada hissettiği dönem, devrim yılları olan 1920'lerdi. Buna bir de İkinci Dünya Savaşı'nı da ekleyelim. Ama en zirvede seyrettiği, nerdeyse dünyada dengeyi kurduğu bir dönemde, bu çözülüş açığa çıktı.

Ama devrim yıllarında, diğer taraftan kendi devrimini yayma düşüncesi vardı. 1920'de henüz dünya devriminden ülkü olarak vazgeçmemişti. 1950'li, 1960'lı yıllarda ise bütün düşüncesi Sovyet toplumunu olduğu gibi korumak oldu. Savunma dediğim buydu. Bunun için her ödünü verdiler.

Doğrudur, bunun çok temel bir sapmaya yol açacağını kabul etmek gerekir. Fakat her şeyi buna bağlamak da yetersiz olur. Bu sapmanın olası, dolaylı etkilerini de görebiliriz. Bu da sosyalizmin ihtilalci özelliğinden, enternasyonalizmden vazgeçmeyi getirir. Ama bu da sadece bir savunma, bir taktik olabilir; böyle bir olaya bağlanamaz. O nasıl sosyalizm, nasıl devrimdir ki kendini bu kadar savunma içinde tutmaya mecbur bıraktı? Burayı da eleştirebiliriz. Bu ancak ulusal bencillikle izah edilebilinir. Devrimin kendisinde Rus rengi egemendir.

Anlaşıldı. Sonunda da Sovyet sistemi, "Hiçbir şey değişmesin, devrimci yolla da değişmesin" anlayışıyla statükocu oldu, diyebilir miyiz?

Aslında Lenin bu tehlikeyi gördüğü için enternasyonalizm bayrağını yükseklere kaldırmaya çalıştı. Sovyet deneyiminde, enternasyonalizm, bir yerde içine girdiği bu milliyetçiliği aşmanın ifadeside olmuştur. Aslında çok aşırı enternasyonalist abartmalar vardır. Bence bu, tersinin daha geçerli olduğunu gösteriyor. O büyük abartma, aslında milliyetçiliğin güçlü geliştiğini örtbas etmek içindir.

Evet, ben "Kürtler Üzerine Tezler"de bazı Amerikan belgeleri yayınladım. 1979'da Tahran'da ele geçirilen, sonra bana da gelen ve benim değerlendirdiğim belgelerdir. Burada, Washington, Moskova'nın Kürt politikasını değerlendiriyor. Ciddiye almıyorlar, Sovyetler için, "sözünü ederler, gürültüsünü yaparlar, ancak adım atmazlar" yorumunu yapıyorlar. Kürt sorununu, İran ve Irak'ı Moskova açısından terbiye etmek için kullandıkları ortaya çıkıyor. Amerika'da bu değerlendirmeyi yapıyor.

Zaten bu tavrının sadece 1975'lerde değil, 1920'lerden beri varolduğunu bilirsiniz. Her şeye ilkeyle değil taktikle, savunma anlayışıyla baktığı çok açıktır. Kürt meselesinde Sovyet tavrını anlamak istiyorsanız varacağınız sonuç, Sovyetler'de sosyalizmin bir taktik olduğudur.

Çok enteresan!

Benden söylemesi. Sosyalizmin, bir yerde gecikmiş Rus kapitalizmi, Rus milliyetçiliği için bir taktik olduğu bugün ortaya çıkıyor. Çok acı ama bir gerçek olabilir. Kürt meselesi çok iyi ipucu tutabilir. Eğer bir ilke bağlılığı olsaydı, Stalin dönemi dahil, herhalde bu kadar açık bir ilke ihlalini onaylamazlardı. Sırf kemalizmin desteğini kırmamak için açık bir vahşeti onaylıyor! Bu, ilke ihlalidir. Kemalistlerle ilişkileri taktiktir. Taktik uğruna ilke ihlali, taktik uğruna sosyalizmin ihlalidir.

Onun karşılığında da İngiltere'ye kızdığı için, Mahmud Berzenci'nin Süleymaniye'deki başkaldırısını destekliyor, İngilizlerle anlaşınca da desteğini çekiyor.

İlkesizliktir.

Pratikçilik!

Pratikçilik veya ilkesizlik. Stalin'in ve Sovyet Sosyalizmi'nin sosyalizmden ne kadar sapmış olduğunu biraz da bu örnekten çıkarabilirsiniz. İslam enternasyonalizminde bile bu kadar milliyetçilik yoktur. İslamın enternasyonalist yorumuna bakın, oldukça daha kapsayıcı olduğunu görürsünüz.

Ama İran örneğini ele alırsak; İran için de şiilik veya islamın, yayılmanın bir ideolojisi olduğunu söyleyebiliriz.

Tabii, kendi milliyetçiliğini rahatlıkla yaymanın bir aracıdır.

Yalnız bir uçtan diğerine savunulmak gerekir. Sovyetler'de çözülüş sosyalizmin sonu değildir. Bugün en önemli gerekçelerden birisi, sosyalizmin bir ideoloji veya toplumun bilimsel ifadesi olarak geçerliliğini koruyor olmasıdır.

Üstelik bunu yalnız Marks, Engels, Lenin'e de indirgememek gerekir. Bunlar sosyalizmin bazı aşamalarındaki doruklarıdır. Her gelişme süreci boyunca da bazı doruklar ortaya çıkabilir. Bu anlamda gerileyen aslında sosyalizm değil, sosyalizmden sapmanın kendisidir. Sovyetler sosyalizmden saptığı için çözüldü, yoksa sosyalizm Sovyetler'de çözülmedi.

Evet, bu çok yerinde bir saptamadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

POLİTİKA İLE ESTETİK

I.

Büyük Fransız Devrimi, sınıfsal temeli en sağlam devrim midir?

En az üç yüzyıllık bir burjuva sınıfı oluşumunun üzerine oturdu.

Onsekizinci yüzyıl "aydınlanma çağı" olarak adlandırılıyor; Fransız Devrimi'ni son derece yoğun ve yaygın bir entellektüelizm hazırladı.

II.

Restorasyonun bu kadar çabuk gelişmesi şaşırtıcıdır. Belki de dünya burjuva devrimi misyonu ile yüklü olmasının sonucudur.

Büyük Napolyon, at üzerinde, burjuva ilkelerinin yürüyüşüdür.

III.

Napolyon'un çok kısa bir zamanda iki kez yenilmesi, dünya gericiliğinin zaferi oldu. Dünyayı, Viyana'yı başkent yapan Kutsal İttifak yönetti. Avrupa'da ve çevresinde yapraklar kıpırtıyı bıraktılar.

IV.

Osmanlı Türk yönetimine karşı Elenler'in bağımsızlık savaşı işte bu zamandadır; itirafçı, dönek Avrupa entelijansiyası için bir kıvılcım işlevi gördü. Güçlü bir entellektüel hareketi başlattı; romantizmi doğurmasa bile devrimcileştirdi.

Elen bağımsızlığının, 1820 yıllarında, Türk yönetimine karşı gerçekleşmesi, bunun, Türkiye'de doğru bir biçimde öğrenilmesini de önlüyor. Dünyada bir tek yaprağın kıpırdamadığı bir zamanda Türkiye'de bir yenileşmenin başlangıcı da oluyor: Vaka-i Hayriye ya da gerici Türkiye düzenli ordusunun topa tutularak imha edilmesi, bu arada realize ediliyor.

Gerici düzenli ordunun imhası bir yeni dönemin açılımıdır.

V.

Avrupa'da 1848 Devrimleri'nin, Avrupa merkezli son devrimler olduğu, ancak çok sonraları bilinebiliyor. Bunlar içinde Fransız Devrimi'nin ayrı bir yeri var; sosyalizan yoğunluktadır. Marx, bu devrimin sosyalist çizgilerini gözardı etmek istiyor; buna karşın de Tocqueville vurguluyor.

Başarısız 1848 Fransız Devrimi'nin işçi sınıfı temeli ve sosyalist ideolojisi yüksektir; başarısızlığında iradelerinin erozyona uğradığının farkında olmayan Blanqui türü devrimcilerin payının büyük olduğunu düşünüyorum.

VI.

Lukacs, "Kırklar, demokratik düşüncelerin hâlâ yayıldığı ve geliştiği bir dönemdi" değerlendirmesini yapıyor; ancak 1848 Devrimleri'nin yenilgisi Avrupa aydınında tam bir çöküntü etkisi yapıyor.

Paris Komünü deneyimi, eninde sonunda, bir denemedir; öğretici yanının politik yanından daha önemli olduğunu düşünüyorum. Daha sonraki sosyalist yazının aşırı vurgusu hak etmediği politik bir değer yüklemiş oluyor; 1870 yıllarından itibaren devrim ve aydın hareketinin nabzı Doğu'ya kaymaya başlıyor.

VII.

"Aydınlanma" sözcüğü Fransa topraklarında doğuyor.

"Entelijansiya" sözüğü ise Rusya topraklarının ürünü oluyor..

Bu, aydının çok daha politize olduğunu ve çok daha eylemlilik gösterdiğini anlatıyor.

VIII.

Çok kısa ömürlü olan Paris Komünü deneyiminden sonra sınıfsal devrimler, sınıfsal tabanı zayıf devrimlerdir.

IX.

Devrimin coğrafyasının aktığı Doğu'da devrimler, sınıf tabanı zayıf devrimler olarak gerçekleşiyor.

X.

Gonçarov'un Oblomov romanı ve Oblomov tipolojisi, roman tekniği açısından son derece zayıftır; ancak Rusya kütlesini son derece iyi çizdiğinden kuşku duymuyorum. Oblomov'un kendi tembelliği bir yana uşağı Zahar'ın tipik Rusya kütlesi olduğunu söyleyebiliyorum.

"Zahar'sa korkak ve kusurlu bir uşaktı. O, iki çağın birden adamıydı; ruhunda her iki çağın da izleri vardı. Bu çağların birinden ona miras olarak Oblomov ailesine kayıtsız şartsız bir bağlılık kalmıştı; daha yeni olan ötekindense bir çeşit kurnazlık ve ahlak düşkünlüğü almıştı."

"Zahar pisti. Pek seyrek tıraş olur, elini yüzünü de yalnız iş olsun diye yıkardı; zaten pislikleri hangi sabunla temizlenebilirdi?"

Zahar, az veya çok, bütün Doğu'da dolaşıyor.

XI.

Sekiz Nisan 1991 tarihinde doldurduğum bir kartı aktarmak istiyorum.

"Tembellik inançsızlıktır."

"Tembellik, yeni düzene inanmamaktır."

"Tembellik, eski düzene bağlı olmaktır."

"Az çalışan, ufku dar, sınırlı çalışkan, güvensiz olandır."

XII.

Sınıfsal tabanın darlığı ile kütlenin tembel Zahar niteliği Doğu Devrimleri'nin ortak özellikleri olarak ortaya çıkıyorlar.

Devrimci aydın, sınıfsal tabanın darlığından irade zayıflığını, Zahar türü kütleden de tembelliği ve kısırlığı alıyor.

XIII.

Bütün bunlara karşın devrimci aydın zaman zaman büyük atılganlıklarla, kendi sınırlılıklarını ve hastalıklarını yenmeyi deniyor.

Doğu politikasında aydının hem "kahraman" ve hem de günah keçisi konumu, bu nedenle belirginleşiyor.

XIV.

Genç Osmanlılar'ın "milli" ve müslüman bir sınıfları olmadığı anlaşılıyor: Küstahlık ölçüsünde kendisine güvenen Mithat Paşa, eninde sonunda, müslüman olmayan burjuvaziye ve Balkan ülkeleri zengin sınıflarına dayanıyor. Mithat Paşa'nın bugünkü Türkiye'den daha çok bir Bulgaristan yenilikçisi olmasının arkasındaki sır budur.

XV.

Jön-Türk Hareketi, Selanik tabanlıdır.

"Kabe-i Hürriyet" Selanik, bir yahudi sermaye merkezidir.

Resneli Niyazi ve Enver'in, Hürriyet Kahramanları'nın, eylemliliklerini en çok buralarda göstermelerini rastlantı olarak almamak gerekiyor.

Mustafa Kemal'in de, Selanik doğumlu olmasını rastlantı olarak görmüyorum.

XVI.

Jön-Türk Devrimi ve bunun kırılmış bir devamı olan Kemalist Devrim, sınıfsal tabanı zayıf hareketler olarak gelişiyor.

XVII.

Sınıfsal tabanı zayıf devrimler, sınıfsal tabanların, güçlendirmeyi misyon biliyorlar.

Ekim Devrimi'nin hızlı sanayileşme programı bir savunma kapasitesi yaratmak kadar, işçi sınıfını çoğaltmak amacını da gözetiyordu.

XVIII.

Sınıfsal tabanı zayıf devrim ve iktidarların siyasal senoryaları reportuarı çok daha geniştir.

Bu bir paradokstur ve eşitsiz gelişme yasası ile açıklanmasını münkün görüyorum.

XIX.

Sınıfsal tabanı zayıf devrimlerin 'yeni insan'ı yaratmada çok büyük güçlükleri olacağının kabul edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü yeni insanın ipuçları, eninde sonunda, yeni sınıfsal çelişkilerdir. Burada zayıflık, en fazla yaşayabilir yeni insan için ezkizlerden de yoksun anlamına geliyor.

XX.

Kemalizm, yeni insanını, köylü malzemeye oturtmak iste-

miştir.

Kemalizmin yeni insanı köylü vücuda Tanzimat elbisesi giydirmekten ibarettir.

Köy enstitüleri, budur.

XXI.

Kürt aydınında kemalizmin bu kadar etkin olabilmesinin bir nedeni de kemalizmin, köylülerden Tanzimat aydını yaratma girişimidir.

Köylü ruhuna Batılı formalizmini geçirmek, kemalizmin estetiğini oluşturuyor.

Hars ve medeniyet ayrımı ile bunun teorisini yapanın bir Zaza Ziya Gökalp olmasını da bir rastlantı olarak görmüyorum.

XXII.

Kemalizmin kendisine en uygun aydın ürünü, 1960 solcularıdır.

XXIII.

Altmış sonuna doğru ortaya çıkan devrimci solculuk, kemalizmin ideolojisini bilinçsiz olarak korumakla birlikte, buna ve aynı anlama gelmek üzere kendi kendisine bir isyandır.

Bu isyan Doğulaşma anlamına da geliyor. Bu dönemde insan, Lenin kendisini "zapatnik", batılı görse de, Doğu'nun pek çok özelliğini de barındıran Sovyet kurum ve bakışlarının etkisi altına giriyor.

XXIV.

Yetmiş başı solculuğu, içinden çıktığı kemalist solculuğun pek çok ideolojik çerçevesini barındırmakla birlikte, buna bir isyandır. Kısa ömürlü bir isyandır.

XXV.

Apoist hareket, yetmiş başı solculuğundan çıkmakla birlikte, buna bir isyandır. Kısa bir zamanda ikinci bir isyan oluyor.

XXVI.

1815 tarihli ve Viyana merkezli Kutsal İttifak döneminde Elen Bağımsızlığı ilk yaprak kıpırtısıdır.

PKK İsyanı, Washington merkezli yeni bir Kutsal İttifak dönemindeki yaprak sallanmasıdır.

Ancak şu anda tabanında ne bağımsızlıktan yana güçlü bir Kürt burjuvazisi ne de anlamlı bir Kürt işçi sınıfı var.

XXVII.

PKK, ivmesini, kendisinin yarattığı kendi rüzgarında çıkarıyor.

XXVIII.

Lenin, Avrupa'da işçi sınıfının burjuva düzene kendiliğinden yatkınlık gösterdiği bir dönemim işçi sınıfı politikacısıdır.

Apo, kütleye, eylemle bilinç ve kişilik götürmeye çalışıyor.

XXIX.

Ancak yeni insan sorunu ortadadır.

Oriana Fallaci'nin yaşadığı ve yazdığı "Bir İnsan" çok öğreticidir. Buradaki insan, 1960 yıllarının Atina Cuntası'na karşı direnen bir Grek devrimcisidir. Efsanevi hapishane direnişleri gösteriyor; İtalyan Oriana Fallaci, bir gazetecilik buluşmasını, bu öykü-yaşamı dinledikten sonra evlilikle tamamlıyor.

Ancak bundan sonrası? Grek, direndiği sürece güzeldir.

Efsanevi direnişçi, direnişi bittiği zaman, bir çuval gibi

çöküyor.

Oriana evliliğini kısa tutuyor.

XXX.

İnsanın ancak sürekli direndiği zaman güzel ve insan olabilmesi, çağın, acımasız cilvelerinden birisidir.

XXXI. *

Sevginin tabanında ortaklığın bulunduğunu Sovyet düşünürlerinin anlamamış olmaları, yakın zaman dünya sosyalizminin büyük acısıdır.

Bu, aynı zamanda, ortakçılığın ancak sevgi ile olabileceğini de anlamamak demek oluyor.

Sovyet sosyalizmin önemli anlayışsızlıkları içerdiğini bugün daha iyi görebiliyorum.

XXXII.

Apo'yu, sevginin kaynağını aramaya çıkmış olarak gördüm.

Ortakçılıktan vazgeçmiyor.

Ancak yeni insan için eylemi ve politikayı yeterli bulmuyor.

Tüm olarak sanat olmadan yeni insanın çıkamayacağına derinden inanıyor.

***

Sözleşi'yi sürdürüyoruz.

Benim uzun bir girişimle başlıyor.

***

Bugün bu söyleşimizi sona erdiriyoruz. Bundan önceki söyleşimizde yeni insandan, onun eyleminden, savaştan sözettik. Aslında çok çok önemli bir konuya parmak

---

* Y. Küçük, Küfür Romanları, İstanbul, 1988

bastığınızı hatırlıyorum; edebiyat, sanat, roman, olmazsa yeni insanı yaratmakta çok zorlanacağınızı ve kalıcı çözüme ulaşılamayacağını söylediniz. Bu çok çok önemlidir. İsterseniz buradan devam edelim. İzin verirseniz, konuya, romandan girmek istiyorum. Bundan önceki konuşmayla bağlantı kurabilmek için, ekliyorum, romanın tarihine baktığımızda, ancak yükseliş varsa, romanın da var olduğunu görüyoruz. Fransız insanı yeniden doğmaya başladıktan sonra romanı çıkıyor. Rus romanı ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısındadır. Yeni insan çıkıyor, eski sistem yarılıyor, yeni kalemler, Dostoyevskiler, Turgenyevler devam ediyor. Ama Sovyetler'e geldiğimizde; kurtuluşun romanı var, Bolşevizm'in romanı var ama bana öyle geliyor ki, Sovyetler'de en güel roman II. Dünya Savaşı'nın romanıyla bitti. Ondan sonra önemli bir romancı olarak bir Pasternak'ı çıkardılar. Pasternak, Doktor Jivago'yla özellikle Ekim Devrimi'ni gizlice mahkum ediyordu. Arkasından gelen Batı dünyasının büyük keşfi Soljenitsin açıkça, cepheden hücüm ediyordu, roman tarihine bakacak olursak, 1950'lerden en son 1960'lardan itibaren Sovyet sisteminin durduğunu görüyoruz. Türkiye'ye baktığımızda, bugün sadece Kürtlerin değil, Türklerin de romancısı yok. Yaşar Kemal bir doruktu, durmuştur. Arkası gelmedi. Türk şiirine bakıyorsun, iyi kötü Türk Kurtuluş Savaşı şiirleridir. Nazım Hikmet'in en önemli şiirleri aşk şiirleri, insan şiirleri dışında, Türk Kurtuluş Savaşı şiirleridir. Nazım Hikmet'te Türk şiiri doruğa çıkar, biter. Ahmed Arif'in Türk şiirinde nerede olduğunu çok iyi tespit ettiniz. Türk şairi midir, Kürt şairi midir; kalıcı şair midir, değil midir? Bu belli değildir. Ama çok hoş bir soluktu. Sadece bir soluktu. Türk şiiri de, ölen Cemal Süreya ile bitiyor. Şimdi böylece baktığımızda şu anda bir Kürt romanı yok, ama Türk romanı da bitiyor ve yenisi yoktur. Eylülistler, dev-

rimi mahkum eden, bizim gibi eleştiren, acısını duyarak çözümleyen değil, tümüyle mahkum eden, roman ve romancılar çıkartmak istediler. Bunları "küfür romanı"* olarak niteledik ve durdurduk.

Romana ve sanata baktığımızda, Sovyet sisteminin, 1950 ya da 1960 yıllarında bittiğini görüyoruz. Sanata baktığımızda, Kürt sanatının gelişmemesi bir yana, Türk sanatının artık durduğunu saptayabiliyoruz.

Burada bir saptamanıza daha katıldığımı ifade etmek istiyorum. "İnsan hakları" programlarını ele alışınızı çok sağlıklı buluyorum. Sadece Türkiye hapishanelerindeki devrimcileri, sopa ve havuç mantığıyla, "insan haklarıdır" diyerek televizyon ve diğer kırıntılarla bitirmek istemediler, bu program esas olarak, Sovyet sistemini dağıtmada kullanıldı. "İnsan hakları" programı, Amerikan Dışişleri Bakanlığı'nda, Sovyetler'e karşı bir ideolojik silah olarak keşfedildi. Buradaki saptamanıza hem katılmış ve hem de genellemiş oluyorum.

Karşı devrimci bir silahtı. Tersine çevrilmeye çalışıldı. İnsan hakları programı devrimcileştirilmek istendi. Ne kadar başarıldı? Şimdi burada bırakıyor ve Sovyetler ile sürdürüyorum. İkinci Dünya Savaşı'nda emperyalizme ve faşizme karşı direnen Sovyet insanının romanını, Simonov yazdı. Burada Sovyet romanı durdu ve yerini kemiren romanlar ve romancılar aldı. Pasternak ile başladı, Soljenitsin, Rıbakov ve hiç kuşkusuz Kırgız kökenli ve Türkiye'de solcuların bir zamanki ilahı Cengiz Aytmatov, Sovyet sisteminin fareleriydiler.

Şimdi hem roman ve hem politikayı bir yerde birleştirebilir miyiz? Romanın devrimci eylemle, yükselişle bağını kurdunuz. Şimdi, eninde sonunda, Sovyet sisteminin

---

*Y. Küçük, Kufür Romanları, İstanbul, 1988

çözülüşünü, yeni ve sosyalist insanı yaratmakta mı görüyorsunuz? İnsana bu kadar yoğunlukla, sizin sevdiğiniz bir sözcüğü kullanıyorum, yüklemenizin arkasında bu mu var?

Sovyetler'in sosyalist insanı yaratamamalarından önce roman gerçeğini ve romanla yaratılan, yaratılmayı amaçlayan insan arasındaki ilişkiye gerçekten açıklık getirmek yararlı olacaktır. Hele Kürt olayında yaşadığımız son derece büyük alt üst oluşlar nedeniyle bizi, romanı daha iyi kavramaya götürüyor. Ben eskiden yazılan romanların, hangi güçte olduğunu gerçekten bilemezdim. Hatta bir roman nedir, yazımı nasıl ele alınır, nasıl geliştirilir? Anlamını bulmakta güçlük çekerdim. Ama devrimci eylemin kendisi, bizi romanla karşı karşıya getirdi. Romanı ben tanım olarak çok genel bir değerlendirmeyle, bir düzenin bütün ekonomik, sosyal, kültürel dayanaklarıyla çözülüşe başlamasıyla birlikte yeni bir tanesinin yükselme ihtiyacının ortaya çıktığı ve onun eyleminin de çarpıcı bir biçimde kendini dayattığı bir dönemin, bir edebi eseri olarak değerlendiriyorum. Ve bu anlamda sadece partiye özgü bir olay olarak değil, örneğin bir islam olgusunda da romanlara benzer birçok kitabın bulunabileceği kanısındayım. "İslam'da roman' adı altında bir denemeye girişmek yararlı olabilir. Çünkü roman deyince, biz hep Batı'ya bakıyoruz, aklımıza Batılı romancılar geliyor. Ama "Kendi tarihi gerçeğimiz içinde acaba romana yakın örnek yazılar ve kitaplar kimindir, ne zaman ortaya çıkmıştır?" gibi değerlendirmeler yapmak çok önemlidir. Ulusal tipte veya bölgesel tipte bir roman türüne geçmek istiyorsak, Batı türünden ziyade kendi Doğu türlerimize, hem de eski tarihi dönemlerdeki türe giriş yapmak gerekir. Bu arada masallara, destanlara bakmak gerekir. Yine menkıbeler, tarihi diziler vardır. Büyük ölçüde romana benziyor, bana öyle geliyor. İslamın ve Osmanlı'nın birçok kro-

nolojistleri, tarihçileri, biraz romancıdır. Hatta örneği çok iyi bildiğiniz bir Evliya Çelebi'nin 'Seyahatname'si bir roman dizisi gibidir. Ve birçok Türk romancısının, neredeyse hiçbir ilişkisi yokmuş gibi bunları hep gözardı etmesine ve hep Batı öykü ve roman yazarlarına öykünmelerine hayret ediyorum. Bu temelde daha birçok örnek verilebilir. Örneğin "Binbir Gece Masalları", "Kerem ile Aslı", "Leyla ile Mecnun" gibi yapıtlar birer roman şaheserleridir. Ama şimdiye kadar hiç kimse bunları bu temelde ele almamıştır. İslam'ın birçok savaş menkıbeleri vardır. Tipik bir roman anlatımıdır...

Bunları çocukluğunuzda çok mu okudunuz?

Evet, size anlattım... Demek ki biz roman kaynaklarımıza inerken, bu tarihi değerleri kesinlikle gözönüne getirmeliyiz. Ve yeni roman da ancak bu tarihi örneklerin eleştirisiyle gelişeceğe benziyor. Tabii, Türk aydını muazzam bir yabancılaşmayı yaşadığı için, bunları görecek yetenekten ve güvenden yoksundur. Tekrar Kürt olayına geliyorum. Şimdi esas itibarıyla, özlü romanlar bir yıkılışın görkemliliğiyle, trajedisi ile -veya adı ne olursa olsun- gerçekten bir yükselişin coşkusunun örgüsüdür. Onun temel çatışması, çöken ruhuyla yükselen ruhu, çöken ilişkileriyle yükselen tipolojileri arasındadır. Yine yıkılan duyguların dünyasıyla, gelişen duyguların dünyasıdır; bunun ilişki tarzı, hitap durumudur. Nihayet bir bütün olarak onun yaşam tarzıdır. Roman esas itibarıyla bu alanı dolduruyor. Ve iyi bir edebi koldur. Bahsettiğiniz örnekler, şüphesiz kendi anlatımını ilgili dönemlere dayanarak sunuyor. Fransız romanının, Fransız Devrimi'nin öncesi ve sonrası ile çok yakın ilişkisi vardır. Hiç bunları açmaya gerek yok; çünkü bağlantısı nettir. Bu, burjuva devrim süreçlerini yaşayan diğer bütün Avrupa ülkeleri için de geçerlidir. Bolşevik Devrimi'nin öncesi ile sonrası da Rus romanı gerçeği ile bağlantılıdır.

Turgenyev'in "Babalar ve Oğullar"ı, tam sizin tanımınıza

uyuyor. Kaybolan bir ruhta, babalar, oğullar geleceği temsil ediyor. Bütün roman -dünyanın da en ünlü romanı- bu iki psikolojinin çatışması üzerine kuruludur. Lenin de "Babalar ve Oğullar'ı çok severdi.

Evet, okumadım... Rus romanın büyüklüğü Rus Devrimi öncesinin ağır feodal toplumsal koşullarının çözülüşü ile, devrimin biraz köklü olmasının yarattığı depresyonların ortaya çıkardığı, çok yönlü çelişkiler ilişkilerinin ve gelişen yeni düzenin büyüklüğüne bağlıdır. Şimdi Türk romanına geldiğimizde, çok sönük bir durumdan bahsediyorsunuz.

Zirvesini buluyor ve bitiyor. Yaşar Kemal romancılığı zirvedir, ondan sonra, bitiyor.

Yaşar Kemal'in romancılığına en iyi örnek olarak "İnce Memed" veriliyor. O, aykırı bir olayı inceliyor. Bence bir eşkiyayı incelemek, toplum gerçeğini analiz etmede fazla ipucu vermez. Bana göre bir öykü olabilir, ciddi bir sosyal roman olamaz. Sosyal roman; esas itibarıyla, bir toplumun dokunun parçalanıp -çözülüp, yerine yeni bir toplumsal dokunun- örgütlenişin ortaya çıkmasıyla ancak kaynak bulabilir.

Kaynağı ancak böyle olursa, ona roman diyebiliriz. Aksi halde o aykırı olayların, fazla toplumun bütününü kapsamayan olayların anlatımı hikayedir.

Bu söylediğinizle ilgili, sizi belki de destekleyecek bir nokta; Yaşar Kemal'in İnce Memed'de hep daha geri ve feodal ilişkileri övmekle eleştirilmiş olmasıdır. Adana beylerini çok övdüğü söylenerek eleştirilmiştir.

Doğrudur tabii... Fakat anlayabildiğim kadarıyla, dağdaki Türkmenin toprağa yerleşim sürecini değerlendiriyor. Ki zaten kendisinin de yerleştiği köy öyle bir köy. Dağda kalan eşkiya oluyor, ovaya inen bey oluyor. İkisini de övmek zorunda kalıyor, fakat o dönemin mevcut gelişmesini bütünüyle vermekten uzaktır. Bu bey yüceltmesi, eşkiya yüceltmesi, bana faz-

la toplumsal içeriği ağır basan bir olay gibi gelmiyor. Hikaye türüne, eski destan türüne yakın bir anlatımı var.

Zaten dili destansıdır. Ve abartmalı bir dili vardır.

Eski destan türüne benziyor... Bu temelde, Osmanlı tarih gerçeğinden ve daha sonraki Türkiye tarih gerçeğinden biraz kopuk olduğunu da söyleyeyim. Aslında Yaşar Kemal ona girmiyor, ondan kaçınıyor. Benim anlatmak istediğim durum, biraz da budur. Kürt olayında da bu böyledir. Aslında kendisi biraz Kürt orijinini, bir nedenle Çukurova'ya göç ettirdiği halde, bunun gerçeğine niçin inmiyor? Niçin korkuyor? Aslında diğer edebiyatçılara da bu temelde eleştiri getirmek mümkündür. Onlar bir yerde kemalizmin tasfiye ettiği veya kendi içinde iğdiş ettiği aydınlardır. Bunlar da, hiçbir zaman toplumsal gerçeğe radikal yaklaşım gösteremezler. Yaşar Kemal'in en köklü eleştirisi, bence bu olabilir. O, dallarla uğraşıyor; kökle değil.

Bir doku, onu alıyor. Mesela Kürt yükselişini...

Hiç görmemiş, görmüyor. Daha da ötesi Kürt katliamını, jenositini de hiç görmek istemiyor. Ele aldığı kendi aşiretinden birinin kopması, onun gerçekten tarihi, sosyal boyutunu, siyasal boyutunu gözönüne getirmeden, temel toplumsal gerçekle bağlantısını koymadan, oldukça ferdileştirerek anlatmaya çalışıyor. Bu, son derece sakıncalı bir yaklaşımdır. Bunu ne cesaretle yaptığını sormak gerekiyor. Bu roman hangi sosyal devrime götürebilir? Bunu sormak istiyorum. Bu romancının herhangibir sosyal devrime hizmet etmesi mümkün değil, hatta hiç yok denilebilir. Belki Orhan Kemal kısmen götürebilir. Proleterleşmeyi, anlatmaya çalışıyor.

Büyük bir halk sevgisini işliyor.

Bir ölçüde. Çözümü yok, sadece gözlemdir. Onunki çözümleme değil gözlemdir. Ben onun "Bereketli Toprak" adlı romanını okudum. Aslında etkilendim! Orada, Çukurova'da

Kürt Zeynel'in nasıl kan, ter içinde çalıştığı hâlâ aklımdadır. Olayları gözlemlemiştir.

KÜRT AYDINLANMASI VE MUSA

Bir Kürt aydınlanması var. Özellikle mensupları tarafından ne kadar az kavransa da bir değişik aydınlanma türü var. Buna rönesans deniliyor. Ben buna şu açıklığı da getirebilirim. Şimdi Kürt rönesansının bazı özellikleri olmak zorundadır. Bir Fransız aydınlanmasının temellerinin daha öncesinde, onaltıncı yüzyıllardan başladığını bilirsiniz. Daha önce bazı felsefik akımlar çıkar. Daha sona bazı edebi akımlar, yine diğer bazı düşünce ekolleri gelişir. Bilimsel icatlar başlar, devrimci yazın giderek hızlanır ve Fransız Devrimi'yle patlak verir. Aşağı yukarı, en azından bir 200 yıllık tarihten sözedebiliriz.

Bir Rus Devrimi 1825'lerden başlar, 1850'lerde edebiyat dönemi, akımı başlar. 1970'lerde büyük narodnik hareketi gelişir. 1990'larda marksist hareket gelişir. 1900'lerde büyük devrimci alt üst oluşlar başlar. O da en az 100-150 yılı bulur.

Kürt Cephesi böyle değildir. Kürt Aydınlanması'nın beklemeye tahammülü yoktur. Kürt Cephesi'nde her açılım başarılacaksa, bitirilecekse çok daha kısa bir sürede olmak zorundadır. Çünkü uygulanan baskı, Kürt'ü, dilinden tutunuz, ekonomik yaşamına kadar her yanından kontrol ve egemenlik altında tutarak inim inim inletmektedir. Bu noktaya saygıdeğer bilim adamımız İsmail Hoca da değiniyor. Kürtler'in sömürgecilikten de öte bir yaşamı olduğuna işaret ediyor. Katliamcı, jenosid türü bir yönetimdir. Bu yönetimde Kürt nefes alamaz durumdadır.

Bu nedenle Kürt Aydınlanması, bizim aydınlanmamız, kısa sürmek durumundadır.

Kısa sürecek... Bir de yalnızca yeni kuşakları değil, eskileri de aydınlatacak, denebilir mi? Musa Anter örneğini kastediyorum..

Evet. Musa Anter bu türün bilinen, en heyecanlı örneğidir. Musa Anter, uzun yıllar şiir, roman, tiyatro yazdı. Hep yasaklandı, bir türlü günyüzüne çıkarılamadı. En son bizimle bir adınlanma bularak, hayalindekilerin, nasıl bir kitleyle, öncüyle hayata geçirildiğini gördü ve bir delikanlı gibi canlandı.

Bir çocuk gibi, mutlu mutlu ölümün üstüne gitti.

İntikamı mutlaka alınacaktır.

İsmail Beşikçi'den okudum. Bir değerlendirmesi var. PKK öncesinde de Kürt mücadelesinin olduğunu söylüyor. Gelişme var. Fakat PKK'ye kadar ancak sıfıra kadar gelişmiş.

"Sıfırın altında eksilerden sıfıra getirilen bir mücadeledir," diyor. Demek, gerçeği anlamış kendini tanıınlayarak, "ben sıfıra kadar getirdim," demek istiyor. Gerçektir ve benim söylediğimin kanıtlanması oluyor.

Şimdi ortaya çıkan durum şudur: bazı ulusların birkaç yüzyılda ve birçok akımla, eğilimle ve ardısıra böyle dönem dönem geliştirdikleri yeteneklerin hepsini biz içiçe, birdenbire ve patlamalı bir biçimde gerçekleştirmek zorundaydık. Bunun nedeni mevcut baskıları ve yüzyılların olumsuz tarih birikiminin bizi buna mecbur etmiş olmasıdır. Benim kişiliğim bir yerde bunun somut ifadesidir.

Türk yazarları arasında insanına en içten olan Orhan Kemal'dir.

Onun o yönüne oldukça saygı duydum, değer biçtim. Fakat çözümleme değil, gözlemdir. Bu çok tutarlı, gerçekçi bir gözlemdir. Yaşar Kemal öyle yapmıyor. Sözde tahlil, çözümleme yapıyor ama o da çok ayrıksıdır. Dallarla uğraşıyor, kökeni ile değil! Bir de çıkış yok. Hangi sosyal şeye götürmek istediğini açıklamıyor. Birçok gerçeği örtbas etmede de onun romanı tehlikeli olabilir.

O zaman Ahmed Arif de Yaşar Kemal'in şairi oluyor.

Gayet tabii, aynı örnek! O da Diyarbakır'dan kopmuş, Çankaya'ya yerleşmiştir. Son derece tehlikeli bir kopuş ve yerleşiştir. Yaşar Kemal de Van'dan kopmuştur Çukurova'ya gitmiş; kopmuş, Ataköy'e yerleşmiştir. Ve oradan kopmuyor. Oralara zamk gibi yapışmışlardır veya yapıştırılmışlardır. Ahmed Arif ölmeden önce, "Bu benden ne istiyor?" demiş, benim ona bir küçük eleştirim vardı, onun için demiş. Oğlunun adını Filinta koymuş. Filinta'nın daha sonra ancak dükkanlarda satılan naylon filintalar kadar olabildiği ortaya çıktı. Ve çok acı duydum. İsyanın şairinin oğlu, ancak naylon filintadır. Ve bu Çankaya'da böyle oldu.

Maalesef öyle.

Tabii Cemal Süraya'yı da açtınız. Sanırım o da bir Dersim çocuğudur. İyi bir şair deniliyor. Şimdi Cemal Süreya'nın şairliğini de biraz iyi anlamak lazım. Ben Dersimlilerde biraz şairlik gördüm; yabancılaşmış bir şairliktir. Aslında bir yerde belki, Dersimlilerin bir ruhu vardır. Fakat bu ruh, kemalist katliamdan geçmiş, özüne yabancılaşmış, bunu onaylamış; Türkleşmiş bunu da onaylamış Belki tarihten gelen hüzündür, kederdir; benzeri bir damar var. Bunlar bir şiir oluyor, ağzından çıkıyor. Ama yabancılaşmış bir şiirdir. Şiirin gerçek tarihi bağlantısı, oluşum süreci, hedefi, neye ulaşmak istediği belli değil. Ben yine şiir oto-kritiğini, şiir analazini fazla yapacak durumda değilim; ama ilk bakışta bunları söylememm fazla zor değildir. Şiirin yurtseverlik yanı yoktur. Bakın bu çok önemlidir. Şiirin vurgulamak istediği hedef fazla belli değildir. Şiirin ulaşmak istediği yer fazla belli değildir. Bu Dersim gerçeğinin çarpıtılışı ve benimsenen Türk değer yargılarının veya Türk biçimlenişinin kendisiyle çok yakından ilgilidir. Ve Cemal Süreya biraz da odur.

Evet, ömrü kısa sürdü.

Şimdi bir-iki kelimeyle de Nazım'dan sözedelim. Çünkü hemen herkesin üzerine çok şey söylediği, benim hiçbir söz söylemediğim bu ozanın gerçekten kemalizmin eliyle oldukça iğdişleşmiş bir tip olduğunu belirtmek zorundayım. Türklerde şöyle bir sistem var; sizin o genç "Fatih Sultan Mehmet"* kitabınızda, o Sırp prensin iğdişleştirilmesi, saraya alınıp yanaşma oğlanlar durumuna getirilmesi olayını gözlemliyorsunuz. İnsanları iğdişleştirme bir Osmanlı geleneğidir. Mustafa Kemal'de de şöyle bir olay duydum: Bu bir yerde herhalde içki içerken, Nazım da, uzakta başka bir yerdeymiş. Mustafa Kemal "Çağırın, o da masamıza gelsin" demiş. Nazım da "Gidin ona söyleyin, ben denizkızı Eftelya değilim" diye cevap vermiş. Bu söz gösteriyor ki, demek bir nevi denizkızı Eftelya'ya dönüştürülmek isteniyor, değil mi? Çok somut ve bence biraz da dönüştürülmüştür. Eğer öyleyse, o zaman Nazım'ın kemalizm ile bağlantısı anlaşılıyor. Belki kaçıp kurtulmuştur ama durumu Sırp prensinin Fatih'e karşı çıkışı, ezilmesi, isyanı gibidir. Nazım'ın da kemalizme karşı çıkışı,- zaten zindandadır, değil mi?- cumhuriyet zindanındaki ölgün, umutsuz çırpınışlarıdır. Ve dikkat edin "Kuvay-i Milliye Destanı" ve daha sonraki şiirlerinde onun övgüsünü yapar.

Evet, bir pazarlık olarak görünüyor.

Tabii, Nazım'ı çok iyi anlayın; hem kemalizmin elinde esirdir, hem de kemalizmin övgücüsüdür. Ve bu bir dramdır. Nitekim bu dramın sonucunda kaçışı geliyor. Burada kaçış önemlidir. Bence Sovyetler'e gidişiyle davayı kaybetmiştir. Bazıları, "Çok büyük şair oldu" diyor ama ben hiç ciddiye almıyorum. O yıllarda artık Sovyetler'in bunları bir Sovyet propagandacısı yapmak gibi geleneksel bir yaklaşımı vardı. Onun, aslında içine girdiği durum da biraz budur. Tabii, diğer yanlarını gözardı etmiyorum. Yani güzel çarpıcı şiirler yazmıştır

* Y. Küçük, 21 Yaşında Bir Çocuk Fatih Sultan Mehmet, Ankara

ama benim için önemli olan Türkiye toprağıyla ilişkisidir. Türkiye toprağından kopup kopmamasıdır. Çünkü her göçüşte bir kopuş vardır. Eğer bu kopuşa büyük karşı koyuş olmazsa neye yarar? Mesela Bakü'ye geliyor, Batum'a geliyor, "Ah vatanım, ah şuyum buyum" diyor. Ancak hiçbir eylemi yok ve bir tek kişi bile kendisine sahip çıkmıyor.

Acı olan budur. Neden kimse sahip çıkımyor? Demek ki, topraktan gerçekten kopmuştur.

İşin sadece bir yanı üzerinde durmamak gerekir. Sadece Nazım'ın üzüntüleri ve hasreti üzerinde durmakla bir yere gidilmez. Bir de işin benim gösterdiğim yanı vardır. Ben de ondört yıldır buradayım. Üstelik beni hem Bekaa'da ve hem burada gördünüz. Bir avuç alandayım. Bu nedenle vatandan kopmanın, insandan kopmanın ne anlama geldiğini çok iyi bilirim. Şimdi bakın, hiç kimse bana "vatan haini" diyebiliyor mu? Düşmanlarım bile diyebiliyor mu? Çünkü hiç kimse benim kadar vatanseverleşmedi, vatanseverliği geliştirmedi Ve hiçbir kişide benimki kadar büyük bir halk bağlılığı, ülke bağlılığı ortaya çıkmadı.

Ayrıca vatan hainliğinin öyle salt toprak değiştirmekle de bir ilgisi yoktur. Bakın ben, her dışarı çıkana, "mültecileşmiştir" ya "kokuşmuştur" demiyorum. Çünkü ülkede kalıp da vatan haini olan, kokuşanlar bulunduğunu biliyorum. Ülkede kalıp da ajan olanları biliyorum.

Bu söylediklerimi Nazım Hikmet'e "bir zirvedir" diyenler hesaba katmalıdırlar. Bunun için vurguluyorum. Öte yandan kendilerini zirve sayan ya da eteğinde olan yazar çizerler var. Hiçbirisini okumuyorum. Çünkü okumaya çalıştım, okuyunca kafam karışıyor. Kafamda bir netleşmeye doğru, bir tutkunun gelişmesine doğru götürmüyor.

Ben okumaya çalışıyorum okuyamıyorum. Bana hiçbir haz, heyecan vermiyor.

Neden vermiyor?

Hepsi yenilmişliği, ölümü dile getiriyor.

Yalnız o değil. Aslında biraz hiçlik, dayandığı zeminden habersizlik, zeminden kaçış, zeminden, gerçeklerden kopuş işleniyor. Özellikle siyasi gerçeklikten sonuna kadar kaçıyorlar. Hatta zimmen kullanıyorlar. Tabii bunları okuyamazsın. Atilla İlhan'dan tutun birçoğuna kadar öyledir. Siz, çok iyi okumuşsunuzdur. Aydın çözümlemeleriniz vardır. Aslında ben yararlanmak isterdim, bulabildiğiniz en önemli sonuç neydi?

Yılgınlık. Kendilerine güvenleri yok. Bu nedenle devletten kopar gibi oluyorlar ve hemen tekrar şemsiyenin altına giriyorlar. Red nedir, hiç bilmiyorlar. Kitaplarında red yok, kurgu yok hiç hayal yok. Bakın sizde uzun bir kurgu var...

Devlet ufkunu aşamıyorlar, diyorsunuz. Devlet ufku aşılmadan nasıl radikal olunabilir. Ben, hep koptum. Hep reddederek bu noktaya geldim. Ben eskiden, otoriteden koptum. Yoksa biterdim.

Evet, Türk yazar-çizerinde bir bitmişlik var.

Tabii aslında Türk insanının yetenekli olduğunu söyleyeyim. Aslında az çaba sahibi değiller, fakat yöntemi ve dayanakları o kadar gerçek dışı ki, sonuçta çürümekten kurtulamıyorlar. Ve bence biraz o "Türklük" dediklerinin ne olduğuna bakmaları lazım. Yine kemalizm, Osmanlıcılık dedikleri olguların ne olduğunu iyi görmeden, Anadolu toprağında kaliteli insan yetişmez. Ve son yıllarda, hatta son yüzyıllarda yetişmedi. Ama daha önce vardı. İlk ve orta çağlarda çok büyük değerler yetişiyordu, değil mi? Milliyetçilik Anadolu'yu daralttıkça, kemalizm büyüdükçe ve Türk insanı küçülüyor. Sultan büyüdükçe, reaya küçüldükçe soylu yazarlar çıkamıyor.

Çıkmadı! Nazım'dı, Yaşar'dı, Ahmed Arif'ti; her şeye rağmen, bunlar, birer türdü. Ancak işin ilginç tarafı şu anda Türkiye'de bunlar kadarı da çıkmıyor

12 Eylül sonrasını kastediyorsunuz...

1970'li, 1980'li yıllar diyebiliriz.

Bunun yaşanan gerçeklikle çok sıkı ilişkisi var. Tabii o zaman neden biraz büyüklük olduğunu da size söyleyeyim. Devletle toplum bu kadar çürümemişti veya devletin toplumla, toplumun devletle bağlantısı bu kadar kokuşmamıştı. Şimdi devlet toplumu o kadar kötü kullanıyor ki ve toplum devletten o kadar kötü etkileniyor ki, her hangi ciddi bir insan olayının ortaya çıkması mümkün olmuyor.

Tekeller olayı var...

Tabii, tekeller bu işin merkezinde, göbeğindedir.

Türk insanının 1980'li yıllarından, 12 Eylül'den itibaren, bir hamamböceği haline getirilme süreci yaşanıyor. Hamamböceği yapılıyor, hamamböceğinin şiiri ve romanı yazılmıyor...

Bu saptama çok yaygındır. Mevcut aydın, gençlik kesiminin, okumaktan, idealizmden, coşkudan kesildiği, koptuğu hep söyleniyor. Hamamböceği mi başka tür böcek mi dersiniz dersiniz, bir böceksi yaşantı olduğu ortaya çıkıyor.

Pornografi, inanılmaz boyutlardadır. Erotizm toplumun temel motifi haline getiriliyor. İster böcek, ister değil insan yaşamı duruyor. Hayvan yaşamı başlıyor.

Bu hayvanlaşmaya doğru bir gidiştir. Ve bu bir icat değildir. Adına ister pornografi, ister erotizm densin, ne denilirse denilsin, bunun altında yatan şey, son derece ilkelleşmedir. Şimdi basın-yayın bunu körüklüyor. Özellikle, sanki yeni buluşlarmış gibi, emperyalizmin veya Batı'nın en son ilerici ürünleriymiş gibi yansıtılıyor. Hayır! Eğer biz biraz kendimizde olmasak, en son buluş veya icada neredeyse biz de aldanacağız. Halbuki hangi icat? Basit bir ilkel üreme olayını bu biçime getirmek ilkelliğe dönüştür, ilkel yaşama katılmadır.

İnsanı bitiriyor.

Tabii, mevcut günlük piyasaya egemen olan budur. Eğer bu konuda roman yazılırsa bunun adına ancak çürümenin, çöküşün, daha da cüceleşmenin romanı demek gerekiyor. Bu konuda bazı değerlendirmeler geliştirebilir. Şimdi sorunumuz bu değildir. Kürdistan'da durumun tersine olduğunu tespit edenlerden oluyorsunuz. Ona biraz açıklık getirmeye çalışıyorum. Doğrudur...

Bir yükseliş var...

KİŞİLİK PATLAMASI VE ÇÖZÜMLEMESİ

Sevgili Apo, sizin güzel kişiliğinizde bir patlamanın varlığı görülüyor. Bu patlama, eylemle meydana gelen Kürt insanına ne ölçüde yansıyor?

Benim bütün derdim, aslında son kişilik çözümlemesiyle geldiğim nokta, budur: Yansıtma işidir.

Kişilik çözümlemesi, bir yerde kendimi çözümlemedir; kendimi çözümleme de, bir yerde Kürt çözümlemesidir. Bunu başka türlü de söyledik: "Burada çözümlenen kişi değil toplum veya sınıf, an değil, tarihtir. Bu da doğrudur. Çözümleme ve ardından patlama geliyor. Dikkat ederseniz benim bütün hareketlerim çok seridir. Ben bunu Partiye, bir taktik yol olarak kavratmaya çalışıyorum. Fakat şimdi bunu kavratmanın oldukça zor olduğunu anlıyorum. Dörtbin yıldır ezilmiş birisini patlatmaya uğratmak çok zordur. Dörtbin yıldır ezilen bir kimliği patlatmak seri olmuyor.

Benim 7 yaşımdan beri çok büyük bir özlemle gerçekleştirdiğim bir patlatmayı bu öğelerimizde birdenbire gerçekleştirmek çok zordur. Ama kaçınılmazdır, başka çaresi yoktur. Tarihi, mevcut baskı veya yürütülen savaş, başka tür bir isyanı mahfeder.

Kişilik patlamasını bir isyan olarak görüyorsunuz ve

kişiden topluma ve tarihe geçiyorsunuz, öyle mi?

Aydınlanma da bir patlamadır. Uzamamalıdır. Uzarsa, mahvolur. Kürt isyanlarına bakın, bana göre, başarıyı hedefleyen isyanlar değildir. Bana göre kendilerini en iyi ezdirecek isyanlardır. Şeyh Said'in, Seyit Rıza'nın isyanları ezilmek için isyanlardır. Barzani'ninki bu kadar bile olamadı.

Böyle değerlendiriyorsunuz.

Ben bunlardan çok iyi ders alan birisiyim. Bu isyanların ayak altında ezilmeyi geliştirdiklerini gördüm. Ders çıkardım. Yaşamın hızlı temposu, çabukluğu, yüksek çözüm gücü ve uygulama kabiliyetini görüyorsunuz. Bunları ben icat etmedim. Kürtlüğün tükenmekte olduğu bir yerde zavallı bir çocuk olarak doğduğumu size ben söyledim.

Kişilik çözümlemesi ile tarih çözümlemesini içiçe yürüterek, aileyle, köyle, kemalist kültürle, egemenlerle, işbirlikçi sınıfla çekişe çekişe buraya geldim. Benim şimdiki tarzım, bütün çekişmelerin ürünüdür. Ve şimdi kendimi müthiş korumak istiyorum.

Koruma içgüdüsüyle mi?

Evet, korunma içgüdüsü. Ama gücünü direnmeden alıyor. Direnme, başarmak ezilmemek istiyorsa çok akıllı planlı olmak zorundadır.

Peki Sevgili Apo Kardeşim, şöyle bir soru sorayım; sanki konuşmalarınızda ipuçlarını alıyor ve roman kurgusu gibi anlatıyorsunuz.

Bu sefer tekrar edebiyata mı giriş yapmak istiyorsunuz? İpuçlarını almak istiyorsunuz, doğrudur. Dikkat edilirse tam bir roman öyküsü olabilecek gibi. Çocukluktan başladık, büyük politik olaylara, devleti bile sarsan bir yığın gelişmelere yol aldık. En son Apo'nun psikolojisi veya durumunun nasıl anlaşılması gerektiğine kadar alıp getirdik. Bu ancak bir edebiyatçı gözüyle değerlendirilebilinir, yoksa nasıl değerlendirilir?

Çok ikna edici bir roman kurgusu ortaya çıkıyor.

Evet, en değme romana taş çıkartacak bir roman olacaktır.

Doğru, onun için hep değişik sorunlara değinme ihtiyacı duydum.

Ben bu vesileyle edebiyatçılara da çağrı yapıyorum. Kürt romanı veya genel Kürt gerçeğine devrimci girişi yapalım, "Kürt devrimci edebiyatı nasıl olmalı", sorusunu kendimize soralım veya "Kürt gerçeğinin içbağları, bütün tarihi, çağdaş yönleri nasıl anlaşılmalı?" diye üzerinde yoğunlaşalım.

Rusya'da, Lenin'in beğendiği, Çernişevski'nin "Nasıl Yapmalı" romanı var. Ben henüz okuyamadım, arkadaşlar okumuşlar. "Sizin yaptıklarınızla onu karşılaştırıyoruz, çok dikkate değer benzerlikler var" diyorlar. O roman sanırım 1860'larda yazılıyor. Rus toplumunun serflikten yeni kurtulmaya başladığı ve böyle sanıyorum Rus aydın kişiliğinin, demokrat kişiliğinin, uç vermeye başladığı, Rus romantizminin ortaya çıktığı bir döneme rastlıyor. Ve "Siz biraz buna benziyorsunuz" diyorlar. Tabii ben okumadığım için bu konuda net konuşamam.

Daha fazla yabancı gelmez, çünkü siz giderek romantik oluyorsunuz.

Çok gerçekçi olmama rağmen, herhalde böyle olmaya başlıyorum.

Ayrıca romantik oluyor muyum, bilmem, ama ben de, son zamanlarda "acaba bir romancı mı oluyorum" diye düşünmeye başladım. Sık sık "artistik" kelimesini kullanıyorum.

İnsanla çok ilgileniyorsunuz.

Tabii, karşıma kızlar, delikanlılar çıkıyor, en değme artistin uğraşmayacağı kadar uğraşıyorum. Bazen bakıyorum ki Yeşilçamı da geçmişim. Bir anlamda baş aktör oluyorum.

Rejisör mü, aktör mü?

Hem rejisör hem aktör! Bakıyorum da Yılmaz Güney bile benim yaklaşımımın yanında çocuk gibi kalıyor. Yaşar Kemal

aklıma geliyor, "onun romancılığı bana basit geliyor" diyorum.

Peki Apo Kardeşim, başka bir açıdan ele alırsak; Türk romanının şu anda en büyük adamı Yaşar Kemal, Türk romancısı ama Kürt. Türk şiirinin en yüksek adamı, bir süre önce öldü, Cemal Süreya idi, o da Kürt. Ondan sonra sinemada Yılmaz Güney vardı, o da Kürt'tü. Bunların hepsi de Kürt!

Evet, bunlara türküde İbrahim Tatlıses'i, sinemada da Hülya Avşar'ı da ekleyelim.

Onlarda da mı Kürt? Bu senin milletinin Türklere çektirdiği nedir!

Tabii bu şimdi ilginç bir olay oluyor. Bu konuda birtakım kısa açıklamalar yapayım.

Ziya Gökalp'i de sayalım mı?

Tabii, Türk milliyetçiliğinin de başı Ziya Gökalp'tir. Şimdi ben, Kürtlerde ciddi bir devrimci edebiyat döneminin başlaması gerektiği kanısındayım. Hatta "Kürt Rönesansı" deyimi ortalıkta dolaşıyor, bu doğru bir deyim olabilir. Kürt aydınlanması gerçek bir gelişmedir. Kürt aydınlanması içine de siyasal, sosyal, felsefi aydınlanmanın girdiğini biliyorsunuz, fakat onun çok önemli bir alanı da edebi alan olabilir. Şimdi edebiyata veya genelde sanata neden ihtiyaç olduğunu biraz anlatmak istiyorum. Siyaset, biraz ideolojiyle, biraz siyasi bilinçle geliştirilen bir faaliyettir. Savaş ise ona ateşle, şiddetle devam edilmesidir. Ama baktım ki bu, bir yerde bana yetmiyor. Tek başına bununla başarılı olamıyor. Adeta iskeleti kuruyorsun, eti yok, eti var ruhu yok gibi bir durum ortaya çıkıyor. İşte tam bu noktada sanatın ihtiyacı kendisini hissettiriyor.

Politikanın ve savaşın, insanı dönüştürmeye yetmediğini gördüm. Bir de bu sırada Kürt ezgilerinin, Kürt yazar ve çizerlerinin boy atmaya başladığını saptadım. İkisini birleştirdim: Bu, bizim devrimci eylemimizin yükselişiyle sıkı sıkıya sağlantılıdır.

Hunerkom ile başladı. Yazarlar, çizerler çıktı. Yayınlar arttı. Neredeyse sel gibidir.

Daha da önemlisi, gelişiyor, fakat bu yetmiyor. Bence mevcutlar, çok amatör ve acemedir. Hatta bana göre, çok ucuz türden yapılıyor.

Kolaycılığa kaçılıyor.

Evet, ben kolaycılığa kaçan edebiyatı da tehlikeli bulurum. Dolayısıyla "Kendi eyleminin sanatsal ifadesini doğru yorumlama, kendi devrimci eyleminin edebi yorumlanmasını doğru yapma sorumluluğu vardır" dedim. Aslında uzun bir süredir bu konuda yoğunlaşıyorum. Çözümlemeler bir yerde roman gibi geliştirilmek istenildi. Zaman zaman roman sınırını zorluyor. Okumuşsanız, giderek biraz romana yaklaştığını anlarsınız. Yani siyasal değerlendirmeler olmaktan çıkıyor. Ve hatta dikkat ederseniz benim bütün değerlendirmelerim gelip edebiyatın sınırlarına dayanıyor. Kendi ifadenizde de, sık sık belirttiğiniz gibi "güzel, hoş" demeniz gibi, bunlar sanata giren sözlerdir. Bizleri, sanatı kullanarak değerlendirmeye çalışıyorsunuz. Şimdi bunların farkındayım; Kürt insanındaki gelişmelerin sadece siyasi, ideolojik kelimelerle izah edilemeyeceğini, devrimin edebi ve sanatsal boyutunun da kendisinin hissettirdiğini, iyi görüyorum.

Bunu duyduğuma çok sevindim.

Tabi, şimdi zorunluluklar artıyor. Bir yerde "Peki, ideolojik, siyasi, askeri önderlik yapalım da sanatsal, edebi önderlik ne olacak, bunu bazıları yapar mı?" diye düşündüm. O söylediğimiz Türk edebiyatının, Türk sanatının önderliğini yapan Kürtler "acaba duyumsarlar mı, bir adım atarlar mı?" diye bekledim, gerçekten bunlardan fazla bir adım atılamayacağını gördüm. Aslında düşünün Yaşar Kemal bir Van göçmenidir, Çukurova'ya gitmiştir ve katliam artığıdır. Malesef tarihi kökenlerin bile araştırmaktan ve onu siyasi bir platforma otur-

tup onun edebiyatını bile yapmaktan kaçıyor. Bunun yanında yaptığı edebiyat, Türk edebiyatı bile değildir. Kemalizmin bakış açısıyla geliştirilen bir edebiyattır. Yoksa Yaşar Kemal Türk sömürgeciliğinin vahşiliğini ve onun Ermeni katliamı'nı göremeyecek adam değildir. Ama oralara hiç uzanmıyor. Çünkü Misak-ı Milli dahilinde, ona bağlılık temelinde edebiyat yapıyor. Şair Ahmet Arif, Cemal Süreya sanırım birisi Diyarbakır, birisi Dersim çocuğu, Diyarbakır çocuğu olan Çankaya'ya yerleşiyor, yirmi yıl orda kalıyor ve Amed'e bir tek adım bile atmıyor. Cemal Süreya, Dersim katliamı çocuğudur. Dersim adına bir tek şiir yazmıyor. En seçme şiirlerini Türkçe yazıyor. Türk gerçeği temelinde yazıyor.

Türk şiirlerinin doruklarında biridir. Ölmeden çok yakın bir süre önce bir yerdeydik. Bir gün yanıma gelip beni öptü. Ve kulağıma "Yalçın ben de Kürdüm" dedi.

Gizlice söyledi, değil mi?

Şairce söyledi, diyelim.

Benim hakkımda da bir değerlendirme yapmış, öğrendim. "Ben İkibine Doğru Dergisi'nde yayınlanan Apo röpartajından çok etkilendim" demiş, sanıyorum, yaşasaydı, Kürt edebiyatına yönelebilecekti. Burada Süreya'yı saygıyla anmalıyız.

Tabii, Yılmaz Güney'in sinemacılığı vardır. İnkar etmek söz konusu olamaz. Fakat bunları biraz açmak gerekir. Sanatlarında Kürt gerçeğine yönelme var mıdır? Ben bunu görmedim. Hep sömürgeciliği örtbas etme var. Kavrayamama var, kavrasalar bile, devrimci sanata, dökememe var. Yasal nedenlerle ya da yetenek eksikliğiyle olsun, bunlarda, devrimci sanata dökülememe var.

Mücadale var ve mücadelenin sıcaklığını, sanatta, duyurmaları gerekir. Burada güçsüzler, ben bunu söylüyorum.

Ama bu tabii ki böyle bir sorunun olduğunu ortadan kaldırmıyor veya böyle bir sorunun devrimci cevabının da ve-

rilmesi gerektiğini gün geçtikçe bize dayatıyor. Ben işte bu ihtiyaçtan ötürü devrimci Kürt edebiyatına veya genelde Kürdistan'da sanatın işlevine ilişkin yaklaşımı ne olabilir sorusuna son zamanlarda verdiğim cevaplar var. Sizlerin de sorduğunuz sorular bu temelde sorulardır. Size Kürt ilişkisinin ne olduğunu söyleyeceğim.

Ben zaman zaman "Kürt romanı yazılsa adı ne olur", diye düşünüyorum. Hem romanı düşünüyorum, hem de bazen romanın merkezine kendimi koyuyorum. Ben Kürdistan'daki bir büyük çözülüşün ve bir büyük yükselişin merkezinde olduğum için kendimi böyle bir romanın merkezinde düşünüyorum. Bu, bir ilişkiler örgüsüdür, bu örgüdeki olaylar zinciri bir büyük çözümlemedir, bir çözülüş zincirinden bir büyük özgürlük yürüyüşü çıkıyor; buna ne demeli diye yükleniyorum. Roman adı arıyorum. Kürt örgüsüne, çözümlemeye ve özgürlük adımlarına uygun ad ne olabilir?

Özgürlüğünü önplana alıyorum ve "Özgürlük peşinde" veya "Özgür İlişkiler" diyorum. Kürt çözülüşünü gözönüne getiriyorum, "Kürt Düğümü" diyorum. Bu çözülüşün artıklarını hatırlıyorum, "Kürt Namussuzluğu" adını veriyorum. Benzer isimler düşünüyorum.

Fakat altında her, aradığım bir gerçeklik var: Bir Kürt kimliği de diyemeyeceğim yitirilen bir kimlik diyorum. Sen "Kürt" diyeceksin ama Kürtlük adına ortada ne var? Kürtlük adına şimdiye kadar yapılan namussuzluktan, hainlikten başka ne var? Hainliğin romanı, namussuzluğun romanı, iyi roman olur mu? Yazmaya bile değmez.

Tabii yazılmaz, içinde umut olmalı.

Evet o zaman da namussuzluğa, ihanete karşı savaşımın romanının kendisi görkemli olabilir diyorum. İşte burada aklıma PKK'nin edebiyatla ilişkisi, PKK önderlikli ulusal kurtuluş mücadelesinin Kürt insanında yarattığı duygusal boyutlar gel-

di. Zaten PKK bünyesinde duygusal boyut gelip kendisini hissettiriyor.

Burada önemli bir nokta köylülük içinden çıkmasıdır. Sert bir biçimde direnişleri kırarak, zorluk'la çıkıyor. Her bakımdan yeniden şekillenen bir insan var, bir de eski kişilik var, eski kişiliğe karşı korkunç bir red süreci ile gelişen bir kişilik var.

Aileyi, eski namus anlayışına red, TC'yi red kadar muazzamdır. Muazzam bir biçimde başını kaldırıyor. Ama sadece o kadar! Sadece muazzam bir başkaldırı!

Yanımıza, yüzlerce köylü kız geliyor, hiç okur yazarlığı yok, ancak başını bir kaldırmış ki, neredeyse göğe değdirecek! "Peki sen bir şey biliyor musun?" diye soruyoruz, "yok" diye cevaplıyor. Sadece koskoca bir reddetmeyi yapıyor!

Ama ben bunu gördüm ve bundan büyük sevinç duydum.

Şimdi çoban bile birdenbire sürüyü dağıtıp PKK saflarına koşuyor. Ve şimdi, burada PKK özgürlüğü kadını, çobanı, köylülüğü ve işte onların ordulaşması, onun yarattığı binbir duygu, düşünce, yeni yaşam alışkanlıklarının hepsi hem trajik, hem komedi, hem acı, hem mutlu bir çok sahnenin ortaya çıkmasına yol açıyor.

Kürtçesini, Kürtlüğünü saklayan bir büyük kütle şimdi günde 24 saat Kürtçe türkü söylüyor!

Dışa da yansıyor, benden daha fazla kırmızı, sarı, yeşil takıyorlar, slogan, zılgıt bağrışıyorlar, cenazeler oluyor, "Oğlumuzu, kızımızı toprağa gelin verdik, onlar Kürdistan gelinidir" diyorlar, böyle görülmemiş bir coşku yaşıyorlar.

PKK bir kırmızı, sarı, yeşil modası başlattı.

Evet, basına da yansımıştır. En önemlisi de eskiden bir tavuk için birbirini vuran insanlar veya eskiden bir evladını bir saat bile bize vermeyecek olanlar birkaç evladını "Kürdistan'a verdim", "Kürdistan'a gelin verdim", "Kürdistan'a bağışladım" diyor, zılgıt çalıyor. Şimdi tüm bunların yeni bir yaşama doğru

yeni yol alış olduğu açıktır.

Tabii bunlar bizin için yüzeysel gelişmelerdir. Daha fazla derinden kavranması gereken, Kürt olayında, ilk defa romanı, şiiri, türküsü yeniden yazılacak bir aşamanın yaşanıyor olmasıdır. Bu aşamayı tutmak lazım. Devrimci edebiyatçının, aydının bu aşamayı bütün yönleriyle değerlendirmesi gerekir. Şimdi, bu aşamada tarihi yeniden canlandırdık, ihanet tarihi yerle bir ediliyor, özgürlük tarihi ortaya çıkıyor.

Devrimci Kürt tarihi, ihanet tarihi ile özgürlük tarihi'nin savaşı olarak mı çıkıyor?

Bizim yaptıklarımızın ölçüsü ihanetle mücadelemizde de ortaya çıkıyor.

Karşımızda ne hainlerin olduğuna bakalım. İçimizde ve dışımızdaki bu şehadetlerin büyüklüğüne bakalım. Fakat bir de bu direnişin büyüklüğüne bakalım. Ve onların çapraşık ilişkileri, ancak bir romanla, bir şiirle, bir türkü ile dile getirilebilir, ancak bir filmle, bir sinema olayıyla izah edilebilir. Bu konuda benim yalnız siyasi değerlendirme yapmam, örgüt kurmakm, ordu kurmam yetmiyor. Burada edebiyat veya sanat keisinlikle deveye girmeli. Ama bizim sanatkar adama bakıyorsun, sanatkar mıdır, hain midir belli değil. Objektif olarak büyük oranda kendi insanının, kendi gerçeğinin haini rolünü oynuyor.

Hain olmayanın bir kısmı da kolaycı! Sizi taklit edince, edebiyat yaptığını sanıyor.

Benim edebiyatçılığımın onda biri kadar dahi edebiyatçı olmadığı halde kendini baş edebiyatçı ilan ediyorlar. Böyle edebiyatçılık yapılmaz. Dediğim gibi Çernişevski'nin "Nasıl Yapmalı" kitabına bir baksınlar ki, iliklerine kadar devrimci demokratlığı, yurtseverliği duysunlar. Bir Dostoyevski'yi tam tanısınlar onu Kürdistan'la karşılaştırsınlar! Ben aslında Kürdistan'daki "Suç ve Ceza"yı yazdım. Tabii siyasi anlamda

yazdım. İyi bir edebiyatçı olsaydı onu edebiyata dökebilirdi. Kürdistan'daki suçlar, cezalar birkaç romana konu olabilir. Kürdistan'daki ihanetler ve bir de çok önemli direnişler var. Bizim saflarımızdaki yüzlerce yurtsever ve yoldaş teslim olmamak için son bombayı kendinde patlattı! Bu sene 50'yi aşkın devrimci kız teslim olmamak için son kurşunu kendinde patlattı! Bunların her birisi bir roman konusudur! Birkaç kızımız Newroz'da kendini yaktı! Şimdi tüm bunlar mutlaka romana yansıyacaktır. Yine onbin kişikik ordu kuşatmasında aylarca beş kişilik bir birimin direnişi vardır. Dağlarda yüzlerce arkadaş dondu. Kimyasal silahlarla yakılanlar oldu. Köyler boşaltıldı.

Siz buraya Özgür Gündem gazetesi adına geliyorsunuz, soru soruyorsunuz. Şimdi asıl ben soruyorum: "Peki, sizler" diyorum, "Bay Gündemciler, bu kadar siyasi olayı, bu kadar edebiyat malzemesini gazetenize ne kadar yansıttınız?" Bu soruyu sorarken gerçekten öfke duyuyorum.

Ve "ben demokratım" diyen, "ben aydınım" diyen Türklere soruyorum: Vietnam'ı yazdınız. Salvador'u, Nikaragua'yı, yazdınız. Dünyadaki iki karış toprak üzerindeki tüm kahramanlıkları yazdınız. Peki bin yıldır size dayanak olan bu Kürdistan'ı neden yazmazsınız? Biraz adını koyarak, biraz şeklini çizerek bir-iki doğru yazı neden çıkarmazsınız? Sizin aydınlığınız, demokratlığınız nerededir? Nasıl şair, nasıl romancısınız? Bu mücadalede şiirsel ya da romana gelen hiçbir yan görmüyor musunuz?

Ben diyorum ki, Kürt gerçeğini, sanata dökerken, yalnız Kürt yazmamalı. Türk de yazmalı. Eğer Türk'ün Kürt'ün kaderi birse, neden yazmıyorlar? Türk siyasetçiler bugün utanmadan, "bin yıldır kardeşçe yaşadık" diyorlar. Eğer kardeşçe yaşandıysa, diğer kardeş aç mıdır, dili nasıldır, rahat mı, huzuru var mı, kültürü, yaşamı ne alemde ve bu soruları sormazlar

mı? Kardeşse, mal, mülk verme ama, hal, hatır sor. Sanat, hal hatır sormak değil midir?

İşte ortadaki ikiyüzlülük budur. Ve Türk aydını çok büyük bir suçlu durumundadır. Susuyor. Türk siyasetçilerinin Kürt'ten söz ettiği kadar bile Türk aydını, sanatçısı, edebiyatçısı, Kürt gerçeğinden söz edemiyor. Sanatçı, politikacıdan daha gerici bir tutum içindedir.

Şu anda öyle.

Şu anda öyle tabii. Başta o üniversite profesörleri korkunç bir gericiliği yaşıyorlar. Sanatçıdan da, politikacıdan da daha gericidirler. Üstelik de bunlar bilimin temsilcileri diye geçiniyor, bu nasıl oluyor? Sayın profesörler, bu durumu nasıl kabul ediyorlar? Bilime bu kadar ihanet olur mu? Nasıl yüreğinize oturtuyorsunuz? Yani ben bilime bağlı bir insan olarak, "A", "A" ise ben "A" derim. Şimdi "A"yı siz nasıl yok sayarsınız? Ama bunlar yok sayıyor! Şimdi bu bilim adamlarına ne ad vereceksiniz? Kilise papazları bile kendi dogmalarına o kadar inanmamışlardı.

Kürt ilişkileri dediğimiz ilişkiler sistematiği artık kavranılmaya başlanmalıdır. Mesela siz önceki sorularda sevgi olayını bana anlattırmak istediniz. Sevgiye giden yol bence iyi bir romana konu olabilir. Ben hâlâ PKK saflarında doğru bir sevgi anlayışına ulaşmak için savaş veriyorum. Gece gündüz bunun içindeyim ve kendimi pek anlatamıyorum. Anlatıyorsam da bu, zorluklar pahasına oluyor. Bu konuda günlük olarak kendi yaşadığım olaylar vardır. Sevgiye giden yolu nasıl belirlemeli diye, bunun teorisini, pratiğini ne kadar yapıyorsam, ikinci gün bakıyorum ki aleyhimde sonuçlandırmak istiyorlar.

PKK ve Apo gerçekliği, Kürt'te kişilik değişimine yol açıyor.

Evet. Gerçekten, PKK ve Apo denilen adam olmasaydı,

günde onlarca cinayet işlenirdi. Kürt ya cinayet işlerdi ya da kendisini yitirirdi. Bir değişiklik başladı.

İsterseniz bunu Yılmaz Güney örneğiyle anlatayım. Yılmaz'ı içine girdiği düzen ilişkileri bitirdi. Bunu Fatoş Güney'i kötülemek için söylemiyorum. Bundan sonraki yaşamı için mutluluk diliyorum. Ancak sabah sohbetimizde, Yılmaz'ın, ölmeden önce, karısıyla ve oğluyla bir otomobil kazası geçirdiğini, Paris'te bunun intihar girişimi olarak değerlendirildiğini aktardınız. Olabilir. Şaşırmam. O olması bile, kanser de bir tür intihardır. Yılmaz, karısı için, bir hakim vurdu. Zindana düştü, kaçtı. Paris'e gitti, ama, hiçbir zaman açmazlarından kaçamadı. Kanser işte bu durumların hastalığıdır. Herhalde zindan sonucu gelişti ve bildiğimiz gibi çok trajik bir biçimde bitti.

Böyle bir durumda Kürt erkeği intihar mı eder?

Bana göre Kürt erkeğinin ilginç bir durumuyla karşı karşıyayız. Yılmaz artistti. Yılmaz birçok kadınla yattı, kalktı. En son bir fabrikatör kızıyla evlendi. Sonuç, bu kadın onu mutlaka zorlamıştır. Fakat meseleyi çözemedi. Yani Yılmaz yiğit olabilir, devrimciliğe de oldukça yakın olabilir, fakat kendini çözümlemiş olmaktan çok uzaktır. Kendini çözümleyemedi, Kürtlük olayını çözümleyemedi, sanatın çözümlemesini yapamadı. Böylece Yılmaz düzenden çok hazır bir kadın aldı, o kadının uğruna kendi hayatını feda etti, dayanamadı gitti. Aslında kurban oldu.

Bunu böyle mi değerlendiriyorsunuz?

Tabii. Yılmaz roman yazmıştı, birçok film çevirmişti ama bana göre onun üzerine bir acıklı film çevrilmelidir. Yani Yılmaz'ın filmi biraz Yılmaz'ı çözümlemelidir.

Yılmaz çözümlemesinin özü şudur: Yılmaz, çözümsüzlük karşısında Kürt erkeği örneğidir. Ya öldürür, ya intihar eder!

Peki Apo Kardeşim, işin bu yanını düşünmemiştim. Bir ti-

poloji mi çıkıyor? Yaşar Kemal de yetenekli, geniş imkanlı, dil bilen yahudi kökenli bir hanımla evlidir...

Yahudiler, genellikle, yetenekli insanları, evlilik yoluyla, kontrol altına alırlar.

Yaşar Kemal'in uluslararası ilişkiler ağında karısının rolü hep vurgulanıyor.

Şimdi her Kürtün mutlaka böyle bir yardımcısı vardır. Her Kürt buna biraz yatkındır. Ben kendi deneyimimi anlattım, kendi arkadaşıma haksızlık etmemek için de meseleyi çok ihtiyatlı değerlendirdim. Kürt için kadınının anlamı vardır, zaten devrimci edebiyatın, sanatın en önemli görevlerinden birisi de devrimci, Kürt kadın, aile ilişkisini açığa çıkarması gerektiğidir. Ve kendi devrimci eyleminde şunu çok açıklıkla gördüm. Eğr ben aile ve kadın çözümlemesi yapmasaydım, Apo'nun şu andaki savaşım başarısı kesinlikle ortaya çıkmazdı. Veya bin defa tasfiye olmuştum.

Bu çok önemli bir nokta.

Kesin hatırlıyorum, uyarıyorum. Bir Kürt aile çözümlemesi, tarihi, siyasi, sosyal, kültürel, cinsi boyutlarıyla, iyi yapmalıdır. Benim bir cinsiyet çözümlemem vardır, ben burada fazla açma gereğini duymuyorum. Dediğim gibi bir edebiyat kitabında söz konusu olabilir. Cinsel çözümü yapmak bile başlı başına büyük bir olaydır. Ve cinsel sorunlar çözümlenmesi yapılmadan da Kürt erkeğini, Kürt kadınını tanımak zordur. Kürt ailesini doğru tanımlamak zordur. Kürdistan'daki cinayetleri, Kürdistan'daki uşaklığı, ihaneti ajanlığı, anlamak zordur. Dolayısıyla Kürdistan'daki işbirlikçiliği, sömürgeciliği anlamak zordur.

Şimdi şiire dönebilir miyiz?

Şimdi, benim bütün çalışmalarım devrimci mücadelede sanatın, edebiyatın rolünü tamamlamak, ona doğru bir yaklaşım ve katkı sunmak içindir. Başlarken söylediğim gibi bu faaliyet

tarzıyla ilgilenenler bu konuyu önce doğru tanımlasınlar, konuya girişi doğru yapsınlar. Hayli önemli bir konu olduğundan kesinlikle basite almıyorum. Fakat öyle yapılmasını da kabul etmek istemiyorum. Benim de, devrimin de bu tip ucuz edebiyatçılara ihtiyacı yoktur ve zarar veriyorlar. Edebiyat çok ciddi bir uğraştır. Ve üzerine durulursa size söyleyeyim ki, hem Türk, hem de Kürt edebiyatçısı ve sanatçısı için en büyük katkılar bu sahada ortaya çıkabilir. Hemen hemen tüm sanat etkinliklerinin rolünün olabileceğine inanıyorum. Roman, şiir, müzik, sinema, resim, hepsi rolünü oynayabilir.

Bir defa, kuşkum yok ama yine sorayım, Kürt edebiyatı, Kürt şiiri dediğimiz zaman Kürtler tarafından yazılacak ve Kürtçe yazılacak sanat anlatılıyor, değil mi?

Şüphesiz Türkçe de yazılabilir. Bütün dillere de çevrilir. Çok ciddi bir eserin bütün dünya dillerine çevrildiğini biliyoruz. Fakat doğrudur, Kürt dilinin gelişmesi güçlü bir Kürt edebiyatının veya Kürt romanının yazılmasına bağlıdır. Büyük bir Kürt romanı Kürt diline büyük gelişme imkanı verecektir. Zaten dilin gelişmesi de, edebiyatın gelişmesine bağlıdır. Ve bu da artık devrimci edebiyatın ifade tarzıyla olabilir. Dolayısıyla Kürt dilini geliştirmek isteyenler devrimci edebiyata giriş yapmak durumundadırlar. O sahiplerini bekliyor. Biz kaynağını ortaya çıkardık, yöntemini temel kategorilerini gerçekleştirdik.

Malzeme hazır, diyorsunuz.

Evet malzeme hazır, bu işte kendini biraz usta görenler lütfen, doğru ve sanatçıya yaraşır bir biçimde yaklaşsınlar, diyorum. Verdiğiniz bazı isimler var onlar hakkında sanırım bazı kısa değerlendirmeler istersiniz.

Tabii.

Ayrıca söyleyeyim ki, ben PKK olayını ve edebiyat ilişkisini öyle fazla ortaya koymuş değilim. Yine Kürdistan'daki ulusal kurtuluşun devrimci durumuyla edebiyat arasındaki ilişkiyi

fazla ortaya koymadım. Ama nasıl yaklaşılması gerektiğini belli bir örnekleme yoluyla anlatmaya çalıştım. Şimdi piyasadaki sanatçılara gelince Yaşar Kemal hakkında kısaca değindik. Yaşar Kemal, eğer yaratıcılığım, Kürt ilişkilerinin edebiyata, romana kanalize edilmesine kullansaydı bence uluslararası alandaki rolü çok daha artardı. Lakin buna girişmedi.

Çukurova'yı yazdı!

Yalnız, Kürt'ü de çok kötü ortaya koydu. Ortaya koyduğu Kürt'ün ne kadar ulusal gerçekten uzaklaştırıldığını, bunun Türk sömürgeciliğiyle, Kürt gericiliğiyle ilişkisinin ne olduğunu ortaya koymadı. Orada ortaya koyduğu Kürt tipi çok soyuttur. Bazı romanlarında var ama çok cılızdır ve kesinlikle Kürt çelişkisini ortaya koymamıştır. Bu çok büyük bir günahtır! Görürseniz veya tartışırsanız bu büyük günahı işlememeliydi dediğimi aktarırsınız ve bu günahı işlediği için acı duyuyorum.

Bu sözleriniz yayınlandığı zaman, Yaşar Kemal'in karşılığını yazmasını kendisinden isterim.

Bakın Kürt insanı çok çelişkilidir. Kürt insanının ulusal imhası, tarihten kopartılışı, dilsizleştirilmesi, büyük duyumsuzluğa mahkum edilmesi durumu ve buna benzer bir yığın acısı vardır. Bunu çok yönlü olarak ortaya koymadan Kürt'ü nasıl ağzına alabilirsin? Sen nasıl "Kürt Yaşar Kemal'im" diyebilirsin? Bir eleştirim var; ben Türkçe roman yazılmasını da kötü görmüyorum; öyle uşaktır, ajandır demiyorum. Ama çok ciddi bir eksikliği de yaşadığını ve bunun da onu hiç onurlandırmadığını, güçlü kılmadığını söylemekle yetiniyorum. İlla Kürtçe yazsın demiyorum. Ama edebi gücünü bir Kürt ilişkisini açığa çıkarmakta kullanabilirdi. Ona böyle bir eleştirim vardır.

Şimdi Yılmaz'ı da biraz anlatmaya çalıştım. Yılmaz kendini biraz daha Kürt boyutuna yaklaştırdı. Fakat Yeşilçam kültürsüzlüğünü veya gericiliğini fazla kırmadı. Ama mücadele

de etti, devrimci edebiyatla da uğraştı...

Ama Yılmaz da Kürt kimliğine politik kimliğiyle yaklaştı. Fakat buna sinemasında yaklaşmadı.

Evet, sinemasında yaklaşmadı. Son zamanlarda pratik olarak yaklaşmak istedi. O da yetmedi, eksik kaldı; kısaca onun sonu trajik oldu.

Ama sizin "Yılmaz'ın kendisi film olmalı, hayatı filme alınmalı" saptamanız, ilk defa işittiğim bir saptamadır.

Evet, Yılmaz'ın çözümlenmesini ileride daha kapsamlı bir biçimde yapmayı düşünüyorum. Fırsatım olsa Yılmaz'ın çözümlemesini yapabilirim. Özellikle aile kadın, siyasal ve sinemasal durumunu bir Kürt çelişkisi temelinde yorumlayabiliyorum. Fakat direnişçiydi, kolay teslim olmadı.

Mert insandı.

Evet mertti. Kısaca diğer sanatçılara göre ileri bir aşamadır.

Bir de kahraman bir yanı vardı.

Kahramancaydı, yiğitçeydi, direnişçiydi, fakat tam sonuca götüremedi. Cemal Süreya şairliğini anlattım, son dönemlerde uyandı, fakat, ömrü yetmedi...

Ama bütün bu uyanmalar da, 1984 sonrasındaki yükselişle ilgili oluyor. Gerçekten de bütün dünyaya baktığımızda iyi romanlar ancak yükselen bir toplumda var.

Evet, kısaca İbrahim Tatlıses olayına değinmek istiyorum. Bizim PKK ilan edildiği yıl ses dalında ödüllendirildi. Ve giderek şöhreti tırmandırıldı. Özal'ın da onu birçok geceye davet ettiğini, onun birçok gecesine bizzat gittiğini, Çankaya'ya bile çağırdığını ve yine onu Türki Cumhuriyetleri'ne, Avrupa'ya yolladıklarını, ona bizim gecelere alternatif geceler yaptırdıklarını biliyorsunuz. Bana göre İbrahim, 12 Eylül'de en çok kullanılmak istenilen bir şahıstı. Onun durumunu biraz özel savaşla değerlendirmek gerekir. Piyasaya sürülen arabesk müzikle, özellikle gençliği, halkı uyuşturmada en çok kul-

lanılmak istenilen bir tiptir. Sanırım buna siyasi baskı da eklenebilinir. Fakat kendisini de, zayıflıklarını da en üst düzeyde kullanmayı bildiler. Ve bunu kendisi de kullandı. Bu durumuyla bazı olumsuzları oldukça çok konuşturdu. Biz zaman zaman Kürt sorununa Kürt müziğine doğru yaklaşması için uyardık. Biraz ilgi duymaya başlıyor. Fakat sanırım politik baskı nedeniyle fazla açılım gösteremiyor veya ilgisini sürdüremiyor. Halen problemli durumda olanlardan birisi de odur. Özellikle Kürt müziğine karşı konumu çok onursuzdur. Yine Kürt tipini Yılmaz'dan çok daha geri temsil ediyor.

Tabii, Yılmaz ne kadar eleştirilirse eleştirilsin adı üstünde kraldır, kahramandır.

Burjuvazi aslında onu sahte bir biçimde Yılmaz'a da dayatmak istedi. Yani Yılmaz'ın ününü, şöhretini onunla gölgelemek istedi. Sistem bunu çok açık destekledi kendisi buna alet oldu. Biz uyardık, hatta sert uyardık, fakat, tam sonuca gidemedik.

O kadın vardır.* Aslında o da Kürt'tür.

Yeni şöhret olan mı?

Evet, çeşitli aşk skandallarıyla o da popülerleştiriliyor. En son "Ben de Kürdüm" dedi.

Ne de olsa Kürtlük moda olmuş. Onun Kürtlükle bir alakası yok, Kürt olmak moda.

Evet, fakat ilgi çeken bir tip olarak kullanılmak isteniyor. Ben bu Yeşilçam'ın biraz özel savaş tarafından kullanıldığı kanısındayım.

Bu her zaman öyledir.

Toplumu uyuşturmada ve toplumda olumlu tipler yerine, olumsuz tipleri egemen kılmada Yeşilçam'ın konumu üzerinde cidden durmak gerekir. Bakınız bu konuda bir eleştirimi yapayım; örneğin Özgür Gündem'de sanat sayfası vardır. Ne yapıyorlar? Her gün "şu film, bu film var" diyerek reklam

* Hülya Avşar.

yapıyorlar. Yeter mi? Devrimci gazeteciliğin bununla yetinmesi mümkün değildir. Bizim basınımız, genelde Amerikan sinamasının, özelde Yeşilçam sinemasının, halklar açısından ne ifade ettiğini bilmeli ve yazmalıdır. Bu sinamanın bir tarihi var. Yaratmak istediği bir tip, bir ilişki tarzı var...

Ve bunlar Anadolu halkını eritmiştir ve yutmuştur. Kürt kızını, Kürt erkeğini, Türk kızını, erkeğini ve ailesini, velhasıl bütün sosyal yaşantıya alt-üst etmiştir. O filmlerin herbirisi, çok önemli bir toplumsal tahribat olayıdır. İleri de olabilir. Yılmaz bütün yönleriyle bir eleştiriye tabi tutulabilirdi. Ve bu eleştiri, doğru sinema, doğru sanat yönelişini ortaya çıkarırdı. Yalnız sinema değil, bir sürü roman, şiir var; hepsinin eleştirisini sayfalarınızda yapabilirdiniz. Böylece bunun yerine alternatif sanat ortaya çıkardı. Hiç kimse "devrimci alternatif sanata, edebiyata ihtiyaç yoktur" iddiasında bulunamaz. Hayır, şiddetle vardır. Fakat sayfa boşa kullanılıyor. Sizin birçok değerlendirmeleriniz var, bunu da yansıtmak gerekiyor; eksik kalıyor. Bu konuda birçok sinema yazarı, edebiyat yazar var. Onlar bu konuda kendilerine düşen rolleri yerine getirmek durumundalar. Ama yapmıyorlar.

Şimdi bir noktaya daha değineyim. Türk sanatında ve edebiyatında Kürtlerin önplanda olduğu görülüyor. Fakat bu Kürtler, Türk sanatındaki önde gelen Kürtler, devşirme durumundadırlar. Osmanlı'daki yeniçeriler durumundadırlar. Bunlar, Kürtlüğü değil, Türklüğü geliştirmeye hizmet ediyorlar.

Türkçe ikinci dilleri olduğu için daha iyi kullanıyorlar.

Hayır. Sorun bu değildir. Bu kadar basit değildir. Ben size şunu söyleyeyim: En iyi Türkçüler Kürt'lerden çıkar. Bu bir kuraldır. Bir de bunu tamamlayan kural vardır: Bunun, Kürtlüğün katledilmesinden, yakından bağlantısı vardır.

Ağaçlarda bir kol fazla gelişirken diğerini katlediyor.

Apo Kardeşim, şimdi Kürtlük kendisini yeniden

keşfediyor. Bu arada çok paradoksal durumlar da ortaya çıkabiliyor. Özellikle Kürtler içinde, Türk olarak bilinen önemli kişilerin Kürt oldukları anlaşılınca birden çok yüceltme başlıyor. Abdullah Cevdet bunlardan birisidir. İttihad ve Terakki kurucusudur, Kürttür ve bir ara Kürtlükle ilgilenmiştir. Ancak her türlü kılığa da girdiği biliniyor. Türkçü de olmuştur, İngilizci de. Şimdi yapmış olduğunuz çözümlelemelerle birlikte şu yasaya ulaşıyor muyuz? Bir başka toplum içinde, kendi kökünden koparak yükselen bir Kürt'ün hiçbir zaman mükemmel olamayacağını bir yasa gücünde söyleyebiliyor muyuz?

Türklük önemli oranda derlemedir. Hızlı Türkçülerin tarihini araştırın, başka milliyettendirler. Hepsi başka alanlardan gelmişlerdir. Bunun birçok örneğini verebilirim. En hızlı Türk Milliyetçileri, Balkanlar'dan kopup gelen göçmenlerin içinden çıkmışlardır. Mustafa Kemal'inden tutalım Kenan Evren'ine kadar...

Ayrıca teoride de öyledir. Akçora Yusuf, Agayef Ahmet...

Anlaşılıyor, yani politikada da öyledirler. Sorun, bunların Anadolu halkına fazla yararları olmadığı noktasındadır. Bunlar uç noktalardır, tutulmak isteniyorlar Ekstrem oluyorlar, ekstremler de her zaman halkların kökenine zarar verir. Bu Kürtte de, Türkte de vardır. Türkten kopan Kürt'e aşılanır, Kürtten kopan Türk'e aşılanır. Türk özenti duyar, başkasına yama olur. Yani bir hastalık, bunalım nedenidir. Bunları devrimci eleştiriyle iyi ortaya çıkarmak gerekiyor. Ben bazı ipuçları verdim.

Tabii, bu saptamanın bir de başka yönü var. Şimdiye kadar, Türklük Kürtlüğü ortadan kaldıracak kadar bir büyük sahiplik iddiasındayken, artık Türkler, en çok övündükleri kişilerin önemli bir bölümünün Kürt olduğunu görmeye başlıyorlar. Şovenler açısından bir deprem..

Bir deprem değil, arka arkaya depremler zinciridirler. Her adım bir deprem oldu. İlk deprem nedir? "Kürt var mı, yok mu?" sorunsalı üzerindedir. Benim uzun yıllar verdiğim mücadale "Kürt vardır" mücadelesidir. Bu "güneş vardır" veya "dünya dönüyor" mücadelesidir. Bunu kabul ettirdik.

Sonra "ulus" tartışması çıktı. Kürt var ama, "ulus" değil dediler. Burada da bölüm etnik topluluk" ya da "ulusal topluluk" diye tutturuyorlar. Şimdi, "etnik, ulusal, azınlık mıdır, ulus mudur" tartışması sürüyor.

Diyelim ki ulus olduğu kabul edildi. Bu kez "Kendi kaderini belirleyebilir mi, belirleyemez mi?" tartışması başlıyor ve büyük bir kısmı "Çok parçalı olduğu için belirleyebilmesi zordur, dolayısıyla ona otonomi yeterlidir; hatta otonomiye de gerek yok, kültürel özerklik yeterlidir" biçiminde tartışma sürdürülüp gidiyor. Bunun bir parçası olarak "Kürt için parti gerekli mi, değil mi?" tartışması var. Resmi düzeyde Kürt partisi yasaktır. Sosyalistler arasında da benzer bir yasaklama var; "Kürtler ayrı siyasal örgütlenmeye giderlerse bu marksizm-leninizm kitabına ters düşer" deniliyor. Devletin yanında, sosyalistler arasında da yasakçılar var. Bunlara göre İşçi Partisi, Sosyalist Parti olur; bizimki marksizm-leninizme aykırı düşer. Acaba bunlarla devletin tutumu arasında ne fark var?

Biz, bunları bir kenara bıraktık, partiyi kurduk. Bir depremdir. Ama bu kez, "Bu partinin mücadalesi olacak mı, olmayacak mı? Kader belirlemek için mücadele ederse, silaha sarılırsa ne olur?" tartışması başlıyor. Bunlar üzerine büyük tartışmaların olduğunu biliyorsunuz. Biz az çok bunların hepsini, "Kürt vardır, ulustur. Parti kurabilir, parti de siyasi askeri savaşım verebilir," diyerek göğüsledik ve de savaşım verdik, buraya kadar geldik, Kürt ne oldu? Biraz ortaya çıktı. Kürt'ün birçok özellikleri biraz daha deşifre edildi.

Bu ne demek? "Kürt deşifre edildi" ne demek? Aslında biz,

bütün bu depremlerle, bütün bu redlerle, bir iş yaptık: Biz Kürt'ü bulduk. Bizim Kürt'ü bulmamız, Kürt'ün yeniden yaratılmasıyla eştir. Bu nedenle acaba "yarattık" desek mi, diye tereddüt ediyorum.

Bu sözüme iddialı gözüyle bakılabilir. Peki Genelkurmay ne diyor? "Sorun yoktu yaratıldı" diyorlar. Genelkurmay'ın bu görüşünü yabana atmamak lazım. "Mesele yoktu, yaratıldı" demekle aslında "Kürt yoktu, yaratıldı" demeye getiriyorlar, değil mi? Resmi literatür şimdi bunu söylüyor. Bu görüşü de yabana atamayız. İlkel milliyetçiye göre "Eskiden Kürt vardı, çok görkemliydi." Genelkurmay'a bakarsan "Kürt yoktu, yaratıldı" diyorlar. Genelkurmay kemalist görüşü savunur. Kemalist görüşe göre de, -dediğim gibi- Kürt Dersim'de yokedildi. Ağrı dağında mezara gömüldü, betonlandı. İlkel milliyetçiliğe göre, zaten bütün tarihi, Sümerlerden başlamış, yüzlerce devlet kurmuşlardır. Ve bunun da en onurlu temsilcileri kendileridir. Aşiretleri, devletten daha değerlidir. Böyle bir Kürt var. İşte Barzani: Ankara'ya geldi, puşisini bağladı, şalvarını giydi ve "Ne görkemli Kürt" diye TV'ye çıkarıldı. Bu da bir Kürt tanımı oluyor. Şimdi kimisi, "Kürt yoktur", kimisi de "vardır" diyor. En değme karikatür bile var olan bu Kürt kadar iyi çizilmez. Şimdi bir de, "Apo Kürt'ü" ortaya çıkıyor. Bu "Apo Kürt'ü" nedir? Genelkurmay yok sayıyor; "Ciddiye almıyorum" diyor. Barzani; zır-zop geliyor, kefiyeyi bağlıyor, şalüşepiki giyiyor, "Kürt böyle olur" diyor. Şimdi habire benim Kürtlüğüm tartışılıyor. Kimisi "Ermeni midir?" diyor, kimisi "Aslında Türk'tür" diyor, kimisi de, "Kürtlüğü kuşkuludur" diyor. Yani hâlâ tanımı tam yapılmamış, değil mi?

Evet o kesin.

Evet tanım tam yapılmamış. Şimdi bütün bunların bir sonucu olarak biz, Kürt'e nasıl bir kimlik tanıyacağız?

İş zorlaşıyor. Hem "Apocu Kürt" tanımına yaklaşılıyor ve

hem de "sahte Apocular" ya da benim kullandığım sözcüklerle "küçük Apolar" var...

Evet. Benden daha müthiş Apocu çıkıyor. "En değme Apocu benim" diyor. Her gün karşıma çıkan örnekler beni çatlatıyor. "Nasıl Kürt olduğunu ispatla" diyorum. Eylemde yok örgütlenmede, çabada, hizmette yok; ama isim yapmada da üstüne yok! Önünü bıraksam hepsi beni katbekat aştığını söyleyecek. Hepsi astığı astık, kestiği kestiktir. Bunlar nasıl Kürt? Şimdi bunun için örnekleri daha da çoğaltabilirim. Kürt tanımına, çok yönlü yaklaşmak gerekiyor. Tarihi, siyasi temelde sömürgeciliğin, ilkel milliyetçiliğin gözüyle ve en önemlisi de PKK gerçeğinde biraz tanımayı ve yaklaşmayı bilmek gerekiyor. Bence Apocu yaklaşım veya Apo kişiliği de bu biçimde değerlendirilmelidir. Apo kişiliği farklı bir yöntem çiziyor ve büyük bir red kişiliğidir. Şimdi ben kendi yaşamımı özetlemeye çalıştım. Benim yaşamım, diyebilirim ki basitten karmaşığa, sıradanlıktan insan yüreğinin zor dayanabileceği uçurumlu güzergahlarda yol almaya, yine en basit köylü kavrayışlarından en kapsamlı felsefi yaklaşımlara kadar, yaklaşım gücüne ihtiyaç gösteren olağanüstü bir gelişmedir. İşte kitaplar geliştiriliyor; o zaman olayın kendisine çok yönlü bakalım, iyi değerlendirelim diyorum. Şimdi Türk'e göre, "Apo Kürt'ü" veya PKK korkunç bir olaydır, değil mi? Şu anda piyasada en çok bu tehlike işleniyor, değil mi?

Evet, Apo ve PKK şu anda Türkiye için en büyük öcüdür!

Öcü! Bu diğer sömürgeciler için de öyledir. ABD ve Avrupa için de öyledir. "Böyle Kürt'ü hiç kabul etmeyiz" diyorlar. "Barzani moderndir, kravat da takmış." diyorlar. Aslında, Orta Çağ'dan kalma ve Orta Çağı sürdüren yaratıktır, ama, "en moderndir" diyorlar. Celal Talabani ise, zaten bu işlerde, kravat takmada ustadır ve diplomasiye de sıçramıştır. "Apo'nun ne olduğu belli değil" diyorlar. Benim için daha önce, "Ağası da belli

değil, aşireti de yokmuş" diyorlardı.

Evet, aşiretsiz Kürt...

Şimdi de dediğim gibi işte "İdeolojisi nedir? Komünist midir? Milliyetçi midir?" hususlarında da bir kargaşa var. Aslında, ilkeye göre bu nerede özetleniyor? Kürt olayında PKK ve Apo tanımında eğer tam bir netleşme sağlanamıyorsa, bu biraz da gerçeğin kendisinde aranmalıdır. Biz Kürdü öyle ne etnik kişilik olarak değerlendirebiliriz, ne de tam bir ulusal, enternasyonal olarak, ne tam bir felsefeye sahip, ne te tam bir dine sahip olarak değerlendirebiliriz. Şimdi bütün buralarda Kürdün hem bir şeyler alma durumu var, hem de bunlarla yokolma durumu var Kürt, etniklik ulusallık içinde biraz var ve biraz yok durumundadır. İdeolojik olarak biraz var ancak çoğunlukla yoktur. Felsefede az var veya hiç yoktur. Dinler var, ama, bütün Kürtlerin şu veya bu dinden ne kadar yaşadıkları da tartışmadır. Adı müslüman ama müslümanlıktan başka her şeye benzer. İmamlar tarikatlar, gerçekleri çok karmaşıktır. Ve en önemlisi de netlik yok, muğlaklık ileri düzeydedir. Demek ki, Kürt gerçekliği kaygandır. Demek ki, bir yerden bir başka yere akıyor ve henüz oturmamıştır. İşte burada, bu çözümlemede, sınır tanımaz Kürt ihanetinin çıkması kaçınılmaz ve bunu tartışmak mümkündür. Şunu söyleyeyim: Hemen hemen Kürt'ün bütün olaylarında ihaneti gözlemlemek zor değildir. Ben bu nedenle, halkım için, "kendine en çok ihanet eden halk" tabirini kullanıyorum.

Ama çözümlemem burada durmuyor: Kendine en çok ihanet eden halktan, ancak kendisini en çok tüketen kişilik çıkar. Çok lanetli bir iştir.

Bu çözümlemedir. Bu çözümleme Kürt kimliğinin nasıl ele alınmasına dair az-çok bir fikir veriyor, bir yol yöntem belirliyor. Onun için ucuz Kürt değerlendirmelerine girmeyelim; ama Kürt yoktur da demiyelim. Kürt vardır, insanlık tarihi kadar es-

kidir. Bütün bu tarihin günümüze kadar gelenidir. Ve hatta bu anlamda Kürtlük, insanlığın önemli bir hikayesidir. Bunun neye benzediğini biliyor musunuz? Mahsendeki insan, zindandaki insan, alttaki insan, yitirilmiş insan, mezardaki insan ama gerçek insan, ama temel insani özellikleri de yaşayan insan durumuna benzer. Anlaşılıyor mu?

Çok güzel anlaşılıyor.

İşte bizim Kürt aynı zamanda böyle bir Kürt'tür. Ve bir anlamda Kürt'ü çözmek insanı çözmektir. Bir de Kürt'ün kurtuluşu, insanın kurtuluşudur. Kürt'ü tam kurtar, ben, sana, dünyanın kurtulduğunu söyleyeyim. Ve Kürt böyle kaldıkça, bu dünya lekelidir, kusurludur. Her türlü kötülüğe mahkumdur. Kürt bir yerde insanlığın olumsuzluklarının bir özetidir; bu anlamda ızdırabıdır, trajedisidir. Ama bir anlamda da bütün bu çirkinliklerin aynasıdır. Ancak yine de insandır. İnsandır çünkü, bu kadar çirkinlikleri yaratan kendisi değil başkalarıdır. Kendisi yaratan değil yansıtan oluyor. Eğer Kürtte bu kadar çirkinlik, sömürü, baskı yokoluş varsa başkaları bunu dayatmıştır. Bütün bunlar çirkin olduğuna göre, aslında çirkin olan başkalarıdır. Kürt değildir. Kürt çözümlemesi bu kadar derinliğine ele alınırsa, insanın en doğru tanımına ulaşabilirsiniz. Bunu, Kürt olduğum için veya Kürt meselesiyle en çok ilgilenen biri olduğum için söylemiyorum; bir sosyolojik olay olarak ele alıyorum. Çok önemli sonuçlara varabilirsiniz. Demek Kürt'ü inkar etmek doğru değildir. Kürt'ü bilime konu ederek inceleyebilmek oldukça önemlidir diye düşünüyorum.

Bir de Apo olayı var..

Sanki Apo olayını dışınızdaymış gibi alıyorsunuz..

Duyguyla alıyorum. Sezgilerimden çıkarıyorum. Ancak artık benim için de nesneldir. Bu nedenle diyorum ki, Apo olayı, bu noktada, çözüm bulma iddiasındadır. Ben Apo olayı'ndaki çözümü uzun süredir tartışıyorum, dikkat ediyor-

sunuz...

Bunu, bütün sistemlerle, bütün emperyalist ülke politikalarıyla bağ içinde, yine eski Kürt tipleriyle ilişkisi içinde ele aldık. Bir de en çok bastıran veya yok etmeye çalışan Türk tipiyle, sistemiyle ilişki içinde ele aldık. Ayrıca korkunç bir savaşım içinde ele aldık. Ve bu aslında ben'dim. Hem söyledim, hem de yaptım. İpini kopardı ve buraya kadar geldi; bu Apo'dur. Bu Apo olayıdır. Bu Kürt tipi ne olacak? Ben ne olacağım? Toplumsal bir kalıba nasıl döküleceğim? Yani kimlik sorununa cevabım ne olacak? 44 yaşındayım, hâlâ bir çocuk heyecanıyla işin içindeyim. Acelem yok, her saniyem çok yoğunluklu geçiyor. Hayırlı birşey ortaya çıkarmaya çalışıyoruz: Oldukça güzel, adil, eşitlikçi, özgür, emeğe saygılı, doğayla barışık -gerçekten yani, çok idealize ediyorsunuz diyeceksiniz ama- cennetin eşiğine kadar gelmiş bir tipi ortaya çıkartmaya çalışıyoruz.

Ama cennete girmeyecek!

Girmeyecekse de Arafat'ta kalır! Savaş, bunun için oluyor. Bu bir yerde insan çözümlemesidir. Dikkat edilirse Kürt'ü, insan çözümlemesi içinde oturtmaya çalışıyoruz. Eğer başarılırsa iyi bir iş olur. Bunu, yüce bir uğraş olarak değerlendiriyorum ve çok insani, enternasyonalist bır çaba olarak alıyorum. Her ne kadar Kürt unutulsa da, ciddiye alınmasa da, Kürt'ün eyleminin çok enternasyonal olduğu kanısındayım. Ve yine insanlık tarihi kadar eski ama insanlığın bütün geleceği kadar da yeniyi bağrında taşıyan kimliği temsil ediyor. Üzerinde ısrarla duruyoruz ve hemem söyleyeyim ki, Kürt kimliğinin çözümlenmesine yardımcı olacağı kandısındayım. Dolayısıyla Türk'ün de kendisini doğru tanımlaması gerektiğini söylüyorum ki birlikte işler yapabilelim. Çünkü birlik isteyen, kardeşlik istiyen çok! Onları doğru temelde, birbirlerini inkar etmeden ama doğru çözümleyerek anlamaya davet ediyor ve bu kan fazla

dökülmeden de bu işler mümkündür diyorum. Bu açıdan da resmisine, gayri resmisine, işçisine, burjuvasına, gencine, kadınına, erkeğine, hemen hepsine çok zorlandığınız Kürt kimliği, Kürt uyanışı karşısında kendiniz gözden geçirin, Kürt'ten zarar değil, -şimdiye kadar olduğu gibi tek taraflı güç aldınız, bundan sonra çift taraflı- güç alırsınız. Bu daha doğru bir güç almadır, daha doğru güçlenmedir. İnsanlık içinde daha doğru bir yer tutmadır, diyorum.

Evet, çok güzel söylediniz!

Dönüş meselesine gelince; aslında ülkeye dönüş, benim literatürümde veya uğraşlarımda çok daha kapsamlı bir anlama sahiptir. Aslında dönüş demek doğru olmaz. Sanki var olan bir yer vardı da, o bir yerden ayrılmış da, oraya dönsün biçiminde bir anlam ihtiva ediyor. Aslında kopuşu da, gidişi de, dönüşü de hayli karmaşık ve bilinçsizce olmuştur. Dönüş olayından illa bahsedilecekse, esas itibarıyla, demin söylediğim gibi kendini tanımlama biçiminde bir dönüşe ihtiyaç vardır. "Kimim, hangi tarihten geliyorum?" diye tarihle kendine dönüş olmalıdır. Buna "Kendi tarihini az-çok anlamaya dönüş" diyorum. Böyle bir dönüşe ihtiyaç vardır. Bunun için ilk ortaya çıktığımızdan beri, doğru tahlil yöntemini ısrarla savunmaya çalıştık ve güncel gerçekliği kavramaya dönüştürdük. Kürt'ün yaşadığı yaşam, ekonomik siyasal düzeyde bize neyi ifade ediyor? Bunu da, güncel somut durumu anlama biçiminde, yani "kendimi tanımaya dönüştüreyim" biçiminde yapmak gerekir ki o da az-çok yapılıyor. Şimdi buna ilaveten daha çok vurgulanmak istediğiniz, yurtdışından fiziki dönüş oluyor.

Hayır, ben onun nasıl olduğunu soruyorum. Yani bir prova mıdır, bir program mıdır?

Daha da önemli olan ruhta dönüş olayıdır. İnsanlarımız büyük bir yabancılaşmayı ruhta yaşıyorlar.

Değerlere dönmek diyorsunuz.

Büyük bir ruhi yabancılaşma var. Bu yabancılaşma çok önemlidir. Ruh olarak kendine gelmeyen insanın düşünce olarak kendisine döneceğini sanmıyorum. Önce Ruhta mı olur düşüncede mi olur, bu mühim değildir. Ruh ve düşünsel dönüşe ihtiyaç vardır. O da nedir? Kendi gerçeğini düşünme kendi gerçeğini duymadır. Yani ülke harabedir diye adam kaçıyor! "Kardeşim ülken harabe değil, orta altın var, ülkene dön" diyorsun, kendisi "ülke ve coğrafyası öcü gibidir, yılanlar vardır, ben kaçarım" diyor. "Hayır, oarda senin gibi yüzlercesini besleyecek her şey var" diyorsun, adam bunu düşünmekten kaçıyor, ruhu daralıyor; habire kaçıyor! Bu açıdan onun ruhunu ülkeye taşırmak, ülkeyi ona sevdirmek çok önemli bir uğraştır. İnsanlarımızın, ülkesini tanımaya, tartışmaya, değerlendirmeye, onu ruhuyla yaşamaya ihtiyacı vardır. Ancak bu sağlandığında ülkeye gerçek bir dönüşten bahsedilebilir.

Bu öncelikle bir beyin işidir. Kürt beyni, önce Türk'ü düşünür, Arab'ı düşünür, her türlü olmaz işi düşünür, ama kendisini düşünmez. Böyle bir düşünme alışkanlığı yoktur. Bu nedenle önce düşüncede büyük bir dönüşe ihtiyaç vardır.

Düşüncede dönüş kendi malzemesini, materyalini değerlendirme, bu da kendi dağından taşından tutun, kurdunakuşuna, tarihine, gölüne, ovasına, kültürüne, diline, her türlü sosyal siyasal gerçekliğine, kendi devrimine kadar düşünceyi kurma anlamına gelir. Kısaca düşünce çarkını işletmesi gerekir. En önemli dönüşümlerden bir tanesi de budur. Buna ruhi dönüş de eşlik edebilir. Kendisinden korkmaması, kendini göstermesi gerekir. Ama yabancıların dayattığı biçimde olmamalıdır. Yabancıların dayattığı gibi düşünmek, konuşmak, sevmek sadece yabancılaşmadır ve oldukça da tehlikelidir. Kürt'ün bu konuda dönüşe şiddetle ihtiyacı vardır.

Beyinde dönüşüm, düşüncede dönüşüm, diyorum. Beni bir

idealist felsefenin adamı olarak almayın, mutlaka bunların maddi temeli vardır. Yabancılaşmasının maddi temeli vardır. Benim görebildiğim önemli bir nokta şudur: Kürt, katliam artığıdır! Maddi olarak bir yokedilişten arta kalandır. Kürt bir katliam artığıdır ve fiziki olarak da dünyanın dört bir tarafına savrulmuştur. Büyük bir kısmı Anadolu'ya, İran'ın içlerine, ta Halep'inden tutalım, Avrupa'sına kadar savrulmuştur. En az Kürt, ülkedeki Kürttür. Onun üç-dört katı dışardadır. Aslında bir köle diasporası vardır. Ve kalanlar da çok ilkel, sömürgeciliğe çobanlık yapmak, boş araziler sürmek için bırakıldı. Yani yüzde yüz işgalcilerin çıkarında bir diaspora var ve geri kalanlar da biraz çobanlığı, bizar ziraatçılığı için bırakıldı. Kesinlikle kendisi için bırakılmadı. Dolayısıyla bu büyük diasporanın geriye çevrilmesi gerekiyor.

Diaspora sözcüğünü kullanmaktan çekinmiyorsunuz..

Toprağından koparılan, sürülen halkların savruldukları alandır.

İşte tarihte çok büyük bir Yahudi diasporası vardır. Ve şimdi 2000 yıl sonra Filistin'e dönüşlerinin ne kadar yoğun olduğunu görüyorsunuz.

Ermeniler var...

Evet, ayrıca bir Ermeni diasporası vardır. Onlara da biraz dönüş tutkusu düştü. Bir örnek vereyim; bir Habeşistan'daki Yahudi -2000 yıl önce kimbilir nerden oraya gitmiş- Filistin'e gelince, uçaktan iner inmez ilk yaptığı iş toprağa kapanmak, sarılıp öpmek oluyor. Ama Kürt halen kaçıyor! Dersim, Pazarcık, Elbistan, Bingöl, Urfa boşaltıldı. Bir Hakkari kalmıştı, şimdi orası da boşaltılıyor. Yani herkes geri dönüp bir uluslaşmayı, yurtseverleşmeyi, yurtedinmeyi yaşarken, bizim Kürt muazzam bir diasporayı yaşıyor ve bu noktada aslında PKK, Kurt diasporasını durdurma hareketidir. Eğer PKK son anda yetişmemiş olsaydı. Kürt tümden savrulmuştu. Ve yerinde yel-

ler esecekti! 12 Eylül darbesi, bu anlamda büyük bir Kürt diasporası hareketidir.* 12 Eylül döneminde, diasporaya, yani savrulmaya uğratılan Kürtler, tarihi boyunca uğaratılanlardan daha fazladır. Kürt köylerinin bu dönemde yarı yarıya boşaltıldığına bütün gözler tanıktır. Köylerin böyük bir kısmı bu son 12-13 yılda boşaltıldı. Şimdi çok ihtiyarlar ve bazı çocuklar kalmış. Eğer PKK müdahele etmeseydi, -yerine bu son göçmenler geliyor, Türkleşme zaten çok hızlandırılmış- gitmişti! Kürt diasporasıyla birlikte Türk yerleşmesi Ermenilere, Rumlara yaptığından çok daha vahşicedir. Bunu da buraya yazacak ve başaracaktı. TC'nin PKK'ye büyük öfke duyması biraz da bu nedenledir. "Sen bu büyük tarihi olayı, yani bu diasporayı nasıl durdurursun?" diye üzerimize geliyorlar. Hiçbir siyasi eylem bile yokken, bu Kürt köylüsüne bu kadar korkunç işkenceler bunun için yapılıyor. Dikkat ederseniz halen dağdaki köylüye, Şırnak, Nusaybin, Cizre'deki halka "kaçın" diye işkence yapılıyor. Bu konuda bana her gün gelen raporlarda "Sırf köylüyü kaçırtmak için görülmemiş bombardımanlar, işkenceler yapılıyor." deniliyor. Tek neden köylüyü göçertmek, diasporaya uğratmaktır. Ve bu büyük bir tehlike olarak halen devam ediyor. Zaten bizim ülkeye dönüş hamlesine önem vermemezin nedeni buradadır. Eğer ülkeye dönüş hamlesini biz çok yönlü -tarihi örneklerden de oldukça ders alarak- yapmamış olsaydık, şimdi aslında bütün mücadele de, bütün Kürtlük de gitmişti. Biz müthiş bir direniş sergilemeseydik, aslında o ilkel milliyetçi hainlerle, -işte demin söylediğim, Kürtlüğün tükenişinin ajanlarıyla- işi tamamlayacaklardı.

Burada yeri gelmişken hem tarihi değerlendirmemizi anmış olmak ve hem de yapılanlara ışık tutmak istiyorum. Mele Abdullah, 98 yaşında geldi, görüştük. Barzani'yi destekliyorlardı, "ben, son anda, bu Barzani'nin Kürt olmadığını, bir ajan ol-

* Maraş sonu Maraş Katliamı, "geniş" Eylül Dönemi içine giriyor.

duğunu fark ettim" diyordu. Bunun anlamı şudur: Kürtlük, kendine dönüş hiçbir zaman, poşi meselesi değildir. Şaluşepik bağlama işi değildir. Unutmayın ajanlar çok zaman kıyafet değiştirirler.

Ben demin size, Kürt çözümlenmesi bir insani çözümlenme; Kürt uyanışı bir insani uyanış Kürt dirilişi bir insani dirilişi olabilir dedim ve bunun üzerine gidelim diye ekledim. Ama karşımdaki 12 Eylül barbarlığı, genelde kemalizmin barbarlığı, Osmanlı'ya taş çıkartan bir barbarlık ve vahşetle, üzerimize geliyor. Bu konuda hemen bir ayrım yapalım; Osmanlı, Ermenileri toprağından kopardı, ama halkları ortadan kaldırma hareketi değildir. Hele dillerini, milliyetlerini asla inkar etmezdi. Ama M. Kemal, ama TC hiç de öyle değildir dolayısıyla, bunlardan daha gaddar, daha zalimdir. İslam dini bütün fetih ve saldırılarına rağmen, hiçbir halkı, onun dilini, kültürünü bilinçli bir yok etmeye tabi tutmamıştır. Ama kemalist milliyetçi ideoloji, kesinlikle yoketmeyi kararlaştırmıştır. Bunun üzerinde bilimsel olarak durmak gerekiyor. Ve Ermeni gitti, Rum gitti, azınlıklar gitti, en son Kürt kaldı. Onun da 12 Eylül'le başına ne getirilmek istendiğini biliyoruz. Şimdi hâlâ bunu kabul etmek Kürtçülük oluyor; ancak Kürtçülüğü bitirmek için sahte bir Kürtçülük, bir tuzak oluyor. Ve geriye işini bitirme meselesi kalıyor.

İşte burada, büyük dönüş hamlesine giriştim. Gerçekten bir Kürt olduğum için değil de, bir insanlık katliamına gücüm oranında karşı koyabilmek için kendi yeteneklerimi oldukça zorladım. Dünyamı durdurdum, yaşamımı durdurdum, bu büyük katliam olayını keseyim dedim. Tabii diğer biçimiyle, kendi yaşam özelliklerimi -1980'lerden sonra- unuttum. İnsanlığın kaybolmaması gereken bir parçası gidiyor! Benim için insanlık gidiyor.

Apo'yu "ne yapıyor" veya "nasıl çalışıyor" diye merak eden-

ler Apo'nun bu soruna yaklaşımına baksınlar! En son bir halkın daha kökü kurutuluyor; bu büyük insanlık dramı karşısında, eğer şu kadarcık insanlık kalmışsa, kılınız kıpırdamadan durabilir misiniz? Bunu herkese soruyorum.

Herkese soruyorum ve bizim PKK'lilere da soruyorum. Başkalarını bırakalım, içimizdeki PKK'liler bile bu dramı bütün boyutlarıyla anlayamıyor. Tümüyle bilincinde olduklarını sanmıyorum. Bunun için çok çalışılıyor, kavratılmak için, çözümlemeler her yıl derinleştiriliyor, dört defa derinleştirildi. Yine de tam başarılı olunamadı. Güney Savaşı bunu gösterdi.

Şimdi içindeki böyle olunca, dışındakiler bu büyük olayı ne kadar kavrayabilirler! Demin size söyledim; halen "Kürt var mı yok mu? Etnik midir, azınlık mıdır, ulus mudur?" tartışması yapılıyor. Ortada büyük bir insanlık dramı, büyük bir insanlık diasporası var! Ben "Gel benim savaşımı destekle" demiyorum. Ama "Bir tanım yap, böyle bir bilimsel olayı tespit et" diyorum. Bu tepsiti yaparsan PKK üyesi, PKK militanı mı olursun? Tabii ki olmazsın! Ve bunun yasalara göre de suç olmaması gerekiyor. Dediğim gibi ben, bu büyük dönüş hareketini bu temel kavrayış dahilinde ele aldım. Kendimi çok zorladım. Bana bu konuda "Sen nasılsın?" diyebilirsiniz. Kendime olağanüstü yüklendim. Bu esnekliği gösterdim. Gerçeği ortaya çıkarmak için kendi kendime "Temel ihtiyaçtır, uykudur, dinlenmedir, özgür yaşamdır; tüm bunları durdur ve açıl, dayan ama işin özüne bağlı olarak tehlikeyi gör ve ona göre kendini ayarla." dedim.

Mali politikadan tutun, örgüt politikasına, kadro tipinden tutun savaş biçimine kadar hepsini, büyük tehlikeleri gözönüne getirerek kazandım. Bilirsiniz, tehlikenin durumu ordunun durumunu belirler. Ordunun durumu, onun hazırlık düzeyini belirler ve o da askeri durumunu belirler. Bütün bunlar bu yeni dönüşe -veya dönüş de diyemeyiz- bu büyük diasporayı dur-

durmaya yolaçtı. Veya durdurma gereğini ortaya koydu. Birçokları halen yaşadıkları diasporanın -buna yerin dibine batırma da diyebiliriz- farkında değiller. Benim gece gündüz bağırmam, çağırmam, eylemim, savaşım "Biraz anlayın, duyun, bize birşeyler oluyor, bu bir gerçektir; anlamaya çalışacaksınız" diye hissettirmek içindir.

Anlıyorum, bazen bağırmak son çare oluyor.

Apo bağlılığı da bence bu çağrıya orantılı olarak ortaya çıkıyor. Bu büyük bir bağlılıktır. Sanırım biraz iyi hissettirdim, biraz kavrattım. Bence artık tehlikenin büyüklüğünü hissediyorlar.

Kürdistan, ayaklandıktan sonra Apo bağlılığı ortaya çıktı, değil mi?

Tabii, önceden bana kimse merhaba bile demiyordu. Yani önceki Apo, "İpini koparmış, herkesi yoldan çıkaran Apo" idi. Bu tehlikeyi biraz hissettirdikçe "Vay Apo sen bize bu kadar lazımsım, sana müthiş bağlıyız, militanınız, seni şu kadar severiz" demeye başladılar. Tabii bunlar benim için sorun değildir. Benim için sorun onlara tehlikeyi hissettirmek ve onları bu tehlikenin karşısında, ona karşı koyucu bir güç haline getirmektir. Şimdi buna yöneliş var. Dönüş iyi bir dönüştür; coşkulu oluyor. Ölümü de göze alıyorlar. Ve sanıyorum büyüyecektir.

Ben burada tekrar Kürt ahmaklarına söylüyorum; bu büyük dönüş hamlesini siz durduramazsınız! Ben bunun mekanizmasını kurdum ve sihirini keşfettim. Bu öyle herhangi bir ulusal kurtuluş savaşı da değildir. Herhangi bir askeri yöntemle ne anlaşılırı, ne de karşı koyulabilinir. Bu ruhsal bir olaydır, bir insanlık olayıdır, bir devrim, bir ruh hareketidir. Bu beyinde olup biten bir harekettir. Öyle kılıçla, silahla fazla üstesinden gelinecek bir hareket değildir.

Sorunun özü buradadır. Düğüm de çözüm de buradadır. Yüzeysel olarak artık "anladık" demekle, Kürt'ü "kabul ettik"

demekle bu işin çözülmeyeceğini de anlamak zorundadır. Hem anladıklarını söylüyorlar, hem de bizi her gün "vahşi" olarak niteliyorlar. Her gün bize "terörist" diyorlar.

Bunlarla bir yere gidilmez.

Evet, savaşı bir günde durdururum. Ama tek yanlı durduramam. "Siz durdurun, ben de durdururum" diyorum.

Çözüm iki taraflıdır. Bu nedenle ben "siz konuşun, ben de konuşayım" diyorum. "Dilimi kesmesinler, yeterlidir" diyorum.

Türkiye, isterse dünyayı jüri yapalım. Tartışmanın sonucunda ne karar verilirse razıyım. Herkesi yargıç yerine koyalım, onlar karar versin. Yeter ki ben savunmamı iyi yapayım. Türkler bundan gocunmamalı, bu temelde masaya gelme cesaretini göstermelidir. Niçin bundan ısrarla kaçıyorlar? Onun için "Teröristtir, birşey anlamıyor" demesinler. Devlete, o büyük başa, söylüyorum; "Eğer sizde zırnık kadar mertlik varsa, insanlıktan iğne ucu kadar anlıyorsanız, gelin karşılıklı oturalım ve konuşalım" diyorum. Ama Türkiye'de öyle adam yok!

Evet çok güzel!

Haydi bizi dilsiz bıraktınız, ben konuşmaya başladım; madem sizin diliniz uzundur, gelin, buyrun konuşalım.

Evet bu söyledikleriniz yükselecek ve o zaman konuşacak adam çıkacak.

Şimdi Başkan Kardeşim bu açıklamanızla da benim sorularım bitmiş oluyor.

Bu yoğunluk içinde, pratikte ne kadar önemli sonuçlar çıkarttığınızı büyük bir zevkle, sevinçle ve kıvançla izledim. Doğrusu, bu bölgeden Abdullah Öcalan gibi birisinin çıkmış olması, benim sevincimdir.

Böyle emek yolunda uğraşanların, bu sonuçlarda buluşmaları gerçekten saygıdeğerdir.

Sağolun...

APO HO'YU OKUYOR

Parti hareketimizin ortaya çıkışında
en önemli iki etkenden biri Vietnam Devrimi,
bir diğeri ise Türkiye Devrimci Gençlik Hareketidir.
Serxwebun, Aralık 1988, s.8

Japonya, Rusya'yı yendiği zaman Ho Şi Minh, onbeş yaşındadır.

Vietnam, Amerika Birleşik Devletleri'ni dize getirdiğinde Apo, yirmi yaşlarındadır.

1905 yılında Doğulu Japonya'nın Batılı ve Hıristiyan Rusya'yı yenmesinin, Doğu halkları üzerinde bir isyan rüzgarı estirdiğini, başka çalışmalarımda, saptamış bulunuyorum. Adı az duyulmuş Doğulu Japonlar, yüz yıllardır hep beylikleri, hanlıkları, devletleri yutan bu çarlık karşısında bir zafer elde ediyor; büyükler için yıkıcı ve küçükler için canlandırıcı bir dalga başlıyor.

Amerikan emperyalizmi karşısında yiğit Vietnam halkının elde ettiği zafer, 1960 yıllarının sonlarında, Che Guevera'nın Latin Amerika'da kısa kesilen yürüyüşünün arkasından, dünya ve özellikle Doğu ülkeleri gençliğini devrimcileştiren önemli bir gelişmedir; bu zaferin genel komutanı Ho, sömürge gençliğinin kahramanı haline geliyor. Vietnam işçi hareketleri tarihi ve Ho Şi Minh üzerine yazılı kitaplar, bu sırada, Ankara'da Abdullah Öcalan'ın elinden düşmüyor.

Ho ile Apo'nun kimlikleri arasında benzerlikler kadar benzemeyen yanlar da var; Ho, hep kişiliğiyle ilğili bilğileri saklıyor. Apo, kendi kişiliğindeki patlamanın daha çok bilincindedir ve zaman zaman kendi dışına çıkardığı bu patlamaya merakla eğiliyor, başkalarının da merak edebileceğini düşünüyor.

Benzerlikler daha çok; Ho Şi Minh, Fransız boyunduruğu ve kültürü altında ezilmiş bir halktan geliyor. Başkaldırılarıyla ünlü bir bölgede 1890 yılında doğuyor; babası bir halk doktorudur, ama yoksulluklar ve tükenmişlikler içinde ölüyor. Ho, bölgenin devrimci geleneğini çok önemsiyor, kutsallıkla anıyor. Bir gün ansızın Vietnam'dan ayrılıyor.

Çeşitli isimler kullanıyor; en çok kullandığı isim, Nguyen Ai Quoc oluyor. 1968 yılında Ankara'da yayınlanan ve Apo'nun elinden düşürmediğinden hiç kuşku duymadığım bir kitap, "Nguyen, bizde Ali, Mehmet gibi yaygın bir ad, Ai Quoc 'yurtsever' anlamındadır" diyor. Apo, ülkeden hicretinde"Ali" adını alıyor ve Türkçe "yurtsever" sözcüğünü çok seviyor.

Ho, çok sade yaşayan bir insandır. Apo, yeme ve içme zevkleri son derece sade ve halktan olan bir kimsedir. Her ikisi de okumayı seviyorlar. Nguyen Ai Quoc, 1968 yılında bile, "Kızkardeşler geleneği bu gün hâlâ yaşamaktadır, bugünkü savaşımızda bir çok kadın kendini göstermiştir"* diyor; İsa'dan kırk yıl önce Çinlilere karşı bir isyan başlatan Trung Trac ve Trung Nhi adlı iki soylu kızkardeşi anmadan edemiyor. Sık sık atalarının isyancı ruhundan söz ediyor. Apo ise "Hakileri, Kemalleri, Mazlumları, Hayrileri" hiç ağzından eksik etmiyor; PKK tarihinin bu erken ölülerini bir siyasi dinamik olarak kullanıyor. Gerilla Kürt kızını, kadının özgürleşmesi sayıyor.

Ho, Fransız sömürgeciliğine karşı pek çok "birlik" oluşturuyor. Kütlesi çok parçalıdır ve birbirini sevmiyorlar; siyasi organizma ise gruplardan oluşuyor. PKK, kuluçka döneminde ise, partiden daha çok birlik biçiminde örgütlenme üzerinde uzun bir süre duruyor. 1977 yılının katliamları ve yaklaşan 1978 Maraş Katliamı, parti oluşumuna yönelişi güçlendiriyor.

Çok iyi bir gözlemci olan Ho, Fransa'da Fransız Sosyalist Partisi'ne girinceye kadar yurtsever, ancak politik olmayan bir kişilik sergiliyor; Ho, ilerdeki yıllarda bu dönemini süslemek

---

* Ho Şi Minh, Milli Kurtuluş Savaşımız 1920-67 Ankara 1968, s. 7

ihtiyacını duymuyor ve politakaya kayıtsızlığını açıklıkla anlatıyor. Apo da, politikaya ilgisiz ve din kitapları peşinde koşan uzun çocukluk yıllarını olduğu gibi anlatmaktan hiç çekinmiyor.

Ho, Fransız Sosyalist Partisi'ne giriyor; ancak Fransız sosyalistlerinin "nasyonalist" yanlarından rahatsızlığını bir tür köylü patavatsızlığı ile dile getiriyor. Sosyalist Partisi'nin komünist olduğu kongreye katılıyor ve bu yönde oy kullanıyor.

Ekim Devrimi gözünü açıyor. Bir Lenin, hayranıdır.

Köylülerin balık avlamasını seyretmeye doymayan köyünde sık sık bir tepeye koşan ve inzivaya çekilen Ho, şiirlerini Vietnam'ın bir başka sömürgecisi Çin'in dilinde yazmaktan çekinmiyor. Apo ise, "ilkel milliyetçi" dediği Kürtlerden farklı olarak Türkçe yazmayı ve konuşmayı hiçbir zaman sorun yapmıyor.

PKK itirafçısı Abdülkadir Aygan, Hezen Rizgariye Kürdistan, HRK ya da Kürdistan Kurtuluş Birliği'nin "Vietnam'daki vietkong'u"* model aldığını ileri sürüyor. Ho Şi Minh'in mücadelesinde, 1944 yılında oluşturulan, Vietnam Milli Kurtuluş Propaganda Birliği var. PKK'de de HRK, Silahlı Propoganda Takımları olarak örgütleniyor. "21 Mart Silahlı Propoganda Takımı" ya da "14 Temmuz Silahlı Propoganda Takımı" HRK içindeki oluşumlarıdır; burada politik mücadele, askeri mücadeleden daha önde bir yer tutuyor.

Vietnam'daki Kurtuluş Propoganda Birliği daha sonra Vietnam Kurtuluş Ordusu'na dönüşüyor. PKK içinde de HRK, ARGK ya da Kürdistan Halk Kurtuluş Ordusu olarak devam ediyor.

Vietnam'da silahlı mücadele ilerledikten sonra Parti Ulusal Konferansı ve arkasından da Halk Kongresi aşamaları geliyor. Kürdistan Ulusal Meclisi, PKK için, 1993 yılını önemli programlarından birisi olarak görünüyor.

Benzerlikler kadar ayrılıkları sıralamayı sürdürebilirim; ge-

---

* A. Aygan, PKK, İdeolojisi ve işleyişi, Yeni Forum Yayınları, 1 Ağustos 1983, s. 25

rekli görmüyorum. Gerekli değil, çünkü PKK bir ithal yapılanma olmaktan uzaktır. Ancak havada doğmadığından ve ciddi tartışma ve araştırmaların ürünü olduğundan kuşku bulunmuyor.

Araştırmalar bir tutamak noktası bulmak içindir. Bundan sonra kendi yolunu ve yapısını çiziyor. Burada, yapının belirlenmesinde mücadele eden madde ile karşılaşılan engeller en büyük rolü oynuyorlar.

Vietnam mücadelesi önce Kuzey'de başarılı oluyor. Sonra Güney'e geçiyor.

BİR YENİ PKK'YE DOĞRU

"Bir yeni PKK " tezi nereden çıkıyor? Bir parti kendisini çok ciddi bir eleştiriye tabi tutuyorsa bir yenilikten söz edilebileceğini sanıyorum. 1991 ve 1992 yılları PKK içinde çok güçlü eleştiri rüzgarlarının estiği bir dönem oldu.

Değerlerde bir değişiklik aranıyor. Bu yıllarda PKK, kendi geçmiş tarih ve uygulamalarına yeniden bakıyor. Geçmiş uygulamalarında baskın bir feodal çarpıtma görüyor.

PKK, kütlesine, halkına yaklaştıkça, geçmişindeki yaklaşım ve usülleri halkçılıktan uzak bulmaya başlıyor. Halkının sevgisini gördükçe geçmiş yaklaşımların sevgiden ve halka layık olandan uzak kaldığını saptıyor.

"Disiplin adına özellikle son iki yıla dayatılan, feodal bastırmacılık ve ağavari yaşam tarzı olmuştur. Yaşamda görülen yetmezlikler üzerine kötü gidilmiş, basit olaylar büyütülmüş, eğitim ve iknayla insanların yürütülmesi, karşılıklı saygı, sevgi ve dayanışma gösterilmesi gerekirken tam bir tasarrufçuluğa gidilmiş, yaşam çekilmez kılınmış, bu durumda birçok kişi kaçmış, bir çok arkadaş ise ihanet etmeden kopmanın yollarını aramıştır. Disiplin adına güdüler konuşturulmuş, feodal komplocu eğilimin tam bir hakimiyeti sağlanmaya çalışılmıştır."* Parti, kendi uygulamalarındaki feodal komplocu çizgiyi görüyor ve ortaya çıkarıyor.

"Bir gereksiz, bir demagog, eğer halkı oyalıyorsa, akıllı bir partili halkın desteğini sağlayamıyorsa, burada onun demagogtan daha tehlikeli bir despot olduğu ortaya çıkar. Onun için kendimizi aldatmayalım. Tutarlı halk önderi, asla halkla bağlarını yitirmez, sürekli sever, sevilir, sayar ve sayılır, bağlar ve bağlanır. Bunlar çok açıktır. Zaten sosyalizm ve demokrasi davasının kaybedilmesinin altında, partinin bu yaklaşımı tersyüz etmesi yatıyor."** PKK, kendi içinde despotlar görüyor.

Bir yerde "kitlelere devrimin temel gücü olarak değil, basit

* Serxwebun, Temmuz 1991, s. 16

ekmek ilişkisi olarak bakılmıştır" deniliyor. Bir başka yerde çok daha ağır saptamalar dilendiriliyor ve şöyle ifade ediliyor: "Siyasi yönü köreltilip emir ve talimatlarla pratiğin üzerine gönderilen kadroların eleştiri boğuntusu altında kalmamak için halka karşı giriştikleri despotça ve kontra yaklaşımın temel nedeni, eğitimde verilen dersler ve kazandırılan kişiliktir. Kontra pratiğin sergileyenlerin üzerinde eğitimle durulması ve bunların ödüllendirilmesi, kimi kadrolarda tam bir kuyrukçuluğu yaratırken, kimilerinde ise uygun bulmadığı halde onların uygulayıcısı olmayı getirmiştir. PKK, kendi kadro elemanlarını düşman sayılan kontralar gibi hareket etmekle ve yakışıksız uygulamaların iradesiz kuyrukçuluğunu yapmakla eleştiriyor; suçluyor, demenin daha doğru olacağını düşünüyorum.

Eleştirilerin yanında cevaplar da sunuluyor. Vietnam Kurtuluş Mücadelesi'nin ünlü komutanı Giap'ın üçlü direktifi uyulması gereken ilkeler olarak yeniden ortaya konuyor. Halk ordusunun halkla temasında, "halka saygı göstermek, halka yardımcı olmak, halkı savunmak" ilkelerine uyulmasını isteyen Giap'ın bu direktifinin PKK için de geçerli olduğu hatırlatılıyor.

Bunlar savaş alanıyla ilgili eleştirilerdir; PKK savaşçıları, kahramanlıklarıyla, pek çok yüceltilirken şimdi de savaş pratiğindeki çarpıtmalar nedeniyle ağır eleştirilere tabi tutuluyorlar. Eleştiriler, kişisel boyutları aşıyor ve belli pratiklere yöneliyor. Bu tümüne olmasa bile, kendisine yönelmesi anlamına geliyor.

PKK için zindan direnişçiliği ayrı bir güç kaynağıdır. Başkan Apo, sürekli olarak "Hakiler, Kemaller, Mazlumlar, Hayriler" diyor ve bunları tekrarlıyor. Onurları için ölenler, bunlar ve diğerleri, PKK savaşçıları bakımından güç kaynağı sayılıyorlar.

Fakat hepsi bu kadar değil; 1991 yılı PKK içinde bir de "Zindan Konferansı" pratiğine sahne oluyor. Bundan daha önce bahsettim; bu nedenle kısaca değinmek istiyorum.

Özü şudur: Zindan Konferansı, bir tür kültür devrimi uygulamasıdır. Bir tür yenilenme denebilir; bir tür tedavi olarak or-

---

* Serxwebun, Haziran 1991 s.15

taya konuyor. Sağlıksızlık, zindanın doğasından geliyor ve zindandan yüksek bir devrimci söylemin gizlediği kırılmış iradelerle çıkılıyor. Zindan bir irade kırma operasyonudur ve içerdeki direnişle birlikte, ayrık örnekler dışında, adım atmakta tereddütlü ve uzlaşmaya hazır yeni solcular üretiliyor. Yüksek devrim edebiyatını, örgüt boyutundan yoksun bir hümanizma ile sınıf içeriği olmayan gevşek bir insan hakları sevdası tamamlıyor.

Apo, buna, sarsıcı bir hücum düzenliyor.

Üçüncü noktaya geliyorum.

Dördüncü Ulusal Kongre, bir önemli alanda, parti tarihini yeniden yazıyor. Şimdi bunun üzerinde durmak istiyorum.

"Parti tarihimizde sınıf savaşımı çok yoğun ve acımasızca yaşanmıştır. Kürdistan'ın aşiretçi, feodal toplum yapısı, sömürgecilik ve çarpık kapitalistleşmenin yol açtığı kişilikler, alabildiğine düşürülmüş, çarpıtılmış kişiliklerdir. Toplumda oluşan sınıflar aynı şekilde büyük bir çarpıklığı yaşamaktadırlar. İşte böylesi çarpıtılmış sınıfsal ve toplumsal zeminden gelen kişilikler tüm yapılarıyla partiye karşı objektif bir savaş içinde bulunmaktadırlar. Parti anlayışıyla, çizgisiyle bağdaşmayan, aşiretçi, feodal toplumun veya sömürgeciliğin yargılarıyla bezenmiş anlayış ve kişilik şekillenmeleriyle her an mücadeleyi içten dinamitleyen konumdadırlar. Bu tür öğeler geçmiş mücadele tarihimizde Partiye ve halka telafisi zor zararlar vermişlerdir "* Kürdistan'ın sert ancak dejenere olan feodal yapısından, sömürgecilik ve kapitalizminin de çarpıtmalarıyla, zayıf ve çarpık kişilikler çıkıyor; PKK, kadrolarında bozuklukları, tarihsel bilimsel çözümlemelere bağlamaya çalışıyor.

"Mücadelemizin saflarında boy veren feodal komplocu kontra pratiğin sahipleri parti çizgimizle bağdaşmayan uygulamaları ile hem halka ve hem de mücadelemiz saflarındaki kadrolara karşı sayısız suçlar işlemişlerdir." Feodal komplocu alışkanlıklar, politik sahada, müthiş bir kırıcılıkla birlikte ortaya çıkıyor; bu , feodal yapıda politik mücadelenin olduğu her yerde böyledir. Politik olarak birbirine yakın grupların ve grup-

laşmaların, birtakım saray hileleri ve darbeleriyle, birbirini kırdıkları biliniyor; silahlı gerilla mücadelesinin olduğu bir yerde feodal komploculuk varsa, sonuçlar daha acımasız bir biçimde sergileniyor.

Dördüncü Ulusal Kongre'nin yaptığı, bu alanda, büyük bir temizlik işidir. Resul Altınok, Baki Karer, Şahin Dönmez, Çetin Güngör, Kesire Yıldırım ve bunlara eklenecek birkaç isim, PKK tarihinin feodal komplocu pratikçileri olarak ayrılıyorlar. Bunun dışında, bunlar tarafından cezalandırılmış ve zamanında parti suçlusu ilan edilmiş pek çok PKK'linin itibarları iade ediliyor, onurlarına kavuşturuluyor, öldükten sonra olsa da, parti yerleri ve kimlikleri tanınıyor. İsmet Doğru, Salman Ömürcan, Abdullah Ekinci ve daha pek çok ismi sayabilecek durumdayım; belgelerde yer alıyor.

Yapılanın ölmüş bir kimseye onurunu iade etmekten daha önemli olduğunu düşünüyorum. PKK içinde, gerilla savaşı olduğu sürece, kendi usülüne göre soruşturmalar ve cezalandırmalar olacaktır; bunun bittiğini ileri sürmüyorum. Her devrimci mücadelede bir yol vardır; önlenmesinin imkansız olduğunu sanıyorum. Çünkü bu yol, yapılan işin doğasından çıkıyor.

Burada yapılan bir davranış eleştirisidir; bir yeni partili kimliği arayışıdır. Burada yapılan feodal kalıntılara, sevginin içinde nefret gizlediği, sadakatın içinde ihaneti sakladığı, güvenin güvensizliği sırladığı, feodal kişilik kalıntılarına savaştır. Bunun tek ve karşılıklık güveni kurmanın çok önemli bir yol olduğunu düşünüyorum.

Dördüncü nokta, bu kitabın kendisidir.

Burada Başkan Apo, yepyeni yöneliş ve kanalları açmak üzeredir.

Kütlenin ve artistin yaratıcı emeğine güvenmektir.

Bu nedenle bu kitap, bir sözleşi olduğu kadar, bir çağrı olarak da çıkıyor.

---

* Serxwebun, Haziran 1991, s. 10

